Siah Yishak

1

יסוד האמונה עמוד ה׳ תורה ראשית דרכי האלהות ... יראת ה׳ אהובה והשתעבדות
לרצונו וקבלת עול [illegible] קדש הדבר ידוע ומבואר כי
אותה שהאהבה לאל היא תכלית האמונה כולה ונשבה [illegible] כאברהם זרע אברהם אוהבי
ואוהב את יעקב אהבתי אתכם שזו מורה בעצם קנין האמונה שלמעלה ואלמעלה למטה וחיוב מז״ל
עליו לאהבה את ה׳ ולקרא בכל יום ואהבת את ה׳ אלהיך מכל מקום כתיב יראתו יה׳ והשתעבדו
אליו אשר לו יאות ההשתעבדות הוא המושכל שבר על שכר לב האדם אם דל ואם עשיר קנין ו
ונכול שם לו חק ומשפט בהכנע לבבו אל היראה ולא ימוש לבבו מאהבתו עליו אוהב אהוד לב ושב
עם המלך באהבתו ורס לבבו אשר אל ההכנעה זו נראה כאומרם ז״ל במקום שבע״ת עומדים אין
צדיקים גמורים יכולין לעמוד ... ונה׳ אלינו כי להיות שהבעל תשובה ירא וחרד כי כבר עבר בנפשו
יען בלבבו ... לא יחרין בעצמו נחית דרגא והביא לביא אותה ההכנעה הגדול והבן עליו המלך כ
נכוחו ונוסף על זה כי עינו צופיות טובה בדרות ומבקש תחנה לבל יפול במהמורות היצר המונה
המורגל בו אז יתעורר עליו העזר האלהי ומאהבה ... לא כן הצדיק הגמור כי מורגל הוא על צדקתו
ובוטח בעושרו וזו כחו ולא יחרד כי אין הבכר מעלין עזר ההשגחה ויבא לעזות ... גם כי יבנה ב
... כפוי טובה שסומך על צדקתו ומחשב כי ... ושכח את ה׳ עושהו ועושו כי נגד
היצר ונתן לו כח לעשות חיל והשגחה העזר ... כן בעליו עליו האוה״ה
שנבנה בשער האהבה ובגדרה יש לחוש כן ההיפך ... ובאהבתו ישגה ... ר״ל
מרוב כל אהבה ... יפרח באהבה ... ויבא לעזות באהבה ... רבי המוסר
ואז המשנו לבנה ... מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים ... כי לא לשלם
חוק האהבה כי אם בהיותה אחוזה בחבלי היראה ... ויופיה ורוב ע
טובה ... כי כבר לא ... ולא ... ומלכות ישועה וזו ... מה יפית
ומה נעמת אהבה בתענוגים כי היופי הוא ... המלך ומוסיף ... אליו
נב׳ ויהי יוסף יפה תואר שהיה הולך ומוסיף בכל יום ... ונם יפה מראה ...
שהתיבה ... לא יהיה ... טוב כאשר בתחלה אבל יוסף היה הולך ומוסי׳
עד כשעון ... ונראה שמוסיף ביופי ... ועל כן נאמר מה יפית
ומה נעמת כאומר שהיה הולך ומוסיף ביופי ונם בנעימות יום יום הולך נכוחו ומוסיף כאומן שאמר
נבא להבחין איזו בחינה מעולה אם היופי שהוא בעצמו ואם הנעימות שהוא ... ונראה ל
... להיות נעימים ... והוא ... אין אנחנו יכולין להבחין איזו מהן
יתירה על חבירתה אם הנעימות שמקבלין כל רואין נעימותו או היופי שיש בו בעצמו ... כי לא
... היופי עושה ... ולהתפאר ... כי אם כאשר נעשה בתכלית אשר היה
צריך לאהבה ... כל מה שמתוסף אהבה מחמת היופי ... נעימותו
... ומוסיף נעימות כי ... האהבה ... ונעימות ... ומה נעמת
אהבה בתענוגים כי יבא החושק להתענג ... ונעימות וזהו אז אהבה בתענוגים
או יאמר אהבה בתענוגים כי מה יפית ומה נעמת האהבה שעם היות עם התענוגים ונעימותו אהבה ב

כי טובים דודיך מיין ... האהבה ... היראה ... האמונה

כי בתעוגים ... עומדים אין צדיקים ...

כי כ׳ מה יפית ומה נעמת אהבה וכו׳

כי ויהי יוסף יפה תואר וכו׳

2

בהראות יקר האהבה והחבורה שעמה ומורה והם מתענגים בה ועם כל זה לא היה עם כבשי אותה
ולא פרטו באומר ולא שבא[illegible] ופים של אהבה אלא שאמרה חק האהבה עם היותה ב
התענוגים ולא אהבה מ[illegible] ליה ומתמרמרות בתענוגים ויום יום הולכת ומוספת ב
בתוספת יתחזק כבוד יופיה וכבוד שמירותה וכו' כי קנה פסח קיום מעלות האהבה היא מעלה
מוקש והזכירות והזריזות ונגל היראה על האהבה שלא תפסד ולא תבטל מורנה כאלו נואל ב
בפחד ואחרים שוש עלה כן ירחק חוץ הזהב ותכל הכוסף ואו הם התענוגים שמתענג היהר ב
במאותו תוקף היחות והזהירות לכל המורא הגדול וכו' ואלינו במוראו ואהבה לו מורא איהיו · פי' ומקוש לי מראה ויפה
יראים ונבהלים מפניו ולהרבה ויראו כי הוסיף הוא מורא גדול במראות יתפות וכבן יעלה ויוסיף
מורן בתענוגים שונים זה מזה · ומאמר מה יפית ומה נעמת להיות כי אין ספק שכל אהבה שבעולם פי' אחר מה יפית ומה נעמת וכו'
הולכת ונחלשת עד השגת המבוקש או החל הפרושה ויתמעט החשק מה שאין כן באהבתה הא' יתב'
כי אינו גרוע וכבר השיג המבוקש ונתחזר באהבתו והוא כאלו לא השיג כלום ובאילו הוא חוץ מהאהבה פי' אם גרוע ושלו במוקש
ולא השיג מבוקשו ולכן על תשוקתו וזה מורה האהבה לא כשאר מסקשי האהבה כנ' וזהו אומרו מה
יפית יופי השלמות ומה נעמת כי השלמות של היופי הולך וכוסף כנטיה החושק וכן הנשירות היותר
היותר שלא או יהיה אומרו יפית על החושק כי נחייבה הנכה כנטיה החושק · ומה נעמת על פי' ב' מה יפית וכו'
החושק שעמים קוה מאד בלב הנחשק כי זה ודאי היא אהבה בתענוגים כי כשהן בכבם לא יהיו ב'
התענוגות מצד החשוק ומצד החושק כאלו כבר כי יתענגו בכוב מורות היראה וזו היא שואת שין שא'
מרעה לשמאל ועתה מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה וכו' ואמרי' בגמ' אטו יראה מילתא ז פי' אין שואלין מאומר דבעלמה שאים חוץ וכו'
זוטרתי היא ומפרקינן אין לגבי משה מילתא זוטרתי היא ומייתינן משל לאדם שאלו אותו כלי
גדול ויש לו כלי קטן ואין לו דומה עליו כבלי קטן ואין לו דומה עליו ככלי גדול · והורגלו
להקשות כן מאי קא משני כאי לגבי משה היא זוטרתי לגביה דידהו רבתי היא ותלייהו בתשובה ע
שוקבת והן מאי קא הדר ותני אין לגבי משה מילתא זוטרתי היא דמשני ליה לומר לגבי משה וכו' ולא
ליראה אין והן למאי איצטריך משל דהאי משל ליתיה כלל כאם משה שהוא השואל הכלי יש לו ודומה
לו כבלי קטן הנה הנשאל שאינו בידו דומה לו כבלי גדול והוא את המשל השני שהכלי קטן ואין לו
דומה עליו כבלי גדו' והרבה תלו זה מנהלים ההקריבה שאם התחלת המשל צורך על מעשה שהוא
עשיר גדול ויש לו כלי גדול ודומה לו כבלי קטן הנה ישא עטים הם וכלי קטן דומה להם כגדול ·
גדול ומה מאי הגירסא דקא' אין לגבי משה זוטרתי היא · הן קשיא לי דהיכי שרוא ביראה הוי מילתא
זוטרתי אפי' לגבי משה האמרה הרם בפרק רנו' נבי ונשמרת מכל דבר רע וכו' אמר ר' פנחס בן פי' מה שאמר ר' פנחס בן יאיר תורה מביאה לידי זריזות וכו'
יאיר תורה מביאה לידי זריזות זריזות מביאה לידי זהירות זהירות מביאה לידי נקיות נקיות מביאה
לידי פרישות פרישות מביאה לידי טהרה טהרה מביאה לידי קדושה קדושה מביאה לידי ענוה ענוה
מביאה לידי יראת חטא יראת חטא מביאה לידי חסידות חסידות מביאה לידי רוח הקדש · הרי כי
היא מעלה חשובה ואינה דבר קטן ואין לחלק בין יראה סתם ליראת חטא דזה דוחק · ולפי
שכבר נתבאר אצלינו בפרק קדשים בס"ד עוד נוסיף לזה לפי דרכנו והם פירושא דר' חנינא הק'
וקאמר הכל כיה שרים חוץ מיראת שמים ומשום דקשיא לה לרבי' ז"ל דהאי תיבא מאי דלאו כיה שמי פי' הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים

הוא והרי אחז"ל שקרא להם כפויי טובה שלא אמרו להקב"ה הן לנו לא לרשב כשאמר הקב"ה מי יתן
והיה לבבם זה להם ליראה אותי שהיה להם לומר [illegible] שבידו ית' הדבר וכן אמן מקבלין
לאל התמיד ואו' עוזרינו על דבר כבוד שמך וכל תפלות דוד בן ישי שא' הם עד זו למדני לעשות
רצונך הדריכני בנתיב מצותיך הדריכני באמתך הורני ה' דרכך ייחד לבבי ליראה את שמך וכל
כיוצא בזה נמצא שהיראה גם כן ביד שמים היא ולהכי כתב ז"ל הכל ביד שמים כל הבא על האדם
מיד הקב"ה כגון ארוך קצר עני עשיר חכם שוטה לכן שחוץ הכל ביד שמים הוא אבל צדיק ורשע
אינו בא עי' שמים ונתן לבחון שני דרכים והוא יבחר יראת שמים עכ"ל.. כלומר לא קאמרי
דאינו ביכולת אלהי לעשות כך כדמוסף שאין ביד שמים והא דקא אמרינן בא לטהר מסייעין אותו
ולא קאמר נמי דאין מלמעלה מכה כנגד אלהי ביראת ה' כלל ולא מיד אלא הך הכל בא לאדם בידי
שמים בכל פעולותיו ומקריו. אמנם צדיק ורשע לא קאמרי. ולא עכבה לה מן השמים שיהיה ה
האדם ירא ה' אעפ"י שיש יכולת אלהי וכחו גדול ומספיק לעשותו ירא ה' אין הדבר נעשה ולא בא מן ש
שמים שאין זה רצון ית' שתהיה היראה עי' כי אילו יצוייר שתהיה היראה באה עי' שמים עיקר שכר
ועונש יהא בטל מן העולם ורוא שתמצא שיש עזר ביראה ברש' מסייעין אותו עי' הכלל שכיון שאדם
מתחיל ומכיר חסרונו ודורש את ה' לסייעו הנה זה עיקר היראה המבוקשת שאילולי התחלתו לא היה
מעורר עליו רוח ממרום ולא עזרו אלא נמצא שעיקר הכל בא מהאדם וזו היא דרך הבחירה וזכות זכו
ברצונו. ומה"ל שאין נותנין עליו כתר לא לאפוקי להיות צדיק או רשע וכמו שכתבו התוספות בפ' אלו ה
נע' דות נבי הכל ביד שמים חוץ מצינים פחים דקה"ל ז"ל דהיה אמרי' הכי. והלכך מדמשמע דהיה צנים
פחים נראה דבכלל הכל ביד שמים הוא גם צדיק ורשע וכו'. והיכי אמרי' התם הכל ביד שמים חוץ
מיראת שמים דהוו דברי כלל דסתרי אהדדי ומשום דקה"ל להתוספות הכי כתבו וז"ל והאי הכל ביד שמים
חוץ מיראת שמים אין ענינו לכאן דהתם קאי על הולד כדתנן אמרו שמוזכרין אם יהא עני או עשיר גבור
וחלש טפש או חכם אבל צדיק ורשע לא. והכא מיירי במאורעות הבאות על האדם ולהכי לא חשיב
נ' יראת שמים.. **ולכאורה** הכא נראה לענ"ד דמהכא לא בדרך אחר שלפי שכל מאורעות
הבאות על האדם בסיבת עונותיו הוא סבה להם היא דאיכא קאמרינן חוץ
מיראת שמים דבעל יראת שמים שבידו אין מאורעות באה לו מן השמים דאין פוגעין בו מן השמים
ואמרינן אם אין האדם ירא ה' נמצא ה' הוא השמים שולטים בו להביא לו מאורעות מה שלא היה כ
ברצונו ית' כרש"י נמי שאמר הקב"ה לאהרן לרשעים שחוטאים ומכעיסין לפני מלא שמעריכין אותי ל
להביא עליהם מאורעות. ולכן אמרו ז"ל מאורעות של רשעים נקרא עמל לפניו. ולכן כתב רש"י
התם בתוספות ביד שמים אם באים מאורעות על האדם נראה המלך היא כי אעפ"י שהאדם הוא סבב להם
מאח"כ הם באים עי' שמים חוץ מצינים פחים שלפעמים באים בפשיעה ביד אדם שלא מגזרת מלך נמצא
שאותו הכלל צדק במאמרו שמדבר בכלל המאורעות כולם שע"ל שהכל ביד שמים חוץ מי"ש. ובכלל יש נ'
שהיא ביד אדם למנוע מאורעות שבאים עליהם אבל עכשיו אעפ"י שאין שמים לכל אדם..
אמנם בכלל זה מיירי בבורא המאורעות שמכל מקום הם באים בגזרתו ית' והם נקראים בפי' כחיוב זו כ
צנים פחים ביד שמים חוץ מצינים פחים דבאים למעשים ביד אדם בפשיעתו ונפקה הוא בלא מוסף

לשון רש"י הכל ביד שמים כל הבא על האדם וכו'

מאי ז"ל בתוספות הכל ביד שמים חוץ מצינים פחים..

לשון התוס' ז"ל והאי דאמר חוץ מיראת שמים אין ענינו לכאן דהתם קאי על הולד מתחלת אמרו וכו'

פי' עי' רש"י מאמר הללו השמים מושלים עליו ועי' שאינו ירא ה' מביא עליו [illegible] פוגעין..

בכלל הכל ביד שמים חוץ מצנים פחים [illegible] שבידו וכו'

עם היותו מחוייב כשם והוראה ואין חפצים בשמים להטעותו כשנה הזו והוא גורם לעצמו . ואה"כ כ"ג
אמר הכל דקא כייל הכל והדר נקט [illegible] בכדי קלבה צנים פחים אינן ביד שמים דבהם לא הוה
צריך לומר כללא דהכל בידי שמים דמשמע דדרש נמי י"ש ומדרי אהללי והוה שחא נמי כללא סבר
להלה דמתן דמשמע דאמר הכל מוכח אפי' צנים פחים והדר קאמר אפכא דחוץ אב' לאו כללא קוא ל
להכי קאמר ר"י כלעולם כללא שכירא הוא דהכל בידי שמים כל כל פורענויות שנגרם האדם ב
בעוונותיו על עצמו דאין שמים הם נגזרים אפי' צנים פחים נמי בידי שמים כינהו חוץ מצנים פחים
דמתן שאדם מביאם על עצמו ומשום דרוב פושעים אפי' צנים פחים על יד שמים אתו כשאר פ
פורענויות אצטריך לומר הכל בידי שמים ומשום דלפושעים מכאן האדם כפשיעתו על עצמו להכי נ

הדרן עלך

נקט חוץ דוק והשכח דר' חנינא דאמר הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים
דהיראה היא ביד האדם וזו היא מעלתה שיהיה האדם ירא את ה' אלהיו כמ'
ומייתי ראיה מדכתיב ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה והדברים ברורים ד
דמוכח לה מדקאמר משה לישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה ובודאי דנפ' לבד"ר נמי משמ'
דיראה מלתא זוטרתא היא דאי לאו כוותה הכי אב' מאי כולי האי. דקאמרינן בגמרא עובדא ורב מתן אבין
של עצמים וכו' דמוכח שכר ליראה. שמן הא דבר נקל הוא אא ואלו דהכי משמע ליה הא תנן דיראה
גופה מלתא רבתא היא כיון דהות' קבעי מיהא סייעתא דשמיא לעוזרו ואין מפלט לאדם כי אם שיכוין
לבבו לדרוש ה' לעוזרו ודאי שנקראת יראת האדם שני' יראת חילון בורש תמיד את ה' לעוזרו וזה חלק
האדם כנ' אמרו שיש נפשן בכבר חלק זה מושל להיות כמורכי נפשו ונטל הכנת הלב ומהרכן
שבא מן האדם הוא שאמר משה רבינו ע"ה ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה
פי' דמלתא אמר כי אם יראה לא ליראה משמע כלפי היראה גופה אינו שואל מעמך כי אם ההכנה
שמאו להיות בלבך דהיינו ליראה את ה' וכו' והיינו דקפייה יראת שמים דמרוב פחדו ומוראו דהדא
את ה' ומורא שמים עליו שאינו שורש יודע ליראה את עד שיורהו כבר יבחר כי רוי הכין את רוח ה'
ורוי יודע האדם את המורא הגדולה הזה והיינו מוסכן ליראה פי' הכנת הלב ומהרכן כם ליראה את ה'
הנכבד והנורא זהו שנא' מעמך אבל עיקרה של יראה נפולה ויפולה הוא ית' ישלימנה ואם הדרשנו
ימצא לך כמלוכר ואמנ' דלסחורה דהך קושיא דמקשינן בגמ' אטו יראה מלתא זוטרתא היא אקרא נמי
היא קושיין דמאי קאמר קרא מה ה' שואל מעמך כי אם ליראה וכו' דהיכי קא ממעט ואומר בבכך הגמרא
מה ה' שואל וכו' כאלו הוא נקל ולא שייכא כלל כלפי מש' ר' חנינא דהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים ד
דהדי הכתוב הוא שאומר מה ה' שואל מעמך כי אם ליראה את ה' וכו' ואקרא הוא דקשיא ומאי שייכי
דקושיין השתא כשמעיה דר' חנינא . ואין לומר דהוא סוף מלתיה דר' חנינא גופיה דקאמר אי הכי אטו וכ'
דלהכי לא הו"ל אא והא אמר רשב"י ולא הוה ליה לומר והא"ר חנינא משום רשב"י וכו'

אמנם

דשבינו המכשר דשכיר קשיא ליה השתא דקאמר ר' חנינא דהכל ביד שמים חוץ מיראת
שמים דלסחורה משמע ליה דקאמר השתא ר' חנינא דאין שום סייעתא דשמיא
בענין היראה ולזה נתכוונה אלא מן האדם לבדו שהוא בבחינת עצמו יכון הכלונה את הכוונות ה' ליראה
אותו ולהכי השתא קשיא ליה עכ' דהכי קשתא היכי קאמר מה ה' דורש וכו' שואל מעמך וכו' אטו מלתא

זוטרתי

כללא דהכל היינו כשנויות
שבאים על אדם כולם.
ואינן מן האדם וגם הצנים
פחים אבל צנים פחים
פושעים באים כפי פשיעה של
האדם לפושעים ודו"ק

ולזה אמר הכל בר"ח צנים
פחים בכללו ונקט חוץ
משום דלפושעים וכו'

פי' כי אם ליראה הכנת
הלב ליראה

ומצוה היא כהירא שנין קבעה זו שהיא ההכנה ליראה אין בה עוד אלא בגלל אלא מן החדש שבדן .
ובכתובין לפרושי וכו' ואצטריך ליה לאפוקי מההיא דאמר ר' חנינא כ"ש רשב"י וכו' אמנם כדמסכמא נמי
איכא לאפוקי דהיכי קאמר מה ה' שואל וכו' דמשמע דזוטרתא היא כיון דעליה כל הדורים ומכרה פ'
משפחות והללו כופין והללו כופין ונפ' קקבה כופה עולם שנא' כי יפלא בעיני העם הזה הפלא ופלא
גם בעיני יפלא והכא קאמר דלהוי דבר מועט ולכך מוקמא ומסכמא נמי הוה איכא לאפוקי ולמר
אצטריך לאפקוביה מדר' חנינא אלא משום דאקרא נמי הוה איכא לאוקי הברייתא דמאי דקאמר
מה ה' שואל מעמך כי אם ליראה היינו שתדבק מה' שהוא יתברך יתן אומר לובן לך היראה גדולה
ומן הכין שצריך ליראה הבא לטהר מסייעין אותו אבל מה' צריך שיהא הוא בא לטהר כדתנו כר"י
והגלה מחולם הוא שיהא מעורר היראה ואז עוזרין על ידו ובהם מהויסב מה שלשה שולין קמוץ
ואותו יה' כתיב יה' ומיגן יהקלם עצלה אבל השתא דדרש ר' וקאמר חוץ מיראת שמים דאין כיף
שמים כל עיקר בהתחלת היראה שפיר קשיא ליה אטו יראה זוטרתי היא דכתיב לה כולה מן החדשי
דלעיביה דר' חנינא נראה דקא הך עמי אומרו מה ה' שואל מעמך כי אם ליראה דהיינו כל היראה
כולה ומביא ואמנ' דקרא קאמר מעמך היינו כבחינת יגיעה עצמו דעביד בחד עצמו וכמו
דהכם כבר להשיג היראה ולהכי קרי לה על שמו לזכותו . והו מפשר דמשקבא הונא מתרגו . דאו
דקאמר מעמך כלומר למשוי עוד שבי כלל כלל לא הדרבא מדלא קאמר מה ה' שואל מאתך כמשמע
מאתך משלך לחוד לא מדר שואל מעמך אדרבא לאוקי איפכא דמעמך מדין ומאי שהוא כמונך דמן ה'
השמים יהיו עמך כך כמונך כדדרשינן התם עמך נמי כי טוב לו עמך כדאמרינן עמך במשקה לשון
עמך לשון שיתוף הוא שיהיה ה' עמך כדקאמר הנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך ולהכי קאמר
מה ה' שואל מעמך שהוא כמונך ועמך . שב לשומרך ומצפה ליראה וכו' ועיקר הדברים כאמרו במב"ב
עבדי נמי כי טוב לו עמך וכו' ומרז"ל בתוס' דאם לא היה לו אלא אחד נותן לעבד וכו' או מאלות משכן
איפכא דרשי' לר' עקיבא וחי אחיך עמך חייך קודמין לחיי אחיך . וההיפוך לשל הוא כהכם דקאמר כי
טוב לו עמך דריש עובות לעבד אמ' עמך אבל כחי אחיך אחפי היוכך דהוי עמך והתם כבר' דעמך
קשיא לן מאי . לא דרש' את לטובה ולא איפכא ומהדרינן דקרא קאמר דמשנה הכרע שאינו רוצה לצאת
משום כי טוב לו לגריעה דעושן לטובה מצאה דלשון מעמך יש בו ב' משמעיות והשתא ר' חנינא דריש
ליה מעמך לחוד ועוד דהוי לחייך קודמין לחיי העבד לישבוק קרא מיניה ולמי אחיך עמך ידעינן
ליה כרש' עבדו משאר ישראל אלא והוי לתוספת אהבה לעבד ודוק **אבל** השתא ר'
דדריש ר' חנינא לאיכן ניחא מה ה' שואל מעמך משלך דהכל בידי שמים חוץ
מיראת שמים שיהא משלך לגמרי השתא הוא דשפיר קשיא ליה ולהכי פריך השתא התלה ומסכמא ו
והמוחש והמפורסם בכתובים וקאמר אטו יראה מילתא זוטרתי היא ומשום דאיכא למימר דלא
משתמי' ר' חנינא ומייתי' מהך קרא דהוה כיה אדם ולא כיה שמים אלא על יראה דכל דהן דהיינו .
יראה זוטרתי דקאמ' עלה דהיא יראת כל ההמון שעליה אמ' הנביא האמת: לא היראן נאם ה' אם אם
מפני לא תחילו ולהכי קאמר דיראה זו איתה ביד שמים ולהכי קא מקשה מדר' חנינא גופיה קאמר והאמ'
חנינא יראת שמים מקרא ואמ' להכיה הוא דקשיא לן כיון דיראת שמים מקרא הוא חשוב כל כך עד

דמעלה קאמר דאין לו להקב"ה בעולמו אלא אוצר וכו' אע"ג דיש מעליא וקאמר מה ה' שואל דבר מרובה
יש לו להקב"ה ואין לו בעולמו אלא הנך קאמר עלה דאינון כי' שמים ומעלה מקרקע וקאמ' מה
ה' שואל מעמך וכו' כלומר לפי כמעלה היראה דאיכא מעלות שמים מאחרות שונים דהוי זוטרתי וכו'
דהא איהו מפרש לה ביראת שמים היקרה. **וכלפי** מק' שבח' מדברי ר' חנינא דמרגלא
קרא ליראה דהיינו על הכנת הלב ומהדרין. מתלבשות היצר הזונה וכביקה
אוריו וסדקיו להטביר גמולי השחור שבעסה מהלב הויא שאו' הכתוב ולכן אמ' ליראה וזו היא
הדרך הצריכה לשאול מן האדם כמ"ש שעליה אומר שואל מעמך כי אם ליראה להכי שפיר אצטריך
לאקשויי מדר' חנינא גופיה דא' בשם רשב"י אין לו להקב"ה בעולמו אלא אוצר של יראת ה' שמים כי יראת ה'
היא אוצרו כיון דכל הכונה היא לומר שאין לו להקב"ה מעולה בעולמו כמו שהוא יר' מאומר
לו אלא היות לב האדם אוצר פנוי מכל מיני עון נקי ונקיון שאמר כמ"ש לא יהיה בך אל זר שלא
יהיה בלבבך שום פניה לשום מרוצה או לכבוד ולהתפארות אלא הכל לשמור יראת ה' שמים וזהו יראת
ה' היא אוצרו כי בהיות האדם עושה אוצר לכבוד לשכון כבוד בהיפלו אומר כבוד אז יהא משכן
מוקף כמ"ש לכו לו אין יה' כמ"ש ושכנתי בתוך עמי ישראל וכו' והכ' זו מעלה יתירה קריין לה שקיא
חלק לזה מעולם ורבי זוטר במה הא. והיכי קאמ' מה ה' שואל כי אם ליראה ודוק.

ומשנינן אין לגבי משה וכו' לכאורה נראה דקאמ' אין לאוכויי על הקושיא והדר מתרץ
לגבי משה זוטרתי היא ואפשר דהכי פירושא דאילו לא אמר אלא לגבי משה וכו'
הוה ג' דחידושא קא' ליה דלגבי משה קוי זוטרתי ולהכי קשיא דכיון דחידושא הוא דלגבי משה הוו
זוטרתי מאי היכא קא מתריה וקאמ' מה ה' שואל כדמשמע דמועט הוי בגלוי הא. על להכי מתמה נקט מה
ה' שואל וכו' להכי קאמר אין פירוש זה דבר פשוט דהוי זוטר לגבי משה זוטרתא היא פי' כיון דמשה
גבינן הכניסם לפני ולפנים וכמ"ש הביאם אל בית היין ודגלו עלי אהבה ומ"ל זה סיני ושכבו מעברה ו
ונכנסו לפנים עד שהיו אהובים וידידים כמ"ש עליהם מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים והיושנין
מאהבה והקרבון עשה לשמוע ובזאת בזה אב' וכו' שהיראה בערך האהבה היא זוטרתי ולפי
שמשה ע"ה ידע את כל אשר הם עושים מאהבה ואם עליהם כן מערך האהבה שאו' לא יהין יראים
כי מדרכי האהבה לבטל דרכי המוסר ואו' יכולו להפסיד מעלת האהבה אמר להם ועתה ישראל
דלהכי הזכיר ישראל עם שהוא מדבר עמם אל הק' ועתה ישראל כלומר עתה שאתם נקראין ישראל ו
ושררתם עם אלקים ואנשים ואתם הדבקים בה' ועתה ישראל שהגעתם לגדר האהבה הלא יראה בעיניכם
דאין מה שה' שואל מעמך קצת מעלות יש כך שהיו מוזהרין במדרגת היראה כי בזה לא תפסידו
גדר האהבה ולא תבואו לפרוץ. ולזה הביא משל לאדם שמבקשין ממנו כלי גדול ויש לו כו' יש לו כלי
מבלים שונים לא יש לו כלים האלו אותו הכלי שבר כאי לכך קאמ' קיל"ל מבשל לאו יש לו כלי
גדול ושואלין אותו ממנו דומה עליו אלא הך שואלין ממנו כלי גדול ויש לו הרבה כלים ושלם כ
ככלי דומה עליו ככלי קטן לפיכך יש לישראל מעלת היראה ומעלת האהבה ומעלת הדבקות
וכל אופני העבודה ושואלין ממנו כלי גדול כיון שיש לו גדול ממנו דומה עליו ככלי קטן עם היותו
גדול בעיני הבריות כן בהיות להם מעלת האהבה היה נראה עתן היראה כדבר קטן ומשל קטן ואין
לו

לו דומה ככלי גדול כי אם כאילו קטן דאי משום דזוטר קא הוי ולא טבה ליה יקרא ולא נכסי:

לו דומה בכלי גדול כלומר שאם גדר מעלת היראה היה קלה בעיניהם להיותם אוהבים ומעולים:
ובעיניו להיות מאבדם האהבה ע״י מיעוט היראה ולהכ׳ היה בעיניהם למעלה גדולה מאחר ד
אוכלין אותה שיאכלו אותה ויהיו חסרים מזון ומזון ונמצא שבכל משל אחת ושפה אחת לא שני
משלים הן וזו היא כוונת הכתוב שאמ׳ להם משה ע״ה ועתה ישראל וכ׳ מה ה׳ שואל מעמך כי אם ל
ליראה את ה׳ אלהיך דקא מיעוט השאלה וקאמר הן בהדיא ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבוד את
ה׳ אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך לשמור את מצות ה׳ ואת חוקותיו אשר אנכי מצוך היום לטוב לך וכ׳
הלא לפניך כמה אופני העבודה דהיינו ללכת בכל דרכיו והב׳ ולאהבה אותו ג׳ ולעבוד את ה׳ אלהיך
בכל לבבך ובכל נפשך ד׳ לשמור את מצות ה׳ ואת חקותיו וכ׳ הוי לנביאים ולצדיקים הגדולים׃
והר מעלות הללו והיכי יתכן משה רבינו ע״ה [illegible] גם ראה כישראל כל אלו המעלות קנויות להם
שהיו הולכים בכל דרכיו׳ וזוהר בעיניו כלי החי דקאמר בבירך הורה מה ה׳ שואל מעמך וכ׳

אלא קושטא

המלה הכי קוא כמשה רבינו ע״ה ראה גם כן שישראל כל אלו המעלות קנויות להם שהיו הולכים בכל דרכיו דהיינו מעלות
מדות הנפש הרמות והחמודות דהיינו מה שאמ׳ ז״ל מה הוא רחום אף אתה רחום וכיוצא בדרכיו ה
הטובים׳ והב׳ אוהבים את ה׳ והשיגו מעלת האהבה שאין למעלה ממנה והג׳ שהיו עובדים את
ה׳ בכל לבב ובכל נפש והיינו שהיו דבקים בו ית׳ במחשבותם ועבודתם רצויה לפניו והד׳ שהיו
שומרים את המצות והחוקים דהיינו ענין שמירת הלב דהוא הבלתי וכמו שנב׳ לחז״ל׳ מן
היה אמרו לשמור דהיינו לעשות משמרת למשמרתי ית׳ בכל המצות כמו שנתבאר גב׳ למעלן ד
האמר הכי כדכה חז״ל ולפי שהיו יש׳ בגדר מעלות הללו׳ ולפי שישראל פירוש משה רבינו והמיד ל
לענין זה של ישראל הם נחשבים בגדר בהיותם מעלות הללו ומחזיקים בם כנ״ל לכך אמר להם
ועתה ישראל בעת הזאת שאתם מחזיקים במעלות הללו שהם הנזכרים בתורה בסוף הכתוב מה
ה׳ שואל מעמך כדי להתמיד במעלות אלו לבבכם כי אם ליראה את ה׳ שאם תהיו יראים אחר ה
הנשגבים של מקור החיים כנ״ל [illegible] הילדות אשר אתם חפצים בו ולא יעזר עבר שולחנות וממוא לה׳
ית׳ אז תהיו בעיניו במעלת שלום ותמידו מעלות שבידכם דהיינו ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ו
ולעבוד את ה׳ ולשמור מצותיו וכ׳ הכל תלוי ביראה שאם תחזיקו תמיד ביראה יהיו מוחזקים ב
בידכם כל מעלות הללו שאתם מחזיקים בם שע״י המורא לא תבואו למעול חו׳ כשום דבר מאלו
ותהיו הולכים ודבקים מוסיפין כהלכתך והמיד האמרו יגדל ה׳ אבל אם חו׳ ע״י היותכם קונין מעלות
הגדולות הללו המעט בעיניכם מעלת היראה ולא תהיו משפשפים בה ועוסקים בשריקה בתמידות
ובתחוק ע״י מעט עסק ביראה מרוב העבודה ורוב התורה והחכמה תבואו לגלגל קצת ולהקל
איזו קלות שע״י כן חו׳ תפסיד האהבה ותקלקל השורה כמדובר וזהו ענין המשל שהמשיל ואמר
משל למי שאומרין מרובה כלי גדול ויש לו דהיינו שיש להם כל כך מעלות כנ״ל ושואלין ממנו כלי
גדול להחזיק כל המעלות הללו שלא יבואו לאיבוד והאומר כ לו׳ שלא יש לו מעלות הללו הואיל כלי
גדול אבל מי שיש לו מעלות הללו דומה עליו ככלי קטן ואם חו׳ יחסר היראה דהוי עליו המלה ככלי ק

קטן ולגוף נאותו יחשוב אותה לאין ולא יהא זכי זכה ולא ימוש להיות קטן הערך כי אז יהיה כרוב הזמן
בכלי גדול שלא יוכל להשיגו ..

או יהיה הביאור כי להיות שהיראה כוללת ב' אופנים מופ' כב' בחינות אם היא יראה החיצונית ומדרגת השנית היא דבר קטן ואם היא פנימית ומחמת
הרוממות היא יראה גדולה כי ראתו שלאחר עה"כ ירא אלקים אתה שאחר השינך כל ענין מעלת
האהבה אתה ירא אלקים ומוש לנפשך וירד ופחד כדבר הא' שעם היות לדברי ה' הכנה מאחרת רק..
התלמידים לעולה להקרב עולה כבפרש הוא י"ה אמר ורצה גם שכבר נאמר לו כי ביצחק יקרא לך זרע
ולכל הקורות היה לו לשאול את פי ה' אלא שרוב חרדתו לא רצה להתפקר .. לכן אמר שענין
היראה נכלל לגבי שאותן אותו כלי גדול ויש לו דורה עליו כקטן שאמר ——— אינו מחשיב
באותן קנה מעלת היראה אלא שרוב פחדו גורם לו שאינו ירא ושצריך מיעוטה כשרוצה להשיג אל ה'
היראה והמעלותיה היות האדם חושב עצמו כשורפי קודש נכרש אצלנו כבחינת הצדיק שאמר עליו
אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא כי אותו שהיה שעושה הטוב בשביל אלקים והרס שהוא מ
חוטא הוא מעלת הצדיק שאם הוא מחזיק טובה לעצמו ואינו כנגד זה אין זה הצדיק אשר בארץ כמ'
ולכן מעלת היראה הוא שיחשוב עצמו כרשע וחוטא גם במעשיו הטוב כמה שהוא טוב ולכן כ
בשואלין ומבקשין אותו אם יש לו כלי גדול דהיינו היראה הפנימית העליונה והרוממות ועם היותו שלא
יראה ויש לו כל מעלותיה דורה עליו כקטן שחושב שאינו של קטן כלומר שלא השיג רק היראה
החיצונית והוא המכונה כקטן וזהו תכלית היראה הנ"ל אבל כשהוא להפך שמאמינין אותו בכלי קטן
היינו אם יש לו יראה חיצונית והוא אין לו תולה בה כי לא ירא אלקים מעלת מיעוט היראה שרואה לו
כגדול כי' שיש לו היראה הגדולה ולא חסר כל וזה הוא להפך שכבשוה למעיס שבראותו שלאיש ה'
חשבונו לאהבת השם. ויראתו יה' ורוב עוותו שרואה לו ככלי גדול וחושב שהוא עושה רצונו ית'
ולכן אמר משה עה' מה ה' שואל מעמך כי אם ליראה כיון שכל הדברים הטובים והמעלות והשלמות
אתה רוצה בם ומחזיק בם מה ה' דורש לוותך ככל כי אם ליראה את ה' אלקיך כי רע ומר כי זו מ
מפתח העבודה ויסוד האהבה אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה בכל דור והשכח ..
ואפשר שעל זה הדרך נאמר מה יפית ומה נעמת לפני ה' כשאהבה כנגד האהבה ויש בה התענוגים להש'
שהאדם אינו שוקט ובוטח בעולם הזה את כל שנה ושנה מבקש שילה על נפשו וירא ופחד מדבר
ה' והשכינה והענוה כאותם יגונין של אהבה שראוים הצדק ופחד וזע ותלה ..

ובזה יתיישב מה"ש גם כנה' היראה היא מעלה שרוממה שהרי נאמר יהדה מבאה לה' יראת חטא כי כלי מסך נגד היראה הוא תכלית המעלה שיראת התלת מכיר את
היראה כיתרון הבשר תברוא ונכבד שיהיה עליון מחולל עבילה ואין בו זה ולא לכ יחויב הכרובה כאדון
והודו כניכון מכלי שום מדה ולא שום התכשלות בעבודתו אשר על כן הרוצה ירא ופחד כן יכולנו ו
ימנו מה הדרך וזו הדרך לא ישנה האדם ולא יקנה אותה לעצמו לולי שקראה לו תכלית היראה
והאהבה בגדולת אדונו ותכלית הידיעה נוראות לו התלהבות החשק והאהבה והאהבה העליונה היא
מחייבת ההשתעבדות שאחשב יחויב לו ההשתעבדות ולכן הוא ירא כן יהיה חבל הגוף וחבל
נפשו ושוב הנוגע של האדם יראת ברו ואותן לישבות לכבו הכי מכונן שהיראה מרוממת על

כל

על כל המעשים ולכן אמרו שאהבת המורא מביאה לידי יראת חטא ונ"ל זה הוא שאמר להם משה אל תיראו
כי שתי היראה מאהבה המעולה הוא דבר נקל ומה כי נס כבר כנך כ"ב שפי' כי בורא הנמור התחלת מעלת
היראה יש בה יראת עונשים ומעלה יראה גדולה באהבה דרוח ובב' מעות היראה יצא היותה מסבבת
כל השלמיות הקודמות של כל המעלות בסבת בחינתה כיראת העונש ומופן והבאתן בבחינת יחוד
המעל כן הסבה האהבה המעולה ולמה אמרו חז"ל בפרקי אבות יאמר ליראה את ה' שאין מעלה שאינו
מביאה לידי מקרא מביאה לידי הכנס הכנס מביאה לידי משנה משנה מביאה לידי נגיעה נגיעה
מביאה לידי מעשה מעשה מביאה לידי יראה" הרי שבפרט מבלא בדברי ריש וההתחלה בתורה ובסיום כי
יראה והיינו דתנן במתניתין אם אין חכמה אין יראה אם אין יראה אין חכמה כי לגלוי שיהיה באדם
חכמה לא ישיג מדרגות היראה ואם אין יראת חטא קודמת לחכמתו אין לו חכמה באופן כי עיקר
ההשתעבדות של אשר יבואו לו ההשתעבדות והיראה היא קבלת עמ"ש וכאשר קבלה שמע לעיקר
אם שמע כבר שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואח"כ יקבל עליו עול מצות ולא יחשב כי הכל
העבודה הם המצות וקיומן של עיקר הכל הוא היראה וההשתעבדות לש"י וקבלת עמ"ש וכיון
שמקבל עול מ"ש תחלה כי בהם גלוי שלא יבואו המצות לידו אבל קיום כל המצות מבלעדי עמ"ש אין זה
ולא כלום כאין מהכבש מן האדם לא ההשתעבדות אין ופר"ש והא"ס נעשה שיהיו מלפנים והקדימו
זו הכוונה מאי דאמרו' בגמרא פר"ע"

מלמד פ' [illegible] מלמד שכפה עליהם ההר

ויתיצבו בתחתית ההר א"ר אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית וא"ל אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם אמר רב אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא א"ר אעפ"כ הדור קבלוה בימי אחשורוש דכתיב קיימו וקבלו היהודים קיימו מה שקבלו כבר"

וצ"ע א' מעלה לזה הא דראה דפשטיה דקרא אינו אלא שעמדו לפניהם בסיני .. ב' מאי דהקשו ה' התוספות דהכי שהקדימו נעשה לנשמע ולמה לו לכפות ההר כגיגית ותירצו הרב"
ז"ל כשראו היו חוזרין כשראו האש הגדולה שיצאה נשמתם. ומכאן קשיא לי דא"כ מאי מודעא איכא בכל
שכבר אמרו שהקדימו נעשה לנשמע ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע דקא מפסיד להודעה
להן הנותן כדבר דהשתא בטוב קבלוה. ועוד מאי הא דשנא דנקט מודעא רבה ולא סגי ליה למימר מכאן
מודעא לשבת ומאי רבה דנקט. ועוד מאי הרבותא דקאמר אעפ"כ הדור קבלוה בימי אחשורוש הא נס הקדם
שהיו יראין מפני הגזרה שגזר המן להשמיד להרוג וכו' ועוד ק"ל להרמב"ן ז"ל דאמרו' בנדרים שמושבע ועומד
עם ישראל והשבועה ונקט שלו נאמנים אמרו' שקבלו כל התורה בהר סיני ובהר עיבל והיכן רצ"ל דהקדי'
קדו על פי הדבור והוי כבעל כרחם אבל בימי אחשורוש קבלו מדעתם באהבת ה'. עוד ק' הא דדרשינן
על קיימו למעלה מה שקבלו למטה. עוד הקשה הרשב"א ז"ל דאמרי' התם דהדור קבלוה בימי אחשורוש בלא
עד שקבלוה כאותו זמן היו אנוסין ולא מצווים ואח"כ לזה נעשה ואת"ל שנבנו על גזרת מלכם אם כן
כולה מודעא זו ונ"ל כתוספ' שהיה להם מודעא מאי לא נתן להם המקום אלא שקיימו התורה כ"ש בתורה
כבואה פרשיות וכ"ש ויתן להם ארצות גוים בעבור ישמרו חוקיו וכו' והם עלמן בתחלה לא נכנסו בדבר
כלל ולא אמרו מודעא כלום כאילו ברצון נפשם אמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע ולפיכך כשנכנסו
על התורה הגלם מן המקום משגלו יש מודעא על הדבר ש' והעולה על רוחכם היה לא תהיה אשר אתם א"

אומרים נהיה כנוס ותרומו באנקה עכ"ד שאמרנו רבו כלום יש לו עליו להבין בשכון לאדם כבואה שטיה שאין
מעשין וקבלוה ברצון שלא יענשו עם הרעות עוד והיינו ימי אחשורוש שהוציאם מרות והיה חביב להם
יותר מנחלת מלכים עכ"ל הרשב"א ז"ל ··

והגלעד' רק"ל אומרו ויתיצבו בתחתית ההר ראם הכונה בסוף ההר יורה שבתחתיתו עכ"ש שאין
או׳ ההרי נאמר כמ״ש הגבל את ההר וקדשתו וכמ״ש שאין לעמוד בשיפוליו
כמ״ש התחתונים ההר קאומר לא תגעו בו יד כי סקול יסקל וכו׳ ואם כיון דהיו חונים על נגד ההר והוציא
אותם לקראת האלהים כלומר מן המחנה ולמטה אצל ההר וההר כעשן כבשן ויחרד כל ההר כי אל יתכן
שיעמדו בשיפולי ההר · והו מאי הא׳ לשנא דנגע ויתיצבו ·· להם כמ״ש ויתיצבו נכספו מ״ז כדאמרי׳
השתא ויתיצבו נראה דהיו כפופים והיכן היתה כפיפתם מאמר שכפה עליהם ההר כגיגית וא״ל וכו׳ ו
והנכון אצלי דהרב דלפי שנתלש ההר ממקומו וכל שיפוליו על ראשיהם מלמעלה והיו כפופים תחתיו ו
ונמצאו שהיו עומדים תחת תחתית של ההר וההר עליהם כגיגית כמ״ש שהיה התיצבותם תחת תחתית
ההר · ונקט ויתיצבו להורות חיבתן שלא רצו לברוח מתחתיו שלהקד מנה ומנה לא כולם ולא קצתם אלא
שנתיצבו עם היות להם קולות וברקים שם לא ברחו ולא נדו משם כלל אלא שהתיצבו וקבלו עליהן
שם והתיצבו שם כולם כא׳ לקבל עול מלכות שמים באהבה ולכן לא אמר אצל ההר ומסתך
להר אלא בתחתית ההר שבראשיהם היו נוכח תחתית ההר כדפי׳ · ואת״ל למאי הוה כולי האי הא כבר
אמרו נעשה ונשמע וכן א׳ בתנחומא כ״נ נח ואת״ל על התורה שכפתה כפה עליהם את ההר וקשה
משנה שא״ל מקבלין אתם את התורה ענו כולם ואמרו נעשה ונשמע מפני שאין בה יגיעה וצער ו
והיה מגע שא״ל על תורה שבע״פ שיש בה דקדוקי מצות קלות וחמורות והיא עזה כמות וקשה
כשאול קנאתה לפי שאין לומד אותה אלא מי שאוהב אותה בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו שנא׳
ואהבת וכו׳ ומנין אתה למד שאין אהבה זו אלא לשון תלמוד כאה מה כתיב והיו הדברים האלה על ל
לבבך זה תלמוד שהוא על הלב עכ״ל

ואכתי ק׳ רבוין כהם גריבי טעים ונלאמנו ואמרו
כל אשר דבר ה׳ נעשה ונשמע וכו׳ והיו הדברים שאחים למדו זה לא ידכה עשים
על שבע״פ שבוראי. יקבלו נמ שבע״פ (תורה) בשמחה ולא יצטרך לכפות ההר עליהם ולאומנם ומה נאמר שנאוי
לפניו ית׳ שלא ירצו לקבל התורה שבע״פ מה׳ היה לו למעוקן שראה ירצו ואת״ל נאמר שעשה בן כה׳ ל
לנעורם ושלא לאמר שכבן מה שאמרו נעשה ונשמע נראה מזה והניחם כדי שיהיה שכבן שלם
ולהם כמן כהר כגג׳ זה דוחק ועוד שפשט מאמרם נעשה ונשמע נראה בודאי שאמרו על תורה שבכ׳
נעשה ועל תורה שבע״פ ונשמע ואת״ל כבר קבלו הכל בין שבכתב בין שבע״פ שהרי אמרו חז״ל אמר
הקב״ה מי גלה רז זה לבני שמשתמשים בו מלאכי השרת ועוד אז״ל שירדו ק״כ רבוא מה׳ וכל אחד
היה מושב לו עטרה מ׳ זיון וכו׳ ובילקוט שנאה נגלו שעון אומרים נעשה ונשמע והשתא קאמרי
מצטרך לכפות עליהם ההר וכו׳

ומה שיראה לענ״ד הוא כ׳ להיות שיש מקום עיון בדבר כבר
העבודה הראויה לבא לפני המלך ית׳ אינו היא דרך ישרה שנבור לו לאדם כי לבאו׳
יראה לומר כי כל הבא לשאול ירו ללבוש בגדי כלה ולהשתוכר לוקח בבלותו העוב שאספר את קונו וידע ·
יושב בית כבן ונכבה דוחן אותו לבחור בטוב כמה שהוא טוב ולא פנה אל רהבים ושטי כזב · וידע

האמת

האמת והחזיקה שהוא לטבה ולמחר האיש הזה ולהנחיל שכרו כי בידו לא דבק מאום המבדלות ומקוף
על כן נזירה שוה ושקול כמוהו לבק בבחינה עליונה ולמי יחפוץ המלך לתת יקר יותר ממנו ..

אמנם עדין תלוי בהלא תלוי מה שאמר כי עם היות האיש הזה שוה המלך רוח שונה עמו
ובוחר בטוב מכל מקום הכי הוא כמי שמוכרח בטבעו ובהכרח נמצא לבו שאין
עליו אחריות והוא בבחירתו בחר דרך הטובה אפס כי לא תהיה בחירתו כיון שירע הדרך לנגדו
והוא בה ברצונו כאילו הדבר כלל מסור בידו לאהבה וליראה את ה' אבל מי הוא האיש המעולה
אותן שהוא בטוף בטבע ונטבע מוכרח בטבעיו כי אין לו מקלט ולא רשות להיות בבחירתו ב
אלא שהדבר בעל כרחו שאין לו כח מנוס ולא צד ולא פינה להנצל מהעבודה כי ככה הוא ו
ומחוייבת ולעתי' שני' החיוב הנ' לא יהיה לו כל כך חיבה כורעת ויתבונן הכשר לפי שהוא לא
עשה מאומה בידו והכל תלוי בהכרח שהכריחוהו כענין יתבונן שכר האדם מה' שהם מוכרחים
במעשיהם והאדם עומד בבחירתו ורצונו וזה הוא ענין שכר ועונש אשר מקוים כל בני עולם
אין זו ראיה דהתם לאו בני בחירה ניהו כלל - אבל האדם שהוא בעל בחירה הוא כנ' ושתכבו אות'
ונכנס בחצר אהל מועד לעבוד ולמשא ולא בקש לנוח מעבודתו זאת ולא הבדיל הנה כזה
הנויח הב' לדרכם הא' שהוא לא היה בבחירתו ולא יחשוב שיש דרך פרוק ומנוס לעבודת המלך
ואין דעתו זה עליו כי ברצונו הוא ובבחירתו בא אל העבודה כנ' ואף שהיה מזומן ומחונך לעבוד
ולמשא לא החשיב העבדה בן אורחות ענין מה' כי בשתים התחתן מלך הכבוד בבית יעקב
וישראל מקודם הא' בבחינת כאשר בעולם ויושר בחירתם שאמרו נעשה ונשמע והב' שהיו כמשכן
מחוייבים העבודה לא בדקו' כיון שבלא אה' לא רצו לקבלה והם כמדבר לבם קבלוה אב' בבחירתם
ובלבם באו לקבלה נמצא שהוא בברי תפשרי לא מתחייב וימשך מזה שאם ירצו יחזרו למרוד
ולנצח הכלים כיון שני' בחירתם קבלוה לבן העשה החכמה האלהית ונזרה יתעלה יתב' להיותו
כופה עליהם ההר כגיגית ולהודיעם כי לא כאשר אה' הם שלא רצו לקבלה והאה ה' ויתר נגיסי
אתם שבע מצות שהיו בידם כי ישראל עם קרובו מוכרחים ומחוייבים ואפילו שלא ברצונם ושלא
בבחירתם כי ה' בחר בהם מכל העמים להיות לו לעם נחלה ועם זו יצר לו תהלתו יספרו אין
אין להם מצאות קיום והעמדה כי אם בהשתעבד אל ידידותו ברצונם ושלא ברצונם נמצא כי בין
למעלת ישראל ולקיום מצאותם בין למעלת התורה בין למעלת ב' היה בהכרח ענין בכפיית ההר למעלת
ישראל כדי שלא יהיו נראין כמוכבים בב' הנייתן ואם חס ירצו יהיו מופקרים אחרי בבחירתם קבלוה או
יהיה כבבר תפשרי המצאות שאלולי שרצונם מכללת בחירתם היו כאשר אה' וימשך מזה שכחלין
אין הזמנים יצאו מהדרך כי ברצונם קבלוה וברצונם יחזרו בגזרה לפיני ויצאו חפשים חנם חו' ומ' אין צ
קשר של קיימא והוא תפשרי המצות המצאות הווה ונפסד כאשר הגויים ונפקה הן לבך התמיד ה
האל והאלה כי זה דבר מחוייב המצאות והם עיקר העולם שאלולי שקבלו התורה היה העולם נהפך
לתהו ובהו ולא כאשר האה' חלק יעקב כי יוצר הכל הוא יתב' בסוד יעקב וישראל עם סגולתו ולכן
הוא דבר הכרחי שיקבלו התורה אם ברצונם אם בעב' והיו תלוי ברצונם כי אין להם המלט מקבלתה
וכזה נתעלו ישראל שהאהבה ה' ויושר בחירתם ועם אהבתו להם יותר מאשר אה' כי להם לא כפה אלא

היה הדבר הכרחי שאחרי כל קנינם באין עבד ולא חפץ בם והם נסבו אחר מאמם והוקן נחשבו
לו אחר מאמם והמה ונחשבו לו שאין כולם כן ועכ"ב כאל אחר כל זה ואל לא הביאו לא הגלה
דבר המורחק אותם לא כישראל שם קדושו כי אין עבד זה הוה ונגזר אלא יש בו הויה וקיום שלא
יפסק ולא ימנע לעולם ומזה שלימות התורה שאלולי שהכהנים והעיבם היה נראה שיש לעולם קיום
בלתי נתינת התורה והיא האפשרית וזה בלתי צודק כמ"ש אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים
וארץ לא שמתי ולמבוכות וה' שקשר המבוכה הנקי עליהם שיהיה אפשרי כפי הרצון כאשר יסוד ו
ותנם לא יסוד לבן נגזרה הכרותו שיהיה זה בהכרח לקיים ארץ ישראל ולהרים כנען ולקשרם ב
בשבועות האלה וכפה עליהם ההר כגיגית שאלולי יקבלו התורה יש' היה העולם נבער כבתחלתו
שהכונה עם שלמון כראה שלמות כבריאה זו כבין חומה שאומן בין חומה שאלו בין חומה שבין -
אין שייך בו אפשריות והכרח מוכבו לא סר ולא יסוף ואך אסור בהקצים איבו תלוי ברצון אדם
המשתנה בכונן לא כרצון בורא הכל אשר אין בו שינוי רצון ולכן התורה נבחרת ועץ חיים למחזיקים
בה ודוק ״

ומה גם כי חז"ל העירו בזה ויפתוהו בפיהם כמ"ש נעשה ונשמע ובלשונם יכזבו לו ומשמ
כן והוא רמוז יפה עוד הרי שאמרו ז"ל אשר דבר ה' גו' היה בו ר
רמיזות ולכן הוכרח הענין לכפות עליהם וכ' ולפי שהכל גלוי לפניו לזה א"ל אם אתם מקבלין את
התורה מוטב כו' שאתם הקבלה כנגב' והו הדברים על לבבכם מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם
כו' אמ"ה להגיד שאף ולקבל תורה שבכתב כי תורה ה' ומשפטי ה' הוא ואי שיגיד בין תורה שבכתב
לתורה שבעל פה שם תהא קבורתכם ״ ואפשר שכל זה רמוז בכתוב מ"ש ויוצא משה את העם לקראת
האלהים שהם רצו לקבל התורה שבכתב הנאמרת בהיותו זה סיני והקב"ה הרים ההר וכפה עליהם
ההר כגיגית כדי שיקבלו בהכרחית ההר שהשיב להם ה' אם אתם מקבלין התורה כאשר שיקבלו
אותי החכמים המקובלין בה מוטב ואם לאו הנה בעבור כי החכמים יהיו מורים ודוק ״

עוד ראיתי להרב מוהר"ם יורה לנו ז"ל וכך מוכרח במדרש כפשוק ולו היה למשה לא
יוכל עלה כל יהון כשכח הקב"ה לתת תורה בסיני כפה ההר כגיגית שיקבלו תורתו
תורתו וכיון שכן הרי ישראל אמונתו של הקב"ה ואבל אמונתו כתיב ולא היה למשה לא יוכל לשאת ז"ל
כל יהון ולא כן אצל המוכרח שמשפט האונס כפי מה שהיה המעשה של המאונס כי המאונס היה
מוכרח הכרותה על האישות ולכל דבר שהוא מוכרח ולכך לא יוכל שלחה כפי אשר הוא שעשה
בעלמון האישות ההכרחי ולפיכך לא יסור כלל ״ ולכן כפה עליהם להיות החבור הזה הכרחי שלא
יהיה בו פירוק והפרה וכמ"ש להם יחזקאל ע"ה והעולה על רוחכם היו לא תהיה הרי שהשיב להם
כי חיבור זה מוכרח כי הוא יה' מכריח אותם על זה ולכן כפה עליהם ההר להיות החיבור הזה ה
הכרחי ואינו דבר שיהיה ולא יהיה יען שקבלת התורה שלמות כל העולם איך יהיה בדבר הזה מ
אפשריות וכמ"ש שם אמ"ש ולקיש בתנאי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית אם יקבלו יש' את ה
התורה מוטב ואם לאו יחזרו לתהו ובוהו עוד כי לכך כפה עליהם מפני שכל מעשה בראשית
תלויים בקבלת התורה שבשם שבכח הקב"ה כל מעשה בראשית וכן לכל ה' שבעה אשר יהיה כ
כוהב עלון כך היו שיהיה לאדם הנאה שבלבת ודבר זה הוא הברת האדם אשר התורה היא הנהגת ה

השכלת

השבועה ולמשך היתה נתינת התורה על ידי הכרח כדמוכח שם · ועוד אפשר דכל הכוונה נב'
היה לנטוע עליהם המצות כיון שהם אנוסים דאז · להקל עליהם והיינו דאמר רב אחא מכאן מודעא רבה ל
לאורייתא · ונ"ל דקאמר מודעא רבה משום דאמרו' דבעבירה הירדן היו שם ברכות וקללות וקבלום
כדלקמן ובתוס' אבלבן נבי קיום הזה נהיית לעם לה' אלהיך וק' למה שקבלו עונשין כאחרת ואמ' קא
אמרו' שאמ"ו היה להם קבלת יראה שמא לא יכניסם לארץ ועכ"פ אהבה וזו אינה לא עונש שלא היה מ
מכניסן לארץ שלא היה עושה להם טובה אבל לא היה אונס ביותר כעין כפיית ההר עליהם כגיגית
ולכן אחר כזו מכאן מודעא רבה לאורייתא מכלל דהוה להן מודעא וזולת זה והשבה ··
ובתוס' מודעא רבה שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם יש להם תשובה שקבלוה
באונס עכ"ל ולכאורה יראה הכא להבין דכיון דכבר אמרו נעשה ונשמע א"כ למה הוצ' זאת הכפייה
והכן דהיינו דאמר רב אחא מכאן מודעא רבה וק' באומר להשיב תשובה זו אם יתבעום בדין יש להם
להשיב ·· והנכון כדפי' ז"ל הק' בב' כאב' למה נענשו בגלל ואע"פ שקבלוה בימי אחשורוש כדא' רבא
הדר קבלוה בימי אחשורוש למה נענשו ולהכי קאמר דהוי מודעא רבה דקאמר אינו כמשמעו
דבודאי יש להם מודעא שבאונס דן הקב"ה הנזכר דהא לענין קבלה הכל חייבין במצוה כבורא דהוא ית'
בורא הכל והוא אדון העולמים ומה מעלות למקום עלינו אלא הק' דאילו יצוייר שהוא ית'
היה מוחל אותם לכן למה לא קיימו היה להם פתחון פה להשיב שקבלוה באונס אבל אין זה תשוב'
מעולה לפי האמת הנזכר דחיוב הציווי קודם בין באונס בין ברצון · וגם אפשר דבלא בזה שאין ב
תשובה אלא לענין מה שנ' למה לא קיימתם מה שלא קבלתם שאמרו התשובה זו שקבלוה באונס אבל
לענין החיוב שיש לא יב' לאמור ולעשות אין בזה בין חלוקה ולא יש פתחון פה כלל וכו' ··

ולענין מה שכתבו התוס' כפה עליהם ההר כגיגית ואע"ג דכבר הקדימו נעשה לנשמע שמא
היו חוזרין כשרואין האש הגדולה שיצאה נשמתן והא דאמרו' בפרק רנו' וק' בלום כפית עליהן
ההר כגיגית דמשמע דאם היה כופה עליהם לא היה להם תשובה · והכא אמר דמודעא רבה לאורייתא היינו

היהנל

על מה שלא קבלוה אבל מה שלא קיימוה איכא תשובה ומ' דרב אחא בר יעקב ר
דסבר מודעא רבה לאורייתא כלע"ג דר' אבהו' דקאמר דכפה עליהם ההר לעובדי
שיקבלו תורה כמקבלו עונש עליהם כשב' ברצונם ושלא ברצונם ושקבלו הם שעשה כי כל אחת ואחת
מעלה כפני עצמה · ולא קשה לה כדוק שאמרו נעשה ונשמע בבחירתם מדרבה לעולם כפה עליהם
להיות חיובן ואין מכאן שום מודעא דהיכא דהוי המעלה לעולם בשלא המודעא והאונס והיינו דאמרינן
התם פר' כעונו אה' בלום כפית עלינו ההר כגיגית כי לעולם היה הכפייה לא לאונס אבל השתא דאמרי'
דאעפ"כ כפייה ההר דהיו חוזרים בהם ושייך הכל היתה הכפייה השתא קשיא לן דמשמע אי אמרינן דכפייה
מעלה אחרת נעשה ונשמע והכפייה ליכא לאקשויי דהא אמרו' דליכא מודעא והיינו דהתם בעינן לה אה'
הכא למעלותה וליכא בה מודעא ורב אחא דשאלה בר כרנא הוא לאקשויי לרב אבהו' ולאו מעלותה היא ולא
מה אבל השתא דפריש דבעולה לה אמירת נעשה ונשמע והולכן קדבר לכפייה ולגלי הכפייה לכבה לא
היה נותן להם התורה כלל ועכין אומרם נעשה ונשמע כאילו לא היה אב' בהכרח לומר שהכפייה שאין ע
היה העיקר והכפייה היא באונס גמור שפיר איכא לומר דמודעה הוא נס בן לרב אחא בר יעקב דמכאן

מודעא רבה וכו' ולכאורה נראה מודק כה שהיה בעורה אומר מן הדין ואכ' קשיא כדאמרינן בפ' רעז' דאה' כתנו -
לה' ואמרו בלום כפית ע"ל פעו' הכפייה היו מתחייבים והכא קאמר שהכפייה טענה היא לישראל מן הדין
ומשני בתום' דהיינו לענין קיומה והא' שאמרו' האומה כשנוי אבל אתם כשנ' מיימו' לקבלתה שהיו מ
מקבלין התורה כתב' -

עוד יש לפרש דהה' בשאלתות איתו היה מתקן באמצעיך ה
הכפייה לענין תורה שבעל' אבל עשה ונשמע לא קושל את שבכתב
וקיום המצות אבל לענין עסק התלמוד שהוא דבר קשה ועזה כמות וכמ"ש אדם כי ימות באהל וכ'
להכי כפה עליהם וכדכתיבנא שהם ליכא למקשו' דהכא דאיכו לא לענין התלמוד כנ' ולהכי מוצאי'
הכפייה ויש בה מודעא רבה כענין תורה שבעל' כדכתיבנא לשאל משום שהוא דבר קשה אבל לענ'
כפייה דהה' היינו לענין ההגדה עיקר והמצות - ולשנ' קמא' אה' כיון שכפייה לש' לאו כ' דהה' טעמו לא
כיון שכפית כבעל' לישבא הוה לך למכפייה לבכתב ועיקר התורה והמצות דהכא ליכא טעמא כנ"ל
והרי כל העולם חייבין לקיים מצותיו של הבורא ית' ולא יעברו כן ככל אשר יצוה מה שאין כן בעסק
התלמוד וקבלתו דלאו כל מוחא ומוחא סביל דה ולאו כ"ע הנא נמירי דלהוו ירעין דמתעסקין בקורא'
אבל לענין המצות דבר הכרחי לעשות גזרת המלך ושלא לעבור מאמרו ועוד כי הם קיום העולם ו
והאלהיות והשכל מחייב כולם אן כוכן ולכן אין בהם טענת כפייה אבל השתא דאמרת דאכבה ענין
עשה ונשמע ונבלה כבירה אב' הכפייה כבאן לש' היתה על כללות התורה והמצות כענין כפיית אה'
שלא היו מקבלים ולא רוצים ולא כלום שהרי היו משוללים אבל עוב ואב' כי היכי דהכא הכפייה א
אתורת דהוה מודעא רבה אב' התם עלי היה כשנו לה אה' להתחייב והיינו וכ' ומה שהקשו' דהוא
כמושא דהמודעא מאנס דהקהלו עשה ונשמע ומן הסתם והוי דהדא על הדה שבכתב ודה כמה ל
לשון התוספ' והו' דאם כן לא הוו כפיית אחרת ואם כפה לש' היינו משום שקבלו וכ' לן אוכה
לפרושי דבשאלתות אינו היינו מתברשים דענין אומרים עשה ונשמע הוא העיקר והך כפייה דכפה עליה'
הר היתה להודיעם עוד בחירתם של ישראל שהיו מקבלין ברצונם התורה היה העולם חוזר לתוהו ושם
היתה קבורתם אבל אין זה כפייה מכבשת ולא מיד והאי מודעא רבה דקאמ' היינו מכמון כה ודקך
הבעורות בשאלתות שיש להם לה טיב בדרך לענ' בשאלתות כבי ואחשבתם אבל לא לענין דינא שהרי כ
אף שאמרו נ"נ לא היה כופה אותם דלא היה רוצה להגנה בדרך כפייה את ברצון נגמר וכיון שאין הדין כ
כפה אותם להיות שקבלו נ"ל כענין גר שנתגייר ורוצה לחזור לסורו שכופין אותו. לכך אין כאן מודעא
דאוריה מן הדין שהרי כבר היתה הכפייה כנ' ושאין לכפות הטובה מן הדין עד שיאמר רוצה אני ואכ'
שבע אמרו אה' בלום כפית עליהו כיון שהיו רואין שכפייה יש אין בה טענת מודעא והיו מודאין שע'
כפייה לבד היו מתחייבים והיו עושין מצוותיה בדרך שעשו ישראל אבל השתא דאמרת דכנ"ל שאמרו היו -
יכולין לחזור והעיקר היא הכפייה אב' צריך בה טענת מודעא וכיון שכן יש בה סיוע לש' והשתא אב'
היה אותה אה' להתחייב שאין בלום כפית עלינו שנראה שהכפייה היתה מחייבתם ומרבי' לשון
אהרה - והיינו וכ'

תו מצינא לפרושי הכי דבשאלתות איתו היינו אומרים שהכפייה לא
לא נתבטה מחויבתו דהרי אמרו נ"נ ולא כפה את בדרך דהמים כבר שיקרא
אומרין ונכוין להאל מעונש הדין כבשכבה שאמר בלשון יחיד אנכי ה' אלקיך ליתן מקום לטעה שלא

אמר

והוא הם נשעבדו שלא היו כלל אין ... ה' לאחש להשיב להם על טענה אף אין להם על מה שעמדו אבל השתא וכ'

אמר קדבורה לא זו לבד והיינו מש' מודעא רבה היינו דאמרו אה' כלום כפית לנו את ההר שכבר
זה היינו שאמרים שהגבלה' לעשות שמתן שלא נתפיר בה כלום אם יקבל ונעשה הכי שאמזומן
מרצה שאנו יש' ואם נעשה ולא נקיים הרי אנו מזומנין שלא נהנה לנו לא עי' כפייה ואונס אבל מעתה !
שלא כפית עלינו ומסרנו ולא נכנסנו בגדר מקבלי התורה אבל השתא דקבלוה בימי אחשורוש '
יחזרו בהם ונתבטלה מודעה נמצאתי כן הוא לבסוף וא"כ הכפייה כמה לחייבם ומה' יש כח דין
מודעא כיון שבודאי לחייבם והיה באונס האונס המודעא הוא מודעא והוא מושך אותם מן השעה
שלא כרך כונת האונס וא"כ קשה דהכא אמרו' בגי' הכפייה הוה אונס גמור ואיכא למימר מינו והכי
משכחן כמה' אומרים כלום כפית כדלקמן לומר דעי' כן היינו מתחייבים ומשין הקורה נמצא דהכפייה
היתה לחיובא .. והנרא וכו'

אמת מאמר הנזכר ועדין צריך תשובה מורנו כי אמרו שידוע שהכל משתוקק לחלק והחלק לכל מן היותם שכינוים אין ספק שלכאורה נראה שהוא. ומורו שהשתוקקות החלק לכל הוא כמו הנר [illegible]
מהשתוקקות הכל לחלק מכריח צדקן אם נראה שהחלק צריך לכל ואין הכל צריך אל החלק כיון שהוא כל. אבל שלימותו כשלימות כאחד אבל החלק שהוא צריך אל הכל שלו מועל לבקש שלימותו [illegible] ואינו כהפך
שהכל יש לו כופף נבלו וחשק מאד עם החלק מכריח כוונות כוונות לצד יתרון כתשובה כיון שהכל הוא השלימות אשר אין בו שום חסרון אבל גודל שלימותו שהיא תכלית השלימות היא המותרת והיא סבה עצמית להוסיף בו החשק
הנזכר כי יתרון השלימות תוסיף החשק להשלים כל חוסרי השלימות ולהשוות כל האפשר מה שאין זה בחלק כנ"ל
ועוד כיון שהחלק יש סבות מונעות אותו מלהשיג השלימות וכלל השלימות הוא סבה להגבלת התשוקה להשיב ולהשלים לזולת כאחד. ובכלל זה יתחייב שאם לפעמים יראה מהדאגה סבות מונעות את החלק מלהשיג
את הכל ויכביד המושג לא מפני כך יתרחק הכל ויפסק מוצא החסד אלא גם שם צוה ה' את הברכה ולא ימוד
מרוצה ומהר יהם יוסף אומץ. וכיון שכן עלינו לשבח לאדון הכל יתב' כי הוא יתב' הכל וכל הכל והוא יתב'
חושק לאהבה אותנו יותר מהשתוקקותינו אליו יתב' מהיותנו שלימותינו הנה הוא יתב' כבוד שלימותו והשקו להטיב אלינו.
יעשה עמנו אות לטובה ויעשה כאומן שנדיה כחוים לשעשע עמנו ונהיה אנחנו משתוקקים אליו והוא יוסיף לנו
האהבה והברכה שפע שבע ורצון עד שיעבר חשקו באמת ובאמונה במשפט הראוי וזהו שאמר כי לא יטוש ה' את עמו

עוד צריך לדעת ההקדמה מועלת כי כאשר יתעורר מיזה חלק וכ"ש הכל לחלק כמו יש בזה התעוררות עצום לעורר את חבירו וכאשר ראינו כי כשירד הגשם מן השמים נס התהום יוצא נגד לקראתו
וקרא זה אל זה התהום אל התהום קורא לקול צנוריך כאמן לקראת כלה כנ"ל כן נגד כל שום התעוררות מלמטה
למעלה וכ"ש מלמעלה למטה. יתנו את קולם ויעירו ויעוררו את האהבה עד שתחפץ ויובנו זה עם זה
והיו לאחדים. ולכן אמרו שמוהר דבריך התעוררות מלמעלה לפי שעני התעוררות התחתון וימשוך מוצא של חסד מעלה
קדשו כמו תשורה ויתעוררו הרחמים העליונים הוא לפרש כי בזה יש הכנה עצומה יותר מההתחלה מלמעלה
כשאין למטה הכנה כנ"ל ותפלין הוא שאמרו שבודאי יש כבח עליון לעורר את התחתונים כמש' כי כאשר
ירד הגשם כן דברי ה' וגו' לא ישוב ריקם כי הרוה את הארץ והולידה והצמיחה כי כאשר הגשם מרוה פני
תבל ועושה בה הכנה ועושה פירות כן בשיהיה שפע שלי לא ישוב ריקם כי אם עשה והצליח וכו' מה אינו
דומה כשיורד על ארץ עוזבה כאשר יורד על ארץ מליחה וכן המטר כשמע האלהי שאמרו שיש כמלאכי יתב' להגדיל עשה
ולהכין האדם אינו כבורא לבטויהון מוכנים מעלין שיהיו ראויים לקבל שפע רצון ואז ומלא ברכת ה' ולכן כ

ואל זה הכוון עתירה מעלת שיר השירים כי שיר החושק יעורר ה כענין התעוררות מלמעלה כנ"ל שהשלום שלו ולכן ישבו דברי דודים אהבן וכלה ועל זה השירים. אשר לשלמה למלך
הקהל ואמר ישקני מנשיקות פיהו וכבר פרשנו בו מה שיאות ולפי דרכנו יתבאר באופן זה שעני אבר ומן יתב'
אותנו כביהו עם שיהיה סבת הנשיקות שנושק כבנך פיהן בזה ישקט ויהיה קשר אמיץ ובכן טוב הוא ולכן אמר
ישקני עני נשיקות פיהו ולמה מדבר כבנך נסתר ולמה אמר כי טובים דודך לנוכח להיות שמתחלה מתחלת ה
האהבה כבנך נסתר בהתעוררות החושק כמו עצמו ובזה יתעורר החלק ונושק דודי קשה ולמה אמר יהיה
החושק לנוכח ולכן אמר כי טובים דודך מיין שאמרו הילדות שהם כבנך נסתרים יש להם כח לגבורה וזהו דודיך
פנוי ידידותך במחשבותיך הם טובים יותר מהיין שנכנס והולך למישרים ועל הכך רמז באומן וחכך כיין ה

ולפיכך הכל והקלה כי המתחיל העליונים אבל הראוי הוא שבו יתעלה הבלים ה השלימות והשלום

כי לא יטוש ה' את עמו וכו'

הטוב עם מלמעלה הודיע הש״י ואמר כי גם חכך הוא כיין הטוב אשר מבקע ומשבר ולא יזיק והוא מעורר
ודובב שפתי ישנים והוא רמז לאין העולם אמר שלא יבאו לדברי היהודים מפיה הנה הוא הולך לדודי למישרים
כמו שאמרה היא ישקני וכו׳ כי טובים דודיך מיין ועוד הוסיפה לבאר ואמרה לריח שמניך טובים שמן תורק
שמך כי אחר שאמרה תחלה שיושק לו קול נשיקות מפיך ויעורר הדבקות אמר לריח שמניך טובים כי
ע״י ריח שמניך נעשים י״ג טובים ואפשר שהטובים רומז על הגרמים וגם על ההתחלות שאחריהם ונעשים
טובים כו׳ והיינו ע״י מלמול הגרמים שהם מתנועעים כו׳ ולזה שמן תורק שמך כי בהקרא שמו ית׳ שמן שמן
תורק בזה נעשה כמריק השמן הטוב . וזה כבר יעיד בו הנסיון כאשר היה במצרים ועל הים ובהר סיני .
כמ״ש ולזה על כן עלמות אהבוך ע״י ריח שמניך וחזר בתשובה ולכן אמר ישקני וכו׳ כמדובר ..

ואם כן הוא מההתנוצצות שבמקומו שיעשה רושם כו׳ וכן כשימשך חוץ של אחד כי כיח יוסיפו אומן ולזה משכני אחריך נרוצה כי׳ המשך בלבב ואחריך נרוצה בתשובה א׳ כדור נבון כולנו ולא נבאל
והטעם כי אין אנו כאן לא כבר עמדנו רגלינו על הר סיני כמ״ש את אשר ישנו פה עמנו עומד היום ואת אשר
איננו פה עמנו היום כמ״ש שם ולזה הביאני המלך חדריו ונתן לנו קורי תורה ולכן הכב אחריך נרוצה . ועוד
למען נגילה ונשמחה בך כאשר כמ״ש כאיגו פנים בפנים וזה שומעין ורואים אבל אנחנו נגילה ע״י הגילה ב
שלקחנו כבלות כלך ונשמחה לעתיד בך ולא כמ״ש נב׳ שלא יספנו לראות ולשמוע בקול ה׳ ואמרנו כבר א
אתה וכ׳ אבל לעתיד נגיל ונוסיף לשמוח בך ואם מוסב לעתיד היה הכונה לומר שנגילה בקול ונשמחה
בפנים כמ״ש רצונו לשמוע מפי מלכנו ולראותו ית׳ ולזה נגילה ונשמחה בך ולכן נזכירה דודיך מיין כי כשנאמו
דברי תורה שנתן לנו את תורתו וזולת דבר מתוך דבר מיין כי המעיין בתורה אינו אומר דבר מדעתו אלא מה
שקבל מרבו ולזה בלשון נזכירה דודיך מיין מיוחד של תורה וכן אמרו נב׳ ע״ל אמרוכוה תקרא ולזה מיין מישרים
אהבוך וכרוח הקנות טובות שמיישרים את העם כל זה מאהבתו ית׳ ..

שחורה המעלה פי׳ את ונאוה אתם כנגד זה השפלות למ״פ תיבה יתירה נודעת לנו פ עם היותו
בשפלות זה אני נאוה לפני עד שאמרו ז״ל במ״ד תניא

בנים אתם לה׳ אלהיכם בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים אתם קרויין בנים אין אתם נוהגים מנהג בנים אין אתם קרויין בנים דברי
ר״י ר״מ אומר בין כך ובין כך אתם קרויין בנים שנאמר בנים סכלים המה ואומר בנים לא אמון בם ואומר בנים מ
משחיתים ואומר והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי ומאי ואומר וכת׳ כי סכלי ה
הוא דמקרו בני כי לית בהו הימנותייהו לא מקרו בני ואומר בנים לא אמון בם וכת׳ כי לית בהו הימנותא הוא
דמקרו בנים כי פלחו לע״ז לא מקרו בנים ואומר זרע מרעים בנים משחיתים . וכת׳ בנים משחיתים הוא דאקרו
בנים מעליא לא מקרו ואומר והיה במקום וכו׳ יאמר להם בני אל חי עכ״ל .. ופרש״י וכת׳ סכל הוא דמקרי בנים
כשאין בהם את שיעור הוא דמקרו בנים אבל כשאין בהם כלית בהן הימנותא לא מקרו בני משחיתים דהיינו
ע״ז דכתיב והשחתם ועשיתם פסל וכו׳ בני מעליא לא מיקרו עוד לעולם : כלומר דהדרי מיקרו בני אל חי ע״י
תשובה .. עכ״ל

ואיכא למידק דמאן דעל כורחין אמר׳ לר״מ דקאמר בין כך ובין כך קרויין בנים למאן
קנינים דהא חזינא דקרי להו בנים סכלים בנים משחיתים וכו׳ אבל לא קא
מקרו בנים ה
לא דבין כך ובין כך שם בנים מיקרו ולא שקלו מיניהו שם בנים לא דבאים מעלו כהונן קרי להו בנים סתמא ובאין
מתקנין קרי להו עפ״י המאורע כפי מעשיהם אי הוו סכלים קרו להו בנים סכלים ואי הוו משחיתים קרי להו בנים מ

משחיתים

16

משועבדים אבל נכסים מטלטלי לא מיקרו ואפי' נכסים מקרקעי נמי לא מיקרו והוכן כשאומרין בתשובה קרי להו בני
אחי והיינו דקאמר קרא כלשון לבא בכתובה עוכבן דתקנו קרו להו אחריות שנה כט א' חי והיינו דקא' יחמר
להם אבל השתא וכהי לא אב' שפיר קאמר ליה והיינו נמי מאי דקא' ר' דדוקא כשהם נותנין מתנה נכסים כ
ובשאין נותנין מתנה נכסים אינן נקראים נכסים מקרקעי ואב' מאי קאמר כדר' דבין כך ובין כך קרויין נכסים ״
ואם כלשונם הא' דהקנין כך ובין קרויין נכסים מקרקעי הא לגבי דהא מהאשכחן דלא קרי להו אלא נכסים עם אוני
אחר או מטלטלים או משועבדים כיוצא בזה אב' עכ' לומר דלא קרי להו נכסים מקרקעי אלא כדהוו בשנים בלא שכחן
בואי מתנה דהוי בשלוחן דקרי להו נכסים מקרקעי והא דאי כי קאמר בנכסים מקרקעי מיקרו בין כך ובין כך מאי
קא עבד נמי ליתי וקאמר ואו ואו ומפרשין ליה דהך וכת' מטלטלי הוא דמיקרו בני בלשון הראשונים כו'
הא מאי היא עדיפא מינה איכא לאקשויי קושיין דבנכסים כשם לוותי מטלטלים ומשועבדים הוא דאשכחן דמיקרו א
אבל נכסים מקרקעי לא אשכחן דמיקרו ומאי כולי האי ואו דקאמר הא סבר קאמר ליה כי קושיין דבנכסים מקרקעי א
לא אשכחן דמיקרו והכי הלכ' וכת' נכסים מטלטלי הוא דמיקרו נכסים מקרקעי לא מיקרו וכהא ליה ליה שום ד
כלל דהויה והיכי שביק קושיין דאורתא היא ומייתי קושיא דאיפא למימריה הא ליתו אורחא היא באומן ד
דסבר קאמר ליה ר' לגבי דאפי' נכסים מקרקעי לא מיקרו אלא בדהוו זבחין בנה ומה איכא לאקשויי אדבי'
דמאי קא פריש מקורי למילתיה וקאמר מי אתם קונין נכסים דמשמע דלא מיקרון למעוטי נכסים דהתנ' ד
מיקרו נכסים לוותי מטלטלים או משועבדים וכ' מאבל מיקום הא אשכחן דמיקרו נכסים וכיון שאת' נקראו נכסים לא ק"ל
אלא בשאין אתם עושין כלומר אין אתם נקראים נכסים מקרקעי אלא נכסים לוותי והיכי פריק ותני אין אתם קונין נכסים
דמשמע בכללא לא מיקרו ואת' דהיינו דקשיא ליה לגמ' וקא' ליה לגבי בין כך ובין כך קרויין נכסים והיכי ק
קאמרת אין אתם קרויין נכסים דמשמע למעוטי בכלל לא מיקרו הרי אשכחן נמי דמיקרו נכסים מטלטלים וכו' ואב' קשיא ליה
דהוה ליה לפרושי מילתיה אבה' איכא לאקשויי דהיא נמי קשיא עליה דמאי לא פריש למילתיה והכי מפרש ליה ל
למימר בההיא דבין כך ובין כך בשם נכסים נקראין אלא שבשהם זבחין נקראין בשם נכסים מקרקעי ובשאין זבחים כ
נקראים נכסים בשם לוותי והיינו הוא דכיון דבכל נוסחי לא קשיא ליה עליה כדי' אלא דהוה ליה לפרושי. אבל מאי
ידע בה בבי' דאיהו נמי סבר בשם נכסים אינו יוד מאוד ומן כיון שנם בשאין זבחין קראם נכסים לא תרין כם וכ'
ולא יכחא אלא לאקשויי עליה דמאי פריש למילתיה אב' איהו הוה ליה לפרושי בההיא דבשאין זבחין נקראים נכסים
בשם לוותי כדאשכחן קרואי ומאי שתיק ואיהו נמי פקורי פריש למילתיה **ואגב** זה צע' במרובות לשון
כי' שאומר כיון שאתם נותנין מתנה נכסים אתם קרויין נכסים מאי קא מהדר וקאמר אתם קרואין
דהוה מצי כיון שאומר כיון שאתם נותנין מתנה נכסים קרויין נכסים ולימא היכא דלימא אתם יוצאין אחריות
ומאי קא הדר לומר נמי אין אתם נותנין מתנה נכסים אין אתם קרויין נכסים וכו' והוה מצי ליה למימר ואם ליתן אין
אין נקראין נכסים ״ הנ צע' בדברי' שאמ' ולומר ולומר כלומר בולי האי. והן דכון דבנכסים משועבדים קא קאים כב
בי שניה קורם נכסים מטלטלים אב' הוה מצי כיה כיון דאיהו עיקר דאיירי ליה לתורה הנ"ל וכיון דאשכחן
ואפי' נכסים משועבדים דהוו שנה' קרואין נכסים כש' דהיכא דהוו מטלטלים קרואין נכסים ואב' ליתי ליה דבנכסי
משועבדים לתורה ובהכי מני ולא ליתי כל הנ כיון דסוף סוף עיקר דאיירי מינה היא והן דאיהו קאים אבנכסי
מטלטלים ואיהו קא מהדר ומייתי ליה בסוף הכל ומאי. ועוד קשיא עובא בדברי דקאמר וכי תימא
נכסים משועבדים הוא דמיקרו נכסים מטלטלי לא מיקרו ואו' בני אחי וכ' דלא משמע מחלוקה אי בני למימר דמפיק

משאמר כאן ונשלמו עכ״ל מיקרו בני המעלות ולקבוצי קהל וכה׳ בנים המשחיתים מיקרו וקלו והוי לא היו הלא
כשעשו׳ ההולך קרי להו משחיתים וכ׳ ומעלה קאמר דכיון שעשו׳ טובה בני המעלה לא מיקרו והייתי
מדקאמר׳ בני אל חי דקרואין בנים המעלה הא נהה המסברא והקרא׳ המסברה הוא אלא דכיון דקרי להו משחית׳
וקרי להו נמי בני המעלות והוה״ל דעשו׳ קרי להו בני המעלות והעג׳ דלא תשכחן דקרי להו משחיתים כ
כנ׳ דקרי להו משחיתים והיכי תפשר לחבר ההפכים משחיתים ובני המעלות ואם הוה הך דלעתיד
כשיחזיר׳ וכולם יקראו בני המעלות הב״ל תו׳ קא חובה וכי כ׳ טעיה לא קאמ׳ הכי בההא דבזמן שאומן אל
מוגה בנים נקראים בנים והב׳ קשיא כדאמרי׳ קאמר ולשון רש״י ז״ל נראה נע׳ כדאמרי׳ דכתב דלא מיקרו ב
עוד לעולם הנ׳ דע׳ התשובה דבבו מיקרו וכ׳ דכ׳ עלהה על רעתו דלעולם לא הרבי למיקרו בנים כלל
והכ׳ ע׳ התשובה וכלא חכ׳ ר׳ לא קאמר אלא דבזמן שאין אתם נוהגין מנהג בנים אין אתם קרויין בנים
בנים אבל בזמן שאתם נוהגין מנהג בנים אתם קרויין בנים ועוד אפשר בחלקה דעתיה למימר הכ
וכי מאן אבל להן למאי משיתא הולך וכולך וכי אבד פוכבם ומיכוין שלום ואין להם עוד תקומה ל
לשונאי ישראל והלא המאמין זה הופך הדת בכללה ולא נחה למאן דבמאמין כלעוה עליהן הכי ׳ וכי
הכוהה למשיחת אתה למימר דאוכה משיח ועקב׳ ליש׳ וקמבר כר׳ מאיר כהנ׳ זו הימה ״

ולפי זה על דרך זה כלומר כור שקבלו ישר׳ קאמר בנים אתם לה׳ והק׳ בזמן שאתם נוהגין
מנהג בנים אתם קרויין בנים והיכן לכם נלבל הדורות ואם אין אתם נוהגין מנהג
בנים אין אתם קרויין כהם עוד לא בנים או בנים המשחיתים או בנים סכלים ואפ׳ למימר לאין נקראין בנים כ״ש
שאין קרואין לעולם הב׳ עם כל ישר׳ הוא המדבר ואומר שאם הדור יהיה כבורם לא יקראו לא בנים טובים
לא בנים שהאירו את כבודם אבל מה׳ ה׳ בר׳ חמן קאמר אלהם שיאמר להם בני אל חי לגדולתם ולתום על לבבם
אבל הם אין יכולין לקרא עצמן בנים בנים שהם שוערים יקומם הקדוש לא בעברים שאין שלהם בוגש
אותם בן ה׳ ושובו בתשובה ואפ׳ למימר לא ויכון כיון שאינם בבחורתם ע׳ ית׳ דבושת פניהם בסתר כלומר
לעצמם שאין הפה יכולה לדבר אבל מה׳ קאמר הנבואה דה׳ ברחמיו יעשה שיאמר להם וזו היא סברת ר׳ ״
וזה׳ תובה מסבה דמדקאמ׳ במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי היינו אחר שכבר א
אבדו שלמותם יחזרו לו בתשובה והב׳ הרי ראיה דהדרו מיקרו ואין שכתב רש״י ז״ל הנ׳ דהדרו מיקרו
בני אל חי ע׳ התשובה פירוש כיון שהכתוב מגיד שאבדו וחזרו ולוקחים מה שכבר אבדו והוי דזמן
שהאבודה היינו שהן הם קוראין לעצמן בנים כן נראי התיקון הוא המהדר שלמותם בבלא תשובה כבתחלה
כנ׳ ולהא הנ׳ דהדרו מיקרו וכ׳ דוק

ויתכן להוסיף עוד דכאן שהכתוב א׳ במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם והיינו והוא בזמן הרשע שלהם ובאותו מקום בעצמו אמ׳ הכתוב
שבאותו זמן שהיה דהוי לומר לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי נראה שע׳ התשובה יתבאר להם ש
שנם למופרע בזמן התורה והסכלות שלהם יאמר להם בני אל חי והיינו דמוכח מדקאמר במקום א
אשר וכ׳ יאמר וכ׳ והכונה היא לומר שקודם התשובה תה׳ להראות זה הענין כי אינו אין הכאו׳ ל
לעשות עמה לשקרי אבל אחר התשובה יבין בבחינה נמונה כי במקום הרשע בעצמו אשר היה ראוי
לומר להם לא עמי ונאמר להם לא עמי אתם והיה נראה שהוא לענש גדול שלא מכונה שלא בני אתם
אלא אומן שם עמי לא נשאר להם וזהו לא עמי אתם אחרי החזרת העטרה ליושנה ע׳ התשובה יתבאר

ראוי

כמאי, לא נמי אתם היינו שאינכם עושי כאבה כה שאבנו בכם מחמת רוע מעשיכם אלא בנו אחי וכיצד
אבנור בכם מתוך רוע מעשיכם ולכ"ב כיון דהזכיר הדבר דקרי מיקרו בני אחי עי' התשובה למהר"ג אחי'
בשיון דקתני בני' אב' הרי כבור דשם בנים מעלה מעולם לא אבדו ישראל׃

והשתא דאתית להכי אב' פירושא דמילתא הכי הוא דר' סבר דהך אתם שהיו בנים עניי
השתא בעין דקתני סבלים והיינו דקאמר סבלים הויה וכן נמי בנים עבשו משחי הם
ואבדו מהם ולאבדן שם בנים כמעשיהם ונקראים השתא סבלים משחיתים. אבל ר"מ סבר דהך דאמר שהם
משחיתים וסכלים בנים כיון פי' כאן הם נוהגין מנהג בנים וכי מעלה מיקרו מנה"ג דהוו סכלים ומשחיתים
ומשמעות קרא דיבן הכי איכא בעינן דר' סבר דהך בנים אתם פי' כשאתם נוהגין כבנים והאי אתם ה
מוסב על מעשיהם ומנהגן כלפי מעלה והך כשאתם נוהגין מנהג בנים אתם קרויין בנים פי' כשאתם
כבנים אתם לה' אלהיכם וכו' ולכ"ב האי אתם קאי למעלה ולמטה וקרא נדרש לפניו ולאחריו ב
כדדרשינן נמי בנשך ובתרבית דקאי אכספך ואאוכלך עכ"ל הכי נמי האי אתם קאי אמעשיהן וקאמר
כשאתם בנים אז תהיון אתם לה' אלהיכם נב' כבנים כנ"ל והיינו דלא קאמר אתם בנים לה' אלהיכם דאז ה
היה אומר כן היה נראה דבכל האופנים אתם בנים לה' אלהיכם כנ"ל והדק הוא אבל כשאין אתם נוהגין
מנהג בנים והאי יתחייב מזה שאינכם נקראים בשם בנים לה' אלהיכם׃

אבל ר"מ דריש לך
בגוונא אחרינא והך בנים אתם ומשמע ליה דאו"א אתם בנים דהיתה' הכונה לומר ש
שבהם הדבר תלוי לקראת בנים ולכן הקדים כהם ואמר אתם בנים לה' ע"י מעשיכם אז היה נראה שאומר
עליהם שהיו דור דעה לבד הם בנים ולא דור אחר להכי אפיך וקאמר בנים והדר קא' אתם לומר כי שם
בנים לא יזוז מכם מצד ה' אלהיכם אפי' שאתם אינכם כבנים ולא תהיו כשורה הנה בנים אתם לה' כי לא
יעזוב ה' את עמו כנ"ל והוא מאמר בין כך ובין כך אתם קרויין בנים׃ והא' למאן דבני ה' אלהיכם אתם או ל
לאו בנים לה' אתם ונראה לי אתם לבנים דריש ויש הוא שגין היסוד כפי מה שהם ור"מ דריש איפכא
דאו אומר בנים לה' אתם היה נראה שצריך שיהיו כגדר בנים לה' ואין כאן למימר איפכא ולהכי בנים אתם
כי תמיד כפי מה שאתם תהיו מה שתהיו בנים אתם וכל עצמו לא בא אלא לומר שאפי' שאינכם כשורה ל
בנים אתם לה' אפי' שאינן לכבודו לבם לא יבא מהמנו חסרון אהבה כלל׃ ולמורי בני ה' אתם אינו כ
כאן שאינה זה נדר והשווה לבנים כי הוא ית' יחיד ומיוחד גם בן ואח אין לו וכיצד יאמר בני ה' אתם בחלוק
כמוהם או לבנים ולא לה' אלהיכם ופי' שהוא ית' נוהג עמכם מנהג בנים׃ וכן נב' אני ה' אלהיכם אב'
לכם היה נראה שאומר כי כאשר ירחם אב על בנים כן ה' מרחם עליו' ואין הכונה כן אלא שהם ראוים בגדר בנים
שיש להם יחס עמו ית' ולא תפטו כך יוכל לומר בני ה' אלהיכם כי לא ירחק יה עמו ית' ולפי' שאמ' בנים האיש
הנה לא נאמר זה אלא בשם איש שהוא משותף ואין בו כח למעוט דאפי' בשם איש נקראין וכן ממשי' יאמר להם
בני אל חי איננו אלא מצד האהבה שאומרו שהם כמדרגת בני אל חי אבל לומר שהם במדרגת בנים לה' אלהיכם לומר
בני ה' אלהיכם אתם שישבו [illegible] שהיא הדת כבלה עלכן בחר [illegible] שבלשונו שיש בו גדולה
לישראל והוראה גדולה היא [illegible] נוון והסרון כלל׃ ועוד אח"כ למימר בנים לה' אלהיכם אתם ד
דמשמע דהמעשה אחרינא מהיות בנים והא לימא כי גם המלאכים נקראו בנים ולפי' שאמרו שבכאן הזכיר שם
הקדש מה שלא זכרו המלאכים [illegible]. [illegible] קסבר דמעלה זו שהיא [illegible] קריאתם בנים לה' אלהיכם שהוא

ב׳ כתבים יתר על ... הא שהוכפל עם ההויה והב׳ אחר עם אהרן עליהם כשדובר זה דבר גדול מאד
ולכן הגדול בו קנאו והר׳ בו אתם אחות תלוי ברצונם אם נוהגין ויתבן שבנים הוא שאנו מספיק ענין ך
קבלתם עול התורה והמצות את כל זה בהשגחתו וכך עובדים להורות צדיקים כבנים מרובים ומזה אומרין
אם אתם נוהגין מנהג בנים ועתה משה שהיה ... להשכיל אתה ה׳ בבנים ולא מחמת יראה לבד אלא
מחמת אהבה וכן נראה על ... זה לוקח ולפי׳ נוהגין מנהג בנים אתם קרויין בנים וכו׳ ור״מ אומ׳ ...
בין כך ובין כך כ׳ לא משמע בשאין חפצים אלא מנהג עבד אלא אפי׳ שאין עושין מאהבה אלא מחמת
אהבה ולא מחמת יראה ומזו שלא אמר אפי׳ שאין נוהגין מנהג בנים קרויין בנים או הלל לשלש קרויין בנים
אלא שבוונתו לומר שאין נוהגין ולכך בין כך ובין כך ר״ל בין שאין נוהגין מנהג חסידות בין שנוהגין במצות ה׳
מחמת קרויין בנים ור״ל שאפי׳ שהם כחבלות ... אתם קרויין בנים וזו כוונת הכתוב בא׳ בנים אתם
לה׳ אלהיכם ... בין כך ובין כך והוכחה דקרואים נמי ... הוא דבר מבנ׳
דבשאתם נוהגין כבנים קרויין בנים ואותה שעה הם משורים בלא התגוררו אבל כשאין ... אין ...
בלא התגוררו דהרי אין אתם קרויין בנים אין עליהם לאו ור״מ בין כך ובין כך אתם קרויין והם בנים אתם
בכל ענין ולכן לא התגוררו בכלל אלא שקשה שאפי׳ זה ... בזמן שאתם ...

והשתא

וכ״ל דאין הלכה ... כאן הוה ... קרא קרנים משחי׳
והוא ... דאפי׳ משחיתים ... בנים היינו ... דלא ... אלא ...
... שהם משחיתים את בנים אבל ... בנים סכלים ובנים לא
אמון ... בנים ... אבל ... משחיתים ...
לא שקר בנים הם אפי׳ משחיתים ... בנים סכלים ... לא אמון בם ...
... לא אמון ... בנים אבל לא אמון בם ולא ... לא בנים ולא
... בנים סכלים ... בנים סכלים ... הוא סכלים ... בנים ... סכלים
קרויין בנים אב׳ ... בלא אמון בם ולא ... בנים לא ... הוא ... בנים ... לא אמון
בם ... הוא ... בנים ... לא ... בני ... בנים ב׳
... בנים לא אמון בם ... סכלי ... בנ׳ ... בנ׳
בנים לא אמון בם בנ׳ ... אמונתייהו ... בנ׳ ...
... הוא ... בנ׳ ... הוא ... בנ׳ ...
אבל ... לא ... בנ׳ ... הוא ... בנ׳ ... בשורים ... בנ׳
לא ... רשעים ... הוא ... בנ׳ ...
... דבשאין נוהגין מנהג בנים אין קרויין בנים הרי ... סכלים ...
בנים ... ומתרצ׳ ... קשיא ...
הוא ... בנים בשאין ... הוא ... בנים ... ולא ... כנוהגין
הם מנהג בנים ... קשיא ... נוהגין
כבנים ... ולכן ... נוהגין ... אין קרויין בנים אבל
... ולא ... הוא

דאיכא

דמיקרבו כו' כשאין בהם שום שיעור פי' שומנין ולא נתחין ואין בהם מתנת כהנים כולא קרא דמיקרבן כו' כלומר ו
וקשיא לך מיוה נב' קלת אבל כשהם רשעים כולה כהן המומרת לא מיקרבו כו' ואב' אפ' שהם קשיא לא והא
לאו דמיקרבו כו' קאמר לא דהוו כו' והשתא מכלי אין רשע . מקרא כהם לא תמון כם משמע דאף
כשהפכו אמרינן אפי' כהם מיקרבן . והדר קאמר דכת' דאפי' הרשעים מיקרי כו' היינו כל עוד שאינן
עובדין עבו' אבל כשעבדו ומשתחוים לגלולי' לא מיקרבו כו' והשתא מייתי מכהנים משחיתים . ולכאורה
קשיא דהיאך מוכח מכאן למהוי קרויין כנים אפי' שעבדו עבו' גם כהם ולכן כתב
רש"י ז"ל משחיתים היינו עבו' כדכתיב כן תשחיתון ועשיתם פסל פי' דאב' מהו נקט שם משחיתים הוה כנים
ומכוף או משחיתין או עובדי כנים ומהו נקט הא' לשון דמשחיתים לא והוי הק' דמשחיתים היינו עבו'
דכתיב כן תשחיתון . ומהו כולא מוכח מקרא' כי שחת שחת וק' משום דאיפשר בשחת היינו שעבד
כו' שיחתו לשו' במעלליהם ובמעשיהם ואמ' כן מהו וק' אב' שיחת היינו כשעושין אחר שהוא הפכולת הדין
ואמ' כן מהו אין הכך ואמ' שעון להם עבו' אבל כאן דכתיב ואמר כן תשחיתון ועשיתם פסל א
אב' כגון דמשחיתים סתם היינו עבו' ומדלא קאמר משחיתים כנים שהיה נראה שהשחיתו גם כנים
נראה דה"ל דאף כשהם משחיתים אפי' גם כנים עליהון קא' . כאותן כולא אמ' למוכחו מהך קרא ב
אלו דאמרים לך קרוי כלשון דהיינו כנים סכלים קרוה דמשמע דגם כנים כדקאי קאי .
והשתא קא' וכת' כנים משחיתים הוה דמיקרבו אבל בני מעלייא לא מיקרבו ומיבעיא לקרוי
לבאורה דהת' כנים משחיתים קוה דמיקרבו אבל בני מעלייא ב"ל דכנים משחיתים
דהוה ידיבע להם מיקרבו להעלותן ולהוריכן ומינה כפי' לבירה שמייקא אבל לאו לגרוע עבו' בני
כנים כני הפורה למעלייותא לא לגרעון כנ' ולא להגר כי עד השתא נמי הוו כנים לא להבדיל התיאור
עליהם ולזה הופכה מקרא' יאמר להם בני אל חי אחר שאמ' במקום אשר יאמר להם לא עמי ובדברי'
דהיינו לא עמי אבל כנים יקריא אתם ואיני יכול להניח אתכם כמדובר והילך נראה שבנים קאמר
למשחיתים למעלייותא מיתרוץ . ומכתי קשה דהוא הא להבדיל התיאור בנה אמור לשון כנים גם
דהא משחיתים קרי להו ואב' הים נה' כלמעלייותא דבנים קאמר להו . ועוד דהו"ל משחיתים כנים כי
היכי דמשמע לן דאמ' דבבא הוו משחיתים אפי' קרוין כנים מעלייתא להו כתב רש"י ז"ל וכת' בני מעלי'
לא מיקרו עוד לעולם ונון שכן הכא קאמ' כנים שהשחיתו כי' דמכוונה היא לומר דכן דקרו להו בנים משחית'
בני מעלייא לא מיקרו עוד לעולם ונון שכן הכי קאמ' כנים שהשחיתו גם כנים ולא הדרי להו כולל ולהכי
קאמר כנים אתם אם אתם נוהגין מנהג כנים הכינו מעלה זאת ואם לאו הפסידן ולא תשיבו עוד כלל ו
ונדחה כמש' כני אל חי הוא דהנוים מיקרבו להו אבל מתן יה' לא יפסקו ולא יקרא אותם כנים כלל . הא
שהא דהא קאמר במקום אשר יאמר להם לא עמי יאמר להם בני אל חי ולא קאמר במקום אשר יאמר להם
לא עמי דהיינו בלשון אחרים דהיינו אמ' אי ונלכה הייה יכול להיות קנה ממי קאמר יאמר להם היינו אמ'
אבל לא מתן אבל מרקאמר לא עמי נבאה שעלון יה' קאי ועליו נמי קאמר במקום יאמר להם בני אל חי על
פומוק כריכו יה' קאמר ומשמ' דלא קאמר כנים אתם כני אל חי כאן הזולה הוא שהדברו בנו' מהו הפקוח א
מורויה בקרא והכי נמי משכחן ברוה קרא' . אב' מדקאמ' במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם ומדמי
אתם דקאמר אתם מולא דהק' כי אתם לא עמי פי' שהם רחוקים שלא להיות לו לעם ומעב' לא אהיה לכם פי' לא

אחר המכים נמצא כי שמענו הוא בשביל שהם בני אחי ולזה אמר במקום אשר יאמר להם לא עמי
אתם כי אתם קרא שמקטרגים כנגד המקטרג אתם היינו שהוא יה' אינו מודה אלא יאמר להם בני אל חי ש
שאינו משתנה ולא מתבטל מהם אבל הרי היה כבורח כהררי עד התשובה:

ויש עוד לפרש דהך
דק' כיון שאתם נוהגין מנהג כנס אתם קרוין כנס אמן אתם נוהגין מנהג כנס אין אתם
קרוין כנס פי' שאם אין אתם חשובים כבנים שנוהגין ולכן אמרו אין אתם קרוין כנס כי לא משלמי שלא
יקרא אתכם כנס לא יאמר כן כבר שאין אתם קרוין כנס כאומן שלא ישקוד כנה ומה שאין נקרא' כן כן
וכן כך אתם קרוין כנס וזהו המוכרח כי אמר בבר הרשיעה אתם כנס אחי כנס מקבלים וכו' ולא תראה
מכלל להוד קוה דאיקרו כיון שלא הרשיעו לא אמר המשלחים כדי שכבר קרוין כנס
ובכ' כנס משלחים הוא דאיקרו כנס בני משלמים לא דאיקרו . כי רש"י הוקשה לו דלא ידענו אין לשון
קדמה הכנה כלל כאם הכ' בני משלמים לא איקרו כנס וכו עלה על לב לומר דבשאם המשלחים איקרו
כנס בני משלמים לא איקרו כנס כלל וכו נשבה כהרשה ויפשה כשאילה הא לא פי' ולא רמי אוב לן לעולם
דהך דהשתא לא איקרו בני משלמים וכו פי' לומר דשנה הם ונקראין בני משלמים הא נמי ניקרא . לכך
כתב רש"י ז"ל דהך בני משלמים לא איקרו עוד לעולם כי ההסכמה שלא היא שקרוין כנס ולאו כהך פ
דסבר דהשתא דקרא' כנס משלחים הכי קאמר מאן דהוו כנס הוו השתא משלחים לא הך מאן ד
דשפטן למוקי כנס הנענש הוו השתא משלחים ולהוה' דכת' בני משלמים לא איקרו עוד משפסק ל
לעולם להם היתה קרא דבמקום אשר יאמר להם לא עמי אתם דקיימו המשתא והיינו דכתיב יאמרו
להם מהשתא בני אל חי . ולהכ' כיון דהך יאמר להם בני אל חי ~~~ המשתא אבל הרי כהכונה הייתי
כמו דקאמר כנס דהיינו עונשם התשובה שה' ייטיב להם ולהכ' על כורחין דהאי כנס דקרי להו על
שם התשובה שייטיב להם ויחזרו למוטבן וכיון שכן בשביל קאמר להו כנס על שם התשובה כנ"ל אבל שאני
קאמינא דהך כנס הוא כון כך וכן כך קרוין כנס והכל לטובה ולא למוכרחת בין דהדרי עד התשובה ודוק

ואיפשר עוד דהכ' וכב' מדאצטריך לומר כנס משלחים בשם לעולם אבל אין דהיה משמע
לאו' בתורה כנס מקרא דכנס מקרא היינו כנס הנענש אבל כנס משלחים הוא
דאיקרו בני משלמים בתורה כנס מקרא לא איקרו אלא כאשם הנענש הא לגבה דאשכחן נמי דקאמר להו בני אל
חי והאתם נמי איכא למימר איפכא מדאצטריך לומר בני אל חי בלשנא דלעולם ולא קאמר עוד להם כנס
מקרא אבל היכא דקאמר כנס מקרא כ"ל להדוייהו ואיכא למימר דכנס הוא בקאמרת היינו כשהם ה
הנענש לאחר והילך על כורחיך אין להבות דאיה המשלחים לא דאיקרו כנס ואיכא למימר דאיקרו
כנס משלחים בשם לעולם דהא כתובה נמי שם לעולם איכא למימר וכיון שכן האי כנס מקרא על כורחיך
דהוו כון כך וכן כך לעולם מיקרו כנס ונראה כוון הכתוב ודוק . ורש"י ז"ל קשיא ליה דהכ' מאי קא סבר
למימר כנס משלחים הוא דאיקרו כנס משלמים לא איקרו דכולי יהבן לומר בני משלמים המשלחים
ולהכ' אכתי קשיא הנאי מאי אימא כנס משלחים הוא דקרא קרי להו מה קאמר' דהך אדרבה לן מ
המשלחים דאצטריך לומר כנס משלחים דמשמע דלאו מיקרו אלא כנס לעולם זה הפירוש לן מהתם
דקאמר בני אל חי לעתיד בשם לעולם והילך כנס מקרא כ"ל להדוייהו ומה דאמרן דאיקרו כנס בכל ענין
ומה קשיא דכן דכנס מקרא כ"ל דלאו משלמים אבל מאי משלמים אית ליה להכי הכא דהך וכו תימא

בני מעשיה לא איקרו עבד לעולם דמאי דקאמר כנען משחררים הוא לומר דהם משחררים שם כנען לעבד
לעולם ולא מיקרו עבד ואח"כ אמרה התשובה מן הגולה וכו' כיון שהוא צריך כמה הרכות לחזירן ל
למוטב להיפך לא איקרו אלא עבדים והאי דקאמר כנ"ע אחי מ"ש לומר דהיינו שהוא השיבן ונשאו כנען
אבל לא שהם נקראו כנען בלומר שלא נעשו הם כנען אלא הוא שנשאן לשם תשוב כיון דקאמר י
יאמר להם בנ"ע אחי נבאה דהלכה ע"י תשובה שהם יעשו כעושין תשובה הגונה ומעשיה באותו מקום
ובאותו פרק ולאו במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם וכו' יאמר להם בני אל חי וכיון שכן גדולה תשו' כה
אב' על כורחיך שם כנען היינו כן כך וכן כך וסון דמוקמו שם כנען מומר למקומו כשעשו ומשכן כ
דהוא הווה אב' אין לומר בלשון א' אלא כמו שאמרנו כיון כל כך לומר אבל אותו ע"י עון לא לשון ק
קראו כנען כחון ונחינן כנסכן והם כרשעים ק' להו כנען אין לך לפרש דהוי לגריעותא וכיון שכן
אב' האי כנען אתם לא אינו לא לומר דבן כך וכן כך קראו כנען כוק ותשובה ונבקא מינה בשם כנען א
אינו לפרקים כיון דמשכחן ליה כשכב והווה ובעומד בצדיקים ורשעים ובצדיקים אב' אינו אמור לגנין
הנאו לא איפכא בלשונם בין כך ובין כך קראו כנען למקום שבל' **ולפי** זה נראה נרו' לומר דבל
מחלוקתן תלוי כמ"ש אתם והיינו דקאמר א' כשאתם נוהגין כבנים אתם קרויין כנען וכיון ש
שנתברר שאתם אינו כ"ל אם אתם נוהגין כרשעי כפול שהרי משכחן איפכא אב' נראה לומר כפי' אתם
הוא בלשון העבר פי' כמו שאתם והלכתן כך וכן כך והוא הדין לפרקים לא לעולם אתם קרויין כנען ואם
נאמר דמ"ש כנ"ע אחי אינן שם לווי הכי אית' לפרושי והק' זה נקרא כנען משחררים איקרו כי' כאן ומפר
מקרא לא כשהם עושים אבל בני מעשיה לא מיקרו כחלות כנען מקרא והכא לומר דאי הכי נראה ד
כשם עבדים לא הוא יותר מוכרח לגבי מן הלשון יותר משם כנען כמון שאמרנו במאמר הדין ה
הלשון ונראה להודות אשר לא יקום כמוהן נאמר עליו על זה הפלגה מאה עבד כנעני כמשה
ומביאין במדרש חז"ל משה עבד ה' לא כנוהגן הכתוב מדבר והכ' כלהיות שהעבד הוא מוכרח ב
כמעשיו לכך היה נראה שהוא נגדי כמוך שלמותן שנאה שאינן כבחירתן לגבי בדרכיו האלה
לא היה מובן לכך מצבה כבחירתו לא כנהוגיו וק' כמו שאמר ישעיה ואני מוכן לעבוד לו וכו' לכך
נאמר שלא כנהוגו הכתוב מדבר עבד פי' כי דהוה קל' לומר כנהוג הוא לו כמין גרה שאינו משרש עוד
בבחירתו לזה אמר לא כנהוגו כי משה לא פעל כחן ולא מת לא בחרה עינו ולא נס ליחה אף' שהיה מנה
נלואין הם בכל דור ובכל גדול הדור הוא נב' כולל לכל נבואות הנשאות שלאותו הדור להיות כמו
שמשה היה כולל כל נשאות בל הדורות וכמו שאמר ואמר את אשר ישנו פה עמנו עומד היום
ואשר איננו פה וכו' עמנו היום ולהאמר כמותו לא כהתה עינו ולא נס ליחה מלבר כי האמת כן נב' כ
כיון מלבר זה הוא ויצב ומשמש למעלה ולמטה וכ' באמן ששם עבדים יש לומר שהוא יורה
על יותר שלמות העבד העובד לאדונו במורא גדול אבל שם כנען אינו מורה אלא על נהבות
המיוחן המואשר מותם לו והמובדל מותם ולכן נאמר אם אתם נוהגין מנהג כנען דהיינו כמו כנעני
כמ"ש אם אב אני איה כבודי דהיינו כבוד שהבן חולק לאב שאינו מאהבו ומשקיבו וכו' דהיינו מ
מהנה: אותו יותר מקרבה מן הבן שהוא מיוחם לו ולוקח עונו יותר מורה שהעבד עושק כמ"ה והעבד
יותר יש לו מורא מאבן ס הבן עקו לו דשות יותר להנים כשתר מהעבד כנודע כי נגד העבד הוא המורא

אע"פ כי עדה"ו שה' מראה להם אהבת כהנים הם עושין עבודות בעבלים אלא עדיין לקבל פרס על עשה עצמו
אינו אלא מצד החיוב המוטל והוא ית' זן אותם בחמרים ובחסד גדול אלא שבזה מצוה למורה את אותם
נוהגין בכהנים אותם קרויין כהנים ונלא מצד למוד ואם לאו אינן קרויין כהנים אלא עבדים כמו העבודה ש
שעושין כמ"ש אלא למתוקי את הם כופרים לא מיקרו כהנים · ורמ"ו סבר כבין כך ובין כך קרויין כהנים ונא
כהנים יותר טוב ונלא' ובת' דכהנים משוחים מיקרו כהני מעליא לא מיקרו כהנים ורמ' שבזמנך למורש
כהנים עבדים יותר הוא מהוגשר אלא אתי' כשישובו בתשובה לא מיקרו עוד כהנים לעולם אלא עב'
למורש דעת' התשובה הדרי שם כהנים אלא בני מעליא מיקרו כהנים כמ' מתקלותא יאמר להם בני אל חי
וכ' מכאן ראיה ההפני' מיקרו אלא הרי ראיה כשם כהנים קוא בין כהוראתם כבנים שיקיו בבהמתם -
בין שיהיו לעובדי כתבלות הלוגשר בין שיהיו כתבלות החמרון לעולם קרויין כהנים ודוק ··

ואפשר נמי לתרץ התק' סבר דכל שאין נוהגין מנהג כהנים אינן קרויין כהנים אפי' לו
כהנים לגמרי. ולפי זה כל דכהנים משוחים בקמו' הב' מי שהגיעו למדרגת
כהנים כולם יהיו משוחים ...ולו והמור לעולם בין כך ובין כך פי' מהלא קומר אפי' כשאינן ה
הגונין קרויין כהנים משום כאן קאמר הכהוה משמע דמו' יש קלת הפרש בין שהם הגונים לשאין
הגונים והא לית' דכבל אתיא שאין הם כנבר א' לקראתם כהנים ונלא בין כך ובין כך ומעבשיו אך
שבכל גונא שאתם מתנהגים אתם קרויין כהנים ונלא יש שום נדר מעבט המלוקה למפלוני ונלא
מאה ומה הכתוב קק' אתם בכל גונא כהנים אתם וקרויין כ"ל על חיבה יתירה נודעת להם ש
שנקראו כהנים ואינו כבן שהוא רכבום לבנין ית' מבן מכבוש שאפי' שאינו מוכבו כאב את בן
ידבה טב' אינו מודה לו שבן מוהבו אלא אפי' כהיותו כשר אינו מודה לו הבלות הדבר כה שלא ·
ידעו כבך ויקל ראשו כנגדו ולכן אמר חיבה יתירה נודעת להם שנקראו כהנים ·· והשתא
עבהפת מינה אות לן לתרוצי דחיבה יתירה נודעת להם פי' שנקרא בכל המצאות שיהיה הם ובכל
מדינה שנקראו כהנים אפי' כשאין נכראין מהשאת לנרבוי וזהו שאמר כהנים אתם בכל גונא ו
ונלא מתחרת מעשיכם וזהו שבוון כאומרו בין כך ובין כך פי' שאתנו' הפרש דברים ונלא מ
מתקוני אהבתם ואמר שבין כך ובין כך אתם כהנים לבוקום ודוק ··· אב' כשקוראו אותם כהנ'
מבלים היינו שבשם מוראין קורא אותם מכלים כה. להגלן מהמושגות ולומר שבבלותם גם להם
להיות לא מהותם וכ' ולכן כשאומר לא אמנין כם היינו לעוובה שאפי' שהם רעים והשאין לא מאמין
כם לעוה' כי כהנים הם ויחזרו למוטבם ולהא' שיהה לו לא מבון מומים שאפי' שעשו עוד לא הבון לא
יהלה כבהנו המום היה ויפסק תוך החסד לא יהלה כבור כי הרבה שכהנים רעים עושין ומזון כגו ג
נזרים כוד שקש ומבלתו לבן יש להתנוה הלה' תרגלון זאת וב' לעשות שיקראו אלה אתכם עם נבל ו
ולא חכם יה' כי אינו ית' חכם שבחר באומה זו הלא הוא אבוך קנך וכ' שבור ימות וכ' בהנתל וכ'
כי חלק ה' עמו וכ' ·· ולכן אמ' ובת' כהנים משוחים מיקרו כהני מעליא לא מיקרו לבאורה
היה נראה שבא לתרץ ולא הנאמר' דכהנים משוחים אלקו פי' כשהם עוד מספק שיהיו כשרים ספק שלא
יהיו הגונים אמר' להם שם כהנים להבדלת חיבתו ולנרמוזת הוא שאינבדם טובה אבל כהני מעליא פי'
כשיהיו כהני מעליא לא מיקרו וכשיהיו כשרים לא יקראו אלא שם אחר כמש' ואתם כהני ה' תקראו.

משרתי

משרתי אלקינו וכו' למה הוקשה לפרש"י דלא ס"ל דבנים היינו לעריצותה דהוה ראוי כריצותה איכה ומעבדו
עליהן ולהכי פירש וכתב לא תקראו עוד לעולם בלל כלומר שאין ההכנה של הנגאה דלבסיהן
כי משולית לא תקראו בשם בנים לא בשם יותר הגון לא אבות משולית לא תקראו והדברים מופלגין
באלו תאמר לא יקראו בני משולית אלא כלומר שם בנים על לבד שבשל כרחן תאהב אותם תמיד אך
כבן ולא כן באלו הכי הא גרי' שיהא ונקראו יאמר להם בני אלי ר"ל משומים לו והנמנים והמיים
אין אב' באומר בנים היינו בשם הנמנים וזהו שקרק בלשונו ואמר בנים אתם כלומר בבל אופן
שהיין אתם הנמנים לפני והבל בהשקלא מרוב חיבתכם עד' שאומן גבי אחות לכן קינה כי
כמופקקין מעוגע גם שותקים עלון ומופיקין בו אהבה כך ישראל הם בקצן והמיר הם בקצן כנ'

הנה זאת הקרבה בן היה כי המיד אהבתם בגדר אחד והמיד הם בנים לה' ומופגן שקראון
בנים אתה' שהיו קלתם רעים בתבלית לא מפני כבוד ה' התגוררו ומהיו אמנות והתפלל
איש מעשל אחין לא בנים אתם כגלבה לה' אלקיכם ולכן הלמתן ועשו לכם לב א' לעבודת הש"ית ו
ולזה יבא בגבולות עמים למחשבת בני ישראל כי הם חבובין לפניו ית' בגלגל העגן כי חלק ה' עמו יש
ישראל חלק מחבל יעקב חבל נחלתו אמר שהם בגדר יעקב כאומן שאומר שחורה
אני ונאוה כו' כלומר שחורה אני נאוה שאני מתגלה במצות ונא"ז זה שבתבנו הק' שחורה אני ואני
נאוית נאוה כאהלי קדר שאחרים מכנים אותם וכן עזים בעיני בגליהם כמעות אלהיך שבל
העולם אומרים מה זאת הקב"ה להביא שרו מרום ולהשרות שכינתו בירושלים עזים ואותם יודעי'
ש להם יהדין חיבה ואהבה כן אנו לפניו ית' כאוהבה בני נאה נאוה לפניו ית"ש קראוני שאני ש
שחרחורת כי' ואת שאתם מוסיפין שחרות בגלות ומעשים אשר לא יעשו שאלבתי השמש כי
ע' הגלות בני אמי נחרו בי כי בני אומתי נהרו לי שאונו נוטרה את הכרמים של אה' שצריך להיו'
את בני ישראל למוטב במורא המלכות יען כי כרמי שלי שהבדם שאות שלי ובזה הבן אינו מוכר
להוץ לאומות לעבדי לא נטרתי ולכן ההיגן שאמר שהקב"ה ירע את ישראל כן אה' בני לנייב
אה' ונעשין אמר שאונו נוטרה את הכרמים כרמי של לא נטרתי ובני ישראל הולכין ועושין מעשי
אה' במש' נבי' ואנה נגועתין שונק וכו' ואיך נהפכת לי סורי הגפן נכריה שאנחשבתי להבך
סורי הגפן להיות כבנן ישראל וישראל היו גפן בוקק וכו' ואהו כרמי שלי לא נטרתי וכו' הגידה לי
שאהבה נפשי כי' למרעי לעשות רצונך שאהבה נפשי איכה תרעה כיצד תוכל לרעות ולבקש
את הצבור ואיכה תרבין בצהרים בתוקף מירית החמה כיצד תרבין התורה ותוקף הגלות בתוקף ה
החמה בגבורתה שהגוים נושלן כחמה ולכן בשלוקה הם לוקים ולזה איכה תרעה איכה תרבין
והענין הוא כמאמר ידעת אם יותר טוב להנהיג כי יהיה בזה התקון לישראל אבל יהיה בטול ת
תורה ואם תעסוק בתורה יהיה חוסר הנהגה לגלות נזה וזה לא יתקיימו כאו' עוד י"ל יש להסתפק
בהנהגתם עם אה' אם ידרשו כרבים ויקדשו ה' וכן אם יעשו המצות לפני אה' בגד כמה או אם יעשו
בסתר ולזה אמר הגידה לי וכו'. וכן יש לשאול על כבוד עשו ואם יקשו עול התורה עליהם
במאמרין התם לשרתיהן ולשמחוד או אם יתגלו עד עת בא דבבו כי הם חבובין לפניו ירחם
ובל זה צריך פיענוח בשאלות בנו' ולכן אמר הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה איכה תרבין ורמז

לב' הדברים ופירושן ונותן שא' ישעיה וירמיה וכו' ועל הא' א' איכה הראשונה בראותם כבחורתם כי לא היה
ההצנה עדיין ואיכה הרבן על עוון שבם דבלו תחת אה' וכמו כתב על גלות א' ועל גלות וחרבן
בית שני שהוא קשה וארוך ועליו אמר איכה הרבן בלשונים וכו' ואמר עוד כיון שאמרת הגולה
שנעשו בנים כה להחזיר את אחרים למוטב אלה בבנין אלה שהם לא היו בשלותן והיו הבנים רואין
והמורים רק עם תבם ונבון הבני הגבול הזה וכולם ישובו לב' וייהדוהו ויבינו מי שאמר והיה העולם
ועשו שנתגלה שצ' צריך לעשות באופן אחד לאומים בעמים ובמרחקים יעבדוהו ית' והיו את
בניהם עד' תשובת הבנים שהם כמו הבנים נשבו וכו' וכמ"ש נעדרה את הכרמים כראוי שלא לא נחזי'
וכו' ועל זה אמר שלמה תהיה בשמיה כי אתה אתה את שאת עקרת הבית בשעיר כשפילה
מחופת אחד אהבתיה שאיכה שלך להיות שא"ה תלקן הקב"ה לשבטים שבים והחזר כי שבתי ששון ו
ואמרו אהיה את בשמעה שיחה על ערבי הכבך דהיינו ע' שבים כבר להחזירן למוטב וכמו כבני י"ב
אדרבה הם עמקה ומשתבשים בדעות וכולם עברים וכו' והשיב לה ואמר אם לא
תדעי היפה בנשים כי' אם אין אתה משתעפף כי את יפה בנשים ואת"ה מתייסים בעולם צאי לך ב
בעקבי הצאן דהיינו שאר עמי הארץ נראים תקחון ראיה על גבולי הדור שאותם תמיד לבם נשם ב
בקרבם כראוי ויראה להם כאלו הם עורבי תורה ומאמינים תמיד על מעשה עבודתם כנ"ל ואמר
אם לא תדעי לך היפה בנשים להחזיר ראיה מעקבי הצאן כי הזהרן בנה"ש שמושבותם ואת התורה ולא
ורעי את גדיותיך שהם מתקבצן על משכנות רועי ישראל כמו התלמיד קמצים מהם עד"ה שהם מתקבצין ב
כראוי ומשעניה על התלמוד ועל ספרי הדין והמרובה והקבלה עלה ושמח והי' קבה בתלמוד וכו'
והא' יש לחוש כי הרבה נבשלים בתורה ומשתמשין בין אה' ולא תלמודי בכבשי פרעה כי כמו ש'
שמעתי שאין מרכבה עליונה אם יש לה הויון ולמיוק בכבשי פרעה כך דמיתך רעייתי כך את'
מרמזה אותך ולא למחבון שיש הם כבבי המרכבה כלבב לא לצד המשל הזה אבל את רעייתי היא
שאת דבקה כי כביכול ולא יהיה דבקות בין י' לא"ה כי אין בוטחים יחם כלל ולא להם להתערב שנא'
ולמה דמיתיך רעייתי על דרך שאמר והבדל אתכם מן העמים להיות לי ודבר שהוא לי לעשרי אין
מתערב ובמשל השרון שא' חז"ל . ואמר אח"כ נאוו לחייך בתורים. וחז"ל בשאו' דברי תורה בתוריקון ב'
בחומש הלכות זהב בהן וכו' כי לא הם לרבי מקום כל קדושות כמו שה' במקומו ואמ' שאין אומרים סוד
הנה צווארך בחרוזים שאומרין רה' ורבים י' להם סוד ויסוד וכו' והלויים שלהם מקום המקדש
והמזבח ומקום הלוחות של מנבזיבון כי יותר י' מהם תועלת לעולם ואם נגנזו הלוחות הנה הלויים
על כנסת ישראל במקומן . אח"כ נאוו לחייך כבראה מוני תורה כי ע' השבלות והגלות ישאל
עומקים בתורה ונאוו כבראה תורות שבכתב ושבע"פ ובמוחין ובדם ובמוח וסוד וכו' וצוארך
שהוא גבול הדור בחרוזים שהוא מקום המקדש שנמשל לצואר . ועוד אמר מחשים תורה על
שם כל א' וא' ונהו תורי זהב נעשה לך כמה מיני ספרים נתחלו בגלות ונהו תורי זהב נעשה
לך לך הקהל ויש בהם ראיות לסוד ולדרוש בבבי חורות ונהו עם נקודות הכסף . עד שהמלך
במסבו ככה נתן ריחו . על דרך חז"ל היא מתלוננת בלשונה כמקשה על הגלות ולא כוחרה
על כל הדברים שאמר היחד והשיבה שאת בהר סיני לבם לא נבון עדיו וכו' בגלות ונהו עד ש

שהמלך

שהמלך וכו׳ או יאמר בהנך לשבח כי הנה ית׳ המלך משובח במקומו וכו׳ עד אשר וכו׳ לגלות כי עד שהמלך
במסיבו פי׳ בהחזרת כבוד קדם שנתנו המלך לעמו כמו ענין ריחו והביא שבנו בתשובה והעלנו
ריח טוב כנ״ל צרור המור דודי לי פי׳ השיבה היא והמורה והנה כאשר צרור המור הוא נותן ריח ל
לשכם והשבח לשלם כן דודי לי ולכן אם חברי יש׳ כותנין ריח טוב אינו אלא מהכנתו ית׳ על זה
השכינה ששורה ביניהם והיא כענין היוצא מבית׳ והשקה כל החברים וכאשר הצרור שלהמור
אינו נגלה לעולם ויש כן שלם כך השכינה אינה נגלית אל ישראל ששורה בקרבם וזהו בין שדי ילין
שעם כי אינו אנ״ש שייך על כה״ שהיה הקול בין כה״ הארון כדוגמא לזה בין שדי אותה שבצור שבן
נותן זה לזה בהלכה ואם אין אלא א׳ בכרמי איש כל שהבל תלויבו הנה נד׳ הוא ית׳ באשכול הכופר
שמכפר על עונות ישראל ולכן דודי לי אינו הולך לעולמים ונלא לזה אל בכרמי עין גדי בזכות
הצדיקים שהם כרם ה׳ כענין ד״ל בתרגום גדי שהזכות שאין כנה הזה אנ״ בזכות האבות שהם שם׳

אל

דמי כי אם אתה כשהוא צרור המור שהוא מוכר ומורה אין אני מחזיקה אותה אל דודי
לא אוסין שהילין האשכול הכופר דודי לי עד׳ חז״ל שה׳ שהוא איש מלחמה שהכל שלו
כופר כאה״ עם היות שיתלו בזכות אבות ז״ל גדי שכופר בעונות שעושין ישראל דודי לי ולכן שאמר
הכלה שאפי׳ שהוא מוכר דודי לי אני מחזקת אותו והוא דודי לי בין שדי ילין וכו׳ כנ״ל ואז הוא שהכל
בה ית׳ ואפי׳ הטובים הוא מוכן אותם לקבל [הצרה?] התשובה על כן אמר איש כל שכופר בעונות ישראל
והענין מתוך הכה כנ״ל לחז״ל דודי לי הוא כה לי בכרמי עין גדי מכוח לנו זכות אבות כוחו ועוד דרשו
ז״ל כאומר גדי ישראל ישראל בעולם שהקב״ה מכוח אבות לשרתם עם הכהנים שנאמר והשיב לב
אבות על בנים וכו׳

והנה

היחיד משיב אליו הנך יפה רעיתי הנך יפה כאומר
האמת כי יופי היותה בגלות הוא בכ״ אופנים הא׳ להראות את יופיה כי רב
הוא גם בהיותה גולה וסורה והב׳ כי הוא אומן אחד של נשיאות בהיותה לובשת בגדי אלמנותה ו
והיא בורחת ונגרר מלכות לנכרי והיא מתקוממת במשכבותיו הנה זה אומן נשיאות ויופי בפני עלמו
אשר לא היה נראה בהיותה בשלוה ובטוב לבב והב׳ הכי נבבר כי הנך גם היא מתקנת עצמה עד
כן וזהו אומרו הנך יפה רעיתי הנך יפה בב׳ אופני אותה זה לא בעונים שבבם שהם בגולי ישראל עינך
יונים וכו׳

והשיבה

היא הנך יפה דודי כי את מתקבלת מהעולם ואין אתה צריך בלום
אף נעים ומוסיף נשיאות וכן שנה על ידי פגלות ישראל שמקבלין הגלות בה״
אף ערשינו רעננה שמולדין צדיקים וכהנים ואת הנפש אשר עשו בחרן קורות בתינו ארזים כאומר
אם בית המקדש חרב הנה הנה הצדיקים הנעשים מלמדו לבבנן הם קורות בתינו ורהיטנו ברותים כי כל
אחד כברוש רענן והם הצאה תורה והוראה לעולם וחז״ל דרשו הוא קללה בלשון כתוב וכו׳

וכבר

פירשנו ענין זה באופנים שונים ולחז״ל בהיותן תורה שיספו בו מלאכים גם בתקומות
אחרים יעו״ש הנה נתבאר עקר יקר בדרשנו שה׳ הוא מודה קול נשיקות שנשקוהו
דובבות משיקות א״ש א״ ווהו קול נשיקות מהנך פיו והוא המשיב אותן ולהיות שאין אהבתו ית׳ כ
שהיא תלויה בדבר על כן הוא ית׳ החושק בנו ומצוה עשה כי הוא מקור כל השלמות וכיון שהוא נמצא
באהבתו שאין לא ישוב מתפני כל אף כי נשקה ברוח עולה לא יסור ממנו והדיר נותן להשלים אותה

ולהדבק בו ואינו כוס כאשר ישתוקק הכל ללכת נס כוס לא יבושו כמש״ה מי יתנך כאח לי יונק שדי

אמי שאינו רק שלא מקיפה מאלצך בחוץ אשקך ואהבה אחי הנאמן לא באיתוך כו׳״

וכן בתורה כתוב לאמר רק באבותיך חשק ה׳ לאהבה אותם כי הנה ידוע כי החשק יש בו כמה מדרגות

על האהבה. הא׳ ההפלגה והשקידה מבלי היסור מחשבה ופרישות לתבנוני כי לשוב מאחוז

כי הנה נכר החשק והדבקות הנפשי. עד שא״א לאוהבו כלה שלא להוכיחו כי כאשר הלב עם

היות שמתערב ושלא שך הנה נפשי דבקה בך והן כאשר הלב אך עם היות שלא ילך נותרבה

נפשי תשוקה באותו כי כאשר הלב אך וכאשר תלוש שין וכאשר תמותי בלי ספק שנפשי יצא אותי

אותה וגם תקבר ואין מפריד את המות כי אחר שאמ׳ אחר מיתתך שנאבדה הנפש שהיא הנותרת

הדבקות לדבקה רוחא ברוחא מב״ה וגם תקבר בה ישתוקק לו אם כן יותר טוב שיהיה בפי

בקובע שיהיה יחד לעד ובה יוסיף כי המות יפריד ביני וביניך ר״ל כי עד המיתה יהיה פירוד כ

במיתה אבל מה׳ כאשר תמותי אמות וכו׳ הנה זה יורה על רוב הדבקות והחשק הנפלא מה שאין

כן באהבה. הב׳ שהחושק לא יבוש ומתבזה עם היות שהוא בזוי כאלו אינו מש הג׳ היא כי

יסבול פלגתו מאהב ואפילו שהנחשק ירחק ממנו אינו חושש ותמיד ינבא חשקו בו׳

ובזה יובן מה שהקשה הרב אדוני ז״ל על הרב רבינו חכמי שכתב שהחשק הוא בלי טעם ובלי מה׳ המאונך שנאה שהחשק הוא בטעם והנה הכל

יש להם כוונה אחת ודברים אחדים והעיקר הוא כי מהפלגת החשק והסתכן מאוהבי האוהב ומאבדון על

כל אהבתו ואין בה ידחק שהוא בלי טעם והוא ירחק לו שום טעם בעיקר ואין מקום להאמין אלא

להורות כי החושק אינו משגיח על מכון אהבת הנאהב אשר יבחר מאהבתו ויוסיף

בו החשק עד שבספרי הפילוסופים יכנו את החשק כבלבול החולאים קשים כי אינו בבחירת ה

החושק. ולמה אמר חשק ה׳ לאהבה אותם שאמר החשק הוא שיגיע לגדר אהבה. ועתה

יתבאר מש״ה לא מרובכם חשק ה׳ מכל העמים וכו׳ ואומרין אתם כנה׳ אמר חשקה׳ חושקם בכם ש

שאתם בשנה שאתם משפטו לבם גדולה אין מנגילים שלכם את מחטעים שלכם וכו׳״

אם האושר האלהי

והשכל הטוב העליון נבחר זה ורחוק מהשכלים כמו הירח והשמש ״
הנה יזכרנו יותר בעשות הפלא עצה להנחיל תושיה ולהבין את
מאורו ואורו ידידיו הקים משכבר כלם הכן משובש ונזעם ״ לזונה פרקיו האיש כמהם ישאו ידבכו ...
בני איש ונכר מעשם ״ ייראה לבחון לפניו ה׳ כל חכם וכל שעם ״ בטובם ה׳ לחזות ישאו דינם ״ ואל על
ידמוהו ודעת ה׳ לנפשם יטעם ״

הביאור

היות האושר האלהי רחוק ונרחק מי ישיגהו מכל ההי מכל בשר מבואר מן המחקר מאורו ונשאייותו מן המחקר עבודות שבלו מן המחקר כוונתו וזכרונו ובאשר שרה את איש מושב להורות והוא חונה את עצמו עד כי מושב איש ישב ירצה נעלין מן מצר המלאכין ולבות נזקין והנלבהקין הרעה היו כמורכי אור מוצבות ומונעות מצר הסבחות ודיבתם לכל מבקש את ה׳ בהקדמות בוזבות והברחיות נאוות נבון ומשקדות עינים · אשר עלכן התחיל המלך דוד בספרו ואמר אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים התחלה בל דבר ממור שאין להעלות על שיוכל החכם למצא דרך ישרה שיבור לו האדם ויוכל להשיג רצונו ית׳ כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב פי׳ כיון שהוא אדם ומרמה על ראשו ונפ הוא בארץ אי אפשר לו לחשוב שיעשה טוב וכו׳ ולא ידומה אלין אלא שחטא ואשם מבוב בחרו והורותו ית׳ ולכן אמרו ז״ל שהצדיקים צריכין בשורה תורה וכן אמרו שאין לו לשמור את ה׳ אלא לרוו שלבו נרום בקרבו כמים פי׳ שהוא מחזיק עצמו לחוצה מרוב קול בחדם באזנו כי מי יאמר זכיתי לבי טהרתי מחטאתי האומר זאת עצת אדוננו המלך דוד ע״ה לכל יחזיק עצמו כאילו השיג הכלית הרצון האלהי כי בזה ודאי ירבה לפשוע אלא שתמיד יהא כאילו הוא נרדף מפשעי הדור ועלמם מן יפול ברשתו ידו ובזה יעזרהו ה׳ כי הא׳ יבקש את נרדף בזה שתמיד הוא רץ למצוה קלה ואין חושב כי שכן למצוה חמורה שבזה יגבה לבו והמשיג הכלתהו אלא רץ למצוה קלה ונס מעבירה יחשוב שאפשר שהיא עבירה בידו ולכן הוא בורח מן העבירה על׳ שפי׳ מורינו הרב מוהר״ם ז״ל גבול הנקיה מישעו יותר את מיראה שדים כי מי שהוא עקר בנבר יוכל להשיג השלמות ולא בנבר שכבר הוא ירא שמים תמיד הוא טוב את המעבירה ולא יחטא כנ׳ ועל זה ג״כ שאמר שמרה נפשי כי חסיד אני כשאני כנבר חסיד צריך שמירה מעולם שלא אבא לידי חטא שהחטיר בעונן שיכול לנוע ראיון ית׳ שאמו ה׳ עוזרו לא יכול לו וזהו אמרו אשרי האיש אשר עם הכלית השגתו לא ירומה לבו כי השג השג אלא שבכל הכלחתו היא שלא הלך בעצת רשעים כי בכל איש ירא אשר עם היותו עושה תמיד המצוה כאלה אינו מחזיק טובה לעצמו אלא ששמח בחלקו שאכול ולא הלך בעצת רשעים ונתן הודאה לה׳ כי הוא ית׳ העוזרו ומצילו וזהו שהשיג מהאושר האלהי בשמחתו ובכוחו ושעי׳כן ובדרך חטאים לא עמד כי לבו היה מכון ומעותן לנוע רחמי ה׳ שהיה בעוזרו וזהו ובמושב לצים לא ישב כי כמשגע כמו ובין הלצים ולשונה חטאים לנוע רחמיו ית׳ אבל הוא לא יעזבנו לא ית׳ על כל הטובה אשר היטיב בנו׳ וכל זה שאמר הנה לא ישמח לבבו ולא יחזיק טובה לעצמו להתגדל אלא כי אם בתורת ה׳ חפצו ולזון להיות עוסק בתורת ה׳ דהיינו לשמה וזהו או׳ ובתורתו יהגה יומם ולילה פי׳ שהוא מרביץ במלאכות התורה על סודה ורזיה וחפצו בה ומבין לליה והוא עוסק בתורתו דהיינו במה שבורשה בתשעיה ומעשה אשר יעשה וחי בהם וזה על׳ מה׳ מצלין בראה שבופשת התבונן ודוק או יאמר שבתורתו יהגה וכו׳ כלומר עם היותו עוסק כי בתורתו של עצמו מכבר השיג שיש לו תורה רשומה על שמו שנ׳ או בתורתו של רבו כתוב וכו׳ ומתוך שהשיג שבר זה מעתכן בתורת ה׳ חפצו באלו לא הגה מור התורה כלל ומן שיהות המאו קודות לתהלתו והוא כי

בתשוקתו והושב עצמו כאילו לא עשה עבירה מעולם אלא חושב עצמו למאושר על אשר שלא הלך בעצת ר'
רשעים הנה זה יורה עוול [illegible] אבן והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו כי יזכה ה'
לבנים ותלמידים מרובי מורי התורה כפלגי המים שמשקים אותו ומעט' שמרוב המים יבולו עלי האילנות
ולא יצליחו כל כך אמר ועלהו לא יבול ונם פירות שיהיו לו ילבו [illegible] ויעשה פרות פחותה ושמרו למים רבים
וכן המשל בזה הוא שני' שורך [illegible] עצמו בעיניו יזכה כי פריו יתן בעתו ולא כמשל
על מים רבים שירוקו [illegible] ושוב יבלו עליו וכן אחז"ל [illegible] כתיב ואת פריו
יתן בעתו ועלהו לא יבול [illegible] על הפרי [illegible] על עלה
עליו לא [illegible] על [illegible] אבל זה יזכה להיות הוא מגן על עצמו
לא [illegible] אחרים [illegible] ויעשה יצליח במעשה המצות [illegible] לבנים ותלמידים
הגונים בעתם ויהיה עשיר ויספק בידו להגן על אחרים ולהספיק בהם ושוב כל מעשה המצות שעושה
יצליח וכל זה הוא להיותו יודע קושי השלמות לא כן הרשעים כי אם כמוץ אשר תדפנו רוח [illegible] ו
[illegible] רוח [illegible] כן הרשעים לא ה שאין מחשבין עצמן לא שעולים בכוח מצוה ושאינה מצוה [illegible]
[illegible] על כן לא יקומו רשעים [illegible] בכל זהו והחשיבם את עצמן כחשיבה של כל זהו והחטאים ב
בעדת צדיקים [illegible] הנה החטאים [illegible] יקומו בעדת צדיקים [illegible] במקום של [illegible] אין
צדיקים [illegible] ולכן החטאים [illegible] בעדת צדיקים כי יודע ה' דרך צדיקים [illegible]
יודע ה' [illegible] כי [illegible] שהיא [illegible] דרך רשעים ה
[illegible] שעושין [illegible] מצות [illegible] היא [illegible] כמוץ אשר

את

תדפנו רוח [illegible] דרך הצדיקים היא החשובה לפניה' [illegible] זה [illegible] רוח [illegible]
[illegible] ודוד [illegible] בה לשבח [illegible] שאמר
אשריך [illegible] כי [illegible] ובכלל [illegible] הוא עם נושע בה' [illegible] מגן עזרך כי לא [illegible]
[illegible] ואין [illegible] עצמו אלא [illegible] ויהו [illegible] אשרי האיש [illegible] כמבואר [illegible]
[illegible] לעבודת ה' [illegible] עושה [illegible] בעבור [illegible] שכר

אמר יוחנן

[illegible] משום ר' [illegible] כל מקום [illegible] אותה [illegible] גדולתו של הקב"ה [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] עושה [illegible]
[illegible] גדולה [illegible] שאין [illegible] גדולה [illegible] אבל [illegible] [illegible]
[illegible] ונהנו [illegible] ולא [illegible] גדולה [illegible]
[illegible] על [illegible]
[illegible] ר' יוחנן גדול [illegible]
[illegible] כתוב [illegible] וכתוב [illegible]
[illegible] שאין [illegible] עצמכם [illegible]
[illegible] על זכות אותן [illegible]

רצה

כי [illegible] לא יוכלו לקבל ולהבין [illegible] כי [illegible] ב
[illegible] אותו [illegible] והם הכוונה היא [illegible]

[illegible]

הדרש אב' הכי קאמר לא מסיבת ריבוכם חשק ה' בכם אב' כיון הדרש דרשה זו שהיא כונה לומר מחמת רובכם
כלומר שבשאתם בא לכם גדולה והיינו רובכם ואתם ממעטין עצמכם לכן חשק ה' בכם וכולי׳ ·
יהפך לשון לא ללשון אין ובפרט למש"ה רש"י ז"ל וכתב לפי שאין אתם מרבין עצמכם חשק ה' בכם
וגם כי כוונתו להקדים מ"ש כי אתם המעט קודם החשיקה והכי קא' רש"י לפי שאין אתם מרבים עצמכם אלא
ממעטין לפיכך חשק ה' בכם וק' שרוצה לבטל ענין משועה זו כבטלו שאין אתם מרבים עצמכם וזה קשה
שאמנם הכתוב נראה שהמעוט הנזכר הוא ענין כבר עבר ועכשיו וענין המיעוט או ההמעטה לפי הדרשה הוא
ענין כבר עבר ולפיכך הפסיק בנתיים בענין החשק שא' חשק ה' בכם אבל לפי דבריו כך היה לו לא מ
מרובכם מכל העמים כי אתם המעט וכ' חשק ה' בכם גם קשה דהיכי נאמ' דלא מרובכם דקא' היינו
שאין אתם מרבין כשמפרש הוא כאלו קאמ' מרובכם לא וכו' ועוד אם כדבריו דרשה זו למה אמ' מכל העמים
הכי מיבעי ליה סתם שאומר לא מרובכם כי אתם המעט מכל העמים וכ' חשק ה' בכם · ועוד צריך לידע
כל האי שקלא וטריא שאומר הקב"ה ממעטין אברהם ומשה דוד וכן בענין פסוקים ונמרוד ונבוכד נצר וכו'
היכן הדברים האמורים · ועוד כיון שהכתוב בלשון משה אמור וכ' והמאמר מדבר במדבר הקב"ה
עם ישראל לגופה ועוד מאי קאמר רבא גדול ש' ברשה משה ש' באברהם מה יהבון יש אם הנאמר במדי
גדול משה ועוד מאי קאמ' דאיה כהוו עפי ממש"ה משך מדכתיב תולה ארץ על בלי מה דהכתוב מוכן לו
לא שהארץ תלויה במאמר' והיכן נפקא ליה למדרש הכי · ותו דלדרשה הכתוב תולה ארץ על בלי מה
ולא על מי שא' נחנו מה ומש"ה רש"י על אותן שמשימין לבלי מה אינן מתיישב דלדרשה הם אותן שהם מה
ולא לבלי מה דבלי מה הוא שהם הפך מה ואם הכונה לומר שהם יותר שפלים ממה' מה שאין ראוי
לומר בהם מה לא יותר שפלים ממה אב' אין זה מש' ונחנו מה ·

והנראה לע"ד דק"ל בפסוק זה לא מרובכם חשק ה' בכם דהיכי תיסק אדעתין הן כרמות
דכוין חשק ה' בכם דהשתא מה ומכון לפני ה' היותם מרובים עד שיהא
כן · ועוד דהרי כנ"ע ידעי דאינן מרובים אלא אדרבא הם מעט מכל העמים וכיון שהם מעטים בולך פי'
לומר דמרובכם חשק ה' · ועוד אומרו מכל העמים כמה פעמים התלה אמ' לא מרובכם מכל העמים
חשק ה' בחר ה' בכם · ותו לומר כי אתם המעט והוה סגי ליה לומר לא מרובכם חשק ה' בכם ויבחר
בכם כי אתם המעט · ועוד מהו חשק ה' בכם ויבחר בכם דהדא מתרתי סגי או לימא חשק ה' ויבחר ב
בכם ועוד שכבר נאמ' למעלה כי עם קדוש אתה לה' וכו' בך בחר ה' להיות לו לעם סגולה מכל העמים
אשר על פני האדמה ואב' מכל העמים למה לי ולהפליג בו פעם א' בלבד · ועוד שצריך יישוב משתחלה אמר
כי עם קדוש אתה לה' נראה שהקדושה שלהם נראה למעלה והדר קאמ' בך בחר ה' נראה דהדבר בענין
בחירה ורצון שבחר בטוב שבעמים והיה בותם קצת התייחסות עד שנפל בהם לשון בחירה והדר קאמ'
ענין חשיקה שהוא א' לא מרובכם חשק ה' וגם כי החשיקה היא למעלה מהבחירה והוא נקט בחירה ה
תחלה והדר לשון חשוקה ובסוף הכל חזר בה ונקט ויבחר בכם כי אתם המעט · ועוד כי ענין
המיעוט לא יהיה מחמתו בחירה עד שיאמר כי אתם המעט ואם אין הכוונה לומר שבשביל שהם ה
המעט בחר בם שלא לבחור עמות הבחירה בשביל הרבוי והק' דהא אתם המעט מכל העמים אב' הכרח
קושיין להיות עמודה ואם הגוים הם המרובים היכי פי' לומר דבשביל דכוין של ישראל היה חושק בהם—

כמו שידוע שהם המעטין· ועוד אם היה חשק שבזכותו בלתי טעם ובלי סבה א״כ כיצד יאמר שאינו מסיבת כך
וכך אם היה חשק היה ובלי בלתי סבה כלל ועוד שהיה או חשק ובחירה והם ב׳ הפכים ועוד אומרו
מרבכם חסר ואו וכיון שהיה חושק והרבה נראין לראה לא יאמר חשק אלא כמו ולכאורה הק׳ לא מרבכ׳
כו׳ לפי שאין אתם מרבין ומתגדלין הוא המיבה שה׳ חשק בכם· **והלעוד** שחז״ל ואמרו רבי
כדרשת א׳ הקב״ה חושקני בכם וכו׳ וקרא הק׳ לפי דברי רש״י ז״ל כו׳ יש לפרש ולישבה
לפי כי לאה לכם שאין אתם מגדלים עצמכם לא שאתם המעטין וקולכן מן הקלה אל הקלה לכך ז
זכתם לאהבה זו ולדברי קאמ׳ לא מרובכם לא מסיבת שהייתם רבים להכבות וגדולה להרבות עצמכ׳
ולהשתרר עד׳ גדולה שנתתי לכם והיותכם לא מתגדלים חשק ה׳ בכם אלא להיות שהתמעטתם לכם האמין
שהוא למעט עצמכם לכך היה החשק בכם ודוק לשון רש״י שאמ׳ לפי שאין אתם מרבין עצמכם אלא
ממעטין לפיכך חשק ה׳ בכם כי אתם המעט ממעטין עצמכם בענוה נראה כי עיקר החשק הוא ה
המיעוט לא מחמת הרבות והשררה שנתתי לכם ושאין אתם מרבים עצמכם כו׳. וזהו אני חושקני
בכם שאפי׳ בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם ולא יסתפק לכם שלמות כ
בשלמות הגדולה וזו היא כוונת אומרו לא מרובכם באומר לא בשביל שאהיה נותן לכם להיות מרבין
עצמכם ואתם לא עשיתם כן חשק ה׳ בכם ולא נב׳ בחר בכם בשביל זה אלא מסבת הענוותנות שאתם
המעט כלומ׳ ממעטין עצמכם כו׳ ודוק לכך היה החשק הנפלא·· **אנה״ק** לא משפיע
רמנות שלכם שנתתי לכם והגדלתי אתכם ולא קבלתם השררה שנתתי לכם
חשק ה׳ אלא כי אתם המעט אלא בחינת שממעטים עצמכם מכל העמים שלא נהגתם ברבנות שהשפיע
לכם מכל העמים כו׳ לכך חושקני ובדרך זה נמצא שאמרכם מורגש בגדולה שהשפיע ה׳ עליהם ו
וקאמר עלה שאין החשק בשביל זה לבד אלא כי אתם המעט שאתם ממעטים עצמכם בענוה באומר ש
שאתם חושבים שיותר רבים שאר העמים להתקבץ יותר מכם ואין זה כי אם אמר ה׳ שקרב אתכם בתוך
שאתם יודעים ושפלים יותר מהם״ ויהבן שר״ל שאין אתם ממעטין עצמכם כה לבטל מעלתכם עול
מש׳ אלא בענוה א״כ שאינו ההמעטה מן השפלה ולחוץ וכן אין מתגדלין מפני עצמן בשביל מה מעולה
זו שהיא הענוה שנראה שהענוה שיש בהם נוהגת להם נאוה ובשלון אלא ממעטין עצמכם בענוה ודוק
ולכן צריך לשים אוזן באתרבסת לדקדק הדרשה של רז״ל הנ״ל להיות שהפשט הכתובים
היה נראה לומר שהרבנות היה סבת החשק ומיעוט הכתוב ואין הדבר כן אלא שהשפ׳
החשק לא היה אלא מסיבת המיעוט וקאמ׳ הכתוב שאין זה החשק מסבת הרבנות לבד שאינכם מקבלים
הרבנות אלא מחמת ההמעטה והשפלות המופלג ואם אפשר לדקדק לשון רש״י ז״ל עצמו בכתוב הכי קאמ׳
לפי שאין אתם מרבין אלא ממעטין ובן אומרו לא מרובכם לפי שאין אתם מרבין עצמכם באומר לא מקבל
מרובכם ואין מ״ס מרובכם מ״ס הסבה או מ״ס המקלת אלא המ״ם היא עיקרית בכתוב והק׳ הכתוב לומר
חשק ה׳ בכם ויבחר בכם מסיבת לא מרובכם באומר שלא אתם מרבין עצמכם כמ״ס מרבים העם
וכמ״ס מרבית ביתך וכמ״ס מרבות וזהו כאו אמ׳ לא מריבתכם ועתן או לא היותן שהרבו שהיה ראוי
לכם להתגדל ולהיות מרבין עצמכם ולא עשיתם כן חשק ה׳ בכם ומ״ש לא ממעטין עצמכם בענוה כי
אפשר לומר נב׳ שאעפ״י שאתם ענוים אינכם חושבים עצמכם בענוים אלא אתם מושלים עצמכם שאתם

ממעטין

מתרבין ומיכם ענוים וזהו מרומזין בענוה עצמכם כי זו היא מדת השפלות ולכן אמר כי אתם המעט
מכל העמים שחושבין על עצמכם שאתם ממעטין עצמיכם יותר מכל אה' שאתם חושבין שאתם מתגדלים
יותר והם ממעטין עצמן יותר מכם ונמצא שבזה אתם משונים להיות במעלת השפלות ובמדת הכנע'
שאתם חושבין שהגוים ממעטין עצמן יותר מכם ואתם מתגאים ומושכים עצמיכם בכך ולכן אמר מכל
העמים כמו שאמרתי שהם מתגאים אמר חשק בכם מכל העמים וכו' שפירשנו אז' שאתם ממעטין עצמיכם
ואין אתם מתרבין כמו שאר העמים הם כדברי הש"ס אז' שאתם אין מרבים עצמיכם יותר מכל
העמים לכן חושק אני בכם ·· אמנם הדבור השני שהוא כי אתם המעט היא סבת עצמו שאחרי שהקב"ה
רצוי בהם מרוב בעל הענוה הנה הוסיפו הם להקדיש חשבה בעצמן ולהפך הטובה שלהם כאילו היא שנן
ממוך כידם ולכן אמר כי אתם המעט מכל העמים: אמ' זהו סבלתם ואינו כן לפי מעלות ונמצא שמכל ה
העמים קלות ·· שאתם סבורין שכל העמים יש להם רבוי עצמותכות ואתם מעטי הענוה יותר מכל העמי'
אמ' זהו סבלתם ואינו כן לפי האמת ונמצא שמכל העמים קלה היא לפיעותה של השר עליהם של אה'
שהם מרבין עצמן עם היותם ירודים · ומכל העמים כתרא היא לעיבותה כפי חשלות יש' את עצמן ל
להם הדר וקראו' הם דוק והשבח ·· **ולפי** זה צריך לומר כדברי קמא' הקב"ה לישראל מה ענין
החשק של' חושק בכם והחשק הוא לפי שזה וברוב הזמן כלה ותכלי' אמר הפחיתה
הוא ענין הביה ונכחו בנו ולכן אמר שבחלוקה הא' שהוא לפי שאין מרבין עצמיכם זכיתם לענין ה
החשק וזהו או' חושקני בכם וכו' והיינו דנקט לשון חשק כי אין לו טעם שעלו יתהווה לא פלוני סבה לפי
שאינם כמוים · ובחלוקה הב' שהיא חשלת עצמן בנוה ונלון השגתם ענין הפחיתה להיות שאמר זה
היתה סיבה וטעם נכון למה שבחר בכם כמו שיש לבם הבלגה זו ודוק · ואפשר לומר שגם היות
שבחר בכם וקרב אתכם לפניו עקן הוא בחשק נפלא וחשוקין בכם נבחר לפי שאתם במדרגה זו ש
שהוא שאין אתם מרבין ואתם ממעטין עצמיכם בענוה כהקדשנו שחושבים עצמן כנ"ל וזה יורה על ה
הברכתם יותר גדול שהיות' יתב' כי אין קלה להתכונו ולא תשיגו לדעת איזה הדרך והלך אור כצונו יתב' ו
וגודל מעלתו ובזה אתם מוסיפין שלמות כי ידעתם כי אין לבם כח לקבל מעלה זו להיות לו לעם
אלא מצד נדיבותו ובזה הוסיפו אומן והוא יתב' מוסיף לחשוק בכם תמיד אמנם' שבבר השגתם שהמעלה
והשגה הוא יתב' היהדות הנה ·· **כמ** בבחנת תשוקה זו מתמעט למעלה להוסיף אומן להתייחד אליו
יתב' להתעלות באהבים כן הוא יתב' יוסיף עוד חשק ולא יחדל עוד כי השיג לגדל אהבתו
ולהדבק בכם אלא באהבתו ישנה תמיד בחשק הנה מחדש להדבק בכם ולהוסיף לכם תורה ומצות כפי
זאת הבחינה הנז' ונראה זה בכתוב זה ש' אחר ש' לעיל כי עם קדוש אתה לה' אלהיך בך בחר ה' אלהיך להיות
לו לעם סגולה ובאו שפי' של' אלהיך שיאמר שאין עליך הנה אתה אין עם קדוש שהוא יתב' היודע ועד על
שלמותך ואמר שאתה עם קדוש לפניו היודע הנסתרות גם כי צריך הבחינה נגלה הנה והאי כי לולי שיש
בכם הכנה עצומה כנ"ל לא השגתם כל מעלה זו ולא זו בלבד אלא שאפי' מכם חביב לפניו מכל אה'
והו בך בחר ה' להיות לו לעם סגולה לשון יחיד · מז' הק' שאפי' כל העמים ירצו לקבל עמוש' עם כל זה
לא יזכו להיות נקראין לפניו בשם שלא שיתפנו בך ובשם ישבא יפנה וזהו לעם סגולה מכל העמים ש
שאפי' יבואו גוים מתפשי אדם אך ישובו לבד וזהו לעם סגולה מכל העמים כ"ל שהוו סגולה שכל אחד

שיבחור מן הנערים להיות לו בנים יעקב יכנן כמ"ש מורשה קהלת יעקב ופי' ומהו לעם סגולה מכל
הנערים ומון שסבר דנהל והאחר הבחירה ישאל עכשיו מתי קודם לא מרובכם של שדרשת ר' קנגלוי
ושוה ותחייב נב' קושיא אחרת שמשנראה אם היה מזכיר תחלה שה' חשק כשיגל נראה שהולך לומר
דאינו מפני הרבוי אלא מטעם אחרת אבל כיון שלא הזכיר החשק אלא עכשיו נראה אב' מתי הצריך
לומר שאינו מפני הרבוי לשמוען הכלה שה' חשק בכם ולהכי הו לומר שאינו מזה הטעם שאינו מזה
הטעם אלא מזה כנ' לכך רמ"ש לה ר' קנגלוי וקאמר שאינו מזהיר לומר לא הספק אדעתך דמפני ·
רובכם חשק ה' אלא השאלה מחדש וקאמר אחר הקב"ה חושק את כם מפני שאין אתם מרבין והחשק הוא
אחר הבחירה הנ' ומפני שאין אתם מרבין לכך חושק את כם אפי' אחר הבחירה וחוזר לבחור בכם
כותב שאת כשאני רואה ענוותנותכם יותר ויותר כשאני מרבה כאה' כשאני משפיע להם גדולה והם מ
מתגדלים אין אני בוחר בכם כותב כשאני מתגדל בכל הנערים לכן שכשאני משפיע להם גדולה הם מ
מתגדלים איש איש בפני הגדולה שלהם מוסיפין יותר ויותר להתגאות ואתם בפני הבחירה של הגדולה אתם
ממעטים עצמכם כל א' בפני ערכן עלש כמו שיתבאר אב' יש לפני ב' דרכים חשק ובחירה החשק ה
הוא כהתקבלות בכם כשאתם מתגדלים שאין אתם מרבין אלא מוסיף בכם חשק כנ' וגם מכל זה
כשאני רואה בחינתכם כנגד שאני נותן להם גדולה שהם מתגאים אז אני לבחור בכם וזהו ויבחר בכם
מכל העמים אמנם מעלת החשק היא בבחינת שפלותכם **ולפי** מה' לשל שהחשק הוא מתחדש
והוא הולך ומוסיף ואינו כענין עבר כמשקל חשק עשק דבק אלא משקל הווה וזהו לא
חשק ה' בכם וכאילו עד עכשיו לא ראה אתכם אלא עכשיו התחיל וזהו ויבחר בכם ע' החשק מהלש
בחירה אחרת כי משפט זה החשק לעולם הוא אחור את לדוד ועלי תשוקתו וכבר פי' בן רוח שאינו
לעול ולכן זה נראה עוד שא' את לדודה פי' כי עם היותי דבוקה בה' את דודה שעלין איני ראויה ל
לקבלת עם הדבקות אלא שאני מכינה עצמי לדוד כי איני ראויה כעת ועכ"ז ועלי תשוקתו כאלו
את הנינה כותב · ועוד יראה לעני' להק זה הכתוב לא מרובכם חשק ה' בכם כלומר מחמת שלא
מרבין עצמכם חשק ה' ורואה לומר ר' הנגלוי כי אין הכונה לומר שה' חשק בכם כי זה ידוע אלא רואה
לגלות מי הוא שגרם החשק ועל כן אמר כי לא מרובכם כמ"ש דהיינו שאין אתם מרבין עצמכם ו
זה הדבר התחיל וחשק ה' בכם נראה כי לשון חשק אינו מוסב עם מלת ה' לבד שכ"ל שה' חשק בכם
משמע לכך לא מוסבת מלת חשק עם הטעם האמור שהוא לא מרובכם דהיינו כשלא רבויכם ושמתם
כנ' הוא שה' חשק ה' בכם שגם ועשה שחשק ה' נראה כי מ"ש כמו הדאמור הוא כך אמר הקב"ה
חושקני בכם כלומר מה שאני חושקני בכם ונתן אותו לחשוק הוא לא מרובכם כנ' ואין כוונת המאמר
לומר כמ"ש המקרא דקאמר חושק את כם אלא חושקני בכם מוסב על הפעולה שהיא הכונת החשק
והנה' חושקני בכם מפני זה שכבם ודוק והוי כאילו אמר מה שאין אתם מרבין עצמכם חושק ה' בכם
ולזה א' ויבחר בכם מפני כי אתם המעט אמנם כשאין אתם מרבין עצמכם ולא כי זה לא שאתם מ
ממעטין אז חשק ה' בכם נראה דהרכבה להאי כי אתם המעט לומר דיבור כשאתם ממעטים מכל
היות לכם גדולה אז ויבחר בכם וכשאני משפיע לכם גדולה ואין אתם מרבין אלא ממעטין חשק ה' בכם
אז אמר ויבחר בכם שיש בחירה מכם וככם להיות אחר שיש שאתמן ולנב ערך ויש שהוסיפו ואמון

ונתן

ונחנו מה ויש שהוסיפו להיות בקטנות ובכל א' וא' כפי מדרגתו אב' אחר מעלות החשק הכלל שאמר ה
השפלכם יש כמה בחינות זו למעלה מזו ולכן יצדק לשון בחירה אחר החשק ודוק · וכן בכל העמים
יש בחינות גלה וגלון זו למעלה מזו כנ"ל וזהו מש' מכל העמים שאם בהבך מכם ודוק או יצדק לומר
חשק בכם ויבחר בכם שגם בכם יש מתגלים ומתגלים במעלות ועליהם נאמר ויבחר בכם ר"ל ב
במעלתכם ויש למעלה מכם שאת' כבחינתם חשק בכם והיינו במעלתכם ודוק עוד יראה לומר
דענין בחירה זו היא ענין חשק כענינו של הכתוב כדבר המאד מענינו ויומן כמש' בתורה פרשה רק
באבותיך חשק ה' לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם · ולכאורה היה נ"ל דלא הזכיר החשק אלא
באבות שהשפיע להם הגדולה והצלחה הנכונה ועודן במודן והבחירה היתה בזרעם אחריהם
ולכן יצדק כאן לומר חשק תחלה ואח"כ ענין בחירה ולכך אמר חשק ה' בכם ויבחר בכם ולהכי ה
הקדים ביותם ונקט בכם בכל כבא מעניהן ··

אמנם יתכן לומר דכאן קבלינן לגלות אהבקותי
ולמה אמר חשק ה' בכם ויבחר שזה החשק יהיה גם כן בכם ולא יהיה בשום א' מכל הע
העמים נראה לפי שהפי' כי מאהבת ה' אתכם וכו' הוציא אתכם ממצרים ובפדיה עבה להוציאכם עד
שלא תחמיצו ומשומרו את השבועה כי' שאם עליכם כן לא תבואו עם ימים רבים והתחמיצו לא יהיה א
אפשרות לקיים השבועה במהרה הוציא ה' אתכם וכו' זה יורה על עוצם האהבה ושלמותו הוא שהענין ו
רצונו ודוק ואב' מש' ויבחר בכם הוא שהוא בוחר שיהיה זה החשק שלו בכם · לפי שבאבות היא ה
מעלה החשק גם מצדם לכך ויבחר בכם שתהיו אתם גכ' חושקים אותו כנ"ל · גם יראה לומר כי קאי
המקרא לדבר כי כדרך החושק שבשביל אותו דבר שגורם לו לחשוק אותו חושק בשביל כדוק וכמו מיבות
מונעות האהבה כמש' לא הביעון בישקב ומדום גבורת החשק לא יבין ולא ישמע קולו בוכם נידבק
בחשיקו נפלאה ויבחר כמו שאין הנין מפני החשק ואפשר שלזה נקט החשק קודם הבחירה ואפשר ש
שגרמו בחשקו שאעפי' שחשק לא מפני כך מאם במוב ובחר בהבדו שלא בין כך ובין כך ויבחר בכם כנ"
מכל העמים כי אתם עם קדוש לה' והאוים אין כנ"ל ולכן אמר מכל העמים ומכל אחריהן לומר שבחר
בכם כי אתם המעט מכל העמים וכו' ואפשר שלפי דרשת של הגלול המקרא ומקורו דכי אתם המעט
שיך לעיל כמו שדרש רש"י ז"ל כשמונו לפי שאין אתם מרבין אלא מתמעטין לכך חשק ה' ועוד ענין אחר
ויבחר בכם מכל העמים

עוד היה נ"ל לפרש המאמר דהך קרא לא מרובכם כו' לא החיל החשק
מצד שנתרבו לכם מעלה ולפי שלא גדלתם ולא נתגאיתם וכו' לכך חשקתי בכם שנראה שלא
התחיל החשק עד שקבלתם הגדולה הו' אומרכן אלא מעת שהייתם עתן יסודים ואתם המעוטים במעלה
והוספתם למעט אתכם עצמכם וזהו אז המעט שהוספתם מיעוט בעצמכם מאותה שעה חושק אני בכם ו
ואעפ' שהמאמר אומר שאני משפיע לכם גדולה וכו' כלשון אפי' קודם כלומר לא מכניע כשאתם מושפלים
ושאתם מתמעטין עצמכם אלא אפי' שאני משפיע לכם גדולה אתם מתמעטין עצמכם וקודם קודם לא מטעק בגנו'
שלכם שאין אתם מתגאים כה חשק ה' את מעת שפלותכם ועו' מש' חז"ל נכי יקטן ומה מי שבוא קטן
ומקטין עצמו זוכה גדול שמקטין עצמו עאכו"כ ונראה שזה שאמ' המאמר ומש' הכתוב הכל א' אעפ' ש
שהמאמר אומר הן ומכתוב אומר לאו הנה הכתוב שולל השלילה והמאמר או' החיוב ודוק ·· עוד נ"ל דקרא
הך לא מרבכם שאמר והבחירה שבא לכם שפע הגדולה מעת בעצמו כא לכם מעלה החשק מאין זה כן

כי עתה הצלחתכם ושמירתכם וגדולה היה מספיק כאשר מוטע מצורף אל אהבת ה' אתכם ומשמרו השבוע'
כמו שאמר אחר וכל זה לא היה מספיק להושיע לכם כראות החשק אמנם מה שהגיעכם להעלות החשק לא
היה כראוי בכל זכות שתעשו אלא מלבד שבעליכם שאתם מועטין מאחרים ומפשר שגם לזה כוון רש"י ז"ל ש
שכתב לפי שאין אתם מגביהין את עצמכם להיבר חשק ולא מבחינות אחרות שנתנו לכם הכבוד ו
והגדולה שנתתי והשפעתי לכם אלא אפי' מה שנתתי לכם רב השררה וההצלחה לא היתה כמו שלא
עול האהבה הנזכרה מצורף לשבועה ועוד שאין מספיקין זכויותכם לגרום לכם חשק לא מעטים שממעטין
עצמכם וכו' ויש לפרש דקא' לא מרובכם חשק ה' בתולה מכל עמים וחזר ויבחר בכם כי עתה מעטים
ואז נבחרתם אלא הכל שאר העמים. ומורינו ז"ל כי הרב כי להיות שקדם מאמרו יב' לא מרבכם וכו'
כרחוש שלכן שבאו אחר מרעה לא שלא התחיל החשק מעשה שנתן לכם גדולה ומעט שמעטכם אלא
אפי' קודם לפי שממעטים עצמכם קודם שנתתי לכם הגדולה וכו'.

ובמדרש הנחומא אומר והיה עקב מה כתיב למעלה מן הענין לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם ולא מפני שאתם מרובין מכל האומות ולא מפני שאתם
עושין מצות יותר מהם שהאומות עושין מצות שלא נצטוו יותר מכם והם מגדלים שמי יותר מכם ש' כי
ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי בגוים וכתיב ואתם מחללים אותו באמרכם שלחן ה' מגואל הוא וניבו
נבזה אכלו. כי אתם המעט אלא בזכות שאתם ממעטין עצמכם לפני לפיכך אני אוהב אתכם ש' אהבתי
אתכם אמר ה' ואת עשו שנאתי ואומר ארפא משובתם אוהבם נדבה נדבה נפשי להאכילם אתכם ש
שאינן הגוים וכה"א כי מאהבת ה' אתכם ומשמרו את השבועה וכתיב והיה באחרית הימים נכון יהיה
הר ה' בראש ההרים ונשא מגבעות וגו' וצריך עיון בכל פרטי המאמר.

והביאור דק"ל כבתוב או' לשון עקב. וכן כענין הכתוב הדברים מאי קאמ' והיה עקב הראשון ההולך אשר הראשון וכן או' ושמר ה' אלהיך לך וכו' את הברית ואת החסד אשר
נשבע לאבותיך כלומר אצוריך זכות אבות אם ישמרו ויעבדו את המשפטים וגם ישמרו ועשו אותם
ומי שרוצו להיות מחזר עליהן לפי שהם זכאים והגוים אינם ושמר לך את וכו' אשר נשבע לאבותיך
ועו מאי הדר לומר ואהבך וברכך וכו' וכי בלא שבועת אבות לאו ראוין הם לאהבה. ולזה פירש ו
ומורנו ז"ל מה כתיב למעלה מן הענין לא מרובכם וכו' ויש לדקדק עד שדקדקנו לעיל מורנו.
לא מרובכם דקשיא ופשיטא כאין להעלות על דעתם שמדבר דבוון אוהב אותם הלא הם מעוטי שנאמר
כנ' ועוד דכוון שאמר לעיל כי עם קדוש אתה לה' בך בחר ה' מכל העמים דאמר היחיד שבכם הוא
חביב לפני יותר מכל העמים והוא כמו שאמר להז"ל אב' מאי חידושא דקא' לא מרובכם כ
דמעלה זו אין בה סבה לרבוי. ועוד האי מכל העמים כמה זמני וכן או' חשק ה' בכם ויבחר בכם ועוד
אומר כי אתם המעט והדר קאמר כי מאהבת ה' ואם הפי' הוא כהא אתם המעט ואומר כי מאהבת ה'
הוא הכונה האחרונות אב' לא היא מאהבת ה' דהכי ידעינן דה' אוהב אותנו [illegible]
והחשק [illegible]
לא היא אלא משמרו השבועה ועוד לשון [illegible] ולא קאמר
ז"ל לא מרובכם ולא מפני שאתם מרובין וכו' מכל האומות שאומר לעיל בך בחר ה'

להיות

להיות לו לעם סגולה כי לשון סגולה הוא כלומר ענין ומיוחד בלבד ועיקר זה דבר מהכל שאין לנו ענין
והדר קאמר לא מרובכם לומר ענין כי נוסף על האמור אתם סגולה מכל העמים עד שאמר מהם חביב
מכל אלה יותר לומר ולא מרוב. שהרבוי שלכם הוא יותר מכל אלה שכל נפש ונפש מכם היא כעניני
כהמון גוים שנאמר שבשבל רבוי. שלכם בענין לכך אתם חביבין כנגלה למקום מה שאתם מרובין.
שהמעלה הרבוי שלכם בחיבות היא יותר מהחביבות של כל העמים ולזה אמר והקהל כולו לרחוק
על האמור לעיל שבכל א' מכם חביב על יותר מכל אלה ונבקה מינה שאתם מרובין מאלה ואלבך חשק
ה' בכם. ודרש המסורת נ"ב שהוא שהוא חסר והמר ולא מרוב שאתם עושין מצות מרובות ולא
מצד שאתם מרובין ומתבלטף שהוי בעולם וזהו ענין המסורת לו יהיה זה פירוש לרשב"ל לעיל ולא
מאת שאתם מרובין שר"ל פירוש הרבים מרובין במצות וכן מצד ההצלה שהוא כבוי הגבולה שאתם
נותנין לה' הוא מאהבה הם עושין מה שלא נצטוו ומעבירים במול המצוה ועושה מה שקוו ענין אהבת ה'
אבל לא יתכן לפי השכל שיהיה גדול המצוה ועושה בה. מאהבה אתכם מהם ולכן ה' ולכן אמ' כי אתם
המעט מכל העמים מהעשין בגדולתו יותר מכל העמים. **ויתכן** ההב' בלא הק' לומר כ
שענין החשק הוא שאין האהבה המופלגת כחוה לביות עמ' המעשה שלכם לפי.
שגדלה התשוקה שלו יב' יותר ממהלו לכם כבחינת חשבר שלאת הבחינה שלכם הוי סני לכן
בענין הבחירה והאהבה לא יש בכם טעם לסיבת החשק דהיינו כן כלומר בלא סבה שלפי שאתם
המגדלין ה' ומגדלים יותר מאה' לפיכך נאמר בכם בחירה וחשק בחירה בלא הכבנה שיש לכם
וחשק בלא שאין לאם כבאו אין הדבר כן אלא החשק הוא מאלקי שום טעם בלל שאין בכם הכנה
בלל אפי' קלת השכם ועוד נ"ל כי החשק הוא מצד אחר דהיינו מפני שאתם מעטין עצמכם ו
נמוך. **או** יהיה הב' כך ולא מרוב שאתם מרובין מכל האומות שכ' הוא ולא מרוב שאתם ב
עושין מצות יותר מהם כלומר לא מפני למעשי. ולומר בכם לשון חשק מצד מיעוט
רבויכם במצות כמו לפי שהם עושין מצות ביותר ושלפי זה נוח שנופל בכם לשון חשק למודה
שאין זה מעלה כו'. ואין לפי לומר חשק בהם אלא בחכות שאתם ממעטים עצמכם וכו'
ויש לפרש עוד והק' ולא מרוב שאתם מרובין כלומר שאתם מגדלים אלא שאתם
עושין מצוות שהם יותר גדולות יותר מהם בחיבות מעט' שהם עושין כ
במצות יותר לפי שהם אינם מצווים ואתם מעט שעושין הוא כצוו מרמז אין זה טעם הענין והחשק
והסגולה שיש בכם מכל העמים דהא אפי' שיעשו אה' מצוות מרובות אינן נחשבין לפני וכמו' לעי'
כך בחר ה' מכל העמים להיות סוחר במצותיך ומעשיך יותר משאר אה' כמש' וכלאלהם כמעט
במעשיהם אפי' במצות הנעשות שלהם ואין החשק הזה נזכר עליכם מחמת כך אלא החשק הנה'
בכם הוא להיות שיש כך מדת ההכנעה והשפלות שאתם ממעטים עצמכם לפני לפיכך חשק אותי
אתכם. **ועיקר** פירוש זה יראה לעל' הפסוק לקרא והק' לא מרובכם קאי לעיל אקרא דבך
בחר וכו' כלומר שכ' בחר בכם ולא מצד רבויכם במצות ולא מצד רבויכם כ
במצות ולא מצד רבויכם במצות לא ולא זה. וחשק ה' בכם קאי לסיפיה דקרא המעט כי
אתם המעט שכ' ממעטין עצמכם יותר ויותר ממעטיכם לפי האומות שמעטין עצמם לפני בה' וכו'

וכו' כי אתם המעט בזכות שאתם ממעטין עצמכם לפני ויאמר הממעטכם לכל האומות לפניך אתם
אוהב אתכם כו' לפי שאין אתם כנגון האהבה שהיא יותר נראית מהחשק בשביל המעלות שאתם עושין
אלא ממעיטים עצמכם בשביל כך אני אוהב אתכם והעלין זה כדר בחינת ההכנעה לפני משום כך אני
חושק בכם .. והביא ראיה לדברין שנאמר אהבתי אתכם אמר ה' הכתוב ואמרתם במה אהבתנו מה יש בנו
מעשים שיגרמו האהבה וכתיב הלא אח עשו ליעקב נאם ה' ואוהב את יעקב כו' הלא האהבה היא ב
בענוה עם היותם קטנים מבין נקרא יעקב אוהב ואת עשו שנאתי ואשים גדולתו שהוא בני נ
לבדין שמרוה ועם היותכם אתה נב' שלא בשורה מרודה עליכם ואתם קראוהו ישראל ה' והרחמן לפני
ולו' אהבה משונה עד שאומר אוהב אתכם נדבה נעלה כי זה הוא ריבוי שיש מדבריהם ולזה אמר ה'
הכתוב כי מאהבת ה' אתכם ומשמרו את השבועה שאתם אומרים כי מאהבתו אתכם שלא מ
מהיותכם בהוי' אלא מאהבתו אתכם ומשמרו את השבועה הוציא ה' אתכם ממצרים ולא מחמת היותכם
מאוים בלל וזו היא בשלמה מש' כי אתם המעט מכל העמים והראיה שאתם ממעטין עצמיכם שהרי
אתם אומרים כי מאהבת ה' אתכם ומשמרו השבועה הוא שהוציא אתכם וכו' אבל הרי שאתם ממעט ע
עצמיכם דוק ותשכח **ולזה** והיה עקב תשמעון כו' בזכות שאתם עושין עקב בענוה ו
ומשפילין עצמיכם כמ' תשמעון את המשפטים ויספיק בידכם ללמוד וללמד לשמור
ולעשות כמ' ושמר ה' אלהיך לך אשר נשבע לאבותיך . או יאמר . והיה בזכות היותכם עקב ענוה
ואתם משפילין עצמיכם לומר כי תשמעון המשפטים האלה וכתוב הימים ושמרתם ועשיתם אות'
שעתה לא קיימתם אותם כראוי ושמר ה' אלהיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך כי
בראשו נשבע להם לא מצד היותם כלל ואתם חושבים מחשבות הללו שלעניין ושמרתם ושמר ה' אלהיך
וכו' בשביל כך תזכה כי ואהבך וברכך והרבך . וגם כי תהיה מכל העמים ומזכותם היותכם אתם בעיני
ה' . וכתוב והיה באחרית הימים נכון יהיה בית ה' על ראש ההרים וכו' ונהרו אליו כל הגוים והלכו
עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' ואל בית אלהי יעקב ולזה אמר ברוך תהיה מכל העמים . כי
שאם הגוים לא יהיו הדבר בהיותו וכו' אגום מכלי השבועה אוהב יש' שלא שבך הוא הדבר ולזה אמר
נכון יהיה וכו' ואמרו לכו ונעלה וכו' ואל בית אלהי יעקב ויהיה הדבר בזכותם בזכותם ולזה לא
מרובכם כי' מיעוט ריבוייכם זה גרם לפי שחשק ה' והדר בתעלוליכם ויבחר בכם בברכך בחירה בבי'
הראוי . לא חשק בעבר מבלי ענוים שזה בהודאת שאר האומות וא' כי אתם המעט מהמעטין עצמיכם מ
מיעוט אחר מיעוט הוא גורם לכם להרבותכם לפי שאתם המעט והראיה כי אתם אומרים מאהבת
ה' אתכם ומשמרו השבועה וכו' ולכן יזכהו כי חשק ה' בלתי ענוים ואהב' בתעלוליכם כי ויבחר
בכם מאחת כל העמים . דוק ותשכח ..

וקנש

ומצאתי להרב מורינו ולחה' על המאמר הנ' שכתב וז"ל **והנה** אחר הבחינה ושוב העיון לא קשיא לעשות כוונתו דהיכא דאיתא כהאי קרא כחשק הקב"ה לישראל לפי שהשפילו עצמם דאף נכרים כי לא מרובכם היינו לא מצד שגדלתם עצמכם חשק ה' בכם ומה הוה קשה דבעין עצמה לפרש שסבת החשק במבטל שהם משפילים עצמם והפסוק לא נזכר אלא לפי שאלו הגדילו עצמם ומאת שנית דאית גנך ובר גנך דיתבקיעה דלבות האי דרשא משמע דמב' אמונה באהבת הקב"ה את ישראל היא מפני שמגדילים עצמם מכל אומה ולשון קושיין כאומר זה סיבת החשק מכל שכן אם מצריכין למופתי לירע מה היא סיבת החשק וגם כן לא יתכן כשום שכל דבר"ה שבשביל שמגדלים מכל העמים חשק ה' בהם והלא תועבת ה' כל גבה לב. ועוד שנראה שמאמרת הפסוק שישבח הם כמה גלים חז' אלא שהשמיענו שאין אהבת הקב"ה תלויה במעלותן של ישראל וזה קשה מאחת ומאחר דר' [illegible] שאמר שהפסוק משבח ומחלל אותם על מדת הענוה והשפלות ופתגם אמרה .. ר' בכל העניין דאם כמולי לא מרובכם נזכר מעלה זו לפי חזה יתכן במולת כי אתם המעט הממעטים עצמכם ופי' ז"ל כפי' המורש נבחר בזה ופי' לא מרובכם שאין אתם מתגדלים כי אתם המעט שאתם משפילים עצמכם ויתכן אמרה .. ה' דעתך ר' דרשת המאמר דהיינו אפי' בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטים עצמכם לא נראה בפסוק אפי' בדרך רמז והיה אפשר לפרש דהכא מיהדרא איפך דהך בשעה שאתם בשפל המדרגה אין אתם מגדילים עצמם כלום .. וזה נראה במולת לא מרובכם ובשעה שאני משפיע לכם גדולה וגבורה אתם ממעטים עצמיכם כמו שפי' רש"י כפי' המורש עיין עליו והמסכת חולין לפי שאין אתם מתגדלים כי אתם המעט הממעטים עצמיכם עכ"ל .. ועוד היה אפשר לפרש דהך כשאר האומות אין אתם מגדילים עצמכם כמו שאומר הפסוק מכל העמים. ובשביל הקב"ה אתם משפילים וממעטים עצמכם לפני כאברהם שאמר וכו' וכל זה אינו מספיק .. ז' ומה ראיה הביא מעמוד עולם כי האנשים האלה שלמים הם בכל התורה ו' והמדות ובפרט במעלת הענוה הוסיפו על המידות כמשה אהרן אומר והאיש משה ענו מאד ובדוד מה ואמור ה' לא גבה לבי וכו' ואותם שהביא ראיה מאה"ה הם רשעים ומעמים והפריזו על המדות לרעה ז' שהפסוק מפרש כל ההנהגה הזאת שאמ' כי מאהבת ה' אתכם ומשמרו את השבועה .. ה' דברכה כ' עקב תשמעון כעוס אהבת מכפת שומרי דרך השם לעשות צדקה ומשפט כמשמעות שנתקשה כשני קושיין וכו' ומאין שם ב' מדות ישבחוה זאת המעמים וכו'

והאמת אשר תמצא יתכן ר' יוחנן וגם ורשב"י כי רבנן של ר' אלעזר ור' יוסי באגדה כולם נבוא' אמתין ההעלמות תמהתי יען לאופה דרבנן מתמלאין וכל מעיין שמנו משכתו מדעתי להניחו שהקשה למאמ' קושיות חזקות בפסוק: א' כמ"ש לא מרובכם מכל העמים וכו' וכי היה הספק אצלנו בשביל שיש רבים מכל האומות חשק ה' בהם והלא הן פרס עתה עם האזן כמ"ש כי אתם המעט מכל העמים ועוד כי בשבעים נפש ירדו ואחד היה אברהם וכו' והקב"ה הרבה אותם כמו הכתוב ועתה שמך ה' אלהיך וכו' ב' כי החפץ לה' ברבוי עם ושרים וכל צבאם לא יכילוהו ומה לעשות ולתורת ה' ישמרוהו מאהבת ולמה נמשכו לו אהבתו והלא אחד היה אברהם ושבה

והפסוק צוה רק באבותיך חשק ה' .. ג' בלשון דעת מאתו המעוקרה דלא לגמן שמם האהבה התלוי על מה שאמר הפסוק שאינה מצד רבוי עם משום דאתם המעט אלא מאהבת הקב"ה את' והדרא קושיין

לרוממות אהבה זו היפה והעולה והאיתנים שאמר דבריה בלשון ונזר ראש עיני החשק ותמיד אומרו לה קדשנו
איננה אהבה וחשק כלל אלא לקיום השכונה בלבב " כפירוש הפסוק כך כמ"ש ז"ל בפסוק ועשי
לז"א
אחיו יוקנן כבר תמפו את זכה יוקנן לגופה משפחות יופי שהיה מקצין עשקין ועוד קנין המלון
את עשקין זכה גדול הרוקעין את עשקין שאמר' לזה הקב"ה שעיקר החשק הוא אלא מחשבה בשהגבולה בחוק
ובדברים נשואים שאין אתם מעולים עליונים אלא אהבה בשעה שאני הוא משפיע גבולה כוחניות ונשמות
אין אתם מעולים עליונים וכ' כמען אברהם וכ' ולכם עשיתי חשק יהודה שלא המורגש לחשוק אתכם עד
שהשפעתי לכם גדולה ומשפיעי עליונים כמען אברהם וכ' אלא אהבתי שאתם שכלים נפרדים א
חשקתי בכם לפי שאתם עליונים כמ"ש ז"ל על פסוק ולקחתם לכם אגודת אזוב ז"ל אהבתי שאתם
שכלים את עושה אתכם אגודה אחת כמו שכ' בחקותיו " ואומר לא מרבכם מכל העמים חשק
ה' בכם לפי שאתם המעטים עליונים כשנתתי לכם גדולה אלא הקדמתי לכם האהבה והחשק כמו שאמר
הייתם שכלים בנבדלים והשכלתם עליונים כאגודת אזוב שהיא שפלה ולא כארז שהוא גבוה ו
והשפיל עצמו כמען יהדרת הנבדלות שצריך עם אדם ואזוב שהיה גבוה והשפיל עצמו וכו' כי לאוהב
לדבר כי מאהבת ה' אתכם הוציא ה' וכו' עליון אתכם מהנבדלים וכאותה שעה עליון הייתם שכלים ואהבתי
כן חשקתי אתכם קודם שהתגליתם כביום היום שבראתו מעולם ירננו עושר וכבוד ומאוד
את לבבכם ונתן ה' עליהם כהיום החשק הוא כאומרו אבל אם כן עולמו ... אותם אוהב ה' הקב"ה
אוהב את המשכילים עליון ולזה התחיל רבי אלעזר אמר הקב"ה לישראל חושקני בכם שאפילו בשעה
שאני נותן לכם גדולה כמו בזמן הזה שאתם במעלה למעלה ולמטה והתגלות אתם משכילים עליונים
והחשק הוא מוקדם והשפלות שלכם גם כן הוא מוקדם מזה שאמר הפסוק לא מזמן שהתגליתם ו
והשפלתם עליונים חשק ה' בכם לא מזמן שהייתם בנבדלים שכלים והשכלתם עליונים כאהבתי אתכם
הוציא ה' אתכם וכו' נראה כפי זה שעתה שנתרבו ונתגדלו הם שכלים הנה שכבשו אבן מיחון ונשגב
לחשק גדולה והבדלות והיה אפשר שיבטלו ודוקא אומרו חושקני בכם כלומר עם היותי כפי משמעות
הלשון לא משמעו מפי שהקב"ה שעתה מדבר לישראל שחושק בהם אלא שאומר שלא חשק בהם מאחר
דברים וכ' לזה בא עתה דברי הפסוק אמר הקב"ה לישראל חושקני בכם מהאלהותך לומר לא מזמן
שהתגליתם מכל העמים חשקתי בכם בשביל שאתם המעטים עליונים לומר שהקב"ה חושק בישראל
גם לומר שעיקר החשק בשביל שהם שכלים גם לומר שגם עתה שהם בגדולה משכילים עליונים
מהאלהותך לומר לא מעתה בלבד שהתגליתם מכל העמים חושק אני בכם בשביל שאתם המעטים
עליונים נראה שגם עתה הם משכילים עליונים והבא ראיה לזה בפסוק שמשיקה קודם בהיותכם
בנבדלים שכלים ומשכילים עליונים אהב השם אתכם ומפני שהקב"ה שאהבתי שנתן להם גדולה יתגדלו
בשמותם ולא יתגאו נתן להם גדולה והזכיר המלך כי הקב"ה החסד מפני שמהאהבות אתו יתן להם
גדולה לא יתגאו ויאמרו נחנו מה כמעשה אבות כאברהם שנתתי לו גדולה והשפיל עצמו יותר ואמר אם
לא היה קודם זכות אברהם אשר השפיל עצמו בשנתן לו הקב"ה גדולה לא היה מוקדם הקב"ה החסד למען
בהם קודם המעלה והמעשים זה מדבר בישראל חושקני בכם ומשם ראיה מאברהם כיון וזה נראה ודוק
א' נראה הק' חושק את בכם חשק הווה מוקדם והמוקדם שהיה בשעה שישראל היו משכילים אינו חשק אלא
אהבה

אהבה ואהן רש״י כי מאהבת ה׳ אתכם הוציא וכו׳ נראה כמה שדוחה מהרן שאייתם אבלים ומשפטים עליהם
אמנו חשק גמור אל אהבה שלכך שהיא מדרגה למעלה מחשק ׳ וכי היראה היכי קרי לה משיקרא חשק
שנאמר ׳ לא מרובכם חשק ה׳ על הרקי שפירשנו והכא קרי לה אהבה ועוד למה הוצרך שאומר השבועה
אלא שעיקר החשק הוא עם האבות שנתתי גדולה לכם והשפילו עצמם כאברהם שנתתי לו גדולה ואמר
ואנכי עפר ואפר משה ואהרן ונחנו מה הכשאמר דבר עם ישראל לכם כלא הזכרות האבות אמר מאהבת ה׳ א
אתכם בשבועה אשר נשבע לאבותיכם ובשמלשון זכות האבות וחשק האבות והבנים התחילו לאהוב מעשה
האבות והשפילו עצמם הקדושים הקב״ה חשק גם לבנים קודם שנתן להם הגדולה עם היות כי עיקר ה
החשק היה עם האבות לפי שנתתי להם גדולה והשפילו עצמם כמ״ש למעלה רק באבותיך חשק
ה׳ כי כתב במעשים אחריהם ואמרו ז״ל שלפסוק נלמוד אחריך כמה שמגין אחריך שאוחזים מעשה א
אבותיהם בידיהם לפיכך בדבר מועט מספיק לבנים להעלותם למעלת החשק ולזה הביא ראיה מאברהם
בשני פסוקים המלמדים כהכא כתיב חשק בכם בזרעו שאמר השבועה ובאבות כתיב חשק ובזרעם
אחריו״ **ותביא** כחיים משה ואהרן ודוד לבטל ג׳ כתרים או ד׳ תורה וכהונה ומלכות וישראל
לא נתנהו כאחת מהם תורה ונבואה משה רבינו וכתר כהונה מאהרן ואהרן ובניו וכו׳ ב
כתר מלכות לדוד ואמר ומשבי מלעצב ולא אי״ש וכו׳ אברהם אבינו בולא כולם שנא׳ אתה כהן לעולם וכו׳ ו
והיה נשיא אלהים ומלך כמשאמר מלך אתה עלינו וכו׳ ונביא וגם כן שאומרים לדורות לבנים שאחזו מעשה אבותי
בענין השפלות והחשק ולפי שמעלות אלו הם כשלמים החשק וההתקרבות הקב״ה עם ישראל ע״י הקנוה והנבואה
והכהונה כמעלת בית המקדש והכ׳ הקרבנות וכו׳ ועבודת קדשי הקדשים והוא הדבר כשלמו שאמר שלשה
חלקות רחמים נח׳ מהשפלות כמ״ש אינו הלא כבר ענה עשה והיא היתה נקטה רבא לבטוב נפש והעייך ב
בבקשה תבוך ההיתן נהנית הלבה האבות ועוד שהיא ענין הנחה כמימן שנתן כאמור שאתה טוב קרבות ונהנים
ואומר עניים השוכע ובמשכה היתה מתפללת שני שוהנו בכל יום העניים כנע כבם כמ״ש ז״ל והאחרון קן תרוי
ארבה לשאול שהוא ענין הנחה וכו׳ והשפעה הוא גם כן מבת השפלות כי הם משועבדים למשפטי ה׳ ו
ולקבלת הקן״ **ויצרך** עתה תורתו אבלות הכ׳ על ה׳ התנלים כגנה אמר מי ה׳ וכו׳ ובלא אמר
חטין פניו יוהב מתכירן פרעה אמר שאינו מכירן ואכל ולקח נב׳ שהוא ש
שהכה והכניעה בלשה פנחריב אמר שאין לו יכולת עוד שנאמר כבל אלהי הארצות וכו׳ אשר יוכל
עוד לקומה גם כן מוסיף עוד שראה נקראת סנחריב וכגנה ואמר שאפי׳ למרום תעלה ותהום אלין
מקום כבודו הירס הוסיף עוד שעשה כמעשה לפועל עבודות לנחלין ועשה דקועים וככבים ונועים וכו׳
כמ״ש ז״ל על פסוק היה בשלמן וארבעה מלכים זכו לגדולה זו משכבו השית׳ וכו׳ בשביל שפסעו ג׳
פסיעות כנודע לכבוד ה׳ הירם בשביל ארזים שעשה לבית המקדש כגנה ומצרים שחלקו כבוד ל
יעקב וליוסף וכו׳ וכן נמצור כאן לנו לכובשי. אבל הראשון נראה הקב״ה השפיע להם מחסרו לפי ש
שחלקו לו כבוד ובשבחה לו הגדולה נתגאו על ה׳ ועל מקדשו ולזה הביא משכה לו כאשר״
ובזה נכון מ״ש בב״רבה בשמות רבה נלקחתם מנגנת אשר הקב״ה מעמי שאתם שפלים
כאשר לא עושה אתכם מנוקב שתה עתי ובמקום אחר ב׳ שמות ולקחתם וכו׳ לפי שהושמע
ישראל בתשובה כאשר וכו׳ והא אחת היא והך מעמי שאתם שפלים כאשר עם השפלים עצמם

איננו כל כך טובה ורוח נמוכה עד שאמרו לו שאינו כדאי ונשא ונשגב מאד אמ' הבי אני מנשק מרבם
אבודה לשמו שנאמר לו מנעלה .. ומפני שבשרות רבה אבודת אזוב כנגד זה שהשפילו עצמם לבשאמ'
כבם אשר בסף כנגד התורה שנתונה לקבל שנאמ' ויקח משה את הדם ויזרק וגו' . ואיכא לענייני כתוב
ענין השפלות עם התשובה ושוד אי הכהנים בזה הפי' לפרש הדם הוא כנגד דם שזרק משה אחד
מצן הורק שלא רצה לפרש דם פסח ודם מילה והמשקוף כנגד אברהם וגו' וכמו שכתבנו. כתוב
והוא יאזין ויתוקן כידוע והבינו שהקב"ה עשה להם זה השעבוד לפי שביטלו המילה ושכחו עבודה זרה
שהיו עובדים בכבש לתקן זה ותקנו השם בדם שאמרו עצמם למיתה כאהבת הפסח ושחיטתו והקרבתו
ענין הערלה בדם שיצאו לתקן הכבש ולא חשו למכנה ובשבע בדם המנוחות ובדם זקנים ודיה להם שהבינו
על מה שעבדו אבל להוציא לצאת ונעקר הדברים שהיה מעורב ענין הענל בדם שמים מתלהט דבריו
ולמה הולך זכות התורה שהוא עתיד ליתן ונעקר כזה התורה מן הדם אשר בכבש כלמה הולך ל
לומר בכבש לא לזרוק על הדם שם משה כאנות.. **אמנם** עיקר הדם לדם פסח ולדם מילה ב
שאינן עליהם שעשו המצוה לשם שמים ולמה שתקפו עם הדמים זכות התורה .. ויתקן
עוד כמו שהזכיר משה ואהרן ודוד דייני לאמת הקהלה שהקהילו המעלה בכל זה שאני מוסיף
לשבח גדולה הם משפילים עצמם וכן הוסיף עוד השמש כי לכן עצמו אין ואיש כבי מכרוני
המעלתן באיה המשה כלפי שהוסיף לו הקב"ה מעלה בכל הכבודים השפיל עצמו יותר מכל ה
האדם כי הוא לבן נבזה המשה למעלה מכל הנביאים והחכמים ויהי בישורון מלך וכן דוד אמר נגיד
עלה עם ה' לו הסנהדרין על ישראל וגו' נשאת להם בלא ישבא שפלותם אפי' בשאתו נתן להם גדולה
והכבוד לא משתגבלו מכל העמים חשק ה' בכם לפי שאתם הממעטים עצמכם יותר את המאמין ב
שהייתם שפלים אהב אתכם בשכל השפלות לבם ואפי' לפני האומות ועל כך זה התבניים כל מה
שאני מוסיף לו גדולה יתירה ..

את האלהי' וישב בסתר עליון כי לא קנשא אריכתו ועבדות לזולתו ולא יראהו האדם החי בחיים הגשמיים
חולתו. הנה האיש ברא את האדם ישר בהיותו איש קדוש הוא בבקורו בהעולם המשכיל במושכל
והשכל ניתן בחומרים והיה קודש ושכל משוש וכל אדם לא יהיה באהל מועד לבל יחי בהחבקו
עמו כולו הכך לכן יהיה הוא מחי יותר יותר נברא ומחיה מייניה להיות רואה ואינו נראה לנגד אשר
ולא יפרד כי עצום עושה דברו בעולם השמים למעלה וזה עבדו כאשים בעולם אדם ויהי שם עם ה' ו
וה' עמו והיו לאלהים בעולם הזה ולהבינה הזאת נאמר מרבה: איש אתה כי איש קדושים הוא האלהי' ה
המעלה וישוב המשר החי והכך לשאר המלך משרת והמלך ה' צבאות הוא מאהבתו נזכר חסדו ו
ואמונתו" הנה הקולה מבואר בתורה ושני בנביאים מגולה בכתובים שאין מי שישיג

הביאור

אמתתו יה' שהוא עצמו ולכן נאמר בתורה שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד שירצה לומר
הבן ישראל ושמור והתבונן כי ה' אלהינו שהוא תכלית המציאות כולם והווה אותם הוייה זו והוא אלהינו המשגיח
ושליט ואדון עלינו ה' אחד פי' אין מי שישיג עצמותו ושמו ודעתו כי הוא ושמו ודעתו אחד ואין מי שישיג
ידיעתו ועצמותו אלא הוא כי הוא אחד באחדות שאין אחד כאחדותו לא כח האחד ולא א' במורכבים
ולא א' במנין ולא כח במין כי הוא פשוט בתכלית הפשיטות ואין לו שני שאלו היה שום א' משיג אותו היה
שני לו כי יכיר כיצד היא אחדותו וזה רחוק כי כיון שאין שום אחדות כאחדותו ולא דעת כדעתו ולא קיום
כקיומו כיצד יהיה המחולק מכיר הקיום האמיתי ואין לו מבוא ולא כח שער לשער אמתתו כנ"ל ו
וכיון שכן אי אפשר שישיגנו זולתו השגה אמיתית כמש"א אותו א' לא ידעוהו היאך כי לא ידעו זולתו הוא עצמו ושם
כל זה הוא מחויב המציאות יתב' וזהו ה' אלהינו שהוא נודע ומחויב המציאות הוא ה' אחד וזהו הפסוק שאל
משה רבינו ע"ה אהיה אשר אהיה כי רצה לבאר לו שהוא הנמצא אשר הוא הנמצא בהכרח כי לעולם
והוא המהווה ההויות כולם והוא יתב' תכלית כל הסיבות בהכרח עצום כי הוא המוציא כל הסבות כולם
מסובבות ברצונו שהוא מחדשם וכיון שכן שהם מחודשים מאחרית מציאותו הקדמון אין להם דרך להבין
מציאותו רק מסיבת ידיעת חידושם אבל להכיר מהלכם אלא שיודעו שהוא הוא וזהו הנרצה באומרו אהיה
אשר אהיה כי לא ידעני ולא יראוני אלא אני את עצמי רואה ומשפר אמתת מהותי ואין שום מחודש זולתי יכול להכיר א
זולתי אלא אני אהיה אשר אהיה ומכל מקום את המפורסם מצד פעולותי וזהו נב' אהיה ידוע באשר אהיה את
מפת כל מחודש שלא נתהווה אלא מאיתי ונז' אתם ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך שאמרו' שאני עולם את
מצד הא' ישרוך ישר לדעת אותי מצד פעולותי כך וזהו מכל לבבך ובכל נפשך פי' בכל מאמץ כח ובכל
מחשבה שתעלה על לבך ובכל מעו קיום נפשך ובכל מאדך פי' בכל אופני הצלחתך ובכל מדה ומדה פי'
תהיה מודה ותרד לאהבה את ה' כנ"ל כי כולם נתהוו מאמתת מציאותי וכמש"ג ואהבה מאוד את כולם כי את
מציאותך היא נוהגת מציאות והויות לכולם כח' ואיך כותל מהות אלא קרוב ויכך המחזקה היא פועלת בכל ו
ולמה השמים לך משתחווים לא למלך שהוא נסי הגלגל אלא לך לבבך לפי שאתה נתת לכל והכל ו
נושא בשם ה'. וזה עצמו הוא הנרצה באומרו אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים וכו' פי'
אנכי ה' שיודע את עצמות מהותי ולא ישיג אותי בדעת כל מחודש כי אני ולא מלאך אני ולא שליח שעושה
שליחותי אני הוא ולא אחר שיוכל להשיגני כמש"ג ראו עתה כי אני אני הוא פי' ראו והשכילו כי אני אני הוא
ואין כח בשום נברא לדעת מציאותי ואחדותי הפשוטה ואין איש שואל כי לא ידעני והכר מהותי היה עומד

פי' שמע ישראל

פי' אהיה אשר

פי' ואהבת מאוד את כולם וכו'

פי' אנכי ה' אלהיך

פי' ראו עתה כי אני אני וכו'

ומה שלא יתכן שכיון שכל אלה הנמצאים המחודשים ואין מי שקדם בקדמותו אין מי שישיג השגתו ומהו עליו אך
אנכי ה' כלומר אנכי שאני מספר ויודע מהותי ולא שום אחר ואני נכבד ונודע מהות פעולותי ולא אנכי ה'
אלהיך שאני מסיר את עצמותי ואין כח בשום שפה ולא מלאך לדעת אותי ובאמיתת מציאותי הווייתי
כל ההוויות והשפעתי כל הנמצאים ואני שלך ואין להשיג כי זולת מה שאנכי ה' המחודש במחודשים כאחד
ויש ראיה כל פועל פועל הוא בעצמו יכול להעדר אותו ולשנות את טבעו וכן עשיתי כי"ה אשר הוצאתיך
מארץ מצרים מבית עבדים ולא ע"י זולתי ואני הוא המחדש והמשדד והמבטל המחודשים ואני בעצמי ש
שהוצאתיך ולא ע"י מלאכים כי פועל קרוב אני ואיני מוכרח למלאכים כמ"ש כי אני אני הוא ואין אלהים
עמדי והכל כוונה להבדיל עוד ואין כי שני כלום אלא מאלתי ואני [illegible] ע"י המחוקק ואין [illegible] מאכל אפי'
שתבאו שום ענין להם משה [illegible] וכו' [illegible] אלא אני [illegible] לזה ואני בעל היכולת
והכבודות ואני הוא שבראתי [illegible] ונמצא שהיכולת היא [illegible] כמ"ש והכל [illegible] וכמ"ש
אלהינו בני ההוות אחר ולא יעשה מש"ש את ה' שלא יעשה וכו' ומאשר שבראו [illegible] ו
ואחיה [illegible] כמ"ש כי מי בכל בשר אשר וכו' ויחי [illegible] [illegible] ע"י מש"ש במצרים ש
שהראית בכוח מצרים [illegible] על יש כמ"ש אלהינו בני [illegible] שהיה לו [illegible] על יש את [illegible]
מצרים כמ"ש [illegible] מצרים [illegible] ואותות [illegible] ולמופתים [illegible] בן א' כאן את | פי' נסיתי כמוך מצרים
אותות ואחיה [illegible] [illegible] [illegible] כמ"ש [illegible] נסים [illegible] ומופתים
אך [illegible] כי אני עושה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] כמ"ש וכן
ע"ה אלהינו [illegible] [illegible] ה' [illegible] וכו' [illegible] [illegible] נסים [illegible] ומופתים | ם מופתים ואותות וכו'
[illegible] עליהם [illegible] [illegible] כי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] וכמ"ש את
[illegible] [illegible] ואחיה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ואין [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] משה [illegible] וכן [illegible] הקב"ה למשה וזהו לך האותות ם אנכי שלחתיך | וזה לך האותות ם אנכי שלחתיך
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] משה רבינו ע"ה [illegible] [illegible] [illegible] הקץ שלא [illegible] ולכן
היה צריך [illegible] [illegible] וגם שלכן היה [illegible] [illegible] כי [illegible] [illegible] ושלכן היה להם
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ז"ל [illegible] [illegible] [illegible] אשר [illegible] [illegible] [illegible] ושבחו וכו' | פ' מאמרו ושבחו וכו'
כי [illegible] [illegible] [illegible] מצרים [illegible] [illegible] הקץ [illegible] שנה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ע"י [illegible]
הקץ ומאשר [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] כי [illegible] [illegible] [illegible] כי [illegible] לא [illegible] ב' שנה ולא [illegible] | ומופתים ונר כתיב
הקץ [illegible] [illegible] [illegible] כי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לא [illegible] הקץ ולכן [illegible] [illegible] וכו'
ועל כל זה [illegible] ה' [illegible] [illegible] [illegible] אנכי כי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] את [illegible] [illegible] | [illegible]
כי [illegible] שנה יהיו [illegible] במצרים [illegible] [illegible] הם לא [illegible] [illegible] ה' [illegible] [illegible] כי [illegible] אל
[illegible] [illegible] [illegible] את [illegible] [illegible] מצרים [illegible] [illegible] [illegible] שנה [illegible] [illegible] [illegible] וזה
לך האות כי לא [illegible] הקץ ולא [illegible] [illegible] [illegible] אנכי שלחתיך [illegible] [illegible] [illegible] את
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] כמ"ש אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים [illegible] | אנכי ה' אלהיך וכו'
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ולא [illegible] הקץ [illegible] הוא [illegible] הקץ לא [illegible] ולא [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ה' היה [illegible] [illegible] היה [illegible] אלא [illegible] עוד ולכן [illegible] לך [illegible]

אמרנו׳ כי הנה עתה [illegible] לא כנה [illegible] לכן אל [illegible] ואין לבנו לו באהבה כנ׳ ולבסוף ואין
מי מציל את מידי הוא׳ [illegible]

ואל זה

יראה לו שנתכוון במאמר ישעיה עד אנכי אנכי ה׳ ואין מבלעדי מושיע [illegible] וקודם לזה אמר אתם עדי נאם ה׳ ועבדי אשר בחרתי וכו׳

אנכי אנכי ה׳

והנה התחלת דבר ה׳ באותה הנבואה החרשים שמעו והעורים וכו׳ מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזזים
הלא ה׳ זו חטאנו לו וכו׳ ועתה כה אמר ה׳ בוראך יעקב ויוצרך ישראל כו׳ ועתה [illegible] המאמר עוד כנ׳ והיה
המאמר [illegible] כי לא הבין [illegible] זה בכלל המאמר [illegible] ישראל למשיסה ויעקב ל
לבוזזים כי היה אפשר [illegible] נתן למשיסה יעקב [illegible] בעל הרחמים ה
[illegible] שנתן יעקב למשיסה׳ והיכן לו הלא ה׳ זו חטאנו לו כי הנה הלא ה׳ הוא בעל הרחמים [illegible]
[illegible] ברצונו ולא [illegible] ואין רע יורד מלמעלה [illegible] רק התוכחות וזהו
הלא ה׳ כי הלא [illegible] לעשות כרצונו [illegible] כי הלא
ה׳ הוא בעל הרחמים זו חטאנו לו כי זו עלילה היא שחטאנו לו [illegible] להפך מדת הרחמים
לכן וכו׳ ולא זו [illegible] זו עלילה היא חטאנו לו [illegible] וכל המחשבה [illegible] בתשובה
וזהו ולא אבו בדרכיו הלוך [illegible] ולא שמעו בתורתו׳ והבן שהשאלה היתה [illegible]
[illegible] יעקב למשיסה [illegible] יעקב למשיסה׳ [illegible] כי ישראל היו לבוזזים
[illegible] יעקב למשיסה [illegible] והשיב ה
הלא ה׳ זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלוך [illegible] ולא שמעו בתורתו וכו׳ עם היות
כי וישפך עליו חמה אפו ועזוז מלחמה ותלהטהו מסביב ולא ידע ותבער בו ולא ישים על לב ועל זה
דבר נאמ׳ ועתה ישראל אף שאתם בגלות [illegible] ועתה ישראל כה אמר ה׳ בוראך יעקב [illegible]
הקב״ה [illegible] בוראך יעקב [illegible] ויוצרך ישראל כו׳ עם היות שאתם חטאתם כה אמר ה׳ וכו׳
אל תירא כי גאלתיך [illegible] קראתי בשמך לי אתה כי כיון שקראתי בשמך [illegible] בשמך לי אתה
[illegible] כי תעבור במים אתך אני ובנהרות וכו׳ כי כאשר במצרים [illegible]
[illegible] מחויב [illegible] נבי׳ [illegible]
[illegible] ים סוף וכן בנהרות [illegible] הירדן אשר נכרתו [illegible] הירדן וכן
[illegible] וכן [illegible] כי תלך במו אש לא תכוה ולהבה לא תבער בך [illegible]
[illegible] ישראל וזהו לא
[illegible] כי אני ה׳ אלהיך
[illegible] יעקב [illegible] ויוצרך [illegible]
אל תירא כי גאלתיך [illegible] קראתי בשמך לי אתה [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

מבראך יעקב ויוצרך ישראל

מי נתן למשיסה יעקב וגו׳ הלא ה׳ זו חטאנו לו

כי כבר מי נתן למשיסה

ועתה יש׳ כה אמר בוראך יעקב

קראתי בשמך לי אתה

כי תעבור במים ובנהרות

וזה מה שנר' כי המחלוקת הוא היותך יקר כמשה והב' על שנבחרת ונתעלית כמדובר ולכן נלחם אדם שהוא
המלך וכן למורים הרבה נמשך לו היות וכו' מחשבה' ולמורו לאפיקורסו וכו' כי' כי מה' הדעות יבואו מ
מקבל אבן ולא יעכבו זולתו זו אל יהיו כולם להביא אותם מה' בכבוד האבן כל הנקרא בשמי ולכבודי כו'
כל מי שמקבל עול הגלות ונקרא בשמי ונתעלם להיות כאלו ואינו אלא לכבודי ומדרגה היא זו ויותר עקרו
וגם מי שיודע שבראתיו והוא נברא מעולם הבהלה והוא ערך מלאך והנ' יצרתיו מי שהוא יצור שנוצר
כי ידע הוא כי על כרחו הוא שנבראו וכן מי שהוא במדרגה ד' שאמ' שאינו במדרגה הנזכרה אלא מעולם
העשיה כולם ישובו ויבואו גם וכו' ומצינו אח"כ כמה שם של צדיקים הוצא עם עור ועינים יש כי יזכו
המון יש' בזכות גדוליהם ואמ' הם עם עור עם היות להם צדיקים גדולים כאלו המפורסמים וכן יש לבסר
ראויים לנבואה כי עינים יש רואות על המקרים רעולם המפורסמים והם גב' חרשים כי הם' כחרשים עם ד
היות כי יש ראויים לרוח הקדש והוא ואזנים למו. ולא ישמעו אליהם או יאמר שמ' שהם אינן הנביאים מקיימין
מש' והמצוה המלות החקים שהחכמים יהיו חכמים והאנשי חכמתם והמבולע וכן עי' מיעוט השנתם שאין
ראויין לרוח הקדש כחרשים עם היות ואזנים למו כענין הדור ואותו דור נב' ירחם ה' ולא יקבלו
עמה בחבות האלהים כאמור לעיל. והביא לעד כי כמו שבהיות היה יום ה' גדול ונקבצו כל הגוים
יחלו כן לעתיד ויאספו לאורים לאומות כי כל דבריהם שונות הכל היה מעשה המעשים כי כל אורח
היה כמו נגבהו מה בהם גם נב ומה דהודה' לא מערו ואין ראיה להם שתורה שלהם אין
השמים כי מי בהם יגיד זאת שלא נקראת זאת התורה כי היא מעידה על עצמה שהיא מן השמים ואין
צריך עדות עליה כי דבריה רבה לאם חיים והן עומדים חיים לבו ומש' תורת ה' תמימה משיבת נפש
כי כיון שהוא מעיד שהיא שלמה וגם משיבת נפש וגם עדות ה' נאמנה אין צריך עדות אחרים כי הלימוד
הנעור לעצמו והוא מתפארת בתי וכו' ולזה' מי בכם יגיד זאת. אז' קראו' זאת כאחי' משאות התורה אין
כח לזה להשיג כי היא מאורפת לש'. ועוד אמר' כי' מי בכם יגיד זאת שאם יאמרו התורה בזה לנו מן ה
השמים לא יאמרו שבאו בכבודה גדולה כזו של יש' שהשמיע ה' כל הנפלאים ושהיה מעמד נבחר כזה
של יש' והמשובות ישמעו וכו' כי' שהם עומדין שהואל להם תורה חלשה היא. ישמיענו שקיימו ה' מלכים
כמו כח הקול שראה הקבה' שאין מקיימין אותם עוד ופתרן אותם שנא' ראה ויתר גוים כלאחיאל כבוד"
אותם נבי יש' יבא נחוד ויתר בהארנם שנאמר על קדושה' וכן יוסף על הזונות יהודה על היבום " ח
אז' מייד כמה' שהגוים מהוב נחרבו ושמעו וראו אותו מעמד וקול ה' בכח ויתנו עליהן וילכדו וישמעו
ולאחרון אחרת שישמעו עד והוכם שאתם שם נתם ה' שאין אתם מקובלים מפי מרעה' שיבא ע"כ נביא
אחד והנבא להם והשמעו בקולו את הקבלה שקבלתם היא ועל ידי' והשמיעו כאלו ובחירה נקם אחד
הגוים אשר לא שמעוני' והנחו מה שישמעו ועשו מה שלא שמעו שנם בללות ישראל כהנבאן ויספו כה'
שמחה ורמו הוראות אם' והם כבנים רבה ה' עושים כנה' והנלבך אין אתם אלא שלום שמשה דבר ה'
שראו בכנים בס' אז' הנה אנכי בא אליך כשב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וכן גם ישמעו
בדבר עמך וגם בך יאמינו לעולם ולא יבא נביא זולתך לקטרגו את נבואתך ולבטל התורה שקבלו.
עליך ומה שבי' כש' על מתהפכלה וגם בך גם בנביאים הבאים אחריך הק"ל מה גם בך והלא הוא
המדבר עמו וכ"ל יאמר שלו בלשון גם והוא העיקר של דבר ולזה אמר כך גם בנביאים הבאים אחריך
ולא

כי עם שאינם כדאי לגאולה"
כי כל הנקרא בשמי
הוצא עם עור ועינים יש
כי כב' עם עור ועינים יש"
נקבצו כל הגוים יחדו"
מי בכם יגיד זאת
כי והשמיעות ישמעו
יתנו עדיהם ויצדקו וישמעו וכו'
והשמיעו כאלו והבחירה נקם
כי אתם עדי נאם ה' אשר בחרתי כן
כי וגם בך יאמינו
מה שאמר גם בנביאים הבאים אחריך

ולא יכחישו והטענה הזאת כי המאמר הזה בא להשיב טענות [illegible] דהיינו ראשונות ואחרונות ונשורש הנבואה ושרש
הברית [illegible] ויסוד מוסד כי אין למעלה מנבואת משה רבינו ע"ה ראיה למעלה [illegible] ועל כן התחיל ואמר
הנה אנכי בא אליך בעב הענן עם היות שאחר ראוי למעלה נבואה ראיה בעבור ישמע העם בדברי עמך ו
[illegible] גם אתך בדבור זה [illegible] וגם בך יאמינו לעולם כי לא יבא עוד נביא להכחיש נבואתך או
[illegible] נגלה האלהים ודבר ה' עמו והם עלו בדבר בין ה' בין ישראל ועל זה אמ' [illegible] עליהם [illegible] ו
[illegible] ישראל ויאמינו [illegible] שהם היו שומעין ורואים ולישראל היה פה חיים ואמ' למה אמר וגם בך יאמינו
לעולם כי [illegible] דבריו [illegible] שלא ידעו מזה כל הגוים ולא [illegible] יעקב [illegible] שיאמינו ב
[illegible] דברי משה [illegible] לבד [illegible] הם המרכבה וכו' והם שומעים דברי אנכי ה' [illegible]
[illegible] עם הם עלו [illegible] על אומרם ז"ל יודוך ה' כל מלכי ארץ כי שמעו
[illegible] והם שמעו [illegible] ולזה [illegible] כי לא יהיה המאמר כאחר
[illegible] כי אני א' ואין עוד ולא יתכן עוד המאמר כזה [illegible] דהיינו לעולם וכן
לא נקרא [illegible] כי לא קרעו שמים [illegible] כמו ששמעו [illegible] לעולם
עד שקרעו השמים [illegible]
[illegible] כל ישראל [illegible] לבך כמו שם
[illegible] שיהיה [illegible]
[illegible] כל הגוים לא האמינו וגם [illegible] לא ראתה [illegible]
[illegible] ולא שמעו [illegible]
[illegible] עליהם לא שמעו לא האמינו כי לא יש [illegible] ולא [illegible]
[illegible] הנה עיני ישראל [illegible] כי ה' הוא האלהים
[illegible] ועבד' אשר בחרתי [illegible]
[illegible] ועשיתי [illegible]
[illegible] נבואות [illegible] היום הזה [illegible] וחי [illegible]
[illegible] כל הנביאים [illegible] כי אני הוא [illegible]
[illegible] ולא יכחישו נבואתך ולא ישנו [illegible]
לעולם [illegible] וגם בך [illegible] יאמינו לעולם ו
[illegible] ולא [illegible] וכל לשון נביא [illegible]
[illegible] נאם ה' ועבדי [illegible] ואתם [illegible]
[illegible] ולא [illegible] כי אני הוא [illegible]
לא נוצר אל ואחרי לא יהיה [illegible]
[illegible]
[illegible] לא נוצר אל [illegible] כי [illegible]
[illegible] לא [illegible]
[illegible] אל [illegible]
[illegible] לא [illegible]

[illegible] (margin)
[illegible] (margin)
[illegible] (margin)
[illegible] (margin)
[illegible] (margin)
[illegible] (margin)
לפני לא נוצר אל [illegible] (margin)

שיגדרה כחומן לא יהיה דבר נודר נוזר עו"ש זולתי · ופי' נודר כוונו ולא עבר שאין נבטל עבר מרחוק · עכ"ל · ו

ומתוך שנדחקתי

כל המפשר לומר בהוא לשון עבר עד שפי' וזכי' פסל בהיותו מצוי ה המפעל וכו' ונמצא בזה והק' לפני לא יצוייר שהיה אז רבון שאין ·

זאת סיבת כל הסבות ועלת כל העלות אשר אין לעלה מאותה סיבה שום סיבה רצ"ל כרחמנו להאמין שיש סיבה לכל העלות והוא הוא ית' כמש' בתורתו אהיה אשר אהיה שפ"י הנמצא הקדמון שהוא מחויב המציאות והמצא הנמצאות והם מאומים מתחייבת מציאותו הוא אשר יהיה בהכרח כפי המופת האמיתי אותו הנמצא א אשר לא יעדר ולא יתואר בתוקו מפשר המציאות שכל זולתו הוא אפשר המציאות ולכן אומר שהוא נמצא ע עצמו אין שום נמצא בהחלט לא מצד מציאותו וכיון שכן יצוייר שלא ימצא · אבל הוא ית' הוא אשר יאמר בחוקו נמצא לקדמותו וחיוב מציאותו ואמר לפני לא נוצר אל כי' כי מופת המופת שאמנו כי הוא אינו חיים והולך עולם והולך בזמנו וחיוב מציאותו התחייבה [illegible] אשר הוא לא בה מציאות וכו' ולזה לא יצוייר אל קודם ולא אחריו ית' שאין לו תחלה ואין סוף למציאותו ועל כן אמר לפני לא נוצר כי אותו שמציאותו ה המופת זאת הנמצאת בחוקו לפני מחויב המציאות שהוא המחדש כל העלות הוא אשר האחרון כי שהוא אין קנה ואחריו לא יצוייר שאם יצוייר שיש לו סוף אם יש לו התחלה וכו'

נים

אמש לפניו בלהיות שיש מסבות קדמות [illegible] שאומרים קדום היה עם הש"י ית' ויש מי שאמר · [illegible] ולא קוה את הזמ' קדום כי אמרו בזה העולם ויש מי שאמר לומר בהעולם קדמון לא קם ולא יפול ואיזה וכל או בפיכותם בחק שלמותו ויש מי שאמר וכו' לומר שהעולם נברא בחוזק כענין חיוב עצם חום ויובש מהאש · ובזאת פוה ועל זה אמר הרעון והאחרון לו והבינו כי בלי ספק היה מאומר הבנה דומה לזה באומרו אם אין תבונה אין יראה אם אין [illegible] אין חכמה אם אין דעת אין בינה אם אין בינה אין דעת כי' שאמרו שיש לאדם קלה חכמה אין חכיר היראה אמונה אחר שיבנה בכבוד היראה הוסיף חכמתו הוסיף בירא' ואחר' יוסיף בחכמה ויסיף לדעת שהוא יותר מהחכמה קלה והמדרגה זו יש לו מקום בינה ועי' שישיג לבינה ישיג לדעת הנזכר כי' מדרגה למדרגה ולזה למען הרעון והאחרון לו והבינו כי התחלה הרעון וסוף האחרון לו וביאור השיגו והבן והבינו כי הוא לפני לא נוצר אל כי' שום כח ולא אחור קדום ולא היולי ולא זולתו כי אין עמו שום כח או מהכחות ולא מעולות ולא כבר שיבקש אותו או שיהיה מאתנו עזר או הכרח להמציאת העולם אלא נושא שאם לאל קודם האלם מי אתו גם שלא היתה הבהלה עול כל ההכרח אלא כחפץ משנו ורצון נמור ואמ' לשון אל כאן ה הוא עזור מלשון כח וכל לך וכו' ולפונה א כאמ' שאין לפני כח אחר מחויב לא מלבדו ית' כענין האש המושך מ מהאש בעצמו וזהו לפני כחו חפני כי' חיוב מלבדו ית' ולא מלבד אחר חוץ מאתנו ולזה לפני לא נוצר אל כי' לא נולד כח מחויב וזהו כל חפני כך נתחייבה הבהלה והיצרה לא חפני ולא חוץ מאתו שהוא לומר שהיה תואר קדום או היולי וזהו ואחרי לא יהיה כי' מחוץ מאתו והמפשר וכו' אומרו לפני לא נוצר אל לבוון כי זולת מבבורת האמורים כי כל ית' עזוב האדם לשעבודים יהיו אותה וכפק הנהגתו השגחתו בנגלל היראה הן ולא כן ולא הן לשפוט משפטים וכל מאין ראיה לגבור ועל זה הנה לא יחוטא מחלוקה או שיספיק בה אלהותו ואמונו לשכי הן מעלה בה בכבוד עלאין לנהלי לקנה ינ בהתחתונים או שאמר שיהיה כחו פועל בהם ובבח כחו קם המקוויין .ו ושמחין הנהגות שלמותה אמן ואם המלוקות מפועלות מאיזן לפי שאין הא ית' כפועל בכל מעלאכתו אשר ב עשה שאפשר להבטל מהפעולה ושבקה הפעולה בורך והמקויים זולתי בה הפועל כענין שהבנאי עושה הכל והבית

מהקויים

פי' נמצא לשון עבר

פי' אהיה אשר אהיה וכו'

פי' ואחרי לא יהיה

קדמות העולם

שעור אם אין תבונה אין יראה וכו'

פי' לא נוצר אל וכו'

אחרי ולפני

פי' אחד לפני ולאחר

מתקיים כפי עלמו והאומן הולך לו אולם כל הנמצאות אינם נמצאות אלא אחרי שהאלהים הוא מקיימו ית' וכהשגחתו
ע"כ אמרו ז"ל ואתה מחיה את כולם [illegible] מהודך עתה ונותן עליהם והאלהים [illegible] תמיד החידוש פועל תמיד ש
שפעולתו תמידית חבירה וכמו שפירשו ז"ל אלינו אומרו ויכולו השמים והארץ וגו' ויכל אלהים ביום הז' וגו' כי בו
שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות כי היה העולם חסר שבת ונ"ל שכמו שאמר בו שבת מכל מלאכ'
ולא יצטרך עוד לאלהים יש מאין שאם היה מלאכתו [illegible] ית' ולכן יצדק באומרו ויכל אלהים ביום הז' כי ביום
הז' מלאכתו אשר עשה ע"י השבת הנה שהשפיע ביום הז' והנה [illegible] שלמים שהוא הז' ויכל אלהים ביום
הז' [illegible] יום השביעי שבת מכל מלאכתו אשר עשה [illegible] וישבות ביום הז' מכל מלאכתו אשר עשה
כי על האמת בתחלות יום הז' כולה מלאכתו ויכל אלהים ביום הז' [illegible] יום השביעי שבת מכל מלאכתו
ולכן בתחלה לא אמר ויכל אלהים ביום הז' כל מלאכתו אם מלאכתו לומר שבתחלות בריאתו יום הז' כל
מלאכתו ואמנם ע"י שבותו היום הז' שבת מכל מלאכתו דהיינו הבריאה והיצירה והעשיה [illegible] היש
ושבת מכל מלאכתו וכו' אשר עשה ולא ברא עוד דבר מחודש כי אין כל חדש תחת השמש וכו' ועתה
כה ברכה ביום השביעי ויברך וכו' כי עליה שפעה על יום הז' ויברך כי בו שבת מכל מלאכתו וכו' אשר
ברא אלהים לעשות כי לא תפרד השגחתו ורצונו אשר באותו רגע ברא ה' ית' העולם כי עלמו מקיימו [illegible]
שיפרד רצונו או [illegible] כבגד תבלה ושמים כעשן נמלחו [illegible] בכל הנמצאות ונמצא צורך אשר ברא אלהים
לעשות תמיד ברצונו הוא עושה לא סר ולא יסור מחייתו מהם בכל יום [illegible] וזו הכונה באומרו ושמרו
בני ישראל את השבת לעשות את יום השבת שצריך שיעשו את השבת להיות בריאת וקיום העולם כמו ש
שבבריאת העולם מתקיים השבת כך השבת מקיים העולם והתם קאמר לעשות את השבת לדרתם על מה
שיצא למרכבה [illegible] שצריך לשמור את יום השביעי [illegible] ועתה [illegible] כי ששת ימים וכו' ובשביעי
הז' וכו' והיינו [illegible] מחללי השבת ויום השביעי והיינו לעשות את השבת ועוד [illegible] על כל ימות
השבוע [illegible] תמיד [illegible] השבת [illegible] ימי השבת [illegible] הוא [illegible]
השבת והיינו לעשות את השבת [illegible] תמיד עם השבת [illegible] כי ששת ימים עשה ה' בכל ש
ששת ימים וכו' באומרו כי השגחתו ית' לא תפסק לקיום העולם על [illegible] קדוש [illegible] אין [illegible] וכו' ש
שבלעדו וכל הנמצאים הוא [illegible] על עושהו ית' [illegible] הוא אדון עולם ובכל [illegible]
ומלכותו [illegible] יודוך ה' כל מעשיך שכל מעשיו [illegible] והסידך יברכוך כי [illegible]
[illegible] יברכוך על זה שמעשיך יודוך כבוד מלכותך יאמרו שאתה [illegible] על כל המעשים [illegible]
[illegible] ורצונך [illegible] ויהיה [illegible] כבוד מלכותך יאמרו ו
[illegible] שאתה [illegible] גבורתך ידברו וכו' ועם כל
זה [illegible] לבני האדם גבורותיו וכבוד הדר מלכותו שהם [illegible]
ועם כל זה [illegible] כי אין [illegible] שהאלהים הוא ית' והוא
פעולתו [illegible] ולכן [illegible] פועל [illegible]
ונם כי כל הפועלים [illegible] יש מאין [illegible] הוא פועל [illegible]
[illegible] ולכן לא יתכן [illegible] על [illegible] השגחתו [illegible]
[illegible] כי הכל בהשגחתו והוא פועל [illegible]

ב'
ולזה [illegible]

פ' ויכלו השמים וכו' וכל צבאם וכו'
כי אשר ברא אלהים לעשות

פ' יודוך ה' כל מעשיך

מרצון השגחתו ומשלו זה המלאכי מאלו מרצונו ית' אבל אין לו קיום אפי' רגע א' וזהו מה שאמרו לפני לא נוצר אל פי' . **פי' לפני לא נוצר אל:**
שיהיה תמיד לפני ובפני השגחתו דבקה בו אין זה ע"א אלא מלאכי ואין הפסק מרצונו והשגחתו בו והרי אני הוא
המקיים אותו והרי קיומו בחי' שאינו נראה אלא ע"י תאוו ברצונו ית' ואין מוש שלאחר נפסק וזהו מה שאמרו לפני פי'
אם הוא לפני ובמלאכותי משגיח לא נוצר אל אין זה כי אם בה' מחשבותיו ולא אל במוחלט ואם יצויירו
לומר שהוא אחר פי' בהפסק רצונו מרצון לא יהיה לו מציאות בעל כי אין בלתו ית' נמצא אין קדוש כה' כי אין **פי' אין הדרוש פה אין בלתך וכו'**
בלתך כמו שית' באמר ..

ואיתא בקהלת רבתי

יש אחד זה הקב"ה שנאמר בו ה' אלהינו ה' אחד ואין שני שאין לו שותף בעולמו גם בן **מאמר יש אחד ואין שני וכו'**
ואח אין לו אח אין לו בן מאין יש לו . ויש נדרשין אם בן אין לו אח מאין יש לו אלא שחבב הקב"ה לישראל
וקראן בנים וקראן אחים שנאמר בנים אתם לה' אלהיכם וקראן אחים שנא' למען אחי ורעי ואין קץ לכל עמלו
לכל מה שעשה בששת ימי בראשית ולמי אני עמל ומחסר את נפשי מטובה לא להבדק מדרכו אם
אין הצדיקים עושים רצונו ומקבלין מצות ומה שלפניו אין זה הבל שברא הקב"ה בעולמו .. עכ"ל ..

והנה מצעורי בלשון כתב מאמר זה . א' כי מה היא הכונה במאמרים הללו שיבא שלמה לדבר
בזה קהלת לומר יש א' ואין שני והלא כתוב בתורה שמע ישראל וגם אנכי ולא יהיה
לך מגזרות המופת שמעתים ויותר מגזרות המופת שמעתים מפי' והן הראנו ה' את כבודו ואת גדלו וקולו ה' **כי' מגזרות המופת שמעתים ..**
בזה שמענו שמעתו מאו מנביא' ומה זה לבן דור לומר דברים שהם מושכלות מאשונות ב' ועוד מה ם
שמתי ליק לשנה דקדה דשבק ליה וקא נקיט יש אחד לומר ה' אחד ואין לו שני ומאחר כקץ מקרא יש אחד
ג' ועוד מאי קאמר ואין שני שאין לו שותף עליפא מינה הא שהוא ברא הכל כמו שהעיד בראשית
ברא אלהים וכו' ובמה' הנביא בורא השמים ונוטיהם בורא שמים לבד רוקע הארץ ואין אתי וכמו
ג"ל נביאי' אתה הוא ה' לבדך לבדך בראת העולם אבל מ' שאין לו שותף בל' היה לו לומר שאין לו שותף
בעולמו . ד' אומרו גם בן ואח אין לו כאי מאי בהקב"ה היכי שייך בה גם בן ואח אין לו ומהו זה קנס
המנורתם בהכא ליה הכא . ה' דבון דקאמר ואין שני שאין לו שותף בנה' מאי קאמר הן ואח אין לו ד'
דהיינו שותף שעלו כאו' ואין כ' . ו' בגולה מקבלין אומרו אם אח אין לו בן מאין לו או אתפלא דקא מכהע ה'
הדבר במה שאינו קבוע דבראו איכא להן בנים ולא אחים ואיפכא איכא להו אחים ולא בנים וכו' ז'
ומהו אומרו אלא לפי שחבב הקב"ה את ישראל וקראן וכו' עקר דקא עקר כאן אלא לפי שחיבב וכו' ועוד
הי' מה להביע בזה הדרוש אומרו ואין קץ לכל עמלו דקאי ליה עמל לכל מה שעשה בששת ימי בראשית'
והרי לא בעמל ולא ביגיעה ברא הכל ובדבר ה' שמים נעשו כבר נעשו בתחלה עד שלא ריבה .. ועוד
שאם בששת ימי בראשית היה מעשהו ועליה קאי היכי קאמר אין קץ מה הוה ליה קצבה בו' ימים לבד .. ו'
והן מאי שייאטיה הכא דקאמר ואין קץ לכל עמלו . והנה כבר יאמר עליו ית' גם עינו לא תשבע עושר
בפשטות בתשניה דקא דבכו' מייה ניחא אבל עליו ית' היכי מתיישב גם אומרו ולמי אני עמל ומחסר
נפשי מטובה אי קאי על הבו' ניחא אבל אי עליו ית' קאמר היכי מצי קאמר למי אני עמל והלא אומרו ומי
בעל מלאכתך הקב"ה והן ק"ל דהאי דרשה מה"ל היכי קאמר עלה ושבתי אני וראיתי הבל תחת השמש
על מה יש אחד ואין שני דהוא יסוד תורתינו הקדושה וכי כדרש הייחוד קאמר כיה' דהוא הבל וכן לפרוש היכי
קאמר גם זה הבל וענין רע הוא ובמלאכת דברים אחר ולמי אני עמל ומחסר את נפשי מטובה באילן מפקפק

בשבה ונוגע ונעתק והתחייב המתחייבים תלונה הנ' נראה שפירשו כן שהרכבה דרך הטעיה ולכן אני שואל ובו' ו'
להרבק בברכו וכן אומ' אם אין הדבקים עושין מלות ומ"ע אין זה הבל בדרך הטעיה נ"ב. קשה בלשון לא יקנו
קל להבל הנ' ושבתי את ו

האמנם

מלות ומ"ע ולכן זה הבל יקבלו הנ' עד שיחדו הדברים האלה.. ומלה קבל תחת השרש
ומלה קבל תחת השרש והו זה הבבל כקח והבל וקמור
וקמור יש אחד ואין שני וסו' כלא יתבונו ואז קאמר יש א' ואין שני נ"פ כן ולא אין לו ואין קץ לכל עמלו וכו'
נ"פ זה הבל ועניין רע. שהם דברים ראשונה הבנה. ולהם פירשו הרמב"ם ז"ל רהק' ולכן הכבל זה לא יחשב
כלבן שרוי אני ואחפר נפשי מטובה וכו' וזה אינו כבתוב ולפי' שההרגים פירשום וכו' בשי' ז"ל יותר רחוק.
ולהם פירשוהו ח"ל כראוי בהקב"ה והם קקקן אומרו יש אחד שהכוונה לומר שבל אחד שבעולם יש לו
שני כמו שאלמן ויהי ערב וכו' יום אחד ומחוץ לו יום שני יום ג' וכן א' משבת שני משבת וכו' וכן בכל
הצלמים האדם א' ויש האדם שני ויש שמעון ומולתו שני לו וכן יש אחד באין שיש לו שני וכן כמו באשל
זה פעולתו אחד ויש לו שני וכן אחד הראשון יש ב' וג' ומולתו וכן א' כגוף א' אבל הגוף יתחלק לחלקים
עצמות ובשר וגידים וחלב ודם ומולתו זה ראש ורגלים וידים וכו' ולפי' העצם או הבשר בעצמו יש בו ציור
אם יחלקוהו לחלקים ולפי' שלא יתחלק לא יקרא אחד כי הוא מורכב מד' יסודות ולפי' אמן א' מורכבת
מד' יסודות וכן שאר היסודות. אבל דבר זה מאלהי שיצדק עליו שם האחדות בלי שיתחלק עמו אחר כלל א
באחדות כי אין כאחדותו שהיא אחדות גמורה שאין לו כן זוג ולא דמיון כלל ועוד כי כל יחיד שנמצא
אינו מחוייב המציאות ואם אין צורך כו לומר אחד כי אינו בהכרח שהוא מיוחד וכיון שאינו מחויב אין
צורך בו יחוד. אבל הקב"ה שהוא מחוייב המציאות והיישות שפיר קאמר יש אחד כי הוא הנמצא האמיתי ב
שאין מציאות מחויב המציאות. נ"פ הוא המיוחד שאין בו שנוי רצון שאלו היה מתפעל ומשנה רצונו הרי זה ג
אינו אחד שפעם כועס ופעם שוחק פעם יכול ופעם אינו יכול פעם רוצה ופעם אינו רוצה וכו' ואין זה
נאמר אלא בהקב"ה והוא יש אחד שנאמר בו ה' אלהינו ה' אחד שהכוונה לומר היא שהוא תמיד בנרד א' יכול
ורוצה וחנון ורחום ואינו משתנה ולמה ה' אלהינו בין כשהוא ה' בין כשהוא אלהינו תמיד הוא ה' אחד ואין לפניו
שני רצון וכיון שכן ולפי' שאמר הנ' כבודו לא יחורהו הוא והוא ה' המיוחד שאין שלמו לעולם ולזה אמר שאין
לפניו שנוי והבונו אתה ישבע ה' אחד כנ"ל ואחר לומר ה' אחד לומר שאין השנוי לומר כי יש לפניו אחר
אחדותו מה היה כלם. ולכן יהיה הוא הוא של ה' אחד אין מספר אחדותו שלא הוא או יאמר אין משיגים בו אלא
שהוא ה' אחד אבל להספר מקומו לא ידענו תכלה תכלית מלהבין אותו לראות אחדותו שלא אנו מאמינים בו
שהוא ה' אחד ונסביר להיותו מוכרח אחדותו ולמלוך על העולם כולו בכבודו כנ"ל.. ואין שני שאין לו בן ואח ד
ונוכל להבין אחדותו שאלו היה שום א' שרמסר ויודע מקומו היה הוא כוחו וכיון שאנחנו מאמינים יתברך יתב'
שאין נמצא מחויב אלא הוא כמו שאמרנו ה' אחד הרי אנחנו משוללים אחדותו ממולתו כנ"ל וכן הרי שאלו ו
והייבון שהוא ית' הוא פועל הטובות והרעות ואין לפניו שינוי אלא שתמיד הוא פועל טובות והיינו ה' אחד והן
ישא' ואין שני. ועוד נ"פ ז"ל שאנו מודים יש אחד ולא מודים שיש שני ושוה להשלות על דעתו שהיה נבח' ה
שני בלומר דלאו מהאלצריך לומר אחד הוא דקמ"ל הוא שני דהא אין שני אלא שאנחנו מעלים האמת בלי
שהמציאות היות דלא פני' הוא שני הממונה החוקר שאין שני כמוהו ועוד נ"פ יש לומר דקאמר הוא אחד עמו

פי' שתחתונו למו לא
שאלו ואחפוז נפשו

פי' אין שני

פי' שאין בו שינוי רצון

פי' ה' אחד

שאין לו שני שאין
אחדותו וכו'

פי' מעצמו שאין לו
שני

עם היות שאין שני להמצאו ולמציאותו ואין חבר ומה״ש יש לו מופת הם אחר מאחד המופתים המופת במ״ש· עוד
אמר יש אחר זה קשה ואין שני דקות מה״ש לשכל עוד מולא כם נפת המולא תמנים עשל ורצונת רוח והב״
עוד תנועה מוכן בעבור ה׳ תנועה והגלגל ה׳ תנועה להתחלת בו ית׳ כבר תנועה אחת ולא נכחה וענ״
הנבראה האחרונות על התנועה יותר מחולת תמנים עשל ע׳ החקירה ותהיה הם מחולת הם היותן
או תהיה הם התוספת ונולד כל שעוב האחרונה וכו׳ בהשתתפות החקירה ומהו מחולת כדור והוא
נס כשהוא מחולת תמנים עשל דהיינו החקירות ברעות הנפרדות ושיעלו נוה וזה אחנה יכך על או
דעתה אהי יתבאר בכך חקירה ושוכלהו באחרונה כי כל לבבות דורש ק׳ ויש לאוש כן יפתה לבבם וק׳
ופרקם ושל זה אמר יש אחד ע׳ האחרונה ואין שני בכך שלילה ע׳ החקירה במ״ש· עוד אמר יש אחד
שהוא הבורא הכל והוא הכח האלהי המעמיד הכל והכל בו והוא הכל ברוך הוא וכל כלהו ואין לו מציאו׳
אב׳ לזולתו שהוא אחד בכל פרטי המציאות ואין שני כי כל דבר זולתו הרי הוא מחסר ברצונו ית׳ ואין דבר
שיאמר עליו שני· רוק והשבח· ונראה כזה שאין לו שותף במציאות כי כל העולם הוא מלא כבודו ב
כבוד ובריא עליונים ותחתונים עומדו כולם במציאותו הרי כ׳ אין שני אל הכל ולזה הכתוב לא כאלה חלק
יעקב יוצר הכל הוא ונודע בכל והכל הלוי כנ׳ אין כלתו והוא קדוש ונורא ונמצא שאין לו דבר שיתוף ב
בעולם כ׳ אין דבר חוץ מרצונו ית׳· ולכן האחד בורא אחד לא יש רבוי אלא אחדות המציאות ולזה ואין שני
וכן נב׳ אמר ואין שני להיות לבורא מההתחלות ודרכין אבן לומר חי ולא בהיות חפץ ולא בהתחלה אחד
ולא בהתחדות פרטו שכתב הרב ז״ל·· ולכן אמר ואין שני להורות על כך שאין שניות חז׳ ולא יכנס
בגדר האחדות שידוע הוא שהאחדות הפך הרבוי ואם אין צורך בו הרבוי נס אחדות הוא נרמז בו אל ה
שלילת הרבוי לבד וכבר ביאר הש״ס בפרקי מורה נבוך " **ואמרנו** נ״מ שהוא נמצא ולא במציאו׳ ובנה ה״ג יע״ש ומשלה דבריו ז״ל
ידוע מה שכתב הרמב״ם ז״ל בדרוש התוארים כ׳ נ״ח

שאינו נמצא במציאות

כי המציאות מקרה קרה לנמצא ולזה הוא ענין נוסף על מהותו של הנמצא זה מה שמציאותו סבה
שמציאותו נוסף על מהותו אבל מה שאין סבה למציאותו והוא השי״ת הוא מחוייב המציאות תהיה מ
מציאותו עצמו ומהותו ועצמו מציאותו וכו׳ ועיין הרב ן׳ שם ז״ל ואב׳ המציאות אשר לו ית׳ אין סבה
למציאותו כ׳ זה הענין אשר נאמר עליו שהוא רוצה המציאות כ׳ מציאותו עצמו ומהותו עצמותו הוא

חכם ולא בחכמה

מהותו ואינו הענין קרה לו שימצא והיה מציאותו כשאר הדברים אחר שמהותם ועצמם הם זולת
מציאותם· אבל הוא ית׳ מחוייב המציאות תמיד ואין עולה לשום דבר אינו מתחלף עליו המציאות ולא ה
המקרה על קרה לו אב׳ הוא נמצא ולא במציאות וכן חי ולא בחיים וחכם ולא בחכמה ויכול ולא ביכולת מ
אבל הכל שב אל ענין אחד אין רבוי בו והכוונה בזה כי אחר שהוא מחוייב המציאות ומציאותו ומהותו דבר
אחד הוא אב׳ ראוי להאמין בו שאינו כשאר כל הנמצאים שהוא נמצא במציאות לפי שהמהות זולת ה
המציאות כמו שהאדם הוא לבן בלובן וחכם בחכמה והכושר הוא זולת הנושא לפי שמהות האדם אינו ..
שיהיה לבן ולא חכם ולכן היה הלבן אם כן ענין מורה על דבר שיש בו לובן

א׳ יש אחר להעיר לב נרדמים ולהבת עזרות לפרקים ראין כאן לא ענין היישות שהוא יש עד מה שיבת אלינו — כ׳ להבדיל אותם יש וכו׳
להבדיל אותם יש כי לא נגלה שאין רק ישותו וכמש״ הרב ז״ל ופירשו הר׳ קמפנטון וזולתו בכ״נה חא ונ״ל

ולא נשיג אלא שישותו לבד לא מהותו · רוצה בו ולא תאמר אחר שאין לו ישות חוץ למהותו איך נשיג מציאותו ואומר שאה שאומר שנשיג ישותו הוא דרך כללות ואינו מחייב
מזה שנשיג ישותו המיוחדת אשר הוא מהותו שהוא מציאות בלי מהות נוסף וכמו שאומר אנו האומר
כמקרה אין מציאות בלי מהות כי אם לא אם כן לא ידע הא״ם אם הא ולא תאמר כידיעתנו כשהוא מציאות
בלי מהות נוסף ושהוא מחויבת המציאות הנזכר הוא ידוע ורוצה זה אשר אין בו ידיעה · אמרנו שהוא :
ידוע כשהוא נמצא וזהו ענין כולל ואומרך שאין מלת המהות מאור שאיננו במוחש . ואם כן הוא ידוע
ידוע בהרחקת ההמון לא בהשתוקקות המוכרחה מן ההמיון ברעתך אינופעל וענף שאיננו ידוע במלאכתו
אך היא ידוע בהרחקה לדבר ומאון ורעתך ברצונו והבינו שוב כולו ל ידענו עצמו וזולתו ויהשגך
שהוא יודע עצמו באופן היא ידוע בהתחייב כללי מתחייב עצמותו לא במהיות עצמותו שהוא
המציאות הנזכר בלי מהות נוסף ולא תאמר איך הדרך ל ידיעת הא״ל אחר שיודע בדרך שידענו ונשגת
ושהוא לא ידענו זולתו אשר יצוייר שיודע פעולותיו והמבין והמציאות השלום ממנו והרחקת ההמיות ממנו
והכבד מציאות בלי מהות לאשר אין לו בעצמו מציאות בלא מהות שקר · והמציאות בלא מהות ב
נוסף אינו לו אב״ לא ידענו זולתו " ע״כ ..

ויתכן לפרש הכל ראיתי תחת השמש בלומר כבכה המפרשים בשמש לענינים ראה מורי — כ׳ וראה הכל תחת השמש
הכל בו שי״ אנו אומר כי בעה״ תחת השמש לא יוכל לראות הכל מי יהשגנו אבל
מה׳ השגתי בשגה״ שן בגון יחד ומלוה האדן כשה את ה׳ בנה אז יאמר וראה הכל כי השמש וחשך
לראה אותו בגבורתו ובש׳ חלושי העינים ולמען אחר וידעת היום כי לא יוכל לראות א׳ מחושים זה
כי הוא עצמו ית׳ והשבות אל לבבך בהכרה ובמופת מצד פעולותיו ואם השמש חשך בלאחו לרואים — כ׳ וידעת היום והשבות אל לבבך
אותו בהקיפתו קל וחומר לבוראו ית׳ וזהו וראה הכל כי ראייה זו היא רחוקה וכ״ שאין בעיהם ההיחקו
לא דרך משל ומלוכה שהבי השמש נראה קצת אבל בא ית׳ נעלם בתכלית ההעלם ומהר׳ יש ראיה וזכר
לכבד וכו׳ ולפי דרכנו לפולהו שרש׳ וראה הכל תחת השמש וכ׳ הכונה לומר שתחת השמש שקורין
גלגל חוזר בעולם והולכים לו מניע כי כל מתנועע יש לו מניע וכמש׳ בב׳ וידעת היום והשבות
אל לבבך כי ה׳ הוא האלהים כי מתנועעתו תשכל וגם הכא כי הוא ית׳ פועל הכוונות והנזובות וכולן עוב׳
שהם השמש שבראו ית׳ הוא עושה הכל והכל לעובה ברצון בורא בבי ההכנה שיש למקבלים וגו׳ — כ׳ מציאות היתה לאל וכו׳
אחתו מציאות עובה בכון של חא׳ שהיה מכבן המרונה ומולה אותה במופתים נכונים והכרחיים ע
עצמם והיה מודע בברור הייחוד ובשות לא נמצא כמוהו מורה דרך ה׳ והלזה בגלגל חמה עה׳ מופת — כ׳ הלזה בגלגל חמה
ההכונה היחודית והיא הלזה כזה במדובר ולזה וראה הכל תחת השמש כ׳ מופת זה הוא המופת
הקצן שבמופתים גם יש מופתים אחרים עצמיים ומפלותם לא יהנו אותם גם אומר כי יהשגנו ית׳
שיותו עצמו הוא ידוע אמיתות מה שלא נשיג אמתו וכמו שהובא בכבר המופ׳ פל״ב ע׳ חא ית׳
הבורא שבכחנו בשלמותו ומי׳ בו הרב ר׳ יצחק ן׳ הרב שם טוב ז״ל ונ״ל וכל הפלוסופים עד אומרו ל
להשיגו ית׳ והפילוסופים כולם אומרים עצמו הוא ית׳ בתכלית שלמותו ועולם משכלנו עם חוזק גלוי

כמו שיעלה המינים החלושים אור השמש כשיעלה אשר אור יקרות לא ראתה שכן לחולשת חושו עם הבליה גלוי
אור השמש .. **ואל** לזה אמר והגלה הכל הרחק השמש שאין האדם משיג בחוש כי היותו בשמים כי
אם הכל ולא יוכל להשיג בפועל הידיעה לא שבקלר יד שכל להבין ויאמר דעתו לרעתו
והבלות מה שירע בו הוא שירע שלא ירע את הכל ולא יוכל להוציא לרעה והשיג ההשגה והשכלות כי לא ישיג
שידעהו אותו ית' לזה שבפר נודע כי ההלכות הוא יקם א' בין ב' דברים וכל שני דברים שלא ישוער בינים
יחס לא יצוייר דמיון ביניהם והמשל שלא יאמר זה הגוף דומה לזה המראה ולא זה הקול דומה לזה
המתיקות וכאשר הסתלק היחס ביניהן לשכנו ית' כל מין דמיון הסתלק הדמיון וכמו"ש הרב פ' נ"ו ח"א נב' רע
שאין מתמתין במלאכותינו ומה"ב שאמרנו לא נשיג דמיונו ישוער לבד שיש נמצא לא יהיה לו דברי
מכל הנמצאות אשר המצאתם ולא ישתתף להם בענין כשום פנים ויחסו לנמצא יחס זה המוכל מהסכי"מ
ואין זה יחס ומשום ולא דמיון אמיתי אבל הוא לדיבור השכל שהוא ית' ממציא הנמצאות בענין שהוא יתעלה
ויעמוד מכורם ממה שצריך וכו' הרי כי אמ' נכח לדבר בשלילות לא מלעז מהשגתו ולזה אמר הכל כמה
השמש יש אחר כי מי יבוחר לומר כלה זה מלאכתי ומה שאין דבר נשרש בו ועל החיוב הלכו ישותו כי יש
א' ואין ב' להיות לו והמשל כי לא יבנה הבורא ית' במבני יצר אותו ולא ישיגנו אלא הוא וכמ"ש שהשגת ה'
הבורא ית' שכלותו במציאותו ונעלם ממנו לחוזק המציאות וכו' **ואמר** גם כן ואח"כ אין לו דמיון לאחר
הנמצא המורכב שכל אחד אין לו כן משאין יש לו . ובכפו מ' כבונה מוכוב יל' אחרי
והבור בכח גם אב בן מאין יש לו שכל .. והנראה לשו' כהם קאמר אחד אין לו כי הא מאמין בהוא ית' אחד
ואין שותף בו והוא פשוט והוא אחד במוחלט לא נעדר ולא יעדר ומה' המחודות בו לא יאמר לא בבקר אלה
ואב מאי קאמר גם כן ואחר ולמה המהיל בה' לזה דלפי שמורכב מוחק יש לנו שאין חיוב המלאכות לשנים
שאם יהיה הא' נעלה לחבירו הנעלה הוא שוה מפני שהוא מחשב. שהרי יש לו מעלה ולמבקר לא יקרא
שוה . ואם אין הא' נעלה לחבירו והם שנים או יותר אב' יתחייב שהם גופים ונמצאות מפני שאין הנמצאן השון
במלאכותם נבדלין זה מזה אלא במאורעות שמאורעו בגופות ואו היה היולי נמצא לו קץ ותכלית אלא להיות
גוף שאין לו קץ ותכלית וכל שיש לו קץ ותכלית יש לכחו קץ ותכלית ושאינו כגוף הוא הנעלה וכחו אין לו קץ
ר ואינו פוסק שהרי הגלגל מוכב התמיד אין כחו כח גוף והנעלה ואינו גוף לא יארע לו מאורעות הגוף כה
ו שיהא נחלק ונפרד מאחד לחבירו הה' שיהיה אלא אחד וכמ"ש הרמב"ם בפ"ב ויסודי דבר זה מלכה ממה ג'
ו שרעו ישראל ה' אחד .. ונעל' מש' ייחוד שאין ייחוד אחר כמותו כתב המלאך דבר ידוע שאינו מתפחלם ה'
ו שהוא א' לא נצטרך המתוך אלא על' ההשגה מפני שהאחר הבלה המין והמין מתחלקות הפרות ו
והמאורעות מקרים ונוסלים כי' נבדלים ולא יתכן שיהיה לו מקרים ומה שאינו מומו' אחד להורות השכל
שאינו שנים והצ"ל יותר ומה' שאין הנמצאן השוין במלאכותם נבדלין וכו' פירוש שאם יהיו שוין במלאכותן
תהיה מלאכתן שוה במה יבדלו זה מזה ואם יבדלו זה מזה הוא שיהיה להם מאורעות ואב' יהיו ג
גופות וזה א"א .. **והשתא** הכי איכא לפרושי אחד אין לו דבור ישלה נגל לב שיש לו אח -
שלא שיתוף ולא ימנה לשנים כיון שאינו גוף והבורא כל' שהוא אחד שאם
אחתבן שוה במה יבדלו שאם יבדלו יהיו גוף כמה יבדלו ואם הוא גוף איך אין להם המספק ונה שקר
גמור אב' הרי כמוב ב' אחד אין לו. ואב' כן שהוא נמשך מהבחו היאך יש לו שיחס הכן הוא שכל מכרזו

ויש

ויש בזוהם יחס עצמי ולא נוכל לא הוכחו וכיון שלא יתקיים לא הוכחו אב' הוא אפשרי שהרי יש לו עולה ו
ולכן אחויב המציאות ולא היה צור לומר שיש לו אח והיינו שהם שנים שיש שם שנים במציאות בחיוב
המציאות ואין הב' עלה למחויב היה צ"ל בין אין לו ואם גם על זה יש בו עול כלא בר' לומר אח כתוקן אב'
בן ואין יש לו כי' שיהיה עלול ממנו דהאלה יסביר ממנו רצונו ויהיה נפרד אין לו המציאות ויהיה נעדר ו
ואין זה במציאות ולא יהיה נמשך ממרכזו תמיד ויהיה עלול ממנו הה הוא כשאר הנמצאים הנבדלים והך
הוא אפשר המציאות אב' אין לו בן והכרח באין לו אח ולזה אמר אין לו בן ואין יש לו וזו היא הכוונה של
קהלת עצמה להבדיל ולהכחיש סברה זו ולשרש אותה ולכן אמר גם בהתחלה דבק לומר שאין דברי ב
אח אין לו בן מנין
בלשון הנבה והרואה אורו לא כדרך הקדש שבלי והכרע והק' אח אין לו אב' גם בן אין לו וזהו שאמר
נסמך עמן שאלת הכן הבחן השאלה האח ולהם קמו' גם בן שבהתחלה גם בן יש עמן אחר השואל
דהיינו האח הכונה לומר והכונה לומר שאמר שאח אין לו גם בן אין לו והראיה דאח אין לו שב' על ה
בן אין לו ואח ואין לו
המופת במדובר והראיה בעצמה אמורה קהלת ודוק **ומה שראיתי** בילדותי ש
שהנראה כהכין התיישב שכינו והק' אם בן אין לו שאין משנתתי ו
ובולתן מסקה מכל הנמצאים ורצונו המקדש להשגתם כמש' ואמר מחיה את כולם שהכל ממנו וכ'
ואין לו בן כל אינו רוצה להיות עושה שום מלאכה כלל כי לא ישתנה. ושלתו יה' אב' כמש' וק' שאח אין לו כ
שהוא שיש שום לו במעלה זה לא יתכן כמדובר. והשתא ק"ל דכיון דהוא מצוי כמדובר אב' למאי
אצטריך לומר גם בן ואח אין לו. ויתכן לומר דהא מייתי ליה מקמאי ואין שני אב' הרי נודע דאין לו אח
ובש' שאין לו בן ולמאי אצטריך לומר גם בן ואח אין לו וכו' ואחר כל היגיעה והעיון ופיה שנתבאר ב
שלמות עה' ואמו' והראה הכל בחה הטעם כמו שבארנו נקאמר יש אחד ואין שני כמו שנתבאר לגול ע
לטעמו ומאי הדר הוא לומר גם בן ואח אין לו וזו קושיא ב' מלבד הקושיא הב' דאם אח אין לו בן מנין יש לו
או אפכא להם הוכן וקאמר לא כי' לא אתא הא קרא דגם בן ואח אין לו שלא לפרש לך דאטעמי שנתבאר שב'
קוראו לו בן ואח גם שקראה כן לא תגלה בדעתך שיש להיות לו ערך או איזה התלות בכבוד לא שמפי
חביבין יש' שנקראו בנים למקום..
חכמים הוא או בלשון זה לכבוד המשכבים האלה ולפני חכמים קראו אחים וקראו בשם התלה קראו בנים
חביבין ולזה אמר שאמרו הכנא וכיון במש' חביבין ישראל שנקראו בנים למקום זה והאי חיבה היא אבל
להיות שכל יסוד הדת הוא שלהגת כל' ה' הוא השי"ת אין עוד מלבדו לא אח ולא בן ולא שני לו והוא אחד ב
פשוט ומוחלט וכל מה שאמרו כן גם בשבח אותו באלהות יהיה החכם כפור ומשנה בו ואב' לא היה
כי' חיבה יתירה
ראוי לקרא אותם בשם למקום אפי' בדרך השאלה כיון שנבין מלשון זה חורבא וישימו הנולדים מעין לברים
ויכחישו דברו שיש חיים ומשך עולם והכל בלו' וידועלבי שבט אב' היה ראוי לקטנ השאלה זו ולקרא לבני
שם חביב באופנים אחרים דלא יבלו מהם חכמים בשם אחר לא שחיבה יתירה נודעת להם שלא חש ה' לזה
החשש והשגה לעיון ואמרם ומפני חיבה יש' ולזה אמר חיבה יתירה נודעת להם שנקראו בנים למקום ש'
כי בני
בנים אתם לה' אלהיכם או יאמר חיבה יתירה נודעת להם שהם הם שנקראו בנים למקום והכי קאמר לגו
בנים אתם לה' אלהיכם שאתם קוראין עצמכם בנים שהוא דרך חיבה הוא שקרא אתכם כך ואתם קוראים ב
עצמכם בנים למקום וזו היא החיבה היתירה שנודעת להם כשכיר עבדו ואף אין דקין עצמן בנים ושאתם
ה' על יבם ולכן מל' בשם אתם קוראין עצמכם בנים למקום כמדובר ולכן לא הם ואמרו והיינו דקאמר ב

עם קדוש אתה לה' אלהיך ובך בחר רצוני לומר שעשאה אחריכם הא לומר הנה הטעם לא להוציא קד' ישראל
דיבהן והדר שהם קדו' עשאה ליביה ולהם כיון הקב"ה שקראו מן החיבה יתירה שנודעת להם כבתוב שם
נקראו ולכן צריך שיהיו מוכנים בנים למקום וכבר נקראו אליכם כי אחר כ הוסיף עוד חיבה יתירה
שחיבה ה' נודעת להם מאמ' שלא יהיו כגוים והויים קם נקראו בנים למקום וכו' ועל זה אמר כאן שחיבב
הקב"ה את ישר' ועם היות שהיא רמז לשלול כל כונה מגונה ובלהבור שיכנסו היות אמונה להרחיק מרוב
חישבון וכו' לחבבן לא פנה אל שום כזב ולא רהטים וקראן בנים שעתיד כנים אתם לה' אלהיכם שא"ר זל
נמי עשה אדם שאלו משיב מכבן יהיו מיין עונין ואל ישראל יש' שגדול עול עבה מהקין ומי שורלה
מ' למי שחיבבם קמה למצות ישעך ומצות כלא עתה וכו' כמאיתא שם' ולבאורה הוה לאסבור דהך דלמי שחבב את יש'
וקראן בנים והדר ולא זו מחבבן עד שגדלן וקראן אחים שנא' למען אחי ורעי כי ידוע ש הבן חביב
אבל אין האב חייב בכבודו שלא אב' הוא כבו' חביב כבן דהבן יקיר גם מקשר רחם אהבות מאוהבים ו
ומאוהבים ואולם האחים לו יחוין ברעולה ובחינת הכבוד אבל אינו כל כך חביב כבן והב' חבבן .
וקראן כמדריגין כלה לחבבן קראן בנים והדר קם לאז אחים ולא מפני כך ישלח על דעת שיש יתם כיונן
לכיון שלכך נקראו אחים ובנים להם קאמר יש אחד ואין שני כי' הנה מציאה הא' ית' כמולאו נעלם הוא כ
אין דומה לו ית' ואין שני שישאה כמעשיו ובגבורותיו ולגלות ואין שני . ולא הדי מאמין כואין כ' ישראל
והצדיקים שכתובים מתבלין נפלאותיו כמו' צדק מושל יראת אלה' וכן גם בן יהושע העמיד חמה ולבנה
ור' פנחס בן יאיר כמובלה כעלו בגוה עשה כמשה רבינו עה' שחלק ים לשבטה ושאר הצדיקים
כמעשה הנ' שא' יה' למהרן וירלוך והנכי קאמר ואין שני . להם הדין וקאמר גם כן ואח אין לו שיעש'
כמעשיו ולהגבי' שקראן אחים ובנים שלא דאיבא להן שום הקלות כמלא בכבר זה שלא מתוך חיבבן ו
ומה שעושין הוא כי ה' אמר שהצדיקים שלמין כמולמו מתוך חבבן ולא מפני שיש צד הקלות לומר ש
שיש שיתוף או יחס בין הבורא ית' ומולתו גם לישר' ולצדיקים ומה שעושין הכך העבע והם שלמין כ
כמור אין שני שלא בכחו ית' שעושין וזהו יש אחד ולא יעלה עושין כמעשיו ולא מפני שיש שום אלא אין שני
מ' שחיבב גם כן ואח אין לו ודוק **עוד נראה** דהכונה לומר אלא שחיבבם הקב"ה וקראן בנים וכו'
ולפי שרצה לומר יש א' ואין שני שהוא ית' מובדל את עולמו ומעמידין בכחו
הגדול ואין שני לעזור לו ית' עד' זכיותינו להעמיד העולם ולא מכאונו שאין כחו' עוזר ולא הוצרך אלא
מפני כשאל שחבבן הקב"ה וקראן בנים ואחים נהיה רצוי שבזכותם יתקיים העולם אין לו מהם סיוע
ואין הם מעמידים העולם וזהו גם כן ואח אין לו שיהיה עוזרו בקיום העולם ולפי זה היה העולם רצוי
להתקיים כי אין מעמידי בזכותן ובחו הגדול לא מפיק ולא יעזוב לעולם וזהו אומרו אחר' ואין קץ לכל
עמלו ולהם קרי ליה השתא עמלו משום שמטעת הבריאה היה ברצונו נבנה ומתקיים שבאו שאין ד
הנניף קרי ליה עמלו של' הונעם ה' בכבודם ולהם קאמר ואין קץ לכל עמלו מה שעשה בו' ימי ב
בראשית עומד וקיים ואין לו קץ והטעם גם כן להיות שאין קץ לכל עמלו מה שעשה בימי בראשית
כי אינו כשאר הפועלים שכאשר יכלה הפעולה מכנין הבית והצורף מעשות הכלי אין לו בו התייחסות
מ' ואין קץ לכל עמלו לא שיתמיד הא' יקרא פועל מרות כבכתו' לעול ולזה יצדק בו ואין קץ לכל עמלו כי תמיד הוא מחדש ופוע'
ולא עוד אלא שמעשית ימי בראשית ברצונו הפשוט עשה ובזה יש מאין לא בעמל ולא ביגיעה ובכבו
שאין

שאין עושין רצונו יקרה סו עמל כמו שא' עמל הכסילים תיגענו ולכן אמ' ואין קץ לכל עמלו וגו' אפי' שיש
לו עמל פי' שתמיד יהיה העולם קיים ולא יהיה קץ אפי' שיש לו עמל מהמעשה כפי האלהים כנ' . ואמר גם
כן גם עינו לא תשבע עושר רצה לומר שאפילו שיהיו צדיקים ועושים כרצון הכל לפניו כאין ואפס נגדו
הא' כי אם צדקו מה יתנו לו או מה מידם יקח . והב' כי כל מעשה האלהים כאין נגדו והברואים כבלי מדע
ונבונים כבלי השכל כי כל מעשיהן הן כפי כחיות גדולתו יתב' ולכן יצא אומרו גם עינו לא תשבע
עושר מצות כי מה האדם שיבא אחרי המלך ואעפ"כ כל זמן שאין עושין מצות ולא מע' רשעים קמו' ואין
קץ לכל עמלו כי הוא יתב' מקיים העולם בחסדו ובטובו יתב' .. א' ולמי אני עמל ומחסר את נפשי
מטובה לא להדבק בדרכיו אם אין האלהים עוזרו ומספיק מ' ומע' לפניו אין זה הבל שבזה תקבל
בעולמים אפי' שאין אני יכול לעמוד בעבודתו ולעשות רצונו והמלאכה מרובה והיום קצר ובזה שאמ'
גם עינו לא תשבע עושר וכו' וגם אומרו שאין קץ לכל עמלו שיש עמל המעשה רשעים ועוד
אומרו שאמר אב' מה הטעם לו מעשיו שאעשה ולמי אני עמל במצות ומחסר נפשי מטובה כעבור כי לא יכרי
היותי דבק בדרכיו יתב' והמועיל לו הרי הוא כאוהן ויקבל שכר על קיום העולם .. או יאמ' ולמי אני עמל ו
ומחסר נפשי מטובה פי' שאיך אהיה אני עמל בעמלו ואין בזה אהיה מחסר נפשי מטובה יותר טוב שלא
אהיה עמל דיי ברשע ואדבק בו שהוא הטוב האמיתי ולמה אחסר נפשי מטובה דהיינו הדבק בדרכיו
גם יכן לומר שלמה אהיה אני עמל במצות ולא אהיה דבק בו יתב' כי אין המעשה עיקר שלא המעשה
הכוונה והדבקות הנפש .. ולזה אם אין האלהים עוזרו ומספיק מצות לפניו כאומר שלהדבקו
ודבקותו הנפלא לעשות עבודת רוח לעולם אין זה הבל והיה כוונת הבהמה כאלה ולא הבא לבטל הבלות
והיה בעולת ההבל . או ואמר ולמי אני עמל ומחסר נפשי מטובה גם זה הבל פי' אם אמר אומר הענבי
ולמי אני עמל ומחסר נפשי מטובה וקורא עובות עה' עושה מקם ויחשוב עמל כלבו על עבודת ה'
גם זה היא הבל ואינה נחשבת אם לא שיהיו האלהים מספיקין לפניו יתב' הרי הבל הבל אם אינו לשמו יתב'
הלא תהיה בעולת ההבל שבהמה תו' . או יפרש אומרו לא תשבע עושר שלאו' ולמי אני עמל והב' שהוא
יתב' לא תשבע עינו עושר של מצות משהוא עושה ואו' ולמי אני עמל ומחסר נפשי מטובה כפון דאינו
יודע ערך המצות וקאמ' עליה המחסר נפשו מטובה אותו העושר של מצות אינו נחשב לכלום לפניו
וזה גם עינו לא תשבע עושר ולמי אני עמל דהוי סמוך לגופו ולמי וכו' כלומר אותו עושר שלו מעשיו .
קריה ולא כלום .. **ויתכן** לומר שנתן האלהים כאומרו ולמי אני עמל ר"ל אני המאוחר בדור
כתכרה שצריך לכבות להבה להם רשעים מוקה עולם כ קם תקלו עלה' דבהסי
וכו' הונתם ה' בדבקם וכו' המעט מכם הלחות אנשים כי כלנו גם את שאי מעשות רצונו להו'
העולם שעו' מעשיהם יש לאות לפניו יתב' עם היותי שלא יגוח ולא נעדר ולא יעדר מלהטיב מה' קבי לה לאו'
ולזה ואין קץ לכל עמלו כמדובר ולכן גם האלהים צריכין להיות עוזרין בעוקר כבנג הרשעים שמאבדין
העולם . וכו' ההבל ולכן שכר טוב לצדיקים שמקיימים העולם ש' פי' מאמרות ולזה א' כאן שכן
שני הלאות והעמל המונע מהרשעים יש לשון עמל כלפי מעלה בלשון השאלה לזה יצטרכו כל צדק
והדק לפי כחו ואחד צדק דרכו ויגבר יהם ויוסיף אומץ לעשות רצון ולכן כנגד הרשעים שמתישין כח
צריכין הצדיקים להוסיף כח בגבורה מה שאין כן כשאין רשעים מתישין וזהו ויוסיף אומץ ואפשר שעל זה

פ' ולמי אני עמל וכו'

פ' לא תשבע עושר

פ' ולכן שכר טוב לצדיקים שמקיימין

פ' ואחד צדק דרכו

ראו נכ׳ באומרו בכל מקום שיש ה׳ צדקות רעים ונזקים ובכי הרבים צריכין הטובים להוסיף אומץ בעבודה
של מעלה כנ׳ וזהו שהתחיל ברשים תחלה וגבר כי׳ בהכך מחמת יה׳ מתקבל ברשים תחלה ובעבור
הטובים שבעדם מעלגל מחרון יה׳ להם שכר בד׳ יטב׳ ולמה כאן ואין קץ לכל עמלו ולפי זה שיש ק
קלקול מעשים בדור לכך גם עינו לא תשבע עושר ולמי אני עמל שצריך אני שאני צריך לכם ו
וחושב עליו להסיר להיות עמל וגם לבנים ושלא לבקש שכר טוב בעמלו שאב׳ אין לו זכות לקיומי
העולם כי מעול עוונותי כחו ונראה נכו׳ את עד׳ נכו׳ יד לו לא יברך רע אל קבל המרחם א׳ עד׳ שכר ו
הכבד מאד ואין היה אומר מרעה׳ זכור לאברהם והיו הן נעשים בעגל וקנה שם וזהו הו׳ ומחסר את נפשו
מטובה כדי להעמיד עולם אלא כי׳ אין זה להעמיד הרשעים בעולם אלא לידבק בדרכו כי׳ דהיה הלוו עוד
אם הרשעים מכעיסין ימותו בלא עתם וילכו בלא תורה ואני וזכה נשבור ה׳ ולא תהיה עמל כשיון
ואין זה אלא לידבק בדרכו כי כאשר הוא יה׳ רצונו להטיב ואמר עולם חסד יבנה כן נכנה את עמו ואת
תפילין להיות קיום לעולם לעשות לו שם עולם ומעלות החסידים להעביר מורהם ולתקן עולם בעלבו׳
שכ׳ וזהו אלו׳ לא לידבק בדרכו רצונו לומר **אך** .. יכוין לומר דרוש הנשמה לומר כי היא באה בזה העולם ק
השכל כי מעולם לא הוסיף להיות מעשה ומעלה נמסכה על מעלתה כאשר היתה באומרי
אתה וברוב היא מסובבת וכראה הנבקרי שבעולה אשר אשר השוב אלהים אשר נקנה ולמה זה הבל
הבל הינם והתמכן ונעשה שאין מענה השלמות בה׳ מלאת למה תבא השכלים ועוד לא שבה
שלפנה נגד מהיותה אשת מדמים ובית חכם כחומר העכור ולמה כיון שהנשמה מרובה ועינו לא
תשבע עושר ואב׳ למי אני עמל כי כל עמל אדם לא יספיק להוצאת הנפש מפיהו גם אחז״ל מה יתרון
האדם בעמלו שיעמול תחת השמש שה׳ מאיר להם בגלגל החמה או שעוקר להם פטרם בגלגל מחדש
ולמה׳ ולמי אני עמל ומחסר נפשי מטובה בשהב׳ כי בכוח המעורים הנפש מסובבת נגשה ואמר ומחס׳
נפשי מטובת העולם העליון והו׳ מסתבבת מטוב אשר שם ואו מקום מנוחתה ובמורה כנ׳ גם זה הבל
ועניין רע כי׳ שאין להרהר אחר רצונו יה׳ כיון שכך עלה ברצונו אין קלה להכנותה ואחר ואמר עוד ואין חקר
לתבונתו הנה אני עושה הוא ייעוד מעשה ואמו מעשי ינפלו מאוויבי עז ומכל אומני להשיב אומרי על
כנו ואם אין לו אלא לקיים מה שנגזר ולהטיב את דרכו ולמה שאם אין הלהקים מפגלין מלות ומעל׳ לפניו יה׳
ברצונו ולהגדיל׳ גם זה הבל ועניין רע להרהר אחר מדותיו יה׳ . ובהם עוד אומרו גם זה הבל
ועניין רע הוא להיות שאת׳ ס גם כן ואת אין לו להקשה׳ שברא העולם ואין מוחך ולא תוכך להחזיק העולם
גם עינו לא תשבע עושר כי עם היות כך שאין צלק מחזיק בידו לא מלפני כך הוא יה׳ מצוה ידו ח
מהעולם אלא אין קץ לכל עמלו העולם כרצונו נוהג ולא יפסוק מעי חסדו ורחמיו על כל מעשיו ואב׳
למי אני עמל כי׳ לומר אני שרוצה לברוך כדך השלמות אהיה עמל ולמה תשבע מהיות צלק ולמחוז ב
בחסדו וכבשרון שאם לא תעבה ולעבור ה׳ הנה אני מחסר נפשי מטובה זו לקיות בגדול חסד ולהדבק
בדרכו שאם אין אני עושה כן והתעלל וכן שאם כל אדם הטובים יתעצלו מלהטיב דרכם ולבקש בכך
העולם גם זה הבל וב׳ כי׳ דהיה כהלכו יה׳ לעולם בעולם ההבל הזה ולריק כחו כי אין הבשלתו ולא
להועיל כיון שאין מי שיעשה רצונו וגם עניין רע הוא להביא נשמות קדושות ולסבכן בדרכם שבחוקות ס
סכנה ולאבדן מן העולם וב׳ ואין המוזהבן אל הנשמות שהקבה׳ נמלך בהן וברא העולם כמו שכתוב א

אבלעו

דרוש הנשמה

גם זה הבל ועניין

אצלנו בני האדם היוצרים ויושבי נטעים וגדרה היושבים עם המלך במלאכתו של עולם וכם נאמר לעולם יעשה — שלא יברא כמוהו

קנצי למלין לגבי שילוח ברור [illegible] הם המדברים שאול אם הש"י שהב"ה כחו ויכול על כל ה
היכולות יכול לברוא אחד כמותו בשוה שלא יחסר כל השלמות אשר בו גם כזה שיברא
או לא שאם יאמר האומר שאי אפשר א"כ הרי יש חסרון ביכולתו ושלמותו ואם יאמר שיוכל לעשות
כן א"כ הרי יש לו שני ואחד השני אין זו שאלת חכם לא שבכללה התשובה כולה מקשה זהב טהור רבותי
צריך להאמין אותן שאין חסרון ביכולתו ושלמותו. המתפלספים ישבו שרים זה הנמנע להיות נברא והוא
עלול מאתו ית' ויתב' זכרו ואין לאומר שיאמר שיברא ה' אותו כמו ויהיה בשלמותו כמו ולא יהיה עלול
כיון שאמרת שהוא יברא אותו א"כ הוא ית' יהיה סבתו והוא עלתו וכבר יהיה עלול ממנו ולא יהיה כ
עלול זה נמנע במבע קיום וכיון שהוא ית' יהיה עילה והנוצר מורכב ית' הוא עלול א"כ אם שישוה לו ואל
זה אפשר שאמר הש"י ואמר [illegible] ומשוה פי' [illegible] להיות שוה לו ויש ביכולתו [illegible] צריך הוא
להקדים פ' [illegible] עלתו ואם הוא יוצרו ועלתו במדובר ואח"כ על זה הוא שאמר כאן לפני לא נוצר — פי' לפני לא נוצר אל
אל פי' שיהיה עומד לפני אל שוה כמותו לא נוצר כיון שצריך לו להעמיד אותו וזה עד שאל לפני העומד כן נ"כ
לפני המאמר כאן והק' להיות לפני ולהשפיע עליו שפע רצון מרצוני השפע באופן שלפני הוא כאומר ו
ומאיתי הנבראים וקיימתי אין זו שאלה ולא נוצר להיות אל ואם יהיה שום נבדל נוצר הוא בנבראים בשכל
העולם לפני ואני מחיה כולם וא"כ איננו אל ואם אחרי פי' שאשפיע מאתו רצוני במדובר גם זה לא יתכן
ולא יהיה משוער בכל שאשפיע השפעתי והשפעתי ממנו לא יהיה ולא יקום אופן ולא יצוייר כלל ו
והוא למען כבודו [illegible] בכל טוב ורוממה השכל [illegible] הזה כי אין עוד מלבדו
כמו החקירה [illegible] לפני לא נוצר אל כמוהו ואין זה אל כל שאני משפיע עליו ואם המאמר שלא אשפיע כ
עליו לא אברא אותו [illegible] ויהיה הוא שוה [illegible] לא יעלה על הדעת ואין זה [illegible] וזה דבר יש
שהשכל מחייבו במדובר ואח"כ [illegible] אנכי אנכי ה' ואין מבלעדי מושיע [illegible] כל — אנכי אנכי
[illegible] אין להם קיום [illegible] אנכי אנכי ה' ואין מבלעדי — ה
מושיע ואח"כ [illegible] ואין מבלעדי [illegible] ולא אחרי [illegible] אני הוא וכיון שכן
לא [illegible] להיות [illegible] וכיון [illegible] ואין בהם שום [illegible] — ה
והשפעה לא [illegible] זה [illegible] ולא יצוייר זה יהיה [illegible] חסרון בשלמותו ולכן
אמר אנכי אנכי ה' עוד אמר אנכי אנכי ה' כי אין בו שני ולא [illegible] כי זה [illegible] וכן ו
גם כן אין לפני שני רצון כלל ואנכי אנכי ה' וכיון [illegible] ואין לזה [illegible] כי אני
ה' לא שניתי [illegible] כמו [illegible] ואין [illegible]
[illegible] כי אין מבלעדי מושיע והנה [illegible] אנכי [illegible] אנכי יהיה שמך — פ' אנכי [illegible]
וכו' וכן [illegible] ואנכי [illegible] גם עלה [illegible] על יציאת מצרים ועל ישועת [illegible] אצלנו
גם עלה [illegible] אנכי ה' גם [illegible] הגדול [illegible] אנכי י
היו [illegible] והק' אנכי [illegible] וגם בלשון אנכי [illegible] לא [illegible] המלך וכו'
וכן [illegible] אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית ע
עבדים [illegible] לפני [illegible] ואני הוא לעולם [illegible] וכמו שאמר הוצאתיך

להיות לכם לאלהים עם היות שלא הייתם בהאים ולא הייתם רואים ואנכי ה' אלהיך וייחדתי שמי עליכם ועשית
שתהיו כולם לב א' ואגודה אחת ולכן אמרתי ולקחתם אגודת אזוב כשתהיו שבטים כאחוב והיו לי
אגודה אחת וכן בהרת נח' ויתן שם יש' ואמרו כולם אחד ומשמע נעשה כולנו יחד ויאמרו ערבים זה
לזה וזהו הייחוד ולזה לא הוצאתיך מארץ מצרים מתוך כור הברזל שעליו היה בית עבדים ולא ג
נשלם הקץ אלא מפני היותי ה' אלהיך בלשון יחיד וזהו אז והשמעתי ואין כבם זה שאתם כולכם כ
כאחד ואין בינכם פרוד אלא ייחוד גמור ומוחלט כמו שאני יחיד בעולם -- אז יאמר ואין כבם זה ד
דהיינו לא זה שנעקר יפה ה' מלכם ואמר ואתם עדי נאם ה' ואני א' והכי פירושה . עוד יאמר אנכי ה
הנביא פי' שאמר אהיה אשר אהיה שפי' אהיה עמם בצרה אחרת והושעתי והשמעתי אנכי ה' אלהיך
בכל מקום ואשלך מכל צרה ואין כבם זה כי אם קדושתי ושמי הגדול ואתם עדי נאם ה' שאמרתי א
אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים מכל גלויות שתהיו מצל אתכם וכו' וכו' ואתם עדי נאם ה'
שאתם שמעתם מפי דבר קול גדול והנבאו כולם ושמעו קול קולו אל אנכי ה' וכו' אמר ואתם עדי
בואו הנקהלת לראות שכל אחד ונביאיהם הן קן עידו אשר שמעו וראו אבל אתם חייתם מן האנשים
ההם לכן אמר ואתם עדי קיומים ואח' קבלו זה מזה . והעדו להם ששמעו קול ה' וכן נב' אז' ואמרו
עדי נאם ה' שתהיו ישמרו זרעכם ושורשכם והעיד העידו עדות ה' נאמנה ואני א' ואני קיים ואתם ש
שאתם עדי נב' תהיו קיימין בתורתי שאני חי וקיים .. והנה הנה אמרו אם אתם עדי אני א' ואם אין
אתם עדי אין אני א' וזה דבר מתמיה ופירשתו בו לפנים דבואי יהבן דברים קללו את שתבונה לומר
שכיון שאתם עדי בתמשין כי תיהו חכם הגולה הגולה וכו' אם נביא הוא ועשה לבבו מעיה
דבר והוא לא ידע לבבור ברורה העובה לו ואם ואם חכם הוא מסתלקת חכמתו כאלו יבין הדבר
קודם וכן אם נביא הוא ולא ידע נבואתו מסתלקת כי אמרו אין נבואה בדעתו ולא ידע כלום וכו' לאו
שהוא בורא הכל וצופה עתידות כי צריך שתהיה שלמות נקיה מכל חסרון ומכל שגיאה ולכן אמר אם
אתם עדי אני א' שיודע בנויים עוני וכבוד כי אני א' צופה כל ובוחן לבבות ויודע עתידות אבל אמר
אין אתם עדי והתהבכו ללעוגה משמע והעבדו אלהים אחרים וקלאו מרשותי אין אני שאני לא ישקר לבבו
לעצמו ואת נב' כי בשוק שבחרתי בכם לא הייתם כאלים לא ירבה היו עוני ומגדל כאלופים אז
אבם איש שקול עינוי להשליך ואלול כספם ולא אבו לשמוע לי ועם כל זה בחרתי בכם וזוכותה
מעולה באותו אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים עם היות שאתם לא אבותם לעלות ואז יכווין
שלשתור נב' לא ינורדו באותם יש חז' לאות לבבורו ט ברא זה בחר ולא בטוה' לא יהוה וב' אז
עוד נל
אין אני א' וזה .. דהת' אם אתם עדי אני א' והעשה למעשכם שידיה העולם קיים ו
ואני א' ואם אין אתם עדי לא אמור אותכם כמו אחר לא אבל העולם ויהיה
תוהו ובהו ולא יהיה אלהות לא ייאותו יה' ויה' בקורם בראת העולם .. אז יאמר אם אתם עדי נב' ל
לראות שלא ימעט אתכם שאני תורתי פי' ושומרי מצותי בגורתי ט' החומר בו אין בו מום אלהות . ועוד
שהנה באולתי להיות שמי בעולם ולהרבות תורה ונבואה לא שלחתי מאשר דבכם לכם ולא שמעתם
בקולו מפני החוקות והמשפטים לא שאתם בעלותכם הייתם עמם שדברתי עמו ונחמתם בעם כמנים ו
ולזה אם אתם עדי בשובו אנשי המאה להסיר המוקדם באלהיך ולומר לפי כבודים מפני הנבואה שאמר
האמין

פי' לאין כמוכם ע

פי' אם אתם עדי אני א'
ואם לאו אין אני א'

פ' נ'

האמינו בהבלים והאמונות והדעות ושאר כיוצא בזה עד שתשובו להיות עמהם ומשתבחים באשר היתה האמונה ההיא בלבם
חקוקה חזקה ע״כ והם עוד ולזה כל הדעות שבעולם לא יוציאו אתכם מאשורי אמונתכם אם כשיעשה
ממעמד אחד כמעמד הר סיני והיו אתם עדים בדבר כמו שאמר אתה הראת לדעת כי ה׳ הוא האלהים בשמים
ממ׳ ועל הארץ וכו׳ והכוונה שלא תשמעו מאתו האות והמופת כן או יש לכם להאמין שהוא אין מכחיש להרגש ואחד
הענין הזה בעולם וכיון שכן אם אין אתם עוד הלא הרי זה כאחד נגד מכחיש האמונה שאין לו אלא אלוה אחר
גם הכל הנעלה והאמונה שלהם וכל מופתי הנביא ההוא בעולם כמו שעון ואין לכם להאמין בו כי אין לו
על הנושא זה אלא דבר סוף והבלים ומה שאין לו מופת הוא כי מנסה ה׳ אלהיכם לדעת אם ישנו עדותו
והיה שאלו עיניכם לשמוע אחרי הבלי הבלים   ויהיה שאמר כי מנסה ה׳ אלהיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים כי מנסה ה׳
את ה׳ אלהיכם וכו׳ כי מנסה ה׳ שעברה שהוא עליכם שאמר אנכי ה׳ אלהיך כמו כתבנו וכו׳ מנסה הוא אתכם
לא מפני שאינו יודע אם כנסיון אלא מראה לכם נסיון שעושה להנביא האות והמופת לבא ולא מכוון ...
נפשות אתכם שהראו בעיניכם שהולכו עליכם והראו שאתם עומדים בנסיון לאהבה את ה׳ אלהיכם והראו ה׳
הישכם אוהבים את ה׳ ואם תאמינו הרעו כי אין לכם אמונה כמו שאתם עמהם עולו ואז תלאוהו בתשובה
חטאו ואחרי ה׳ אלהיכם תלכו ותשובו מדרכיכם הרעים והדעו לנפשותיכם אומר שלאמונתכם שהראיתן כ
כמוכם אשר כבר ה׳ אתכם לשני כל העולם כלא יועיל ותחזקו בתשובה וכו׳ ואם תראו אותו הנביא כ
בקש ותראו אותו ולא תטו מאמונה מזה שלכם כבוזכיו את הכתב ויהיה הנסיון מזה אתכם דבר מוק
כחיותכם ואחרי ה׳ תלכו וכו׳ ובו תדבקון תשמעו מאמונת חיים והנביא ההוא וכו׳ ומות כי דבר סרה על ה׳
המוציא אתכם מארץ מצרים ושהוציא משום מארץ וכו׳ אתכם וזהו והפודך מבית עבדים עם היותם מ
חייבין עוד וגם הנסיון עדים כי ומות זה הנביא אשר לא היה תכבו כבודו ויומת וכבוד ובערת הרע מ
מקרבך ואמ׳ יכה בו מנסה אתכם לעשות שאם אתם קוראין הנה על משפטיו יה׳ שאינו מרחם עליכם ו
ואינכם שרוים על לב מטה אתכם בנסיון זה ובשתראו שאתם נוטים אחרי הבלים הללו ומאמינין חיי עולם
אשר ראיתם כמו תלכו כי ישר משפטו כמלו ואם תהיו כאלים הוא שאחרי ה׳ אלהיכם תלכו ואז ובו תדבקון ואתן
נקיים כבר ודבקים ויראים ה׳ עליכם וגם תוכו לבבכם את החנפים והנביא ההוא יומת ולא יטעה אתכם
כמולת ענין זה והכלל מאמונו ובערת הרע מקרבך והוא יפה ובהם ודוק

וזה הדרוש עצמו הזכירו ה׳ בב׳ שופטים נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך ונתתי
דברי בפיו והוא כמו׳ כמוך שיהיה מכוון לדבריך ולא יהיה מתנבא
הכן דבריך ונתתי דבר בפיו כי אז הדברים אשר עשיתים על ידך תורה לעשות והיה האיש אשר לא ישמע אל דברי
אשר ידבר בשמי כי׳ שהם מאין נבואתך ודבר אשר שאלת בפיך והוא מזהיר עליהם כשמו אתה אדרוש מעמו
אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי וכו׳ ואשר ידבר בשם אלהים אחרים שהם שוין ומת הנביא ההוא ... וכי
תאמר בלבבך איכה נדע את הדבר אשר לא דברו ה׳ רצונו ואשר ידבר הנביא בשם ה׳ והוא דבר מוטעה
כי לא יהיה הדבר ולא יבא ומפני שאין ה׳ משתנה ואין לפניו ית׳ שנוי רצון וזה אמ׳ שה׳ נשתנה רצונו וא׳ הכן קורה
חושך והוא דבר שלא יבוא כי אין הם ית׳ משתנה ומתפעל ודבר חיים וקיומים וזה או׳ בשמו דבר שלא יהיה
ולא יבא והוא זה שרירות כי הוא הדבר אשר לא דברו ה׳ במזון דברו הנביא לא תגור ממנו והאמת שום אין ו
ותתחזק בו ומות הנביא ההוא ואמ׳ שכבר היה מתחם נבואת אמת ומורה לצדק אין ספק כי כזון דברו הנביא

והנה גם כן לקוראו נבוא לומר כי אחר שהוא המפורסם לאומה גדולה כמו שאמר דברים דרך התורה ואחר לפי
שעל והנה כן דרך נבואה אין ספק שנאמין לכל דברי הנבואה אין ספק שנאמין לכל דברי הנבואה הכוללת
נבואה שיודע כבר הדרך נבואת משה והנה אם אתם שיש אם לא שהוא מכוון לנודעתם אם לא ואם אחר שיש
הי׳ כותב והנה שאין אם לא לא שהשנה דבורי ונשא שנים רצון כבר ושאין אם לא אחר כמלה נרצון ונשאותן
ודוק · והזכרנו חז״ל לפרוש כי מזכיר הכתובים שהתחיל ואחר אתם שיש נוס ה׳ ועבד אשר בחרתי ו
והדר קאמר ואתם שיש נאם ה׳ ואם לא לא ונראה כהנה לפוקה מעצמך ולהם קאמר הנה ואם לא לפוקי בה
ודוק ·· הנה מבואר כאין מספר מה ונו יתב׳ לא הוא שלמון ולזה אמר אתה ה׳ כי מי יספר כבודו ואולתי וכו׳
ונפלא שלפי המחויב ההשגות לומר לא אתן כח שנוכל להבין ולומר באורך ··

ודרוש

זה נראה לומר בשלמות מי׳ כח׳ אחר והחכמה ואין הגלה ואיזה מקום בינה ואחרי
ואחר מאין הבא · וגם כתב כלפי שאחרי בהשגות הנבואה אם הבא בשנים אחי ו
ולכן אמר׳ על כל מי שיהיה אחר׳ עבר קין או לא הגלה לא על המוני ואז וכן סברת חז״ל אין הנבואה ש
שורה אלא על מי שהוא חכם גבור ועשיר וזה ונראה לא בהכרח אלא בכלו יתב׳ בשיתבר למשפט כמו ו
ועל זה אמר הגלה והחכמה מאין הגלה כי כבר אמרנו ידעת והשגת אחר הישנה צריך להשגה והפ׳
הישנה היא ההכנה וההשגה היא הדבק לאחר שורבה למשפט ונוסף על זה שלא יהיה הנה הדור מטבע
ולכן אחר והחכמה מאין הגלה כי׳ לדעת את ה׳ יתב׳ כי לא יהיה האלה ואין אחר׳ אותו הקלם אב׳ מאין הגלה
כי הוא יתב׳ והכרתו אחר ואין הכרתו ודעתו לא הוא מהותו ולא אחר מאחרו כי אין ידעתו כי ידעתו כלל
ואין נבררת ולכן אמר שמשיגם כמו ולזה והחכמה כי היא החכמה האלוהית מאין הגלה ואמר׳ שורבה ל
למשפט ואיזה מקום הבאו להיות מוכן לאותה שנה וקרא ההכנה הראויה מקום כי הוא מקום ראוי לכן
לא ידע אנוש ערכה כי׳ על הזה המורכב מחומר דאוי לומר שלא ידע ערכה כי׳ על האדם המורכב מ
מחומר ראוי לומר שלא ידע ערכה להעניק אותה בהשגתו כלל והנה שאמר מאין הגלה הוא שלא
הגלה בארץ החיים שאמר׳ בשבטים הנכבדים אשר אין להם הגלות בחומר כמון שהם מחולקים שייך לומר שבהן
ולא הגלה שהיה עולה על דעתך שהגלה בארץ החיים ואמרתי לך ולא הגלה ואמר׳ בדרך השאלה אבל מ
שיש לו הגלות בחומר לא יאמר עליו שלא ימצא אותה כי הזה זה כאלו זה הדרך אין זה הגלבון אינו כנוד המחויב
שאין לו ענין כלל · תהום אמר לא כי היא שר׳ רוש יאמר שיונה שורף להבינם א׳ לא כי היא אחר׳ שאמ׳
עליו ובעל משחת מה ·· ונם יש שהוא מרוצה שקרעו את הים אמר אין עמדי וכן שורש שם שקרעו בו הים אמר
אין עמדי כי לא ידיעה במקומו שהם הדפים הגדולים והמים שבהם הקטנה וחוץ לומר שאם קאמר שישפיע
ד׳ אותה מכוון אל כי הוא יכול והראויה שרבה לקבלות למשה לזה והחכמה מאין הגלה הבא ואיזה מקום בינה
אחר׳ שורבה ה׳ זה נעלם כעשה קיים שהראה למשה על אחריהם כאילו רואה שיהיה הוא הוא וזה אומר מן
החכמה כי אחריהם שאינו עושה כן לא שאמר בעולתו הוא נעלם בחוקו ונהן מאין הבא ואיזה מקום
בינה בלומר אין הבנה יש לאחר הבינה או יהיה כן שאם אחר׳ החכמה בו יתב׳ היא המעולה מאין מכן כ
בה ולמכלום בנו׳ ואחר׳ שורבה למשפט ולהבנות אב׳ יש כן לבונה שהוא יותר השגה בו כי זה מקום
בינה ·
והנועה

או

אמר והחכמה מאין הבא שאין מקום ולא צר מהלכה שיהיה שהבא לאלה חפיד
בו יתב׳ והוא נעלם להשכל להגלה ועוד נוסף על זה כי לא צר מהלכה שיהיה
בו

כי אם הוא מפשר או מושג או מפשרי רחוק או מושג לא שהוא מפורסם שאין מקום בינה כלל ·· וכן נב׳ אחור
והחכמה המאין תבא כמוחר אין להשיג בו לא דרך שלילה מאין שהוא הקץ היש ולא לא ע״י שהוא חכם עד
שאחר ולא בחכמה והוא שנגלה מאתו יתב׳ החפוץ החכמה וכן בכל הקדמות ואמר׳ שאנחנו מדברים בדרך
שלילה לא מפני זה ידענו שהשגנו בו דבר אחד היותו לא לכל ההשגה היא שנבדל יתעלה וזהו והחכמה
מאין תמצא שכבר שיהשגנו היא היתה כמבלעדינו שהשגנו יתב׳ וזהו מאין תמצא לפני׳ כמאמרו ומאין תבא
הוא מקום בינה עי׳ האין ומבלעדה היתה פנה׳ ואמר׳ שמן השלילה הוא מקום ומחור עד כי נאמר
ואיזה מקום בינה · ואין זה זולת שלילה מהאדם לא מפני מהעליונים והיות דקדוק על האדם והיותו
אחרי שכתוב כהן והיות טהרים פני אדם ונעלמה מעיני כל חי ומעוף השמים דקיומו מה׳ נסתרה כ׳
מוחר וימר או יהיה ההעלמות יותר בעני מההסתר ולמה בכל עוד שיתבונם הלוך ומרע ומכב ירבע שלא
יתבן ולא יעלה על לבו יהשיג בזה ולכן כתב שרומז על החיות נושאות הכסא א׳ ונעלמה מכל מעוף ה
השמים לרמוז על המלאכים השרף · שהם למעלה ממדרגה זו א׳ כהם ומעוף השמים נסתרה וכו׳ ··

ואת סבר יתבן להשיגה לא ע״י הפשט ההויה והדבקות כי היה ונשארת אין מקום את יראה
והנה וזהו יודו׳ הבין ורוב אדם כמוהו שאינו שרוצה שאפשר שע״כ יושג מאלהותו על יד
שישוב אין לפי שעי׳ שהבכור ההויה המלאך ומחור אין יתב׳ נמצא כי הוא הוא יתב׳ היודע עצמו וזהו אלהים
הבין דרכה והוא ידע מקומה פי׳ וידע נברא ומולתו מושג ואינו כלל כמותו ·· **ויתבן** שהיות
שראיתו שקבלה היה מובדק להודע למשה ומשאל מודיע הראהו נא הטוב ... לנוסחא
לא רצה ולפי׳ הדרשים יכולת בכחו יתב׳ להודיעו וכיאר כל שאלה וזו ההנהגה שעליה הכל לבו כאומרו
יתב׳ לא יוכל לראות פני כי לא יראני האדם וחי וכבר כל כאומרו ואלינו כדרושים · הדרש לבאורה · ב׳ שלא
דקך כשראיתי שהיה עתיד ... והיה הרבב צדק לך לא רצית לקבל עם מורה ההכנה העליונה שלך
וכות הגדולה והתשוקה החזקה הנכברת ממעלה אבל עכשו שהעת היא של ירידה אחר שנן קטנה
כנ׳ שאתה רוצה אין את רוצה ובמילה התשוקה · זה׳ כשראיתי ר״ל היית מוכן לנבואה בקטן שאין מתחיל
מאתו כי לא קבל לא כפי ההכנתך אבל עכשו שנדלת ויש כוחך שקהדום אל׳ לנבואות ויניע נזק גדול
אין את רוצה הדרש לפי הכתוב שאמ״ס לא יראני האדם קדם כי כל עוד שהאדם או החי נפרד מאתו ונותן
חולה לו ואינו יכול להשיג שהאלה׳ ורחוק הוא אבל כשיתעלה המשכל במושכל שהוא השכל אז יראה
ובזאת אלהה נברא וקנותה הייתה דבק יותר ובזה יבוקן מש״ז של שהאלהות שפרה על קום והכל א׳ זה א׳ ולמודו
ומשה נתחבע ולא יכול ולפתורה היה ב״ל שהבונה שמוסר שהם לפי כחם ראו מראות אלה׳ ומשה היה רוצה
לראות כפי כחו דבר שלא ישוער ומשר נב׳ שהעיקר הוא הדבקות האלהי שהוא משוער אצלו יתב׳ ולכן הל״ל לא תוכל
לראות פני כל עוד שאתה נפרד כי לא יראני האדם והוא נפרד ולפי׳ החי המכל ועוד יתב׳ פסק׳ וכיון שהוא
דבר גדול שאין יודע שיעורו לא ויצר בראשית וזהו שאמ׳ כי לא יראני פי׳ שאין יודע שיעור גבול היותי ראוני ל
לראות האדם וחי שאין מי שיודע זה כיון שהוא חוץ ממנו יתב׳ אבל הקב״ה והוא שיודע השיעור הראוי · ולכן
אמ׳ שחשוב כל היודע שיעורו של יוצר בראשית זוכה וכו׳ פי׳ מי שיודע ערך הדבקות באיזה שיעור הוא
משוער ופו׳ בנו׳ שם · ולמה אלה׳ הבין דרכה והוא ידע את מקומה כדרכה הוא דרך החיים העליונים והוא ידע
מקומה והכנת המקבל ונדרו בנו׳ ·· כי הוא לקצות הארץ יביט תחת כל השמים יראה פי׳ שאין כאותו במאירני

שאמר ואין מלמעלה למטה אבל ה' רואה את עצמו שהוא סיבת הכל ובזה יבין ויראה כל העולמות ונאמן
כי הוא בראותו עצמו לקצות הארץ יביט תחת כל השמים יראה. ובזה שראייתו ית' בעולמות הוא ראייה נבואה ב' לקצות הארץ יביט וכו'
והוא יודע מקורות אין לנו לשאול למה בתחילה חשב להראותו לולי שהסתיר משה פניו ובזה לא רצה
ואחר לא יראני האדם וחי והוא ית' יראה כל שיעורי הנמצאות לעשות לבוא הנביאים משכל כי בשיעורי
הכנתו יתן לו רוח נבואה והיום שהיה הקורא הבן בתורה כל א' וא' זכה כחלקו עד שדרשו ז"ל כשם שכל
נביא ונביא קבל נבואתו מסיני כך כל חכם וחכם קבל חכמתו והוא בשעתו למאמר חנוך שאמר ישרוף ג' למאמר חנוך
כשמש לקחו. והוא ית' משקיף כל א' כפי כחו וכדי להיות קולות בן היה שהבן בורא כל א' וא' לפי כחו כ'
אם ימצאם וכ' או ראה ויספרה כי ראה התורה ויספרה ונעשה אותה פנימיות שאין הכח יכול לקבלה עד ש ד' או ראה ויספרה
שנעשה פנימיות ולנגדות הסבה וכן הקורא כמוצאתו ואמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה שאמרו היראה · ה' הן יראת ה' היא חכמה
יתחכם לעשות רצונו ועוד ישוב מיראה ה' עד ס' יתשוב שהוא משורשי התורה ונעשה רע ולריך לסור מרע
כשיתבונן באותה חכמה ומוב היראה · או יאמר הן יראת ה' היא חכמה שמורה להבין שאין
רע והבינה היא לרעתו עד השלמה והנו סור מרע שאינו פסל ולאו נבעד וכ' והוא סור מרע ··
ודוק מלתו

ואמלתו לאומן הרב שלמה כדבר הקהלת יש אחד ואין שני וגו' —

והנה נא הואלתי לדבר ולעבן רבה חכמים ומיסודם למרבן מרבות חיים ... ה
הישרה שרבבון והוא אומר בדורש קהלת **ויש אחד**
ואין שני אחד זה הקב"ה שנאמר ה' אלהינו ה' אחד ואין שני שאין לו שותף במעשה עולמו
גם בן ואח אין לו אם אין לו בן ואין לו אלא שחבב הקב"ה את ישראל וקראן בנים שנאמר בנים אתם
לה' אלהיכם וקראן אחים ש' למען אחי ורעי · ואין קץ לכל עמלו שעשה בששת ימי בראשית ולמי אני
עמל ומחסר את נפשי מטובה לא להדבק בדרכיו אם אין צדיקים עושים ומקבלים מצות ומעשים טובים
לפניו אין זה הבל שברא הקב"ה בעולמו ·· עכ' ··

ואחזה אמנם כי הדבר צריך לאמר להשוות כל חכמתו של שלמה אתה למשמעותו שני אחד ואין
שני בשוות וכמל העניין אחד ואין שני ·· וזאת שנית שלא אמר כי בזה האחד אלא יש
אחד וזה מצוה ראש התורה ליחד ה' פעמים בכל יום ·· ב' מה שאמר אח אין לו כן ואח אין לו כאילו לא
שלאמר שיהיו לו בנים ולא יהיו לו אחים ·· ד' היכן ראייה בפסוק זה שחבב הקב"ה את ישראל וקראן
בנים ואחים ·· ה' ומי קראן כולי דקאמר שאין קץ לכל מה שעשה בששת ימי בראשית שאם הכוונה לו
לומר שיעשו מעשים טובים להתענג באותו השכר העולם הב' כוונתו שיעבדו הצדיקים בשביל אותו השכר
הגדול ולא כרוך ש' יהיו כעבדים וכו' ואם כוונתו לומר שיעבדו את ה' כדי שלא יאבד אותו השכר גם
זה לא יתכן כדאמר דלא חש לאבדת עצמו איך יחוש לאבדת השכר שלא יהיה הבל · ועוד איך קורא
אותם צדיקים אם אינם מקבלים מצות ומעשים טובים ומאי קאמר שלא להדבק בדרכיו דנראה במצות ו
ומעשים טובים ויצא בעקבות דרכיו · והיה זו הראייה דקאמר ולמי אני עמל ··

ועמוד והתבונן בשורש האמונה שבשמים למעלה במעשה האלהים נפלאות ... ה

הנמצא

הנראה בפסוק הקודם טוב מלא כף נחת ממלא חפנים עמל וכו' דהיינו עולם הבא ממלא חפנים עמל הם מולדי
טובות העולם הזה · ועתה הוקשה לו דהאי קרא למאן מיפיה דישיה ולמאן דשיה מיפיה דמדשיה משמע שמהמל
בעולי החיים הללו שאין לו בן ואח והוא והוא נותן מוכפות לאחרים ועינו לא תשבע עושר ומקיים כמדבר בעדו ולמי
אני עמל וכו' · ועוד קשה מאחר שאין לו בן ואח מאי קאמר אחד ואין שני · ועכ"ז אי אפשר שבן אדם הוא
יחיד אם לא אדם הראשון ואפי' הכי לא יצדק כן מלאכים שלא היה אברהם · ועוד קשה מילת גם בן וכו' שנר'
שהשמיענו חידוש שהקב"ה אין לו אח ובן ·· לזא דמילת יש אחד לא הצדיק אלא כלפי הקב"ה שהוא יש
והוה והיה ולעולם הוא אחד שאין כמוהו · לו מרבבות קדש עם היות שהם אין קדשין כמשה
כי מי בשחק יערוך לה' וכו' ומאמרו אחד הוא מרבבה · שלו ולא מסבות שאין דומה לו אלא שאין לו שני כשלמון
במעשה עולמו שלא נבראו בשותפות עד יום שני שלא יאמרו שבעולם שהוא בעל הבלות נברא על ידי המלאכי
כמו שכתב בב"ר שלא יאמרו מיכאל מותח מן הדרום וגבריאל מן הצפון והקב"ה ממדד באמצעות אלא רוקע הארץ
מי אתי נוטה שמים לבדי · וגו' ואין שני שותף במעשה עולמו וכי תימא אם כן איך ברא דבר שיש לו תכלית
לזה ואין קץ לכל עמלו שעשה בששת ימי בראשית מתן שכן של צדיקים ויש עולמות לכל צדיק ש' להנחיל
אוהבי יש מלכד בג"ע שהוא לעולם · והשתא הוקשה לו כמאמר הזה שהוא אחד ואין לו בן כמלכא כעתן
המלאכים קם שש שנים שהם נבראים מרוח פיו כמו שכן כאן מוכח האב ומאמרי על פסוק והבל מעשה יהך
לו כמו של אדם ומפה משמעות דאין לו בן אחסנתי שאם היה לו בן מלת אחד ואין שני יכולה להתקיים על
ידי הדחק כמ"ש שאין לו אח שרמו שיש לו אח אבל אחד גם אי אפשר להתקיים מלת ואין שני הילכך ח
מאחר שאמרת שאפי' בן יכול כמו אינו מצריך שהוא ליקרא בן הא למדת שאין לו אח ומאי קאמר השתא ב
כשגם האח והנראה מדוייקת היא מונות דברי אם אין לו בן אח מאין לו הבי פירוש שפשע הפסוק נמ'
שמדבר באדם עשיר מופלג ומוסף ממון ועינו לא תשבע עושר ואין לו אח ליורשו ולא בן להב'
מקשה מקשין הכן אין מכשיף לעיין היינושא אם יש לאדם אח אלא אחר החקירה והידיעה שאין לו בן
הילכך מאחר דמשמע' דאפי' אח אין לו כ"ש בן · והתחזק הקושיא במלת גם דאין לה הבנה דהיינו הך
וגם כן שמדברים מהמלאכים שבכל מקום שנא' ואין הוה לי אחר כמ"ש על פסוק והיה שרי עקרה אין לה
ולד ועל פסוק אין לה רעתם ולסבור הוה לה והכא משמע דהוה ליה אחר בנים ואחים ושותפים ולמה
הוא"ל דמיוכב הקב"ה לישראל וקראן בנים ואחים שנא' וכו' ולמה גם אותם שנקראו בנים ואחים וכאילו ב
נשתתפו בבריאת העולם שמקיימים את העולם וכאילו נעשה שותף · כי האמת אינם בנים ואינם אחים
וקראן בנים לישראל ליתן להם כל טוב ואחים ושותפים ורעים במעשה בראשית כמ"ש כאילו נעשה שותף
להקב"ה · ואין קץ לכל עמלו שעשה בששה ימים ליתן שכר לצדיקים גם עינו לא תשבע עושר כבחר
שלא ראה אותם עין זולת עינו ית' לעולם הוא פועל ועושה בחכמה האב על הבן או על האח כאילו הם
שותפים עמו עם היות שאינו צריך להם פועל עמהם מאהבה וגם את למי אני עמל לא להעלות נפשי מ
מטוב' או גופי כטוב' וכזה אני מחסר את נפשי מהטוב הלבון הזה אם לא לטרול במעשה טובים מ
מאהבה כמו האוהב את אוהבו שאהבה למאהבו האוצר הגדול שלהם ולמה לא אהבתך בדרכו שהוא בוחר
בן מאהבה ולמה אין להקים הטובים מלות ומעשים טובים לטובות לטובות עולם הבא אם אין מקבלי
לפניו בצורו לשמה לעשות לו נחת רוח אותו האוצר הגדול לי וזה מקושר עם מה שאמר למעלה טוב

אלא כפי מדת טובות העולם הבא ובכל טובות העולם הזה · ואומר יש דבר שיאמר ראה זה שהוא רוצה שיפעל הקב"ה
ומשיב יהי' בראשית לתן ומתנת חנם לעובד מאהבה לתן נחת רוח ליוצרו ·· **וזה** ומאמר אנטיגנוס
אל תהיו כעבדים המשמשים מאהבה (וכו') על מנת שלא לקבל פרס או בעולם הזה או בעולם הבא
אלא הוו כעבדים המשמשים מאהבה על מנת שלא לקבל פרס אלא לעשות נחת רוח שאפי' הכוונה כך
הוא הנחת רוח שאם כוונתו לעשות נחת רוח ליוצרו עושה נ"כ לנפשו והכוונה שאח"כ ייטיב לו · ואפי'
כוונתו לעשות נחת רוח ליוצרו עושה בכוונתו נחת רוח להקב"ה כבן המכבד את אביו · והוקשה לו מה"ט נקרא
קרא אותם עבדים למה לא לשאיה מורא שמים עליכם כעבד לאדון ואינו לשון האהבה הוא כאב ··

הוא הדבר בכוונת שלפני לשון רש"י בהתחלת המס' זה לשון הכו עם למ"ס או הכוונ'
ומכאן היה רש"י אומ' כשאדם נבער מן העולם אומר לו הקב"ה השמע לפני קורה
שלמדת שכך כתוב בתורתי הוי זהיר ושמע דבר חכמים ולבך תשית לדעתי כי נעים כי תשמרם
בבטנך יכונו יחדו על שפתיך להיות בה' מבטחך הודעתיך היום אף אתה הלא כתבתי לך שלשים
להודיעך וכו' להשיב אמרים אמת לשולחך וכו' ואם הקשה הרי אינו אומר להגיד דבר הורה ושמע אל
שאומרים לו לאדם כרוך יקרות השאלת אותן לא כרוך המצות עשית כל או יש להם מתן שכר אם עשית
את אינו אומר להשיב מעשים אמת אלא להשיב אמרים אמת השמע לפני הורה שלמדת לבך הבונן
למ"ס ואם אמרת לפני דבר הורה כבקנין נאה דבר אלהים ושאליך מה שלא השלמת לשום אומר ולא כ
לאחר כמו שהשאלתיך ובשם שאתה משתמש בו שנאמ' הבו עוז לאלהים על ישראל גאותו וכן ישעיה אומר
ישאו קולם ירונו בגאון ה' ודוד אומר ראה מה הקב"ה משלם עליכן ומשלם על ידך עושה גאוה ··

וצריך ליתן בו עוד טעם לדעת דעת מ"ס כאומרו השמע לפני הורה שלמדת מה
צריך להביא כאיה הקב"ה כששואל לאדם השמע לפני הורה ומפסוק הי'
אזנך ושמע דבר חכמים · ואם כוונת רש"י להביא קול ראיה לדבריו מזה הפסוק להשיב אומרים אמת
אב' למה הקדים כל אלו הפסוקים שלא צורך ועוד קשה איך מתקן הקושיא שהקשה כלומר אינו אומר ל
להגיד דבר הורה שלא להשיב וכו' דהל"ל להשיב מעשים אמת ונ"ב להבין הל"ל להגיד דבר הורה ומלו
אמרים להאי כירבא האידך ועוד קשה מאי קאמר כל אלו יש להם מתן שכר אם עשית ונם כן בהורה
יש מתן שכר אם למדת ועשית · והיותר קשה מה שאמר אלא לדבר שהשאלתיך וכו' והיכן בוא ראיה זו
ומה היא הראיה זו ובאי זה שלם היא ראיה זו ומאי קאמר כשם שאתה משתמש בו ואיכא מאיזה כל כך.
שקלא וטריא בפסוק הבו עוז וכו' ובפסוק אומנם נזכר ה' שהקשו המפרשים בפירוש ומשלם על ידך
עושה גאוה · ע"כ צ"ל מצאו לפרושי פסוקים אלו כשעה שאדם נבער מן העולם ולא כפירושו בחיים חייתן

ונראה שבוקשה על שאמר ומכאן היה רש"י אומ' כשאדם נבער מן העולם אומרים לו וכו'
לרש"י בקשו קולו מאכל בתוך אחד אומר לעוכב בשרי שרי קלס הן יתן בקולו
קול עוז וכתיב נמי ה' עוז לעמו יתן כנבואה כמו שהוא האומות שהקב"ה נתן התורה לישראל ואם כן
היכי אמר דוד מלך לזה הכן עוז לאלהים ומכח זה הייתי מפרש דעוז דהכא אינו על התורה אלא כ
כמו שאמר בכל מקום שישראל עושין רצונו של מקום מוסיפין כח והיינו הבו עוז לאלהים לזה הקדים דהאי פסוקא
נמי דמדעוז הייינו הורה כדמשמע לעיל מן יתן בקולו קול עוז וקול הוא קול התורה ומה' קשה מאי קא'

קנו עד לעולם ולזה אמרו היה רשב״י אומר שבשעה שאדם נפטר מן העולם אומר לו הקב״ה למה אתה לפני תורתי
שלמדת ורואה היא התורה זאת ולזה הוא אומר ושמע דברי חכמים דהיינו תורה שבעל פה ולבך תשית לדעתי
דעת עליון היא דעתי, בתורה שבכתב כמו שכתב הרב תלמי׳ הר״ן דאלו הם הדברים שאמרו לו לג׳ להוציא
הדברים והפסוקים ומחברת המדות שהתורה נדרשת בהם שהביא ר׳ עקיבא שאותה כן מקובלת ומבוקשת
להלכה מה שלא נתקבלה למשה אלא בתורה שבעל פה ומה שעליה כן השומרים כמצוך כשיבואו ויאמרו על
שכתבך כי חיים הם למוצאיהם בפה וכבר כשתתחברו עם תורה שבכתב ככת׳ להיות שני חבורים כמו
אחרון כמדרש משלי לא ימושו ה׳ נתתי צבאות שבשעת מיתתו מוספין לו מלאכי השרת תלמודו כ
כשעורה בו ומדון אבל כשלא סדרו צלמות ולא סדרים ·· **וגם** כן צריך לדעת שכל מה שכתוב ב
בנביאים כתוב בתורה ומשולש בנביאים ובכתובים · וזהו הלא כתבתי לך שלשים · ל
להודיעך אמיתת התורה דהיינו קושט אמרי אמת להשיב אמרים אמת לשולחך כלומר שכל עסקיך יהי׳
בתורה לכוונה זאת ללמוד על מנת לדעת ולעמוד לפני הקב״ה הרוצה להתעסק במצותו תורה ומכך ··

ואת הפירוש זה לא יתכן דהב׳ הלל שהגדיל דברי תורה ומעט׳ המלות להשיבהו שאמר כענין
התורה שהקב״ה נתנה ומקורו ומקור מים חיים ונצרה אלו המחזיקים אותה למקור העליון
ולזה דדבר זה היינו מתבאר כמופת שהקב״ה שנא אדם כמו מצות עשיה שאם כשנו יתן לו ומשכון ל
ולזה להשיב אמרים אמת לשואל ואלו הפסוקים יתבררו כפי דרך זה שכוונת הקב״ה שהתלמוד
על מנת ללמוד לשמור ולעשות ולזה הקב״ה שואל מהאדם התכלית דהיינו עשית המצות ובזה
המקיים התורה כן והבטח כו׳ שהוא ושמור התורה כמוך ובלבבך ויעזרך לעשות המצות ו
ויספיק בידך ללמוד וללמד ובזה הקדושת התורה שאהבה עלה כורש ונעלה מקיים ולזה דאם כן היה לו ללמוד
להשיב מעשים אמת לפי שכל אלו יש להם מתן שכר אם יעשה אותם האדם ולא פעל הדבור ··

ואם תשאל דהא קי״ל חשב אדם לעשות מצוה נאנס ולא עשאה כותבין לו שכר כאלו
עשאה ומגיע אם דבר לעשות · ולזה דהתכלית כל אלו כשהם והשאר
עשאם אבל הכל שמדבר בכל המצות לא קיים אלא מעשים ואם עשה קצת במחשבה או בדבור
היה ראוי לקרות כלם מעשה עד שיכלול אלו בכלל המעשה ··

ומדאמר אמרים אמת נאמר דעל דברי תורה שצריך האדם ללמוד לפני מתן תורה אמת ו
ושלמו בזה העולם ללמוד תורה ולעשות לכן השמיע לפני שלמדת תורה דהיינו תורה שבעל פה לכן
נאמר קנו עד לעולם המתחלה נתן הקב״ה כקולו קול עוז כמתן תורה קול בעולם דהיינו תורה
שבכתב מתוקנת עם תורה שבעל פה על כל קוץ וקוץ תלים של הלכות אם משלו אותך בדבר
שלא השלמת שום דבר עד שבמעט אתה מתנחם שלא עליך על דרך שאמרו מולך שבאות אמיד
וקב״ה מתנחם עליו וכו׳ גם כן טוב אין שום דבר למעלה מלמוד ועלך אלא אתה ··

אך שאם קראת דברי תורה לשמן ובשכר זאת הזכה למורים לפני כהקנן שלמודך
אינו אלא לכבוד שמו ולירא נאמנו ומתהבה על דרך שאמרו איזהו חסיד המתחסד עם קונו וכו׳ נאמנו
בשביל ישמע ונתון ··

אם הדברים הנזכרים והעניינים הנגשים צריכין הכנה רבה ועצומה: כש״כ וקו׳ הדברים הרוחניים והעניינים האלהיים המקודשים אשר יש להם יתר שאת ויתר עוז ועצמה ·· ועל אחת כמה וכמה הדבקות האלהי הנעלם מכל נמצא והמשוב שהכל יכספוהו ולא ידעו מה הוא כדמיון הבאר הנזכר וכש״כ עם היות האדם אחוז בחבלי כוז והעדר החומר והרכבת היסודות וגבורת התאוות והדמיונות המונים והמורות נעשו הבלות שצריך האדם להוסיף דעת ותורה: ולזה נאמר נועה צרכין על קוהו הכנה אל על כל זה ·

הקודם המבואר ומפורש בדברי החכמים כי לא כל החומר שיוכן יקבל כל צורה שיזדמן כי הכל צריך כשש והכנה כמבואר ובפרט שכתבו החכמה פ״ב ה״ב כשם החכם כי לא יוכל איזה דבר שיוכן מכל זרע או מכל עץ לא מזה הזרע יהיה זית ומזה הש״י יהיה איש ·· ובפר״ל כתב ומה שצריך שתדעהו מאדם כל מעשה בראשית בקודתן נבראו בצביונם נבראו י״א כל מה שברא נברא על שלמות כמותו ושלמות צורתו ובמלה שבמקרין והוא אך בצביונם מוכנת כפי דוק לכל השלמות וכו׳ הרמב״ם שם שהכוונה לומר שהיולי הוא המוכן הוא עשך ויכולך ואין שם כלות והחסרון הוא מצד המקבל וזהו שורש גדול נתבאר בתכליות המציאות שהדבר המציאיים יש להם חומר מוחד ונאות לשיחול הצורה והצורה יותר נאותה שאפשר שיהיה אל כנגד ה החומר עכ״ל ··

ומאחר שהדבר כך ברור אם כן הנמשך יותר מבואר שהדברים הרוחניים שאין בהם ·· תפיסת יד ולא נגע כי שיקרן אינו לא כח קדושה והכנה מעולה כש״כ שיהיה העניין צריך ההכנה הנאותה להשיג הדבקות כיון שהוא דבר נעלם אין בו כי אם השגה שכלי׳ והדבקות אלהי ובשם שאין האדם יכול להשיג גדולת יקרת האור האלהי כי אין לנו גדול ממרע״ה שנתאוה לראות ובקש ואמר הראני נא את כבודך והשיבו לו כי לא יראני האדם וחי ואמר התלה לא תוכל לראות את פני כי לא יראני האדם וחי · ויש לדקדק בכפל הדברים ועוד שהוא על השלם שבאדם הנזכר שקיימו מרע״ה אמר לו לא תוכל לראות פני ואח״כ למה נאמר לו כי לא יראני האדם וחי ואם הכוונה לתת טעם הוא כי לא תראני והחיה ומה״ש ואלהן שלא ישיג בהשגתו ולזה י״ל שבא לפרש דרך כלל שלא יאמר מרע״ה בדעתו שאחר ישיג יותר ממנו ועו׳ יוכל לראות ולזה אמר לו בלשון מיוחד ורבון כי לא יראני האדם כלל וכו׳ ואגב נבין שהתחלה שאול של האיש משה הודעני נא את ד׳ דרכיך ואדעך שירצה בזה שבכבר ידוע לו שאי׳ לו להשיג מהותו ית׳ שהרי אמר את דרכיך ובזה א׳ אדעך וכ׳ ואח״כ גם על זאת לא כאה לו תשובה מספקת לעשות רצונו לא אמר לו פני ולבו וכו׳ ו ובשחוז ואמר אם אין פניך הולכים וכ׳ ונראה וכ׳ הלא בלכתך עמנו על זה השיבו גם את הדבר הזה וכ׳ ואח״כ איך חזר ושאל ואמר הראני נא את כבודך כי איך ארוצנו מרע״ה עניין מאמרן העניין הנזכר הזה שאמר עליו החכם לו ידעתיו הייתיו ואיך מלאו לבו לשאול על זה ועוד שהשי״ת התלה לא תוכל לראות פני שהיא התשובה לשאלתו על הראני נא את כבודך ואח״כ יאמר אני אעביר כל טובי וכ׳ ועוד מאי קאמר אח״כ ויאמר ה׳ בשם הנה מקום אתי ופירוש דבריהם של המקובלים כבולם ובר״ב ··

ואפשר לישב כמה שאמרו חז״ל בזה ודבר ה׳ פנים אל פנים שאל׳ שלא יהיה הוא כבעם כאו׳ ית׳ מבעם כמ״ה שכך הקנה עמו כמ״ה ועל זה השיגה משה רבינו ע״ה והכי ג גדולתו ית׳ ואהבתו לישראל והתעוררו לבקש אהבה ולזה אמר הלא אתה אומר אלי העל את העם הזה

כי אתה מחשב גורלה בעבורם ואתה אומר לי העל את העם הזה שכבר נאמר לו ועתה לך נחה את
העם אל אשר דברתי לך . ושוב חזר ואמר לו לך עלה מזה כי זה המקום שנעשה בו העגל כבר נבא
מעתה שבו נתנה התורה לך עלה מזה אתה והעם כו' כי בזכותך אני מעלה אותם שעד עכשיו היו עולים
ונכנסין לארץ בזכות עצמן ועכשיו אומר לי אתה והעם אשר העלית כי גם הוא כשהוצאת ממצרים לא עשו
את לרצונך ושוב נתקנו במתן תורה נזכו הם ועכשיו חזרו ונתקלקלו ואין להם את זכות מעצמם וזהו
אתה והעם אשר העלית מארץ מצרים וכו' ולזה אמר משה ראה אתה אומר אלי העל את העם הזה
וכו' ואתה לא הודעתני את אשר תשלח עמי לפי שכבר אמרת לי הנה מלאכי ילך לפניך ושוב אמרת
ושלחתי לפניך מלאך וגרשתי וכו' ובזה אני מסופק בדבריך כי כשאמרת לי ילך מלאכי לפניך נראה
שהוא מלאך פניו ית' כי שם הכבוד עמו ומורה שחזר ואמר ושלחתי לפניך מלאך נראה כל מלאך
שיהיה כאחד ומעתה יש לפרש גם על מלאך הידוע שאין לא יתכבד לו ועוד מורה שאמר
לו כי לא אעלה בקרבך יש לספק אם הוא על העם לבד שלא יוכלו לסבול אותו ית' אבל יהיה
מתייחד למשה או אם קא מדבר אף על משה ועליו נמי קאמר כי לא אעלה בקרבך וכו' ולכן אמר
ואתה לא הודעתני את אשר תשלח עמי ואתה אמרת ידעתיך בשם וגם וכו' פי' כי כיון שאמרת
ידעתיך בשם שאין נבואתי ע"י מלאכי והכוונה כי מזומן אני לשמש ואין אחר יכול להיות במקומי
כי אין זולתי לגדולה ולכן אחז"ל שאמר לו בשבועה אם אין אתה נכנס אין אחר נכנס ואין נכנס ולזה ידעתיך
בשם וגם מצאת חן פי' אחר שנתרציתי בשירות הזה הוספתי להיות הנני לפניך וזהו וגם מצאת
חן בעיני אז"ל אף שנעשה העגל לא ירדתי ממדרגתי ולאפשר שמה שאמר ידעתיך בשם מוסב
על מה שאמר לו במה"ת בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם כדאיתא בפ' קמא
הא' שהעם יובנו לנבואה וגם לכל הדורות אשר יהיו שם כאותו המעמד יזכו ויאמינו לעולם וכו'
ועל זה אז"ל ואתה אמרת בלוחו' במתן תורה ידעתיך בשם וגם מצאת חן בעיני אפי' כשנעשה העגל .
שנאמר לו לך רד וכו' ואח"כ גם אחר כל זה מצאת חן בעיני וכו' ואח"כ על זה סומך אני לשאול את שאלתי
לא על הכנת עצמי אלא על ידיעתך ועל חסדך ועל אמונתך עמדי כמ"ש ואם תאמר שהסדרן הכלל נעשה
רושם כי הנה בזה נב' איש רואה הסדרן כיון שאמרת לעבדך העל את העם הזה מכלל שאני הקרבתי
והתפללתי בעל שאתה אומר לי וכו' אם כן מרבת רחמיך וחסדך בכלל ובכבודות עצמי לא נעתקנו
ועל כן ועתה שהיא עת רצון אם נא מצאתי חן בעיניך פי' על ידי שלחתני כי לא תחשב לי לאשמה
ונ בהיותי מוכן בעתי לשאול את הדרבה מצאת עכשו חן בעיניך וזהו אם נא וכו' הודיעני נא את דרכיך
ולבאורה פי' בו שחייתי שאל על היכלות והבחירה שהיא שאלה עמוקה ונשגבה כמאמרים זאת לא
זאת ואין שהם עולין כמ"ש לפי קצור בעיונו במה שכתב הרמב"ם ז"ל בהלכות תשובה ועל זה אמר
את דרכיך שהם שני דרכים עמוקים . ועל זה אמר ממעמקים פי' ב' עמקים האלו קראתיך ה' ט
שמוע תפלתי וכו' אם עונות תשמור יה שהוא מטעם לומר יחטא האדם לפניך כמ"ש וזה יתחייב
מסבת הויות הבחירה ביד האדם ולמה יכנים לפורענות או יזכה האדם לכבוד בשלמות מיוחד וזהו
כ"מ ישמור והתשובה בלתי שהכל גלוי וצפוי לפניו כמ"ש וכמה הסליחה והתשובה נראי שלא ישוב הוא
הנענש כמ"ש ואם תאמר על התשובה שעליה הבטל השאלה שהכי גלוי לפניו שזה יעשה תשובה וזה לא יעש'

מה

מא

לומרו כי אין כללות העולם לבטלה ומאחר שאין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא ולזה
שאינו שב בתשובה הוי ליה ומתכוין שסבר נגלה לפניו הכל מגלה הידיעה שלו ית' אינה
מכרחת לו שלא ישוב ולא כן הקושיא אינה כוללת אלא בריאת לאותם שאינם שבים לפניו ית' ואף זה ידוע
אצלו וזהו שקרא דרוש זה ממעמקים קראתיך פי' על זה עמוקים של דרושים לא נתתי אל לבי לשוב
בתשובה כי יש לי הכרח שאין אתה חפץ בהריגתן של רשעים לאמר רובו של עולם אלא על המיעוט לבד
נאמרה השאלה וכיון שכן והוא שהמחשבות גלויות לפניך והכל צפוי והרשות נתונה כנ"ל וביאור העולם
נכון והם דברים עמוקים וזהו ממעמקים קראתיך ה' וכו' ואמר קויתי ה' קותה נפשי כי קויתי ולשאלתי
וקותה נפשי להיותה חלק אלוה ואף כולם על השכר עונות רוממותו והיות נפשי חלק ה' ועוד כי כן
מנעורי כהנ"ל קותה נפשי על כך שהלוהו וקויתי ה' על גדולתו ולזה מחמת גדולתו ואמר שפלות נפשי
קויתי שתי אותן קוות ועוד גם כן מאמר יאמר קורתו שה' יקבץ נדחים וזהו ולדברו הוחלתי וכו'

ואל

זה כיון משה באומרו הודיעני נא את דרכך וכו' ונבוא אומר כך יהיה ושאלות מאמר
דרכך ואין הכונה לתוספת שכר אלא למען אמצא חן בעיניך . ושייך זה על מעשה
העגל להיות שהמה שלא היו ישראל ראויין לאותו מעשה על דרך שאמרו חז"ל וכמו שפירש מורנו ורבנו
הרב זלה"ה יעוי' ולזה הודיעני נא את דרכך להבין מה זה יהיה זה העם עושה העגל כמו שיזכה ח
חבירו בתשובה ומתכוין ש"ל שעל זה כן יזכו עושי העגל והעגל כיון שהמה עושין תשובה על ידי
עתה יש לקושיות שאז הדבר כן לאבותם אב"ל כאשר אמרת וביום פוקדי ופקדתי עליהם ואם לזה יש להם
כי בשאין עושין תשובה על ידם אב"ל אין להם זכות של השבטים ופקדתי עליהם וכו' ואח"ז מורנו עתקשר
כזה ולזה אמר הודיעני נא את דרכך ואדעך למען אמצא חן בעיניך וכו' או יתכן לפרש הודיעני
נא את דרכך כי לא יעלה על דעתו כי לא יתכן כן ית' כן ואחר שהם שבים הדות המצוות וכ"ל יתכן כן אמ'
לעדות ונש' הכהנים והיינו דרכך ואמר דרכך בלשון דרכים כ"ל יתכנו שהם באחת ועוד ואדעך מפני
דרכם ואינם דברים מחוייבים כלל אב"ל ואדעך פי' מהות שלך למען אמצא חן בעיניך וכו' ונבנה לזה
הדרוש לפי שהם כי יש חן ורחמים לפניו ית' על כן נבנה ודרוש דרש משה דרוש עמוק זה לדעת מ
מה מקומו לבד ונראה הם המדות שאין נותן להשכל כן הקדוש ושם קדש הקדשים וזהו הודיעני נא את דרכך
ואדעך והבן זה כי עמוק הוא למען אמצא חן בעיניך פי' ידעתי כי הבנתי דעתי הדבר ומאמר אני משכן
נפשי למצוא חן בעיניך כמ"ש אשגבהו כי ידע שמי ועוד הדבר אחד עושה רצונך וזהו למען אמצא חן
בעיניך וכו' ואמר וראה כי עמך הגוי הזה לומר כי הנה הם נבנה בדרך זה להיות שאהבת אותם
ידעתיך בשם כי' שאין לי מתכוין כלל אלא מדרך הרחבה ואף מצאת חן בעיני כי' שהמשא והתנה לך להוסיף
לך רבות יתירה כנ"ל ואב"ל ולזה אני לדעת מהם דרכו עובר שאין מקומך עי' השלילה שאתה אתה אותי ו
ועתה ואדעך כאשר ידעתני ולא אשים שום תואר ודבר חילוני מחויבותך וזהו ואדעך למען אמצא
חן כאשר אמרת וזהו והוא הרחב שלא אשים תואר מתכוין כנ"ל ולא אחטיא השעבד ואין עוד דבר כ
פועל ולא נודע להפסק טוב זה עד מה שבכתוב אלא שאין הדור ראוי לכך וכו' שאמרו רבה והשכל כי
כלם שמים ובן רבים וזהו כי עמך הגוי הזה ואין להם שום מתכוין ויפה ונאות מה שנקרא שמך עליהם
עלכן אין חשש מחשבה פועלת ונוהגות לו שפלות מעלה והפסק הקשנה אשר אני שואל ודוק ::

א״כ קאמר ורצה כי צריך פי׳ על ידי דרך השאלה והראה שיהיו כשרים והגונים לפניך ושם קדוש כי עד שאמצא
חן בעיניך אני גם הם יתמלאו וישגו השגה גדולה ונפלאה · א״כ הק׳ כי אין לך עם אלא לבד לבדו כל
הדורות ורצה שתקבל לעולם עוד ולהם כמו ובזמן שאמר מזה עתה להשלים ותקם א״כ ונתנה ראוי
שתשמור אותך בכל מה שתפרש וכו׳ · וה׳ השיבו ואמר לו פני ילכו והנחותי לך כי בעיניך והשאלה
ראוי להסכים ולהשיב מן חברת הכן הבנה בו עד שאל לכבוד ואחר הבקשה גדולות כי׳ בעת הקדש
אין לבקש להשיב והשיב משה אם אין פניך הולכים פי׳ והנכון פני ילכו על מלאך שב הפנים אחר
ילכו והנחותי לך להודיעך עוצם הדרושים האלו ולכן השיבו ואמר אם אין פניך הולכים וכו׳ למען
שלא נעמוד על דעת רבו אם הוא מורה שילכו ולא ישבו כה או אם ילכו עמו ולכ״ה אם אין פניך ה
הולכים פי׳ עמנו אל תעלנו מזה א״כ הק׳ אם אין פניך הולכים שאנו מאמינים ולא כמו שאמרת ילכו ר
שיהיו דהיינו הולכים לבנים בדיבור מקום וזהו שאמר אח״כ ובמה יודע איפה כי מצאתי חן בעיניך אני ועמך וכ׳
הלא בלכתך עמנו פי׳ בהתוכחו ובהלנו את ונפלינו אבל העם אשר על פני האדמה ולזה השיבו גם את
הדבר הזה אשר דברת לבגוד שתהא שכינה בינותכם אעשה כי מצאת חן בעיני פי׳ אודיעך כי מצאת חן
בעיני וכמו שאמרת ונפלינו אני ועמך ע׳ שלא תשרה שכינתי על שום אחד מהם ועוד אודיעך להודיעך כי
ואדעך בשם ויכנו כל הגוים כי ידעתך בשם והיכן הכבודים להכרים מש׳ מדע״ה בעוונותיו ולזה
אמרת ידעתיך בשם התחלה וגם הוספת עוד ומצאת חן בעיני ולכן השיבו ה׳ שלא ידעתיך בשם התחלה אלא
מתחלה מצאת חן מהראות מעשיך והכנתך ואח״כ ואדעך בשם וכו׳ ויאמר וכ׳ הראני נא את כבודך
כי כבודך אינו יכול לראות וגם לא המתוק לו אלא הראני נא כי אתה יכול ובידך היכולת והגדולה ו
והראני נא ונכשו נבנה בתוך גדול לומר שבודאי אני לא אוכל לראות אבל בודאי כי בידך כח וגבורה
לעשותכם יכולת וז״א הראני נא וגם הודות כי בודאי המודר מעכב מה״ו מה שבלחשבות ע׳ כחך ה
הראני וז״א נא בלומר בעת הזאת בהיותי מלובש בחומר קודם הסתלקות הנשמה וזהו הראני נא
והשיב לו השם ית׳ אני אעביר כל טובי על פניך וזהו הכתוב פירשתיו יפה דהיינו שבל חמדן ש
שיעוב הוא בשבילן של משה כמש׳ לנו משה פתיכן עומד בפרק לפניו להשיב חמתו מהשחית ו
והכוונה כי בכל דור ודור שיתחייבו חז׳ ראה מיתתו של משה שנקבר בעבר יש׳ ונין שהיה לו ל
לחיות לעולם א״כ כל דור ודור נחשב כאלו נגזר בקבורים וזהו להשיב חמתו לעשה בכל דור ודור ו
וכמו שבארתי בארוכה · ועוד מאחר הכוונה התחיל בתענה עוגב ובאחם בלות מאמרו ית׳ ולזה
אני אעביר כל טובי על פניך פי׳ לא אתן כוחי לך ואעביר כל טובי ויכולתי יש פיס לעשות כל
מה שלבך חפץ אני אעביר כל טובי ואינו כפי יכולתך לבד וקראתי בשם ה׳ לפניך כי לא תהי׳
מקבל נבואה על ידי שום מלאך אלא בשם ה׳ לפניך מבלי שום התמצעות כלל וחנותי את אשר
אחון וכ׳ כי על ידך אחון לעולמים שהוא דרך תענה וגם להתחננים וזהו ורחמתי את אשר א
ארחם בשויך כמו רחמנות · א״כ הה׳ הוא תענה על ההשגה וההתמעטות היא על הצורות ה
הנשמיות והשכב הראני הכל יהיה על פניך וגם פירשתי בו דבריו על כל דורשי התורה דור דור
ודורשיו דור דור וחכמיו וכ׳ הכל יהיה על פניך פי׳ מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש הכל יהיה על פניך
ובהתמצעותך ובש׳ שאר כל הנביאים הכל יהיה על פניך פי׳ ישיגו על ידי דבקות בך ועל ידך יהיה

נבואתם

נפלאותם וחנותי את אשר אחון לשעה וחנותי כשהו' וגם כשתן הרחמים ורחמתי את אשר ארחם ·· ו
ויהיה שאומר כי כיון בתכונה שתהיה להם כין כשבא שהכל הוא מאתו ית' ישר שיהיה עליו מודעה
ואחר שהקלין לו כל הדבור הזה אמר לו ויאמר לא תוכל לראות פני כלומר שאלתך היא עצומה
כי לא יחשב אם ה' כמוכרח הוא שיכול על כל היכולות אב"א איך נאמר לא יוכל לראות פני יש
כירו יכולת מספיק לעשות באופן שיוכל ולאחר תשובה נלמה נה"ה תשובתו ית' לא תוכל לראות
את פני כי לנושא טבע קיים כי לא נאמר שיכנס כי לא בקורה המושא והכל בנורא והנקב
על מהם בקיות בבקותה כי אין זה המכון בחוקו ית' ולז"א לא תוכל לראות את פני כלומר אין
זה אלא אב"א תהיה מופשט מהחומר לגמרי ואם תתפשט מהחומר אין זו שאלתך ואם כן לא תוכל
כי מהמוגבך לפני בהכרח שיופר הנשמות מזוך ועל כן לא נאמר שאין זה בקרא יכולת ה' אב"א נאמר
גם כן שינעשה עליו ית' נסים וזה בתיבה כן ית' ולכן א"ל לא תוכל לראות את פני כי לא יראני האדם
וחי פירוש כיצד יתעלם האדם להיות חי וקיים ולהשיג כשפטנו והוא מורכב בחומר והנשמות של
ואם ירבה בשכל הנה אינן חומר והתנבים מ"מ לחבר אותם בנא' ויאמר לא יראני האדם וחי שהם
שם התנבים להיותו חי והיותו אדם א"כ על מה שם בם' ויקרא שא"א להשיג ע"י מלאך או שרף ו
ואפי' ע"י חיות הקדש מה שאין בהם עלמון יכולין להשיג כי א"א שיזכבו על ידם ושיגינו מה שאינם
יש עלמן משיגים ולז"א כ לא יראני האדם וחי פי' אפי' חיות הקדש וכיון שכן לא תוכל לראות פני וכו'
אבל אם האדם עלמו יתעלה כמו שהשיג משה באהל מועד ויקרא אל משה לפי שלא היה מדבר
עמו ומעלה עליו על ידי מלאך ולא על ידי חיות אלא היה הוא מדבר עמו מבין שני הכרובים וגו'
ולז"א כי לא יראני האדם וחי ולכן נאמר לו כאן שעדיין לא נעשה המשכן אני אעביר כל טובי על
פניך פי' אעביר אותם ולא אעשה אותם מלאכים שהשפע על ידם כי בכך אין אתה יכול לראות
מה שהם אינן משיגין וקראתי בשם ה' לפניך תבא מעולם האצלות וחנותי את אשר אחון גם ל
לענוים על ידך ורחמתי מלב צבאות ידוע שהעלמות המלאכים היו יראין מגשת אליו עוד אחר
ומת כתהמלך שלא יה משך ד' שהיו היה מהלך לכל העולמות והתחתונים וכו' ולזה נאמר וכל
אדם לא יהיה באהל מועד בבואו וכו' ודרשו חז"ל אפי' אותם שכתוב בהן ודמות פניהם פני אדם
לא היה באהל מועד עד צאתו וזה היו משיגין ישראל על ידי כהן גדול יום הכפורים ומשה אינו בכל
יום לא לעולם הוא מדבר עמו מבין שני הכרובים ולכן לכך אומרו אני אעביר כל טובי על פניך
פי' בשבילך וקראתי וכו' ורוק נחזור לומר על מאן זה לא תוכל לראות את פני אפי' פנים של פנים והיינו
את פני וכו' לא תוכל כי לא יראני וכו' וחזר בראדת מהאין לומר לו ויאמר הנה מקום אתי וכו' ויש
לפרש עוד אני אעביר כל טובי על פניך שתהיה שאי' והתפשט לגמרי וקרן עור פני משה וקראתי
בשם ה' לפניך כי ידעו שבשם שמלאך הפנים הוא מורן לשכינה כך הנה אתה מורן לשפה ונראה
וקראתי בשם ה' לפניך וחנותי את אשר אחון וכו' וחזר ואמר ויא' לא תוכל לראות פני אבל מה ש
שאמרתי אעביר כל טובי ר"ל על פניך אינו בראייה חושיית אלא בבחינת נבואה אבל לא תוכל לראות
את פני כי לא יראני האדם בלזמן שהוא חבוש בחיים הגשמיים וחזר לומר אני אתקן קצת להפך כהנה

מקום אחד כי מי שיוכל להיות בתוך הגוף מקום אחד וזה א"א לבעבור החומר אבל מ"מ ושרחוק בעקבות הלוז
וכ' ורואה את אחורי כי כל מה שלאחרי דהיינו כל המרכבות באותו זה' ... זה יהיה עי' שאמלק קלה
מבו המאחורי כי שאמלק מול פנים המקום שעקבים אחוריים שאהבה לראות את עי' מילוק זה אבל
אם יהיו פני מחופים כשמן שנקרא אחורי לא תוכל לראות ודוק בזה א' ופני לא יראו כי עליה הסתר
מבו מעש את ורואה את אחורי וזו התבונה שהיא להשיג והבן זה ·· **באופן** שאין הכב'
הלחוים והמשנה העליונה כבר מהש"י לא הפשט את החומר כנ"ל ולכן צריך הכנ'
זכירה ויחוד גדול להשיג ליחד האדם בחומו ופנימיות קדושה עולות בקנה אחד ולהפשיט מהחומר
ולכן אמר לא יראני האדם וחי כי כהיותו בזה השיקוף עם החומר אין כח עד שיפשיט חושיו והרגשותיו
לגמרי והיה הגוף כלא היה אז יראני כפנים שלא מרגיש לגמרי שלא זו ודהו שלא אמר יראני אלא יראני
כי לא חושב לראותי והחרדה בקדושתו ואף שאתה כבדר זה לא תוכל לראות את פני כי לראות בעולם ש
שהוא מסך מפסק לגיאת המלוכה כי אם כהעלם קלה עולם צריך קלה התעלמות ולכן אמר ישת חושך מ
סתרו כי עליו קלה התעלמות ויכול להכין כנ"ל כי עליו דקות החו"ם אז יוכל להשיג המלוכה ולעבי ש
שקראו חז"ל שהיה מושג במסך לגיאת המלוכה היינו עי' התעלמות קלה החו"ם כי שיוכל לסבול וזהו ופני
לא יראו שלא לא כן אין כח לראות וה' יאיר עינינו במאור תורתו ·· ובפרק שאינו כתבתי במאמר כאלו
לא ראית ונמצא שאתה רואה אין את רואה ושב"ל שמשה הסתיר פניו ואמר ברעתו שלא יראני האדם וחי כי
ירא מהביט שהאלהים בן יחות ונענש שעבשיו שהוא רואה לא ראה השית בזמן שלא תכן ברצות ה' וחשב
כי לא יראני האדם וחי אפילו שהוא יתברך רואה מ"מ כאשר משפטו יתברך עם בשלו ושבו אתו ו
ולכן לו שבר בשבל עונותיו בתוך בני כשבר נעקד וכ' **סוף דבר** הנה התשובה
הרואה הזן היא הרוקה מהחומר עד שאל שיהו אם תראה אותו לוקח מרחק
יהיה לך כן ועכשיו יתבאר עד זה שאל ויהי נא כי שטם ברוחך שי וכ' כי כשיהיה לך פי שטם כ
ברוחך לפי שיהו נדבק חומרו ועלה לגנס התעלות ולא ידבק כי שטם שהם השגתו בגוף ונפש והשיג
מה שהשיג תבא שי והנה לי מורות אחד לו הקשיה לשאול כי איך אפשר שמה שאשיג אחד א
הפשיטו החומר השיג אותו עי' ואתה בגוף ונפש אבל מ"מ אם תראה אותו לוקח מרחק כי אם תזכה
להשיג עלבון מחקרי בחומר ועכשיו המקבים ותראה אותו לוקח מרחק יהיה לך כן ואם אין לא
יהיה · ויתבן לכאורה שאמר כן להודיע כי הכל תלוי בהפשט החומר ובאומרו לו שהדבר נמנע והא'
אם תראה אותו בתוך לוקח מרחק יהיה ואם אתה מורה שא"א להשיג בתוך דבר רוחני כי אם על ידי נ
נבואה או עי' ההתפשטות המלאך הלבר כענין מגוה וזולתו אבל לקנין התחכמים כאיות החומר ברוחני
אי אפשר כלל ונ"א אם תראה אותו לוקח מרחק יהיה ואם תפסם והאומר כי אין זה אפשר א"כ לא תקוה
לנמנע וזהו ואם אין לא יהיה · או יאמר אם תראה אותו לוקח מרחק פירוש שתדע להבדיל בין ה
הקדש ובין החול והשיג ההפרש שיש בין החומר להשגה יהי לך כן פירוש תשיג אם אתה בתוך אפילו
אפשר שלא עלה זה ואם אין פירוש שאין אתה מבדיל בין שתי הקצוות ותחשוב לחבר את ההפכים וזהו ואם
אין לא יהיה אף שתלוטש ולכן הכוך וכתב ואם אין לא יהיה אף שמכללן היה משמע הלאו ודוק

ואפשר דקאמר על עצמו אל אתה ואם אין לא יהיה גם לי גם לך ודוק. ובכבר פירשנו זה הענין בארוכה ב
פסוק שהזכה ליהודה שהוא מופשט מהחומר ועל זה היה דוד מתפלל הזאת מאחר כתבי מאורן להע
החוב המתחברת נהוא תרדמות הגוף והחומר אשר נכרת הוא מלקות על ידי החרב והנר ומאוד מיר כלב
יהודה כי התאוה הכלבית לא תשלוט ביהודה כאיון דנשמה יעו"ש. **וכן נראה** שהיה
דוד מתפלל כאיון מדבר יהודה כי שהיה מתבודד שם ולזה אמר אס"ל
אתה אשחרך כי אתה אלהי כל בשר ויחרת עליך עלי ושנותך הרבה או יאמר שלא היית אלהים על
הכל אלא בשבילי כי אלי אתה ולכן נשאית אלוה על כל באי העולם ואמרת אתה אנכי ה' אלהיך אנכי אלהי כל ה
העולם מישום כי אלהיך אנכי והיינו מאמרו אלי אתה אשחרך כי צריך לשחרך קודם שאתה תעוררני מאשר
אני את האהבה לא כמו שהיה בזמן תורה שה' מלאכים נראים ויהי קולות וברקים להקים מתגוררות הם
ופרש"י ז"ל נבי והרבה לשחר השחר אותו בקר של מתן תורה בהיות הבקר ויהי קולות וברקים שהוא ית' הקד'
לעורר אהבת ישראל ולכן אמר כאן אשחרך צמאה לך נפשי להתעלם באהבים וגם בשרי הוא הגוף כמה לך
בשרי בארץ ציה ופירש"י בסבר כשם שנפשי צמאה לך גם בשרי כי גם החומר הוא דבק בנשמה כמה לך
בשרי בארץ ציה ועיף בלי מים בצמאון כביון היושב בארץ ציה שלא מקום זרע ורוים אין לשקות שאין מתחזק
צמאון אבל היושב בלב ימים ונהרות או מקום שיש בו מים אף שיצמא להיות לו פה בצמאון אינו מצטער
אבל להיות שהשנה האזיה קשה מקלקל המושג ומושך המושג צמאה לך נפשי וכמה לך בשרי דומה ל
נפשי ובשרי ונוהג כפי המורחק של הגוף יגדל ההשתוקקות ומקו' שאם הנשמה שהיא חלק אלוה צמאה לך
כמ"ש וקו' הגוף שלוקח קו' כשלעון ולכן הבדיל בין שניהם ואמר כמה לך בשרי בארץ ציה ומ"ש כשם הוא על צד
הקו' והחומר כמדבר ועיף מחבובות התורה ופסקותיה כעיף בלי מים ובפני אותן ההשתוקקות כן בקדש
חזיתיך לראות וכו' כי על כן בקדש חזיתיך באותו ההשתוקקות חזיתיך אתה משתוקק כי יותר שהשעל
רוצה לינק פרה רוצה להניק. ושוב לומר כי יותר גדול הוא ההשתוקקות שלך להשפיע על מתוני ל
לקבל וזהו כן בקדש חזיתיך לראות עזך וכו' כי חזיתיך צמא להריק השפע לראות עזך וכבודך.
אי נמי הכ' כן בכרמל הזה היה בקדש חזיתיך לא נתפתקתי כמה שהשפעת אלא כן נב' בתפילות ה
ההשתוקקות שהיה לי בהיותי בארץ ציה ועיף בלי מים שהוא רומז לשכנו כן גם כן בקדש שחזיתיך היית
משתוקק להוסיף אומץ לראות לפני ולפנים עזך וכבודך. א"נ קאי על מ"ת וזהו כן בקדש חזיתיך ש
שבל הנשמות נמצאו שם במתן תורה לראות עזך שהוא התורה וכמ"ש ה' עוז לעמו יתן ה' את כבודו וכו' וזהו
עזך וכבודך כאיון עוז שהוא התורה וכבודך פנים בפנים וכו' וזהו עזך התורה בשובה ובמשו"ו ות"ה.
עוד יתכן לפרש כמ"ש לעיל כן בקדש חזיתיך כי תדיר ההשתוקקות נוכר ומוסיף ואינו שוכך ה
השתוקקות והשנה שהיתה במדברים על הים שנעבר בה ונאמ' זה אלי ואנוהו שהיתה כמוש א'
ולא הוסיפו אלא לעתיד נב' דהביה השנה אחר השנה שלא תפסק אלא הולכת ונוספת לעד ומתגברת כמ"ש
נבי כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון יעו"ש ועל זה אמרו חז"ל אבל לעתיד הנה אלהינו זה וכו' זה ה' קוינו לו ו
ולכן אמר כן בקדש חזיתיך לעבוד שהי כוונות חז"ל ששם כמו רמיתי על העתיד ואמרתי ה' ימלוך וזהו כן
בקדש חזיתיך חזיתיך על הים בקדש שלעתיד יתקדש שמך עלינו לראות עזך וכבודך שאין בו הפסק ולא
כסף עוד. א"נ כן בקדש כאיון לעתיד חזיתיך באותו השתוקקות א"נ במתן תורה ראיתיך לראות עזך
וכבודך על דרך מה שפירשנו כאיון תורה נבי פנים בפנים וכו' עם מה שדרשו חז"ל שבים נראה כבחור ו

ומתן תורה בזמן והכל אחד וזהו כן בקדש חזיתיך דהיינו במתן תורה לראות עוזך דהיינו כשהראה כבודו על
הים ובכבודך בזמן במתן תורה והכל ביחוד גמור פנים בפנים ודו"ק ·   ויתכן על זה הדרך לומר
אלי אתה אשחרך זה אלי ואנוהו ושם עשיתי כן ונקראת שם במדבר צמאה לך נפשי ולא רצו לילך עד שהסיען
משה על כרחן שהיו מתאוין לשכינה כמה לך בשרי כשהלכו במדבר ולא מצאו מים והיינו בארץ ציה ועיף בלי
מים לא היינו צמאים למים אלא לך לבדך · א"נ אין מים אלא תורה על דרך שדרז"ל וכן בקדש חזיתיך במתן
תורה לראות עוזך במשכן ובכבודך במקדש כמה ציון משכן כבודך וכו' · כי טוב חסדך מחיים החסד ש
עשית לנו באותו הזמן טוב מחיים אשר הם טובים שבחים שפתי ישבחונך עד"ז חז"ל שתפלה נקראת
חיי שעה והתורה חיי עולם ועז"א כי טוב חסדך מחיים אשר בהם שפתי ישבחונך ועל זה לא השיגו
ישראל על הים למתן תורה להיות מצפין שעל הים נתנבאו ושרתה עליהם רוח הקדש ואמרו שירה ·
א"נ במתן תורה קאי שפרחה נשמתן והתורה נתנה להם חיים וזהו כי טוב חסדך מחיים התורה היא טוב
לנו מחיים ועל כן שפתי ישבחונך ·   ובזה שדרשו חז"ל וכו' ולהגיד בבקר חסדך אותו בקר של אב'
שאמר בהיות הבקר ויהי קולות וברקים שהשכינה היא מעוררת את האהבה וכמו שנתבאר שם ולזה כי
טוב חסדך שבבקר חסדך לעורר אהבתינו מחיים מהחיים שנתת לנו על כן שפתי ישבחונך · ולזה
כן בקדש חזיתיך מתשוקה להראות עוזך ובכבודך כו' למשמיעים הוד קולו ולהראותם את גדלו ועפ"ז
עוד כי טוב חסדך באותו בקר מחיים ולכן שפתי ישבחונך · א"נ שפתי שאמרו והקדימו נעשה לנשמע
ישבחונך כי אתה הקדמת חסדך לעורר את האהבה כנז' · א"נ שאמרו באותה העת שאמר ובשפתם יכזבו
לו ופי' חז"ל שאותה שעה דברו בשפתותיהם ולבם לא נכון זהו מאמרו ית' שאם כבר מענה לשון ויענו
כל העם יחדיו קול אחד ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע זהו מתגבורת חסדך וזהו שפתי ישבחונך
אותה ולא ישבחו במליצה כי אתה שהוכחת בפינו מענה לשון כנז' כן אברכך בחיי בשמך אשא כפי פי' חז"ל
זו ק"ש ותפלה קאי על ברכות ק"ש שאנחנו נותנין הודאה ותודות וקרבתנו מלכנו לשמך הגדול באהבה
ומברכין על כל הטובה שאתה מטיב לנו ובחרת בנו וזהו בחיי על ברכות ק"ש שבבקר ובערב ·
א"נ כן אברכך בחיי שבכל מעלות ובכל שלוחות ודבקות שאני דבק בך אינן אלא בעזרתך ובהתעוררותך
לי וזהו כן אברכך בחיי שאתה מקור השלוחות ומעורר את שפלותי בשמך אשא כפי · שאתה שמך עלי
ונקראת אלהי ישראל כמו זה אשא כפי · א"נ בשמך אשא כפי דהיינו תפלה עי' מחשבות גאולה להתפלל עי'
כן א"נ איני מתפלל אלא על קדושת שמך וזה כמו זה כנ' בשמך אשא כפי כמו שאתה רודף שלוחות
הנה אין אנו מבקשים אלא שיהיו חיי כמו קדושת שמך וזהו כן אברכך בחיי · ועל קדושת שמך אשא כפי · כמו
חלב ודשן תשבע נפשי דהיינו טוב העוה"ז והעוה"ב ושפתי רננות יהלל פי · ויתכן שאין פי מהלל אלא על
שנתת לי שפתי רננות ואין שפתי ... עד"ז שפי' חז"ל שהשפתים הם חומה ללשון לכן שפתי רננות יהלל
פי · א"נ שפתי רננות יהלל פי קאי על מה שאמר דבקה נפשי אחריך עי' מאמר הנבחר וגם אמר התורה
בי יתמוך לקיים העולם בשבילי כמו שאמרו חז"ל וכו' אני מדבר בצדקה שעשו ישראל וקבלו התורה שאלו כן
נמוגים ארץ וכל יושביה ולכן בי תמכה ימינך א"נ גם לעבר לעולם תמכה בי ולא נמוט מחוך ותמיד ה'
עוזרינו על כבוד שמו ולהיות שדבקה נפשי אחריך ואמרתי נעשה ונשמע בי תמכה ימינך שכפית ה'
ההר כגיגית · א"נ שדבקה נפשי אחריך במתן תורה ואלמלא שבכבוד בי תמכה ימינך להחזיר נשמות
ישראל עומדים והקיום · והמה א"נ לשואה יבקשו נפשי · יבואו בתחתיות הארץ מפני פחד ה' שהחזירו לי

עין

עון העגל יבואו בתחתיות הארץ כאשר הם משפילים אותו לארץ או יבוא שאומרים על נפשי יבואו בתחתיות
הארץ מפני פחד ה׳ ומהדר גאונו ומחפיפים עצמן מתן תורה לגבוה או הכך כונתו יב׳ שהיא אות לטובה ״

ובמס׳ מנחות פ״ה אמרו ליה רבנן לר׳ פרידא ר׳ עזרא בר בריה דר׳ אבטולס דהוה
עשירי לר׳ אלעזר בן עזריה דהוה עשירי לעזרא הסופר קאי א
אבבא אמר מאי כולי האי אי בר אוריין יאי ואי בר אוריין ובר אבהן יאי ויאי אי בר אבהן ולאו בר
אוריין אשתא תיכליה א״ל בר אוריין הוא א״ל ליעול וליתי חזייה דהוה עציבא דעתיה פתח ואמר א
אמרתי לה׳ ה׳ אתה טובתי בל עליך· אמרה כנסת ישראל לפני הקב״ה רבש״ע החזק לי טובה שהודעתיך ד
בעולם· אמר לה טובתי בל עליך איני מחזיק טובה אלא לאברהם יצחק ויעקב שהודיעוני תחלה ב
בעולם שנאמר לקדושים אשר בארץ המה ואדירי כל חפצי בם· כיון דשמעיה דאמר אדיר פתח ואמר
יבא אדיר ויפרע לאדירים מאדירים באדירים יבא אדיר זה הקב״ה דכתי׳ אדיר במרום ה׳ ויפרע ל
לאדירים אלו ישראל דכתי׳ ואדירי כל חפצי בם מאדירים אלו המצריים שנאמ׳ צללו כעופרת במים אדירים
באדירים אלו מים שנאמר מקולות מים רבים אדירים משברי ים· יבא ידיד בן ידיד ויבנה ידי׳
לידיד בחלק ידיד ויתכפרו בו ידידים· יבא ידיד זה שלמה שנאמר ויקרא את שמו ידיד יה בן ידיד
זה אברהם דכתיב מה לידידי בביתי ויבנה ידיד זה בית המקדש שנאמר מה ידידות משכנותיך
ה׳ לידיד זה הקב״ה שנאמר אשירה נא לידידי בחלקו של ידיד זה בנימין שנאמר לבנימין אמר·
ידיד ה׳ ישכון לבטח ויתכפרו בו ידידים אלו ישראל דכתיב ידידות נפשי· יבא טוב ויקבל טוב מטוב
לטובים יבא טוב זה משה שנאמר כי טוב הוא· ויקבל טוב זה תורה שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם
מטוב זה הקב״ה שנאמר טוב ה׳ לכל לטובים אלו ישראל שנאמר היטיבה ה׳ לטובים יבא זה ויקבל
זאת מזה לעם זה יבא זה זה משה שנאמר כי זה משה האיש ויקבל זאת זו תורה שנאמר וזאת
התורה אשר שם משה מזה זה הקב״ה דכתיב זה אלי ואנוהו לעם זו אלו ישראל דכתי׳ עם זו קנית ״ עכ״ל·

וצריך ביאור מה לא נשתיירו הני רבנן מקרא דאשכחן בשהו וכו׳ והפליגו מיחסו עד ש
שאמרו קמיה מאי זקן הדור ואם פרצו על שמועותיו הזקן ודבו לשאלתו
יחסו דבאקרא דלא ידענו לה שפי׳ ליה לגזרתא ודרבנן למודעי נפשיה וכו׳ אחרים יכול להתרעם על ר׳ פרידא
למה כעס כולכך עד שבא ליה קללת אחרים ולא הקלל חדש· ואיך בכל כעסן נתהפך ביחסו עד שאמר
אי בר אוריין ובר אבהן יאי ויאי והלא היחס שלו הודיעוהו לו ולא נשאר הספק אלא בו ולמה הזכיר יחסו
ועוד גם בזו לא היה לספק בהאמרו׳ ההם מנ׳ דורות ואיך המזכרת על אבתיה שלה תורה ולמה קללו והקב׳ לו
ולמאי הוה דעתיה עציבא ואם שמע כדבריו לא קיים כיון דשמע דאוריין בר אוריין הוא וכו׳ ועוד מאי
יחס לענין יש לדרשת אגדה זו לשעה· ועוד מאי דעתיה דר׳ עזרא דקתני נמי כיון דשמעיה דאמר אדיר ״
ועוד דבשלמא לשעתן אדיר נקיט ליה משום דשמעיה דקאמר אדיר אבל איך מאי שאמריהון הכא ומענ׳ בדרשו ל
נבא ויקבל וכו׳ מה״ט לא שייך הכא כלל· ואמו כי דוכלא ליתי כל מאי דרמי לחך ״ ועוד מה היא הכוונה
בזה ומה שורש דבר נשרש בדבריהם הללו· ועוד דמאן תורה קרא לבנין בה׳ ולמאי שייך לסתר כולהו ולמאי
בתולה לענינא דתורה בשיטם א׳ בענין טוב וא׳ בענין זה ״

והנראה דהנה ודאי רבנן הודיעו לו לר׳ פרידא יחסו ועולתו שהוא שליש׳ לר׳ אבטולס ולא פ
פסקה תורה משלשתן ור׳ אבטולס עשירי לראב״ע וראב״ע עשירי לעזרא הסופר לא
יתפרדו משות וקאי אבבא ועמידתו בפתח והרבה הוכשר ועלות בעיני מה שהיה אומר דו״ה. לו מהרד״

ימים מבכורי ולהכי שאמר שאין רבנן לפני ר' פרידא ולא נכנס היה בכהן שודה ושאלות שר' פרן הקנס שהר ל
עוה"י. ולמה כעס ר' פרידא ואמר הכי כיון היתה עיקר והרבנן למורתו להוסיף עוד מאלו ט' שהודיעו על
הפתח הוא כמו שהולך לפעול הבית שיצא להקביל פניו ומון שר' פרידא היה בן ת' שנה כמו שאמרו ז"ל בפ"ב
דעירובין שחזר הלכה עם תלמידו ת' פעמים ולא ידע ואמר לו שיחזור עוד ת' פעמים אחרים ונתן"
אב"א היה ראוי למורגל במקנה שיצא להקביל פניו ולהם כעס. ולהרבן עקרי ז"ל מלאתי שהודיעוהו זה
שבוראי כתב כל הדורות אלו להפליג זקנתו והכבד אבותיו. שנשם הוא להודיע לתלמידיו שלא זכה לזקנה
ומדים אלו אלא מפני התורה ולכן אין היתה שיקר את המעשה ולמה לא הזכיר לו שהיה הוא בן תורה ו
משום בר אוריין ובר אבהן הה"א כמו שהוא בר אבהן הוא בר אוריין אב"א ותו וכו' עכ"ב"

באופן

זה היה על הפתח כמו שהולך שילך לו הזקן המורגל ולכן קראו הזקן ואמר ואתו כולי האי
בר אוריין וכו' כי אמר צריך להזכיר יחסו ואף שאינו מיוחס מני ליה כתורה שלו וזהו
וכו' כאומר אמר מה שיש לו אב יחוס ושאין לו אב יחוס אב"א זה הכבוד הוא בשביל כבוד [illegible]
אמרי' הרבנן כמו וכו' שהרגן שרבים תלמוד תורה אב"א בר אוריין וכו' כאומר על הוא מדבר. וכו'
בר אוריין ובר אבהן כי' אם זה וזה יש כמו תורתו וגדולת אבותיו אב"א היה לבם להתחיל בתורתו ולאחר
להפליג שבחו בגדולת אבותיו כמו וכו' וכו' כי' כך היה לבם לעשות ולהתחיל אבל לא על אבותיו ו
אם אין למעלה אלא מעלת אבותיו היא שיזכה ועל זה הרחיקם בפני אב"א זה שבחו אבל המעלה כב'
ומפני יחס אבותיו ומצד כל זה אם כן מעלת הכהונה ומשם על זה היא להתכבד. ובשביל לו
בר אוריין הוא כי' וכו' ונעלם ממנו מעלת דרך ארץ ועוד שבר אוריין הוא ולא היתה כוונתו להוסיף.
יחסו אלא להגדיל שבחו בתורה ויחס אבותיו לו בר אוריין הוא כי' מתוכם הוא אב"א וכו' כמו רבנן שאילו ה
הכא בר אוריין הוא והמפורסם בתורה בר אבהן. ועל זה כמו הקשה להם אם היה בר אוריין מה צריך לומר
למעלה ולמה ואין לו בושה ולכן לא נמצא ולמה על ראש כל כך. והכן שאמר וכו' בר אוריין כ"ל שיהיו ה
העיד שהוא בר אוריין הוא בשביל יחסו כהקביל התורתו ואבותיו אף שיש ודאי שלם וגדולת ממנו [illegible] קדשו
ועל זה וכו' הכלה הוא בר אוריין מעלת רבנן אבהן אלא שזה וזה יש לו זה וזה וכו' בר אבהן ועם
כל זה אינו בר אוריין בלא אף' בהלכות אבותיו אב"א זה כבוד לנגדו ואשת הכלה כעזה כהן מצוה לכבד"
כבן וכו' [illegible] בר אוריין הוא כל [illegible] מעלת אבותיו כ"ל א"ל לשאול ולמה כאומר כולא כר. אב"א
לזה [illegible] כבלה נמי כולא בר" והכן הכא וכו' בר אוריין וכו' כי אם להודיע בר אוריין הוא וזה כן על
עצמו כן על [illegible] שיש כאן הכי רבנן כל בר אוריין כולא בר הוא שיאמר וכו' שיש [illegible] על התורה שלו א
ואמרתם כן שהוא זה וזה אב"א היה לו להכנס ורוצה להודיע כאותם הוא בר אוריין זה ויכנס ואם זה וזה
הוא זה וזה. ואם אינו בר אוריין והוא בר אבהן אין המלכות ואף' ברשות לא יכנס למקום אין להכבד."
אב"א היה מסתפק אם לעזבתו [illegible] וכו' [illegible] לעזבתו הוא שהוא בר אוריין ולהעיד על כך א
אמרו לו היתה שיחסו מורה על שלמות עצמו כן רבותיו ויהא כוונתם אף' שעדיין לא נודע אותו ולא
בהקדם בקנקנו אלא שרוצה יחסו יעיד על היותו בן תורה כי תורה חוזרת על אכסניא שלה [illegible] ל
להודיע כי אין המקום הוא בר אוריין זה וכו' בר אוריין ובר אבהן כי' שבכבר בהקדם אותו שהוא בר אוריין ועם
הוא בר אבהן והקדים כמו כן לפני שבועה אין רשות להכנס לפני ולפנים לפני אלא בהיותו ת"ח ובעל כנ
הכהן הראשון כמו וכו' [illegible] לפני ליה אפרידא בשבועות שינה וכו' ולא היינו צריך להוסיף אלא
יחס אבותיו אב"א הוא זה וזה כבריכם היו [illegible] והנעלם במקומן ושאין זה הוא אם כוונתם לעזבה ואם

ואב"א וכו' בר אוריין ובר אבהן וכו' וכו' והכונה להוסיף על התורה וכו'

כוונתם

כוונתם למודיענו כי בר אבהן ולאו בר אוריין כמש' יקוט הרם ולהה' הלך ילך ובכה נושא משך ה
הזרע המתייחם לפי זרעו ופי' מה' תשא הבלה אין צריך לזה ולמה לא דברתם נכונה והמרפקים ו
ושקותם את הדרך עלה שלא היה להם למוש ולדבר אבק לשון הרע כי הוא המלבין כמ"ש פי' את שלהנן
הזקן וב' והדברים יתבררו בלי שתקפצו לאבק לשון הרע . והשיבו לו שאין כוונתם אלא לשאול
דהיינו שהוא בר אוריין כיון שהוא בר אבהן וזה מפי השמועה . ויתכן דומה עלנו אלו אמתת לשאול ולעתי
עכשיו אמר . כנס ויצא שלא מריבות ולמה התכונה את הכל כל החרדה הזאת כמרובה וכו' : וכיון
דחזיה כשנכלה כשיטה פתח ואמר לאישים כשנתן אחרת לה' אחתך והכתוב אומר כותבים הכתוב ולא
אמרת לה' אחתך ואלו קאמר רעיתי כל עלך וכו' הוא המדבר כבני עזבה ואומר עזבתי כל עלך ו
ואם הכוונה לומר שאינך חייב להיות לך אלא קאמר כתיבה לקדושים אשר בארץ המה וב' כאומן ש
שאין לו הכנה כלל ואינן מתיישבים עם שלפנינו ולא למחרן להם כדי כהכונה שאמרה כנסת ישראל
לה' אדוני אתה פי' את אדון נכון על כל המעשים . והמעשיך כעולם והם השיבם עזבתי כל עלך כי
אינו מחזיק עזבה שהודיעו עזבתי כעולם אלא לאבותם יצחק ויעקב לקדושים אשר בארץ המה שהם
היו שהודיעו שהוא ית' כעולם ואמר מה שנעלה סבה ה' עד ישבר לא היה אלא באבותם שהם היו תהלה ו
ונם כמו הכל כאבותם ונתן שאמר ל' במקום אחר ולמי אני מחזיק עזבה לאבות הקדושים ואמר
קו מדליך אלא הק' ולמי אני מחזיק עזבה כמו קבלתי שכל את התורה ומיתמם לאבות שהם היו עבדי
קן כהופכם להם האומות כחנות כן שכתובן ה' אהבה לישראל ועושה להם נסים כמ"ש חז"ל נפי ענה אותי
עשר פלא שהביא אותם ממצרים והלאה להם הנסים שעשה לישראל וכן כמוכן תורה חז"ל לקחת מתוכך
בלבם כזכות אברהם וכן כה תאמר לבית יעקב בזכות יעקב וב' ישנ' ולמה אמר עזבתי כל עלך
אינו מחזיק עזבה אף כמו שהודיעו שבל שהוא כעולם אלא לטובה הראשונה דהיינו אבות העולם שנאמר
לקדושים אשר בארץ המה פי' שנה היותם בארץ הם הם המדברים ואחרי כל חבל כנ ועם אדיבי שכל חבלי
כם פי' כל מה שאתם עושים חבל כנ אינו אלא כם ועליהם ובזכותם כמ"ש חז"ל נבי אמר לך בקורא לך גדיך זה
אשר כמו אחרן וב' שזכה לו ולזכותו לעולם . היוצא מכללם כי כבר חלקים ונגעו מאחרים הם כ
עולם בזכות אבותם והכל מתייחס לאבותם אבל שיהיו בקבלת השלמות כי תורה מחוברת על
הכתובה שלה כמ"ש טוב יהיה לבן כי נס כנ"ה ולכן מי שהוא ערך ישישים אם הגון הוא אין מחזיקין עזבה
אלא לאבות ואם הן אינן כוונת חייב ענוש כמה שאמר כל זה הדרוש לקידושי הערוך ..

ור' עזרא כתבותי הנה אותו שאין כן כוונת הכתוב וכמו שהשיבוה לאמר אחיו כחה ואמר כ
כאן ולכן זה על האבות אלא על הכנסים נכחה ואמר יבא אלהי וב' יבא ופי' מושם בקשת
לה מה' לא נתנה תורה לאבותם ושאר האבות ואמר לא נעשה ה' אותות כמו שנעשה עד' האבות ש
שבורה על ידי יצאת ממצרים נתגלה נתן ה' בנותם והבונו העולם ועוד יה' בזה נוכה אמר . לא שקיו
המצרים ולא נתן ומה דהן על ככה לכה להם אחריהם כי גם בגלות ואם ה' אותות היתה נסבה ל
להעניש אותם ולמה לא נעשה כן במצרים הפלא מה' ככה וכן בכבודות כמו כן תורה למה לא נתנה תורה
להם עליהם שכמן מה שלא דבר יתחזקו אבי' שמחה ראשה וכן אחרן גדולים יותר מים נצחה שמכן יותר מהם
ומה' למה לא נתנה להם תורה . וכן למה לא זכה ה' לתת תורה למה ודרשום בכברים ואומר להם לא תבקש לך
תעלוג ועוד למה כמוכן תורה גלה כמו דבבה של וכשלמות קדושת ים סוף נתנה ה' לכבוד שנאמר ה

אין המלאכות והדבר מוסב שישלח המלאך ויתרבה כמש"כ בתחילת שמעון ע"י המלאך ולא שלא בהם ו
ויכשון וכו' ועוד יש תימה למה אמר משה לישראל ה' ילחם לכם ואתם תחרישון ויותר עוד היה שיגביר
כח ישראל שהם ילחמו יחד ויסתכנו מכל צדדיהם ויתנקמו משונאיהם כדבר אותו הכת שאמרו נעשה ג
ערכי מלחמה ולמה אמר ואתם תחרישון

ולזה פירש

רה"ק ויאמר וכו' כי לא הקפידה על
החכם של פרעה ושאר הרבים לשוב למצרים אחרי ישראל אחרי אשר שלחם וזה
קודם צאו ממקום עמי פירוש קודם אתם צאו כולכם רשות כי כל כוונתכם עתה שאין בלקיחת רשות לא היתה
את מרוצתכם ולהביא על מצרים המכות הגדולות ולהשאל ולהנצל שאלות שאלו להכותכם פום הזה ו
וזהו קודם צאו מתוך עמי פ' מי יוכל לעכב אחר היד הגדולה הזו ולמה אמר לא משה אמור הרי אתם כ
כרשותכם הרי אתם כבר חורין הרי אתם לעצמכם כי אין לך רשות להוציאכן כשגל כרצונכם כי אכן כרשותי
עדיין וכן אתכם בני חורין כי שבר ה' מוטה רשעים הרי אתם לעצמכם אם תרצו לשבת כאן ואין עוד ה
ההלכות כבם את"ז לפי שיש קנין הגוף ויש קנין הדמים ויש אונס שלא מן הקנין על שלא את שיש כבן כ
עבדים א' לעצמכם להוציא עבד שיש בו קנין הגוף ולהוציא קנין דמים אמר כרשותכם ולהוציא כיוצא
המלכות כאמרו' אתם עתה בקייתן במתפקת המלכה מונח על זה אמר הרי אתם בני חורין והמלך חזר בו
והלך ורדף ולמה לא שב שנרבם ליום · ועוד המלך נכלה כל בחור רכב מצרים כולם ולא נותן עד
היום ועוד היכי קאמר ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים הכי כבר יצאו גאולים · ועוד מאי
אמרו אשירה לה' כי גאה גאה וכי כל גאותו ית' הוא על המצריים ומה אנוש כי יזכרנו הכתוב ועוד שהקלה
ואמר סוס ורוכבו רמה בים ושאר הכתובים צריך להוכיחם לפי דרכנו ולמה השיב ואמר יבא אליו וידע
המצרים לאדירים כאדירים באדיר כמו והא כי הכל במשקל הקדש כדעת עליון כי לא להוציא הש"י אותך ל
לבב פרעה ועבדיו אם לא שאין חייבין וכמו' חז"ל גבי כמעשה ארץ מצרים שהיו ה' לדור החיוב מבל
שלפניו כדי להוציא אתם ולהודיע גבורתו בעולם ולקדש שמו ית' נראה כי אין המלאכים היו חייבין והיו י
לענוש וכד' להענישם כיון שהיו לענוש אין להרהר למה יחזק את לבם ומה גם כי חשבו מאירוד
על יכולה' להענישם כמש' הכה נתהוותה לו ית' ונדונים כמים שכבר נשבע של יביא מבול של מים
וחזקו כבים מעלם וחשבו להכחיש ולהחיש כח גבורה שלמעלן ולכן נקראו אדירים נם ה' צבאות
יען כי לא הבואום רעה ולא ימנעו על יד שום אחד מהמכות אשר במצרים שנענשו בהלקאות משה ו
ואהרן · ולכן רצה הקב"ה נהענישם מענין העשר מכות והרבה הרגם במצרים ידו הגדולה כמש' במלאכי
לקו וכו' ועל הים לקו חמשים וחמשים מכות וזהו את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים נלא על יד
המלאך נלא ע"י ישראל שנתגלה עכשיו שהוא יכלם נחים להם בשביל אבו ית' הגלם וכלם נחיב ולא חשך
מאות נפשם והייתם שנגלו במצרים לדבר הפונה מאוס כאשר היה הדבר במצרים להודיע שאין ית' ל
לבבין וזהו ואמרו יבא אחר כי' שהאלה' במרום ית' שנתחברו עליו שלא יענישם רצה שהוא ית' יענישם
שלא ע"י משה וזולתו שלא הוא כעלמו על יד היד הגדולה אשר עשה ה' בעצמו במצרים ולמה ידע הוא ית'
שהוא אדיר מאדירים שהם בשר ודם ידע מהם ע"י עלם גדולתו ית' ולא יחוש רואה צירו וזה לנקום
נקמות בני ישראל שנקראו אדירים שנאמר ואדירי כל חפצי בם שאפי' המכות לא נגעו שאבכורתם שנאמ'
אבות יעקב אשר פדה את אברהם וזהו ואדירי כל חפצי שמכות היה בשבילם פנ' וכמו שנתבאר גבי מש'
משל למי שיצא כיון לשרף והיה המלך אם עלונום וכו' יע"ש   ולכן הביא הקב"ה את ישראל במצרים · ועל

כן אמרו אמונה רמזי ישראל כי ה׳ נלחם להם במצרים כי מלבד מה שנלחם במצרים נלחם עתה להם
ובמצרים הוא עניין נוסף שזה וזה נסים וזהו יבא אחד ויכרע מאבירים לאבירים. וקראן לישראל א
אבירים כי כבר עלו הם לרגלו של משה מן הים כמש״ה חז״ל גבי שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי
בקרבו שכולן עלו מן הים מגבירת כונה לרגלו של משה וכמו שאמרו כל זה גבי המשקין משקין
את משקיהן שאלו הם המשקין שעלו והם זכו להנצל והמשקין נכולו מיד כל העשר מכות והם
זכו לנחות בשיקוען והם משקין את משקשקן וזהו אמרו לשיס מה כונת מעשיך וכו׳ ולכן קראן
לישראל אבירים על שם שעלו מהמים האבירים ויכרעו להם המצרים כמש״ה אחזן לבו שוטעלם באהבים
אל המים שאמר מקולות מים רבים אדירים כי המים נקראו אדירים שהם משברים גלות גלי הים
שכל אחד ואחד מהגלים מחשב להחריב העולם וכמש״ה אשר קנין לו נחות ימה בשושנה כוחא כתוב
עליה שהוא וכו׳ וזהו אדירים משברי ים מה אדירים אדיר במרום ה׳ כלומר להיות וכו׳ אמר עשה
שהמים של הים הם במרום והיבשה למטה ושם הוא גבולים חק עולם ולא יעברונהו וזהו אדיר
במרום ה׳ וכברע כענין קריעת הים שהקב״ה גלגל עליהם כל מימות שבעולם בתוך מים אים שהמים
העליונים בתוך מים יחולו של מים התחתונים אף ירבו הכוחות תהום אל תהום וזהו ראה כים כי
התחתונים נכרעו מהם במים העליונים והעליונים במים התחתונים שראו שבו של מצרים מת על שפת
הים וזהו ראה ויזה והאדום ורוכבו רמה בים וכן פירשו גבי לגוזר ים סוף לגזרים שה׳ עשה הים
עשרות שהמים שעמדו אלהים שהשליכו את הכנים של ישראל כן כן נעשים ערימה וזהו כמו׳
אותם המים שעלו האבירים וכן נאמר וישובו המים אותם מים וכמש״ה שם בבוא הים ימש״ ׳ וזהו
נערמו מים׳ ויהגף אנקלוס תבירון מיא וכמש״ה חז״ל גבי אחזן לבו שוטעלם חייבם הם הולכים למים
וכל אחד ואחד היו נודרו למזבולן כוח והשבה שמבולן שעשה לבן השרבל הוא כענין תבואהן שוא׳
ונלבר בעמונו בנ׳ באומן שזהן וזהו יבא אדיר כלומר מש״ כן אגף שהקיים עליהם שאמר ה׳ איש
מלחמה הוא בעצמו ה׳ שאין שעומד כבודו ולא הביא מבול של מים אלא הם באו למבולן׳ וזהו
יבא אדיר ויכרע מאבירים לאבירים שכל אחת כם עי׳ הדור הזה דור ישרים והם מוכן לקבל התו׳
ולהגדיל תורה ולהאדיר וזהו שאמרו שאמרו חז״ל מדדר הקב״ה כל הדורות ולא מצא דור שראוי לקבל התורה
אלא דור המדבר וזהו שקראן אדירים שנאמר ואדירי כל חפצי בם כי הם כם שיקבלו התורה עד׳ שאמז״ל
גבי יעבון לשרם קושיה וזהו שאמר ויושע ה׳ ביום ההוא הוא בעצמו עשה התשועה כי אותה שקראה
נקראת ישועת מצרים לא ישועה וזו שהיא הישועה עשה ה׳ בעצמו מיד מצרים ויראו את מצרים גם שבו
של מצרים מת על שפת הים וכל אחד היה מכיר את רבו וא״ל דברי תוכחות וכמש״ה אותך וכו׳ וירא
ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה׳ במצרים כאן עכשיו בנ׳ ולא ויראו העם את ה׳ שגלה עליהם ויאמינו ב
ובמשה עבדו וכו׳ כי כל מה שעשה במצרים היה מעין היד הגדולה והיה עבדו וכו׳ עד שאמ״ש
עבדו וכו׳ שרו כם דברי אותותיו שעשה היד הגדולה עליהם והוא וכו׳ ויוצא עמו בששון אבל ה
תחלה אמר ויוציאם בכסף וזהב ואין בשבטיו כושל ועכשו אמר ויוצא עמו בששון ברינה את בחיריו׳
קיימו על שירת הים וקראם בחיריו שהם שבחר הקב״ה כל הדורות ולא מצא דור כאוי כאותו הדור וכו׳
ולזה אמר אשירה לה׳ כי גאה גאה כי התחלה עשה בהם שפטים עי׳ משה ואח״כ גאה והראה היד הגדולה
וכמש״ה כי זכר את דבר קדשו את אברהם עבדו ויוצא עמו בששון ברינה את בחיריו כנ׳ אנ׳ קאי על האבות

שאמר בנה המקום עשה כלה וכו׳ ועוד אמר נחה נחה שנראה כב׳ המלות הא׳ שבבין אמרת וקיים ו
ולא יביא מבול והב׳ שנדרן למבולן ומום ורכבו כראה כיום וכו׳ הג׳ נחה לרשע רבינו בחטאים נחה על
היום · הד׳ נחה לישראל ולמצרים ולגוים והאר יבא אליך כי שנזר והאר שלא יעשו עשה ונחהו ולא
עוד מלאך את עוד יבא אליך ויברע למצרים ומצרים במצרים שהם היום ״

ולהכיתנא

והדר מפרש וקודם הכל אמר יבא אליך ביומי אברהם ושאר האבות אמר
הכתוב לאברהם בן אבי. ולישקב נאמר אשלך גם עלה במראה של
יעלת מצרים וקריעת ים סוף אמר יבא אליך וחזר עבשיו ופירש כבבין דהיינו בימי הבנים חום וקייםי
הכל והראשון היה הנבואה כמדובר · וכן נראה כב׳ נח שנא׳ לא אוסיף עוד לקלל את האדמה בעבור ה
האדם ולא אוסיף להכות כל חי כאשר עשיתי שפרוש שאינו מקלל היבשה בעבור האדם ולא מעשה ב
בכוללן מבול · ולקיים אמר עוד ולא יכרת כל בשר ממי המבול דהיינו עשן כלל והוסיף עוד ואמר
ולא יהיה עוד מבול לשחת הארץ אבל אם אחר עשה רעות נזדון למבולו לא לשחת הארץ אלא הוא ילך לפני
ולכן נזכר שם לעיל ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש ומיד האדם מיד איש אחיו אדרוש את נפש ה
האדם לומר שיש באן מיעוט בשבועה זו. וזהו ואך דמכם וכו׳ אדרוש את נפש האדם לומר שאין
אותו בחום. ולזה אמר שופך דם האדם באדם דהיינו המשפיטין בחום כדו ישפך על הדום וכו׳ ״
ולזה אמר ואתם פרו ורבו שרצו בארץ ורבו בה לרמוז על ישראל שהיו במצרים ובאו לתקן עון דור
המבול ולומר עליהם פרו וישרצו וכו׳ והמצריים שהיו רשעים נרמזים שבהם והיו מתגדרים ו
ומתגדרים ונראה הרעה וחזרו והשיבו את ישראל בחום נרמזים ועל זה אמר ויקרן עבה יכעשו כי
כי נבולה מבול האלהים כי כדבר אשר זדו ונהרו עליהם בקהרה שבשלו בה נתבטלו כאומר
הם בעון שם בימי המבול ונהרו ונוח לבוא · ובמש׳ חז״ל הזורן ר״ה׳ דור חייב שנתגלה שבת וזהו
הפוך רשעים ואומר זה דור המבול וזהו על הרשעים שבהם והעובים שלבו אמטו׳ שהיו קלה בבינוניי
שהיו מחבעבטו של נח וחית צדיקים ישמור ויגאלן ולכן לא נענשו ולא נגאלו · ולזה נוחה אז׳ יבא
אליך ויברע ומצרים למצרים במצרים בכך פתח שכן נרמז בתורה וחזר ופירש יבא אליך יד
הקב״ה ויברע וכו׳ וכזה נוח שקיע כל בל הספיקות אשר היו בדבר הזה והמוכות נתרצו ״ אבל רש״י כתב
יבא אליך וכו׳ כאומר כך אמר הקב״ה במעשה נקרא במצרים פי׳ קבל לומר אמר בלשון עתיד הז״ל בא אליך
ועמו מצרים וכו׳ את משה שהמלכים אחרון שהם יעשו הנסים וכו׳ לא רבה ואמר כך ברמז׳ יבא אליך ויברע
שלכן תרגם לשון דבבן בו׳ שאמר יבא אליך ולכן אמר שם ויסע מלאך האלהים ונשבה׳ בעלון וזהו וישפט
ה׳ וכו׳ ואם תאמר לי דם או חבר אמרנו זה נב׳ כאומרו ויסר את אופן מרכבותיו דקאי על המרכבה קטנות
וינהגהו וכו׳ וכן אמר כי ה׳ נלחם להם במצרים וכן גל שכתוב גבי וירכב על כרוב ויעוף שאתגל שנגלה
הכרוב מהמרכבה וככב עלין לכבר ויסר את אופן מרכבותיו וכו׳ וגל׳ כי צורת כרוב היינו רמז שהיה מ
מונה על חיבת ישראל במש׳ כי נער ישראל ואוהבהו ובמש׳ גל גבי בקטן הזה ישע׳ גבי אחות לנו קטנה
וכו׳ ולפי דרכינו נראה שזה רמוז בתורה ומפרש שכן מופקה לומר וזו היא בונת הכתוב באומרו ואחרי
כל חפצם שאומר על המצרים האלו שהם ישראל וכן המלכים אמטו׳ שנקראו אבירים אין חפצם בם אבל
אל הם שחפצו לקרב שהיו על ידם שאחרות שלהם לישובה ולכן אמר בא אליך וזהו חפצו שאני אמר ״ ו
ומה שא׳ כל חפצם היינו לומר תשובה על זה בשאלנו כי למה לא עשה ה׳ גם זה עליה שלוה והשיב שאמר

כנגד מה שישראל יקבלו את התורה ולמ״ה יבא טוב וכו׳ ויקבל טוב וכו׳ באומרו הרעננה לא נתן להם התורה
הכא ודוד המלך שקבלו מלכותו עליהם וראה מה שלא ראה יחזקאל והם שאלו את התורה תורה שבע
ואמרו עזו ואמרת יה שבאו לקבל התורה לפי שחשבו הם שאין שאר לראות פני שכינה ואמר זה
אלי אב״ן אין שעה נכונה מזו ואמרו הא׳ יה׳ לא הוכשר כשעון ואמר עדין לא בא זמן שלכם להיות:

וביאור הדברים לדעתי הוא כי הכלה ה׳ לעשות אותם בהיותם עדין בתערובת ז
זוהמת הנחש אעפ״י שעברו משלפים כעוץ ולעבוד ונגונו כחים ותקונים
הגוף וכחים והשלמתו לגוויה מ״מ עדין לא נזדככו ולא תוקן כחלו כחו שחסרון בתורתה שא״ל
משה עלה כשען ונתקדש כשען וכו׳ כי עם היותו משה שהיה טוב ואין בו שום תערובת כלל
מ״מ כשעלה כשען נתעלה אפי׳ אחר מתן תורה שזכה משה עד מה שזכה מ״מ להוריד הלוחות
כמ״ש ע״ר נבואים עלה חכם שכבר היה חכם ועלה למעלה ויורד עוז מכשולה כנ׳ לכך היה
צריך עליה כשען ועוד נתקדש כשען וכם אמרו ז״ל שישב שם וכו׳ ואמרו למשך אכילה שכשען
וכו׳ וכן עוד ישב מ׳ יום כנגד מ׳ יום של יצירת הולד לתקן מעין של משה עם היותו טוב ומקהלת
הלידה ואפי׳ אחר מתן תורה כה לעלות למעלה ועלה כשען ונתקדש כשען ועל ידי כך זכה ל
לעלות למעלה ולהתקדש ושוב יזכה ויוכל להוריד עוז מכשולה כמ״ש מי עלה שמים וירד וכו׳
ועי׳ וכו׳ ז״ל זה משה וכש״ כ שאר שלא היו כגדר משה איך יוכלו לקבל התורה וכם אמרו שעמדו
לפני הר סיני והפסק זוהמתן מ״מ עיקר שאותן כהר סיני אין להם כח כלל לכך הכלה ה׳ ועשה
תמיד להעלות עליהם ועי׳ שאמרו ואמרו זה אלי וכו׳ הותשכח חורים ויכלו נותרים לקבל אבל
הרבן ומים מתוקין מתורה ועל יה כך שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו וא״ל אם שמוע תשמע ז
כי כן כשתן תורה לקול ה׳ והישר בעיניו וכו׳ ולכן זכו והקהלו עשיה לשמיעה כאומן שעה היות ש
שאין עדין צריכין תקון הכלה חקדו ונגלה כבוד ה׳ אמונה לאהיש ולמוכר כל הגלגלות הקלוה הנשארים
הזכנו לעמוד לפני הר סיני כמ״ש נכי שו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו התורה דיינו [illegible] וכבן הוכי
ולא כשתן תורה כי לאבות להיות גוכן נרתק מ״מ לקבל הלוחות ולהיותם הם מכוונין כנגד רבון ה
העולם שלזה הקהלו עשיה לשמיעה שידעו דלונו יה׳ וישמעו אחר שכוונו להכנה מרוב כל האלוהות
עד דוד עה׳ שאמר עליו אש כלבבו וכו׳ יעוי׳ ועל ידי כך נכ׳ יזכו להם ולדורותיהם לכל היומם והפסק ז
זוהמת הנחש ויתוקן כראוי של מ״ה ויהיו הם מקבלין התורה כי׳ שיהיה נוכן בשום בו התורה והם ׳
יעדו התורה ויוצאו מורה רגן הכה של התפועל על דרך שאחז״ל נכי ימוכבהו יבוננהו כבת מלאך שהן
שומעין הדבור ואומרים כך וכך פרשיות יש בו כך וכך דקדוקים וכו׳ וזה דבר נפלא וכן זכו וזיכו לכל
הדורות עליה תורתם ומלכיים לכל הדורות לפי שהין נשמותיהם עד׳ נשמתו של משה שהיה שקול
כנ׳ רבוא שהיו כהם והוא כולל את כולם כמ״ש נכי אם הכנס שאחד ועל׳ זה א״ל כי זה כל האדם
כך היו אז הם׳ רבוא כוללים כל הנשמות שעתיק לבראות ולכן הולך הדבר שיהין כדאין כהכנה מעולה
ולזה א״ל אינה השעה וכמ״ש ז״ל שם. כאומן כי התקן יתק על קבלת התורה ולהם אמר תקנה שם ומ״ש
כל חקנה יבאו שהפיר עלכנין תיבה שהוא הקבלה הנכסף והילדות במקומה ועל כן אמר כל חקה כמי

שהכל דורש על תוספת הטובה שהיא מרומזת על העיקר דהיינו ה״א והתוספת המרומזת בכל הרבה הוא
המקדש שהוא התכלית והטוב הנרמז ולכן הוא תחלת הכונה ואעפ״י שהוא סוף במעשה ובזה יתיישב
מה שהתחיל באומרו יבא ידיד ויבנה ידיד וכו׳ והכונה לומר שכל דבר שאינו מתיישב אלא ע״י ההכנ׳
המוויה אין ולכן אעפ״י שבבריאת יש סוף היה גלוי שכונה גדול ורב כחו שאמר זה א׳ ואנוהו ו
ויפה אמרו שיעשו לו דירה בתה״ת עכ״ן לא הוכנו כי היה צריך הכנה מעולה לעשות המקדש. ולכן
זכו עתה את בברכה לפי שעה לשכר ובמד״ר חז״ל שנעשו נסים על הים והנסים אין להם הויות את
כחיים ואין להם קיום אלא בשעת הנסים וזהו כשושנה בין החוחים שהיו בתוך המצרים שהיו חוחי׳
אבל להשיג שיהיה דר בתוכם בתחיות לא היו כדאי, כפי מה שבאו ואמרו זה א׳ ואנוהו כי כונן ששכן
לבך ולהצין בו ולהראותו שהשבע הב׳ ואנוהו וכו׳ ועוד ראינו על הים שהביא אמונתן והעבי כנסי
הים כמ״ש שבשאה עבר ישראל ובמ״ש לגאול נפי גנב׳ אבותם עשה פלא הב׳ אלי אבי וארוממנהו וכ׳
ואין עת הנגינה והמעולה מזו והחכו במראה הנבואה ודברו ברוח הקדש ואמרו אם ה׳ איש מלחמ׳
שהוא כשלמו יכון לקרב הוא כי ה׳ שמו וכ׳ כי רצה לעשות המלחמה לפי שהם התכונו להושיען
על ישראל ולכן רצה לקרב שמו ולא ה׳ שמו הב׳ מה שעלה הוא כה להציל את ישראל ולהכתם בו
כי באור פני מלך חיים אבל אינו עת לבנין הבית כי עדין צריך תיקון ואינה אלא עת ישועה ו
ובשביל שיהיו נגלה ה׳ עליהם וזהו ויושע ה׳ ביום ההוא שאין ביום ההוא אלא ישועה מיד מצרי׳
ולעשות שיהיו מוצלין מסבלות שלמצרים ולכך כה שיכון לשמים או ישועת ה׳ ונקמת האויבים
כנ״ל וזהו ה׳ איש מלחמה למצרים וה׳ שמו לישועה לנו וימינך ה׳ תצלח וימין מחקעת כנ״ל אבל
מה שזה א׳ ואנוהו אינו עכשיו אלא מקדש ה׳ כוננו יכון צריך הכנה אם לישראל שיתעלו יותר ויותר ויכון
מחדש לאורה זה משה ישראל וכן אח״כ הכנת המקום והכנת הפועל והכנת המקדש כמו שיתבא׳
וזהו אומרם תביאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך וכ׳ מקדש ה׳ וכ׳״

וזהו ביאור

הדברים שאמר יבא ידיד ויבנה ידיד לומר כי הידיד זה שלמה שנאמר ו
ויקרא את שמו ידיד יה שהיה ידיד ולפיכך רצה הקב״ה שהוא יבנה את הבי״
מפני שהיה בן דוד ובת שבע שהיה מקמוק בכבר והיו מרננים על דוד וה׳ רצה להראות חיבתן
של ישראל כי הוא מקבל שבים והוא מקום כפרה לישראל ע״י שיבנה אותו שלמה שהוא בא לדוד כנ״ל
כי בזה יודע כח התשובה שעושית העבירות כזכות ונקרא שם חביב כמ״ש נבי׳ לעבור ה׳ לדוד ו
היה ידיד ה׳ שהרי היה דוד עו״ל לכנה ברשעותה כנ״ל לגדול וזהו הילדות שעם היותו בן בת ש
שבע היה ידיד לה׳ והילדות שלו שהוא יבנה בה״מ שהוא מקום הכפרה כמו שלא היה דוד ראוי לאותו
מעשה אלא שאם חטא יחיד אמרו לו וכ׳ ויתכפרו בו יחדים כן ישראל שלא היו ראויין לאותו מעשה אלא
שאם חטא צבור. ונמצאו ידידים מתכפרים שהילדות של הקב״ה שישראל קראוהו ידיד שנאמר א
אשירה נא לידידי. ואמרו כל אשר דבר ה׳ נעשה ונשמע ולא הרגישו בדבר אם כדאי הוא אם לא כ
במעשה אח״כ שאמרו מה כתוב בה וכן נמי אעפ״י שהוא מוכר ומודיע לו דוקא וכ׳ אעפ״י בגלות ו
ובשבת כנ״ל ולכן נקרא ידיד וה׳ קראו ידידים כמ״ש ידידות נפשי שאינו משנה כמעשיהם אם יעברו פ

פשעיהם

כשעהם והמעשים לא יראו את כבודם וזהו יהדות יעמשי את' שהוא כבם מניבוה וזה אח"ז אמר ע"ה ידיד שקול
שלמה ומיפשר שלמה אחר שעבור ה' בלומר אשפ' שהיבת ידיד מקבלת ב' פירושים או שהוא יהב לה' או ש
שהוא יהב לה' או שהוא ידיד ה' והכונה כאן שאמר לדוד אשר ידי תכון עמו אף זרועי תאמצנו וכו' ויען ש
שני מחלק אין ה' שלם עד יכונן ה' בשמו ועל כן כוד הכסא שלמותה קיים והכסא העליון וזהו מקדש
ה' כוננו ידיך שתי ידות ולכן נקרא ידיד שבורים למעשה האלהים שהוא רומז לשתי ידים האלו וזה נקרא
יהדה למראן כי היהדות מה' שאין כמו"ש לדוד תהלה נכי' לא אתה תבנה הבית לשמי ולכן כמלת ה' נפ
לדוד כמכתב וחז"ל לא אתה תבנה הבית ויש מחז"ל כי אהרן לפי שאותם מוצאות לא הוכשרו לחיות ישראל
כבתוב שהם יהיה של ה' ולכן אתי שכר שאמר יבא ידיד בלומר כן כתי' יה' כן אהב שרי כוד לא
רצה ה' שלא יבא ידיד ויבנה ידיד זה בה' שנאמ' מה ידידות משכנותיך שהוא מכון כנגד בה' שלמעלה
וזהו שקבלו יהדות והכלענו ואמר מה ידידות להיות שאנכם שנבנה היה בשלם סכה ומעונתו בציון ו
וכמו"ש חז"ל שהקב"ה מתאוה כי יהי רצון שיעשו ישראל רצונו ולכן נאמר ושמחתים בבית תפלתי ונפ
לא זה שפנה מקום עם היות כי נכר אוהב אוהב ה' שערי ציון כמ' . ולכן אמר מה ידידות משכנותיך וכ'
ולהיות שהוא מקום שעבו של אה' כמו"ש מחוקים בברכן נברא וכן מקום הושעה העולם כמו"ש מכון מ
מכלל יופי אלה' הופיע ואמר והיו עיני ולבי שם כל הימים אתי' בהרבן כמו"ש שם לזה המלך התורה
מה ידידות משכנותיך וכו' וכמו"ש וזה שער השמים כי אתי' השמים לפום אינם נבנים לא מכאן כמ' אם
אין זה כי אם בית אלה' כי עיקר שכינה בתחתונים היא וזה עיקר כמו"ש נאוה ה' שיהא לו דירה בתחתונים
וזהו הכונה בשם ידידות ואומ' שזה דבר תורה ב' השמים ושמי השמים לא יכלכלוהו אף ב' הבית הזה
הנה אין זה ב' אם חפץ מחופן ובאשר ראינו שהוא מקום כפרה ולתקן ולכפר לאלהים אב"ה אין תורה על
כי ישב אלה' על הארץ ב' זה דבר אמת שבל חפצו להשלים ולחבר את האהל להיות אחד כדכן אהבה ו
ויהדות ושלכן כיון שהכוונה היא להשלים חסרון התחתונים אב"ה האומנם כוחי כי ישב אלה' על הארץ להשלי'
חסרונו ולתקן ולזון כל הצורך כמ' וזהו שאמר יבא ידיד בן ידיד זה אברהם כי בזכות אברהם נבחרו
ישראל ואמרו הקב"ה לאברהם קחה לי עגלה וכו' ב' כומות הקרבנות יתכפרו ישראל וזהו בן ידיד שאברה'
היה אוהב שנאמ' זרע אברהם אוהבי. ע"ל מוצאת את לבבו נאמן לפניך ואמתו זכות אברהם לא היה
לא היה המקדש לכפרה כמ' וזהו יבא ידיד בן ידיד ויבנה ידיד בחלקו של ידיד לכבוד הידיד ב' מתחבר שב'
הוא ההוד של ישראל ונראה עמו יהדות זה בן ראוי ונעשה בחלקו של ידיד שנאמ' לבנימין אמר ידיד ה'
ישכון לבטח ונקרא ידיד בעבור שבר יש וכן נ"ב בעבור שהיה משמם ובשביל שהיה מצטער שאומר
עליו כל היום נקרא ידיד שהשליך עצמו לם כמ'. ונראה כי ענין זה היהדות שהוא להתעבר בפשעים ועוו' וכ'
ולהעלות ביה ניחוח העונות ע"ל שפירשנו כמו"ש וישימו קטורה באפך וכליל על מזבחך שהוא דבר גדול
היה צריך להבנה רמתי כון למקום ובטל המקום ושלמות הפועל בזכות אברהם ששם הקריב בנו על גבי
המזבח ונתייחם שלמה לאברהם להודיעם כאשר אברהם אע"ה בחרו הקב"ה עם היותו בנו של תרח והיה
עקודים וה' בחרו ע"ל שאמרו מי יתן טהור מטמא כן הוצק הדבר לבת אבות שתצא דבק עם לבן כי כל
הכונה להשלים הזולת ועי' אברהם והוא זכו לנחלה ונלה לה' את הארץ אשר אראך על הר המוריה. ויתכן שאת"ל
אשר אראך ונראה בכבודה .. דבר ב' אברהם נקרא ידיד ושלמה הוא כן מיוחס לו כמבכר

סוף

ובזכותו של אברהם נעשו הקרבנות לכפרה והוא התחיל לעקור ע"ז כמו שאמרו פ' הלוי. ושאר כל היהודים
הלכו ועשו כמוהם ולכן אמר כאן הכוהנים והעשירים כמו שמלך שהוא עולה וכן לשבחך בעולה ה' מקום
ה' כוונו לקח נשם ומלך ה' אבל כאן על היום אינו ראוי ופי' נראה מעומק ד' כוה קלסן וכו' ועי"ש ״

ואמר נראה כפשוטו וכבר הזכירו חז"ל ז' קדמו לבריאת העולם התורה אחר שהיא כוח המקדש ושאר שכתבנו
יתבאר למה לא בלא הענין בזה וכו' וה"ל יבא יהיר זה הקב"ה ויבא יהיר זה כוח המקדש
ע"י יהיר זה שלמה בן יהיר זה אברהם כחלקו של יהיר וכו' והוא לא עשה כן אלא תלה הדבר כאן אחר
ואמר ויבא יהיר וכו' ופשטנין יהיה י"ל כי אדרבה לשון יבא אינו אלא על דבר אחרים וכמו שכן למשך
על הקב"ה שהוא ית' אדון הכל ואח"כ כוה נוכל להבין דברי בעי' ז"ל כמ"ש לעיל יבא אהרן פי' זה השבח
אתי יבא ויתחיל והרי קשה לומר כן ולזה הוכן ואמר יבא וכו' הקב"ה אמר כן כשעה וכו' כלומר
כשאמר אחרים להלכה כל א' יבא אהרן וכו' ודוק ״ אבל מה"ט יכול לומר כלשון הענין והם אומרין
לא לומר שאר היהר וכנה יהיר ומ"ט אמרי י"ל כשהוא לא לעולם שיהיה כנה יהיר לשון שהוא הקב"ה
כמ"ש וכן תכית לב' אבל לא היה נקיט לשנא אחרינא והוה הלי בקבלה לא הוה קאמר הך כהם הוה
לא לומר יבא יהיר זה הקב"ה וכנה יהיר והרי הוא לא כנה ואפילו קאמר שאמר ע"י יהיר זה שלמה
מה"ט לא הוה יכול לאמר יכנה יהיר שהיה ולהם נקיטתם ודוק. והנה אפשר לומר כלהם הוסיף
בקבלת זו שהם להיות היהר בן יהיר זו אחת והיות הדבר כחלקו של יהיר להיות ענין זה צריך ה
תוספת שאמרו על קבלת התורה כלומר ומלבד החלוקות האחרות. ועל ענין התורה אמר יבא
טוב ויקבל טוב ולא אמר שאר טוב והן טוב לטובים על יד טוב. אפשר לתרץ כב' אופנים הא'
על דרך מ"ש נבי משה קבל תורה מסיני כי להיות נתינת ה' אין יכולין לקבלה מרוב האור הגנוז ונגזר
והחסרתו מעט מאלקים והעולם לכך תלה הדבר בקבלת משה ע"ה מעמד הר סיני אי נמי שאין למ"ש
הכתוב ואת התורה אשר שם משה וכו' על כן אמר משה קבל תורה מסיני ואמר מסיני כי שם היו
שומעין קולות בשקבלו התורה. ועוד נראה אמר יבא טוב להיות שאחרכן שכיר למה לא נתנה לאדה"ר
שנתנו לו ו' מצות ולנח שנתוספה לו א' ולאברהם מילה או ליעקב שראה בנים הרבה וראה מלאך הקודש
הפולה עולים כן זה משה ואחז"ל מולה זה סיני וכן אברהם שנאמר עלו לקחת הלוחות כאלו ״ והנה
חז"ל אמרו למה לא נתנה תורה לאבות מפני שלא היה אוכלוסא כמותם ופירשנו כן אם מלבד הזכות כן
אלא שהיו צריכין כוללם כל נשמות ישראל שבכל הדורות כאוכן ס' כל ישראל שבכל הדורות קבלו התורה כ
כוללת גוף ונפש על יד מ' רבוא והנשמות עומדין כולם לפני הר סיני ״ ועוד נראה פירשנו שענין ה
האוכלוסא היא שלא נקבל התורה עד משה לא שהיו ס' רבוא כפנים לפני ה' ואינן כי ירבה ה' וכו'
שאמרו נבי משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע שסם באותו מעמד היו כל המדריגות ופי' מכל
לפי מעלתו לנאמן מכה לכה מהלך לעתים כי דור דור ודורשיו היו מוסרים לדור דור והכריע עם כפיו
ולכן נקט המדרגות הרבה ולכך נמי אמר משה קבל תורה ומסרה ולא אמר ה' נתן התורה למשה או מסר ה'
תורה למשה לפי שהיה נראה שאינו שה' מסרה למשה לבד או שה' נתנה למשה לבד ואין הדבר כן כ
לכל ישראל נתנה ה' ולכל הדורות קורא מואש ולזה נראה שאמר משה קבל תורה מסיני כי כולנו קבלנו
ושכחנו וגם לא יכולנו להעמיד הדברים על בוריין אבל משה היה כוחו בהם לקבל תורה מסיני כדי שיזכה ה

הנבא

הנבחר והמכרה להושיע וכו' וכן כולם כמ"ש החסרון ע"י הרשעי הנבחר וכו' ... ולמ"ה יבא טוב ויקבל טוב
מטוב משה כאירן שהיה טוב והמעלה בעולם מורה לא היה כדאי לקבל התורה ולמה לא נתנה לאבות
מפני שהיה צריך מקבלותה שהם יחזו וישיגו בנתינת התורה לישראל כמ"ש ... ולמה
אמר יבא טוב ויקבל טוב מטוב כי לא היו מוכנים לקבל התורה אלא על ידי הסיבות הללו אם להצלחת
כללות ישראל ורבוי פרצופין ומעלות שבהם ואם להכנת הארץ שהיה יכול לקבל והיה בו כח לסבול
מ' רבוא וזהו יבא טוב ויקבל טוב ולכן לא נתנה לאבות ולא לדורות אחרים שלא היו מוכנים להיות
התורה האלהית דבר טוב אשר אין לו הגבלה ובסתריות התורה ומוה ורזיה ומ"ש בשירתה שגן אלהי נכון
ונתונה מה' טוב לכל שהוא נותן לכל העולם ומתנתו טובה בשן יפה על כן צריך הכנת משה שהיה
כולו טוב ומתוקן וגם הכנת ישראל שהיו טובים אבל מה שהם מזוהרין אין כרם טובם לא יכאן ל
להוות את הקדש ומתן כי שמעו קול א' חיים כמ"ש ולמה לא הוכשרו גם את הדורות הראשונים לא הוכשרו
היו כדאי .. עוד יתבאר שהכוונה לומר כי משה עושה פולס ונתקשרו ישראל עליו כמ"ש אנכי
עומד בין ה' וביניכם להגיד לכם וכו' ודבר ה' כי היה הוא המלאך שלם ומשפיע האור העליון כה
שיוכלו לקבל ובזה נתחו מחדו יבא טוב וכו' כי למה הותן ה' וה"ל הער כמו כן יהרסו לעלות אל ה' ואין
בהם כח לקבל וידבר ה' וזהו יבא טוב ויקבל טוב מטוב לטובים שיהו הקשר והתמלאות במורע עם
היותם הם כדאי ובהון והם טובים מה"ו לא היו כדאי להיות מקבלים מה לוי ומתה לפה אלא על יד
המלאך כמ"ש וע"י הוכנו ולמה לא נתן להם התורה מורה שנה עד שהוכנו ע"י הגן והשלן כמ"ש לעיל. וכן
עוד שזכו להתגלות בין מחסרון האבות בין מחסרון הלשון והאמונות הנבונות וכן מתוקן הדורות
וע"י היותם שבטים היו הולכים ומתגדלים עד שהיו כולם טובים ובהם אין בהם חסרון כלל ועיקר וזה
אמר לטובים ולשבים בלבותם ולכן מ' מטוב זה הקב"ה שהוא טוב לכל ובזה היה נודע מטוב ט
שלא קבלו מה' אלא מחסרון הכנתם . מה"ט טוב ה' לכל לכל הדורות ובכל האומות מקבלה וכו' ורמז ומוד
דבר בלי הגבלה והכוונה בלתי תכלית ש"כ לקח טוב נתתי לכם והם טובים ט' לטובים ולכן יצרך
גם כן יחזון ומפרה ומפרה כי מפרה להם להורות ולקבל ולהוציא דבר מתוך דבר וכן לפעול כח"ב
באוקים עד לעשות לה' הפרו תורתך וכ' כ נתונים נתונים המה להם לישראל ולכן אמ"ס לקח טוב נתתי
לכם ולכן היה צריך לתקן גופותיהם ונשמותיהם וע"י שבעים יצאה בכבוד נתקנו והיו ומה"ו מי יתן
והיה לבבם זה להם וכ' ולמה נתעכבה מה"ג עד היום הרמקודש הזה ולמה נחת שעשה הקב"ה והאר
ופניו לפי שבתחלה היו הדברים בלא בירור גלויים לכבוד מי שהטוב שלו ומה"כ נתבארו בשעורו על
היום ודוק אב שהדברים הן הן שנאמרו בשעת פתיחת העולם וצוה הקב"ה במעשיהן של רשעים ושל
צדיקים ו ובשמחה וצוה על התיקונים ובריון הרשעים במעשם והים והגלה הצדקים וה"ו וקיים ו
ומעט"ה והתקון יש אז אמר שבכא את האדם החשוב ושוב נתקדש כל דבר בשעתו ונכון הוא .. והזר עוד
יבא זה וכ' להיות שאחרון שוני ומורכות יה שכלו לקבל התורה והוא יה' לא דכא ולמה אמר ויהי ל
שעתו עד שיתקנו כהן ובשלו ועמידת הר סיני וסיפוק המזהרת כמ"ש ולמה א' ויהי לו שעתו והזר ואמר
זה א' ומכוון וכ' אלהי אבי וכ' לפרוש שאמפי שעבדו בשעל מה"ו הנה זה א' בה ויתן הווה והי וקיים וכן זה
משה החדש נאמר בה' העולם כמדובר ולכן יבא זה משה החדש כי אין בו שינוי וחסרון ויקבל את התורה ט

שהיא נצחית ולכן אין העון יכול לבטל אהבת י"ש ועם כל זה הקב"ה שאינו מבטל חביבותו שאמר זה
את ולחותו ואמ' שעשה העגל יתוקן הכל ע"י המשכן ויבא זהב ויכפר על זהב כמ"ש לכם זו שנא' עם זו יצרתי
לי פקודי הם [illegible] ואמ' כמ"ש הכתוב נקראין עם זו שאמר עם זו קנית כמ"ש מרע"ה למה יחרה וכו' אף
אשר העלית מארץ מצרים וכתי' והמלאכים קראו לבני כ"ש ולכן אמרתם והרגלתי להם ויהיו עם זו ה'
קנית " **אנ** להיות תורה שבע"פ ותורה שבכתב עליו אמר כנגד תורה שבע"פ והמצות יצא
טוב וכו' וכנגד תורה שבכתב אמר ופשיטות התורה א' יבא זה. ויקבל אות ג' ואת התורה
אמר זה הקב"ה שאמר זה את תורה כאלו לכם זו כי אין לזה יכולת לומר [illegible] התורה שבכתב
שהיא שלהם לא קרא הקב"ה שהוא ית' ושם משה ושם ישראל ואת התורה אשר שם משה לפני בני יש'
כי שם ית' קרוי בתורה בכל [illegible] ובכל [illegible] כי אין את התורה לישראל ולא נבראת אלא לבעבור ישראל
ולכן כל [illegible] יהיו [illegible] להם אם [illegible] יהיו בכלל י"ש ולא תהיה כוללת ובתורה שבע"פ היא [illegible]
[illegible] את [illegible] אשר קרא ה' לו י"ש וכתי' [illegible] לו [illegible] תורתי א"כ [illegible] נחשבו ולכן ה'
תורה שבע"פ היא [illegible] ולא [illegible] ול[illegible] על [illegible] ואין בה לזה ותורה שבכתב הנה
זה משה האיש שהוא [illegible] ואת התורה אשר שם משה לפני בני י"ש ואין לזה חלק בה וכתי' [illegible]
צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב. א"נ על לוחות שניות שלא היו [illegible] בתחלה [illegible] אבל [illegible]
שבירת לוחות [illegible] שיהיו [illegible] מתוך [illegible] ולכן בתחלה היה א' יבא טוב ויקבל טוב ה'
שהיה הטוב [illegible] לכל ואח"כ אמר יקבל זאת לפני שהכל [illegible] בה וזהו [illegible] הכל אחד [illegible] ואין
[illegible] אבל [illegible] צריך [illegible] ולכן אמר בלוחות שניות יבא זה ויקבל זאת [illegible] לעם זו וכו'
ולכן אמר כי לקח טוב נתתי לכם על [illegible] התורה תורתי אל תעזובו על [illegible] א"כ בלוחות אח' לקח
טוב [illegible] תורתי אל תעזובו וכו' ועל זה נראה שאמר זה את ולחותו ואחקן הכל וזה את [illegible]
עליהם והכל [illegible] ולחותו [illegible] ישראל את זה את [illegible] זו [illegible] הם [illegible]
[illegible] זה את ולחותו ולכן אמר [illegible] עם זו [illegible] וזה שהביא [illegible] ולא [illegible]
[illegible] שהוא בתחלה לפי [illegible] ולכן [illegible] את יבא זה וכו' לפי [illegible]
שלא [illegible] על התורה עד [illegible] באהל מועד וכו' וכן [illegible] ואת התורה
[illegible] לומר [illegible] העגל אין להקב"ה את ישראל ולכן א' יבא זה ויקבל זאת [illegible]
[illegible] עליהם וכו' וזה הכתוב [illegible] ונשלהם אמר עד יעבור עם זו קנית " ו
[illegible] הקב"ה על י"ש [illegible] כל [illegible] הם אלהים והם [illegible] והם [illegible] והם ב
[illegible] לא [illegible] הם [illegible] עם זו שהם [illegible] ומשה הוא כולל [illegible] זה משה
האיש שהוא [illegible] על הכל וכלל [illegible] זה משה והקב"ה הוא כולל י"ש [illegible] והוא [illegible]
והתורה [illegible] זאת התורה [illegible] היא כוללת [illegible] וזאת אשר [illegible] וכו' והתורה היא [illegible] אין
בה [illegible] ואח"כ [illegible] שאין [illegible] א"כ אין [illegible] כל [illegible]
שאין [illegible] על הקב"ה [illegible] כי [illegible] את הברכה אין לא [illegible] להקב"ה [illegible] על האדם והוא [illegible]
כל [illegible] והוא [illegible] אותה והנה [illegible] כל [illegible] א"כ זה [illegible] עם [illegible]
או [illegible] ונשלהם [illegible] כל [illegible] אלא [illegible] ועם [illegible] שכל [illegible]
[illegible] הקב"ה כל הדורות [illegible] לקבל התורה [illegible] יבא זה זה [illegible] ולא [illegible]
קושיתנו

אסכל הפעולות

כאו ניתן לפעולן אבל שכן וקל וחומר הבורא הנהיג שהיה האחותו
ורצונו הפשוט לפעולה חכולן ״ הקודם מבואר היות כל פועל אשר
ימצא מתייחס לפעולתו אשר על כן היה הנביא מדבר בשמו ית׳ אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי אני
אני ידי נטו שמים וכל צבאם צויתי אנכי העירותיהו בצדק וכ׳ וכן קודם לזה אמר כה אמר הא״ל בורא ה
השמים ונוטיהם רוקע הארץ וכ׳ ולפנים נב״א כי כה אמר ה׳ בורא השמים הוא הא״ל יוצר הארץ ועושה
הוא כוננה וכו׳ הנה שמייחס בהאת שמים לו ית׳ לרמוז כי כיון שהוא ית׳ פועלם אב׳ יש בהם פעולתו
ולא תהין בראם ובוראו אם להבלית עצמו כי לא יתייחם לו ית׳ פעולה אם לא שתהיה להבלית תכלית
ויקר מאד נעלה ובזה גלה הנביא כי לפונן דרוש דרוש דרוש בבחינת התכלית בזה העולם אשר
נבוכו בו רבים והתבן לגאול. רזה התכלית בבהאת העולם והרמב״ם ז״ל הרחיק נגוד מדרישת התכלית
לפעולותיו ית׳ כיון שהתכלית הוא תלוי ברצון הפועל ורצונו הוא עצמו והעצמו ודעתו ועצמו אחד ואין
דעת אדם נמצא שלא חוץ מאתו כי אם ישנו מרמותיו ית׳ והתכלית כוונתו גם כענין האדם דבר ויקרא שאין
ידיעתו בדברים האלו אלא כעצותו בעצמו והמותו בדעתו שהוא ישנו כוונתו ית׳ והכוונתו ושהמלאות
כולו נברא לכבודו ומבלית הרצון הראשון ולכן יודע בדעתו ומבלותו כ׳ הדעם יתחדשו הספקות
והמבופק והאריך שם בבכ״ה ח״ג ומוף דבריו ז״ל ודעת הנראות הקדושה כזה הענין והוא שאמרו להאמין
שאין הרחקה באמרינו שכל הפעולות מלאות ובכללם ממשך אחר חכמתו ית׳ ואנחנו נבדל הרבה כי
באופני החכמה בפעולותיו ועל זה הדעת נסדרה תורת משה כולה ובזה בתחלה וירא אלקים את כל
אשר עשה והנה טוב מאד ובו השלימה הלול הכל מפעלו ודעתו **באופן** שאחר שביאר הרב
היות פעולותיו ית׳ ברצון והעולם מחודש הנה רצה הכרעין וידעתו לא יאמרין שהוא כי
ברצון לבד לא כוונתו אבל יאמרו שחכמתו ית׳ אשר הכל מאתו האמינה חייבה מלאות זה העולם כבלין
בחברה כאשר שנמצא והחכמה ההיא בעצמה חייבה אשר לא השפטה חייבה ההעדר קודם שנמצא העולם
וזהו אמ׳ את הכל עשה יפה בעתו וכן כמאמרו גם אותו והוא בהלקי הטבעיות בולם מסודרות מתוקנות כ
נקשרות קצתם בקצתם וכולם סיבות ומסובבות ואין מהם דבר להבל ולא לשחוק ולא לריק אבל כ
פעולות חכמה גדולה כמש׳ מה רבו מעשיך ה׳ כולם בחכמה עשית וכ׳ ואמ׳ וכל מעשהו באמונה
וכן אמר ה׳ בחכמה יסד ארץ וזה נמשך הרבה אין ראוי להאמין זולתו ״

ואחרי נשיקת עפר רגלין. הנה מה טובו דודיו מיינה של תורה ומה נעים כי נשמור הכללים האלו
עם מה שמוסיף בתוך מעשות בעקבינו לקוה ורקוה להרחיק חכמינו בעלי האמת כי
כן אמרו כי בודאי כל מעשה בראשית בקומתן נבראו בצביונם נבראו וכל פעל ה׳ למענהו של כל
דבר ודבר ומפלאות תמים דעים אין מי שיבא אחרי המלך כאשר כבר עשהו שיתרון הכשר החכמה קדומה
ומי יעמוד בסוד ה׳ והכל למענהו ית׳ שהכל ברא לכבודו וזהו כבודו שברא כל זה כדבקן הטוב ויהיו
כל זה בנלם ה׳ והוא מקיימן ונותן רוח חיות בהם והאומנים ינשאו לעוזרתן בכאן עם היות שאינן כ
צריך לשום דבר ולא חוץ מאתו כלה למען והוא מסתפק בעצמותו והוא ית׳ מחיה את כולם ולכן אמ׳
וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד כי בראויתו ית׳ והשגחתו הכל טוב בתכלית הטובות ואין מי
שיוכל להבחין שלא הוא ית׳ וזהו הוא וירא אלקים כנז׳ כי ראותו ית׳ היא לבד שבואה התכלית טובות הכל

אשר עשה וכמו שפי' הרב ז"ל בפרק כתבי שלמו בתשלו כלי השמות אשר יצוייר בכונת האומן קודם עשייתו
אינו סבת הדבר אותם אחר גמר המלאכה וכמ"ש כי לא מחשבותי מחשבותיכם וגו' ודוק

אמנם לא יבצר מזה מזמו לומר כהשגחה זה שאנחנו חייבין לומר שהיינו כאשר נראה כי
את הטוב נקבל מאת האל' ובל משיתי' כי יוצר אור ובורא חשך והאדם מה בטבעו ואין
מה להיות כסוי עזבה כשום חלק מכל הנמצאות עליונים ותחתונים א"כ לא יגשו כאיש א' חבורים וקרא
זה אל זה וכמו שכתב הרב בסוף החלק הראשון כ"כ בקישור הנמצאות כאיש א' ולא מפני שנבראו ב
סיבות ירים הש"י לא מפני כך ידוע האדם מאתה שבמשפטים והשלום לבורא עולות כמו מה
שיש במונעת דעתו בקצת המשגיח מהמעלות מהנמצאות והיותם כולם שין סיבות מורכבות להשלים
ולקיום בסיבות שידענום אנחנו בקיצור השכליות בה' ומי כמוה שמשגיח אנחנו בקוצר השכליות
לתכלית הגדולה על כל מה שברא ית' על מה שנה' אלקינו באומרם כבוד שקבה כל זה לשמשו יעוין
בפרושינו פ"א . ועוד כי עי' התורה נעשה שתוף בין העליונים והתחתונים והתחתונים עלו למרום
ועליונים ירדו למטה והכבוד מתוסף וכמ"ש בפ"א מי עלה שמים וירד. וכן בפ"א כל אשר חפץ
ה' עשה בשמים ובארץ משל למלך שגזר בני רומי לא ירדו לסוריא וכו' יעו"ש וכיון שהיה שתוף
ביניהם כבכר האמור אין ספק שהשלם במשה רבינו והאמונה יקושע שלוו למעלה כלמטה ושכן
שכינה בתחתונים ועל זו הכונה היתה הבריאה בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ ואמר אלקים
יהי אור התורה ויהי אור עי' יום הששי. וכמ"ש ז"ל תנאי התנה עם מעשה בראשית אם מקבלין ישרא'
התורה מוטב וכו'

ובזה נבין דברי נבואות המובאות בתחלת דברינו ונבין קדימת ארץ
לשמים במקום א' ובמקום ב' קדימת שמים לארץ וכן דקדוקים אחרים כנקוד אנכי
עשיתי ארץ לשון עשיה ובשמים הזכיר נטיה וגם אמ' לשון בריאה בשמים בורא השמים ונוטיהם
וכו' ובארץ רקיעה ובמקום הב' א' יוצר הארץ ועושה וכו' ובמה שהקדמנו שמתחלת בהאדם ית' שמו
ואדם היה רצונו שיהיו כאיש אחד חבורים ונראה שיהיה לו דירה בתחתונים וכמו שנה' אלקינו כי
מה שנ' ואחר השמים שמים לה' לא היה כן כשבא הבהמה כשהשפיע העולם רק כבכך נראה בשכל
עוון אה' כשעבים העולם והיו הדורות מכעיסין ובאו כו' ומסלקין השכינה מרקיע לרקיע עד שהעלו
יקרה למעלה מז' רקיעין אמנם הכונה היתה הנכונה היתה להיות השכינה בתחתונים ושם יתנו צדקו
ה' בבחירה ורצון לא כמה שהם מוכרחים במעשיהם ולכן בשיחזור. עולם לא יתנו הראשון ויתקנו ה'
העולמות בענין אחר ויתמיד הגאולה וכו' שהם עיקרו של עולם אז ישמח ה' במעשיו ויהיה אחדות כ'
בעולם ולכן אמר הנביא הרקיע שמים מתחתל כי יתגלה הרצון האלהי בכבוד שמים מושל ומתפשט
התנועה לשלח עד דחיבה לשמחה היה הנביא מתפלל שיתגלה הרצון ולא ידקדק ה' עם העולם ויחול
האהבה וההתעוררות מתחתל שאין כלוה למעלה ועי' שיתעוררו הרחמים והרצון מאין סוף ית' על
השמים העליונים וירעיפו מתחת סף אורות הקדושה חמה שיבא שיהם מן המולה העליון ושתקיפו
ויזלו צדק עי' כך התקון הארץ ותפתח ארץ כרחם היולד לקבלת כלה ויפרו ישע והבא ההכנה מלמטה
ולמעלה וקרא זה אל זה וכן וצדקה תצמיח יחד .. והנכון שחוזר למעלה שאמר' לרצון יתעורר
שמים ומתעוררים כי ארץ בלעדי אלה ה' ואין עוד וכו' כי שעי' הנסים יתעוררו ויכונו מאוזרה משמים ו

ומתעוררים

והמערכה שהיא שוקעת ברצון הבורא ית' ונשכילו כי ע"י זכירת השמש והמערכה כי אפס באמת ויעורר
אותם על זה הענין הנפלא שתעשה לנו אני ה' ואין עוד ומעתה שיש יגלו בגלות אדום נא' ה' יוצר לאורך
כי הנה זאת הקריבה בבחינת העולם כי הוא ית' יוצר אור ובורא חושך כי ענין החושך שהוא בורא יש בו
שלום בעולם ולכן אחר עושה שלום ובורא רע וכן נא' ירמוז על שלום שהוא יצר הטוב והנוה ובורא
רע שהוא יצה"ר אני ה' עושה כל אלה הדברים שהיו בעולם ויעשה מכוללותם ענין אלה ומתקבל ונע'
הכונה לאה' ויכבד לאור בחיים ועל כך אני מלוה שתגשבו שמים כו' שתתעוררו ותשובו בתשובה
ובעבודות האהבה עד שתהפכו אהבתו ית' וכזה הבטלו כוח טוב בהיותם בנולים הרע להטיב
ולכן עולם כמלכות שדי עלה יצדק במצוה כופל יצא והק' קורא משתו מגן והרעיפו שמים ממעל ו
ובמו' יערוף כמטר לקחי כי ע"י לקח טוב יערוף הרצון האלהי כמטר כרבות שפע שבע רצון ונע' ש
שתעוררו והרעיפו שמים ממעל וכזה ושחקים יזלו צדק על השמים כי הם שרי השמים עד' ומלאו
הכבים נשם על הארץ יריקו וכ' וגם כל המחתנים והמון העם המשולים בארץ יתוקנו ולזה הכתוב
ארץ ויפרו ישע ויבטלו זה עם זה עד' לומרו חסד ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו כי אהבת ה' להטיב
ולהנחיל אוהבו כנ' ואמת מארץ תצמח נפגשו כי יותר משהעגל רוצה לינק כלב רוצה להניק וכו' מ
מלמעלה ומה מלמטה וכבן צדק ושלום נשקו כי ע"י האמת שהיא התורה שבולה שלום הולכת נוכח פני ה'
צדק משמים נשקף גם ה' יתן הטוב במעלות הכונה וההשתוקקות ותיקון הלבבות וארצנו תתן ·
יבולה וכאשר תפתח ארץ נא' ויפרו השמים והארץ כמשוש חתן על כלה תהיה כריה ורבוה שלהם ישע
וצדקה תצמיח יחד אני ה' בראתיו כי' זו היא הכונה בבחינת העולם ולזה אמר את השמים ואת הארץ ש
שיבטלו ארץ עם שמים ושמים עם ארץ וברואי הכל כענין יחוד שלם ·· **או ירמוז** על הרע
שאמ' למעלה ובורא רע ועל זה אמ' שהכונה בבחינת הרע אינו להרע חלילה
אלא שבללתי זה עם זה שעי' כוללות שניהם ויהיו כחי וגבורתי שאני ה' עושה כל אלה הן לכוללם ולייחדם
לעבודתי וכן נא' שיש כפרעיון הטעלה לעולם וקיום מצותי ולבאר הענין אמר הרעיפו שמים כו' כי
כל הכונה לעשות התעוררות אהבה מלמטה למעלה ומלמעלה למטה ולייחד הכל להיות העבודה מיוחד'
לפני יחודו של עולם וזה הרעיפו שמים כרח' המעולן והרעיפו שמים מלמעלה כו' מהשפע והטובה ר
רצון שיבא מאון מקום ית' מלמעלה עד' שפי' נבי כי אצוק מים על צמא ונוזלים על יבשה
אמ' שתהלת היצקה היא בחקום צמא לא די שתהיו זה שגם כן יש מים נוזלים על יבשה ולא יבלעו ב
במקומם לא שיהיו נוזלים מלבד שירוו היבשה ויהיו עודפה על מה לתחיה כיבשה כן אצוק רוחי על ז
זרעך ותהיה נוזלת על יבשה וכן נא' תהיה מהיצקה על זרעך תהיה נוספת ברכתי על צאצאיך וכו' ו
וכן נא' הכוונה כאן באומרו הרעיפו שמים ממעל שיבא להם ממעל ולא יהיו השמים כבגול שהשפע הבא
להם ממעל יהיה בקנינם וכן גם כן ישתלשל השפע עד שיהיה באופן כי גם שחקים יזלו צדק ותפתח ארץ
גם הארץ העליונה או התחתונה כל א' וא' תפתח ארץ לקבל השפע האלהי ויפרו שניהם ישע ואז כשיהיו בזאת
הכונה הנה צדקתו ית' בגלי הים נעכרת ולכן אמר וצדקה תצמיח יחד ·· **אז** חוזר על מה שאמר
הקב"ה אני מדבר בצדקה שעשו ישבט וקבלו התורה אותה צדקה עכשיו היא עקרה
אינה עושה פירות אבל כשיהיה ההתעוררות כנ' וצדקה תצמיח יחד אז הצדקה שעשה ערלנוה שאתו

עליה ונזקתי לא ראיתי וצדקתו לדור דורים הנה צדקתו ית' שהיא לבני בנים דכליא יחד עם הכונה ו
וההתעוררות הנ' אני ה' בראתיו כ"כ זאת היא הכונה בבריאת האדם שיהיה משותף מהעליונים והתח
והתחתונים כדי שיוכל לעורר שניהם ויקרא אל השמים מעל ואל הארץ מתחת ויחד הכל לעבודתו ולהיות
שהוא יעשה כן בבחירה ועל כן על בראתו לאדם להיות כולל ויצרתי בו אור הנשמה ובראתי בו רע
שהוא חומר הגוף וכו' ועושה שלום במרומיו בהוכרחו שהיא הכלליות אני ה' ודוק ..

עוד י"ל שהכוונה הוא לשון תיקון ולכן אמר ובורא חשך דהיינו שתיקן החשך ושמתוך יצא
אור וכן עושה שלום דהיינו התורה ובורא רע שתיקן הרע וחושב מחשבות לבלתי
ידח ממנו נדח את ה' עושה כל אלה לתקן ולייסד העולם ולכן אמר אני ה' בראתיו לאדם בהכונה
שהיה בצלם אלו' עשיתיו שהוא כולל כל הנאצלות שיהיה שלום בשמים לזה ע"י רוחב לב נכון אין
חקר לתבונתו .. ואחר שנתייחסה הבריאה לו ית' מתחלת בריאת העולם עד שנה' אלקים באומון
בראשית ברא אלו' את השמים ואת הארץ כי' שכאן רמז שתכלית הכונה ותחלת המחשבה היא היתה
סוף המעשה שהוא אדם המעלה ולכן אמר בראשית בריאת שמים וארץ הוא שברא אלו' בעצמו ית' ו
דבר שהוא כולל שמים וארץ והוא הכוונה התיכון שמחבר מקלה העולמות בהורכבת הנאצלות כולם ו
וזהו שאמר עליו שהוא את השמים ואת הארץ שעיקרו הוא אחוז בחבלי השמים והתם חבלא בתרי
רישין ואת הארץ גם רמזנו בזה שמתחלה היה האדם עולה שמים ויורד ושוב כשחטא אז אמר ה'
פני סוהא שהיא כובש יחיד ואין הכל שלמים לא שריא כיבוש ולא יעלון לברורי עם היות שיהיו .
יחיד' הדור כשפים כאברהם כשאין נשאר האבות נולה והארץ היתה תהו ובהו ואיני יודע באיזה
מהן חמץ אם במעשיהן של דור שהוא של צדיקים כבלל או במעשה העוב שהוא כרוב של רשעים
כשאומרים למוטב . וכן אמרו ז"ל נח צדיק היה בדורותיו יש שדרשוהו לשבח שאלו' כב' אז היה
בדור של צדיקים ויש שדרשוהו לגנאי . ויאמר אלו' יהי אור דהיינו דור ישרים שקבלו התורה ויהי אור
שאז אמר ה' לשכון בערפל זוהר ונתן תורתו וביטל הגזירה כאמור ולכן אמר אני ה' בראתיו פירוש ש
שנתייחסה בריאתו של אדם לו ית' כמש' ויברא ה' את האדם בצלמו וכו' ובשמים והארץ נאמר בדבר ה'
שמים נעשו ואם אמר כאן בראשית ברא אלו' את השמים וכו' הוא על האדם וכיון שפעולתו מתייחסת
לה' ית' והאי שהוא תכלית היצירה ודוק ..

ובזה יובן מש"א אחר שהקדים כל זה אמר הוי רב
את יוצרו וכו' כיון שהוא ית' יצר את האדם ונתן לו לעשות אותו בצורה כמו אב' אין זה
אלא כביכול עושה מין האדם שהוא נוצר אחור מהשלמות ורב את יוצרו חרש מחרשי אדמה כי כיון שאלמלא
שלמותו ורב את יוצרו נעשה חרש מחרשי אדמה או ירמוז על דעת מי שאמר שהאדם שבא למצב ונח
לו שלא נברא כו' כו' לא אמרו חז"ל נוח לו לאדם שלא נברא ועכשיו שנברא יפשפש וכו' ירצה
כיון שהוא עובר על דעת קונו נוח לו לאדם שלא נברא אבל אחר שנברא מוטב לו שהתהפך לו שלימותו
על פניו כיון שאינו עומד בנסיון אבל כבר האמת כיון שנברא וכו' ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו ומזה
האומר ימשמש ויזכה כי כוונתו לא יכלה מאומה השמר השלי ולכן אמר הוי רב את יוצרו שאמר לו מה
תעשה אותו ולמה זה הכל אינו וכו' ופירש' למה זה מרחם יצאתי וכו' זהו רב את יוצרו חרש מחרשי
אדמה כלומר שהוא רב את יוצרו באופן שהוא חרש מחרשי אדמה וכי מה עלה על דעתו השתא היה ר

רוצה

רוצה להיות מלאך או שרף אלא מלאכת האדם כבודו ית' וכמו שמעשיו היא חומר לזכרו זה הטעם כי כיון
שהאדם אינו רואה שיהיה מלאך ואין כונתו למעלה וכל מה שהוא לעשות מכל חומר ולזכה שאי אפשר לו
יכלה ולכן אמר המאמר חומר לזכרו זה הטעם ועוד קשה לי וקאמר וכמלאך אין יכול לו כי האדם ש
שהוא כמלאך אין יכול לו להשיג השגות שמעלתה שיה וכו' הני אומר לאב זה הנלך ולאשה זה הקטן
כי בריאת האדם למעלה מכל וכל ואת"ה זה זו מריבה כיון שלא ראוי בעלות אין האדם עולה במעלת
לזה אמר כה אמר ה' קדוש ישראל ויוצרו פי' עיקר הכונה בבריאה האנושית היא האומה הישראלית קדוש יש'
ויוצרו ונלכן בחמור וייצר ה' אלהים את האדם והבריאה היצירה באורח היא אלו .. האותיות שאלוני על בני ועל
פועל ידי תצווני .. כלומר התורה שלא מאמנו ית' והתורה אומה שאינה חכמה אלא ~~בשל~~ מבטה לבד לא על שאם
את"ה ואת"ל שיקבלוה את"ה יהיו כלל ישראל ולא תהיה נקראת אלא בשם ישראל והיו הצווים על שאם כמ"ש
צו את בני ישראל .. כי ישראל נקראו בני תורה כמ"ש שם למה בני עטים וכו' כאומן שהתורה נתחקקה ל
לכונו בנוכין של ישראל ולהיות בתוכה בשמם עד מה שנת' אצלנו כמ"ש תורה צוה לנו משה וכו' וכמ"ש
ז"ל אין אתה מצווני אלא על ישראל וכו' . או יאמר האותיות שאלוני שהתורה שלא ואמרה יש משיח כבן
והורנחקמו ונראה שהתורה היא מבקשת חרוט על ישראל ואז המה השתא על בני ועל פועל ידי תצווני
שישראל הם בנים למקום והיתה יהיה גורעת להם שנקראו בנים כמפורש רב . ועוד שהם פועל ידי
שעליהם היתה תכלית הבריאה האנושית כנ"ל ואז אמרו פועל יד וכו' או יאמר שהאותיות הם אותות
ומופתים כדרך המפרשים ולהם המה האותיות שאלוני וכי צריכין ישראל לאותות שאני אנסם השתא על
בני כיון שהם בני ויש בידם עוזם דהיינו תורתי שהיא פועל ידי הצווני ואהבן הכלה או אותות ומופתים
וכו' ואחר וא' אנכי עשיתי ארץ כי כיון שאנכי עשיתי ארץ כי כיון שאנכי עשיתי ארץ ונתיחסו
בראת הארץ אלו ונזקקתי לעשות ארץ ואדם עליה כמאמרי לצד הקורא שיהיה מכוון בעליונים כמ"ש
מי יודע רוח האדם העולה היא למעלה ואז אמרו עליה כמאמרי שישלוט עליה ויטה עכשיה ויהכין
ים ליבשה ויבשה לים ואז עליה כמאמרי והנה הקב"ה עשין עשיית הארץ ואדם עליה ונקט באדם לשון ב
בריאה שהוא לשון מעולה כיותר כנ"ל להיותו שליט עליה כאמור ואח"כ אמר ידי נטו שמים כי שהשיב
נטו שמים לא ברא הקב"ה המלאכים עד שפיים עולמו שלא יהיו אומרים מיכאל מותח וכו' כמ"ש מי אתי
אש"ב לכך לברך בראת העולם וכו' ולכן אמר יד נטו שמים וכל צבאם צויתי שיהיו תחת האדם של צ
צדק והוא מושל מכמה שבראתי בהם כנ"ל כענין המאורות של יהושע שמש בגבעון דום וכו' ושאר הצדיקים וכו'
או יאמר אנכי עשיתי ארץ כי בתחלה כשברא הקב"ה העולם את השמים תחלה ואח"כ הארץ ואח"כ עי"ש
תולדות השמים והארץ בהבראם תחלה ואח"כ עי' נתינת התורה ביום עשות ה' אלהים ארץ תחלה ואח"כ
ושמים כיון שקבלו ישראל התורה וכמ"ש אנכי הכנתי עמודיה סלה וכו' ולכן אמר הנביא אנכי עשיתי
ארץ ביום מתן ואדם עליה כמאמרי כי ישראל שנקראו אדם אתם וכו' והיו עליה כמאמרי כמה שנאמר כמ"ש
נפשי יצאה בדברו וכו' ידי נטו שמים על הר סיני וכל צבאם צויתי כמ"ש מלאכי צבאות ידודון ידודון ונות ב
בית תחלק שלא אותה שעה חרבן השמים ושמי השמים כמלא הכף על המטה וכמ"ש ויט שמים וירד
וכל צבאם צויתי שיהיו מחכין לישראל כנ"ל ודוק . אח"כ כיון שכן אנכי העירותיהו בצדק עם היות כורש הוא
העירותיהו בצדק לבנות בית המקדש וכו' ודוק

ואחר שבשרם בבנין בית שני אחר ובשרם בבשורת הגאולה העתידה כמש' איך ישתחוו איך יתפללו אך בך
אל ואין עוד אפס אלהים וידעו שמוכרח היות יש' בגלות הוא כדאתו ית' כמש' אכן אתה אל מסתתר מושיע כי
כשמסתתר עושה חסד ובשמושיע זרוע קדשו לא נקרא אלהי יש' מושיע וכו' ואמר בושו וגם נכלמו חרשי
צירים יחדו הלכו בכלימה. ישראל נושע בה' תשועת עולמים לא תבושו ולא תכלמו עדי עולמי עד כיון
שישראל היו בגלות מובלים ומקוים ישועתו ומושבים כי כבר נושעו זה אומרו נושע בלשון עבר כלומ'
עם היותם בגלות לכן לא תבושו ולא תכלמו לא בעה"ז ולא בעה"ב והגלות אינה אלא נהיים על ידיו
הגלות שעבר עליהם כו'. והביא ראיה לזה כי כה אמר ה' בורא השמים הוא האלהים כו' כי כאשר נבחין
ונמצא דבר כי ה' בורא השמים ואין מהם שום עבודה אין ית' ולא נמצא להם כ' הם המכוכבים ברקיע
ואין בזה תשובה אלא בחינת מה שהוא האלהים ודין בבחינת הארץ כנו' לישבה שהם בעלי בחירה ולכן
שהוא ית' יוצר הארץ שבה את האדם עשה רק האמת והוא יוצר הארץ ועושה הוא ית' כוננה ונתן באדם
דעת והשכל כמש' הוא עשך ויכוננך לא תהו בראה כי' לשבת יצרה רבה עליה ולא שלא תהו בראה
וברא כל הנמצאות השפלות לצורך בהבהמת אדם לשבת בית יהבן לפיך עשה ולמה הוא ית' בעצמו
כל אלו הנמצאות השפלות ואין להם שום דבר מהנמצאות זולתו ית' כמש' אם יתבונן כל בני העולם
לא יוכלו לברוא בריה קטנה כנ' ואין להם אלו הפעולות לתוהו ולהבל כי פעולתו ית' שלימות והצור
תמים פעלו. ואמר בורא השמים הוא האלהים יוצר הארץ ועושה כו' כי כש"א שברא השמים הוא האלהים
יוצר הארץ. ויבוקק כבו ואומרו בורא השמים כי עוד היום הוא בורא השמים שכל המכוכבים התנועה ר
הם רואים כי הוא ית' בורא השמים ומייחסים השמים לה' וכן נב' הוא האלהים יוצר הארץ ית' שמו ועושה
כי כאשר הארץ רחוקה מאוד כן נב' השמים לא יבלבלוה והיא כן נב' כיון שאתם מייחסין אין בריאת השמ'
כן נב' ראוי לייחס לו הארץ הוא כוננה וכו'. והכוונה לומר כי כה נבראו כמש' ז"ל גבי קונה את שניהם יעמדון
יחדו ולזה בורא השמים הוא האלהים יוצר הארץ ועושה הכל היה כוונת א' במחשבה א' ולכן אמר בראשית ברא
אלהים את השמים ואת הארץ כו' עם השמים ברא הארץ ועם הארץ נבראו השמים שכל הנמצאות כבללות יחד
אחד הוא. ולכן אמר בורא השמים הוא האלהים ויוצר הארץ ועושה במחשבה א' במאמר ובכן שמים נטע "'
ונקרא יצרה להיותה חומר ונשם עבי יותר מנשם השמים והתחלה יצרה ואח"כ עושה שעשאה כנשמות
והמדרגות יותר מעניה בכך יצרה ולכן א' ועושה לא כדעת מי שחשב שנשמותיה היתה חוץ המלכות
אלא שהכל בכחו ית' וזהו ועושה וא' הוא כוננה להיות שהקודם קמות לעולם ובתורה ברא העולם ובשמו הוא
ית' עש' ה' במחשבה יסד ארץ ועוד א' הוא כוננה. ואמר ועושה יצרה שע' בחינות התורה עשה ארץ והולך
כי נתחזקו ושקעה הארץ ובגלוי שכוננה הוא כוננה עד שאמר הר סיני לא תהו בראה יצרה כי נפש
בעת היצרה והבהמה לא תהו כי בזכות התורה ש' ראשית על יהיה ברא העולם כש' בחכמה יסד ארץ
כי נם בעת הבהמה עשה יסודה בחכמה ובמש' המקובלים בחכמתו ברא ה' שמים וכו' לשבת יצרה כ
כשברא העולם היה לשבת שכוונה מתחתונים ולכן הוא כוננה עד השמים שכוונתו כמשכן וא' נב' לא
תהו בראה שאעפ"י שאחר ב' אלפים תהו לא תהו בראה שאלולא קבלו כי כשלא היו מקיימים רק מעט כבר
המבול הרעו והבכן ולזה לא תהו בראה. ואמר לא תהו כי כי בזכות לא תהו כזמן שלא היה תורה
בעולם בראה בזכות שבין מעשיהם הנולדות בראה אבל האמת לשבת בעולם יצרה .. לא בסתר דברתי

פ׳

פי' אמ' שלא יהיו הדברים כמקובלות ומסורות הנה כמחשבות אלא להבחין לזה א' לא בסתר דברתי
כי כל העולם שראו שהשם ית' בהגלותו מלפני על הר סיני כמ"ש עזרא ועל הר סיני ירדת ודבר עמהם
[illegible] מישרים וכל זה יעידון יעידון כי זה ענין למעלה מן השכל ולמה דור המדבר עם [illegible] באמרך
לפני [illegible] ארץ ונעשה אף שהוא [illegible] מפני [illegible] וכו' וכיון שהנעשה [illegible] אב' זה דבר מבהיל
ומפלא כי כל העמים [illegible] שהוא ית' ואין לך [illegible] כי יהיו שלהן [illegible] כי כולם שראו את
שמו [illegible] ית' [illegible] במקום ארץ חשך גם לא אמרתי לזרע יעקב תהו בקשוני בלא טעם כי' דברי
תורה [illegible] כי דבר [illegible] כמ"ש [illegible] והשרשתי [illegible]
המלכים [illegible] אשר הולכתיך מלמדך להועיל [illegible] אשר הולכתיך
מדרך [illegible] ולכן א' עוד אני ה' דובר צדק מגיד מישרים כי' [illegible]
יורוך ה' כל [illegible] ולא לכבוד [illegible] והוא דובר צדק כמ"ש לא יהיה לך
מגיד מישרים [illegible] לא אמרתי לזרע יעקב תהו בקשוני
[illegible] אלא אני ה' דובר צדק מגיד מישרים [illegible]
[illegible] על ישראל [illegible] ולכן אם יקבלו התורה [illegible]
לקבלה [illegible] ולכן [illegible] וכן [illegible] ולזה דובר
צדק מגיד מישרים ..

שבת פה

אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה שנאמר ויהי דוד
לכל דרכיו משכיל וה' עמו איפשר חטא בא לידו ושכינה עמו · אלא מה אני מקיים
מדוע בזית את דבר ה' לעשות הרע שביקש לעשות ולא עשה ר' אומר משונה רעה זו מכל הרעות שבתורה
כתיב ויעש וכאן כתיב לעשות שביקש לעשות ולא עשה את אוריה החתי הכית בחרב שהיה לך לדונו בסנהדרין
ואת אשתו לקחת לך לאשה לקוחין יש לך בה כדאמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן כל היוצא למלחמת
בית דוד גט כריתות כותב לאשתו וכו' ואותו הרגת בחרב בני עמון מה חרב בני עמון אי אתה נענש
עליה אף אוריה החתי אי אתה נענש עליה מ"ט מורד במלכות הוה וכו'

ודבריהם

מופלאים ומכוסים מעיני מבינן · כמשונה כמה שאמר שלא חטא דוד אב' ב
ככלי נשנו כגון ובפיגעים ובפשו מרמון סנהדרין ורוח הקדש מוכושלא
ושבר אבשלום עם כלעשו והבילה חבלה להצליק את דוד ולהגלות נגל כלן שרים והלא הוא אומר האמתי
ועוני ואורך על פשעי והודעת כשל דין שה' עמו דזה המקור שאמר בירי שאול קודם שמלך
וצדק היה באותה שעה ובשאת פירשה מרמון שסיגה כמו שאמר השיבה לי ששון ישעך ורוח קדשך וגו'
ומרמון אני שבכבי מן הנבואה ישבתי מרוח הקדש · ומה כחיה חטאה מהאי קרא כגון קודם שחטא · כ
מה קוקשית לו משלה מדוע בזית לעשות ולא שאר הפסוקים את אוריה החתי הכית בחרב ועתה לא
הפסוק מרב ה' כי עשית כמכתב וכו' כ' כמשמע כהלמוד סבר איפכא כמו שאמר כבה לקחן כי מעינכ
עיה כזול לא משכחת עיה לא באותה · ה' וגם כן הא כד' מהכא הא כמשמע כד' משום דאתי מזיד מהפך
בזכותו והמדה של עלמך שאני ר' שמואל אמר כמו שבקש לעשות וכו' ומהו המיפוך בזכותו כמשמע שאמן ·
מוכן מהכתוב כבילו משונה רעה זו מן משני כתובים שיה לעשות הרע הרי בירבעם גב' כתיב אשר התמכר
לעשות הרע וכן בירי השופטים נאמר ויוסיפו לעשות הרע ובמה פעמים בתורה נאמר לעשות הרע · ב
ברשעים גמורים בירבעם ובדומיה ושב' אין לנו לדרוש בקש לעשות · ו' וגדולה היא כנראין הכי כמש את
אוריה הרגת אם כפשוטו חטא חטאה גדולה בבת שבע ואוריה ולא שייך בקש ולא עשה ואם כמדרשן ה
הרי מה שבקש עשה כהיתר שכבינן בת שבע גט כריתות כתוב וכבינן אוריה מורד במלכות הוה · ז'
דהכי דרש קרא שבא להטעים כך וזה עשית הרעה וכו' ועתה לא יסור חרב ב' ודריש ליה איפכא ל
שמעון מן הכן לקחת ליה ליקוחין יש לך בה הרגת בחרב בני עמון וגו' ה' דאם דלאו דשיה דקרא מיפיך
כדרשיה דקרא את אוריה החתי הכית בחרב שעשה שלא כהוגן שלא דן אותו בסנהדרין ומיפיך דקרא מינכב
בזכותיה את אשתו לקחת לך כבין שעשה בגט כריתות היה לה ואותו הרגת בחרב בני עמון כיון דבמרב
בחרב בני עמון ·

וקושטא

דמלתא כשנדקדק בהאי קרא מדוע בזית וגו' לעשות ה'
הבוון שבזה דבר ה' שהרי יצרו תוקפו ואז דהוי כמו הטעין במלות שונות
כלל ובזה בזית את דבר ה' וכו' את אוריה החתי הרגת וזהו חטא והדר מפרש ובכל הטעין הרגת בחרב
בני עמון הכית בחרב במלות שונות והו מאי · אשתו לקחת שאם היא אשתו חטא [illegible] ואותו דנופס
שלא כהוגן שקודם לקח אשתו ואח"כ הכהו בחרב ומראי כתוך לקוחי אשתו בין שני חרבות ומשום כל
הני דיוקין אנו לפרש שאין דברים או כפשטן אבל לא יקרא טועה מאן דלא דריש הם מאותו קרא ד'
דקי דיהי דוד לכל דרכיו משכיל על כרחך משונה ליה טועה לאומר דוד חטא ומה אינו בכלל אך שאה

כל האומר שלפחד חטא שהיה ליתן את הדין כין כך ובין כך והטעם מפני שהמקום בזה עלון וכו' אבל ה
האומר דוד חטא אינו מגלה מה שהסתיר ה' עלון ולא מוצא לעז על צדיק אלא טועה בשמחות הכתובים
ואדרבה ה' עשה כן וכתב ופרסם יותר ממה שחטא ודקדק כאומרו כל האומר שאמר' שהוא צדיק גמור ה
האומר כן ואמר שכתובו ושונך דוד בל"ה מקרי חטא כשהיו משמחה ה' מה' טועה כלא חטא כלל
דבותי ולא דבחית מוטה דכתיב ויהי דוד לכל דרכו וכו' שיש לנו בהקדמה שבשהשכינה על האדם
צל עד ראשו להציל לומן החטא ומקרבהו עליו זכות עד צוה בשם לצדק וכו' ה' לא יעד ישמיענו מאן
פלין וזהו השמירה מעלה שהם מבוררים ושמהם מן החטא כשהשכינה בניהם כמש' על פסוק ושאר
יהר וכו' ולזה אמר אי אפשר שחטא בא לידו ושכינה עמו ולא שמר אותו השכינה שלא יכשל בחטא
וכמשה רב' מאיר ופכם ולומר הכי אפשר שכינה עמו וחטא בא לידו והכתוב צוה שכר משכיל
בכל דרכיו משכיל כאומרו שאינו טועה ושונה בלכו הרע לא משכיל ואמן כדרכיו ודרכיו ומפלם מ
מעגלין לפי שה' עמו והטעם זה לא הכריח מפסוק בקש ה' לו איש כלבבו כמו שהביאו במקום א'
כמדרש משלי על פסוק מי יאמר זכיתי וכו' לא מיתי מהכא אלא כמש' לא היה דוד ראוי מהני ק
קדמי להיות כאמ' בשוגג לא חטא ושתה אין מקום לומר שבנות נשים לו בגדונות וכו' מה אתה מ
מקיים מדוע בזית את דבר ה' דמשמע א' מה' און שחטא בשוגג ונחשב למזיד און שהשכינה היתה
עמו וכיוד אותה וחטא ..

והתבונן

עיני שכלך כמעשה דוד עשה מה אומרו בקש לעשות ולא עשה בשגגה
תראה כי דבר מבשיך לבאורה בשגגה שגגה
בת שבע לדוד שהיתה מעוברת שלח דוד אחרי אוריה שישכב עם אשתו להסתיר הדבר ולא יודע
כשעת הלידה בן מי זה הטלם ויחשבו כי מאוהב בעלה נתעברה וילדה וכן פירשו המפרשים ו
ובשעה דקדק הכי משמע ואי הוה נגמר מחשבה זאת היה עון פליל בן לפיגום דה' בין לפיגום וגו'
שאפ' כאם לא היה חוזר אוריה בסוף המלחמה לאספו היתה מגורשת שכך התנה אם לא באתי יהא
גט כריתות וכו' עתה אפי' היה חוזר אוריה ובא על אשתו היה מבטל הגט ונמצא למפרע שבא דוד ו
ובא על אשת איש והכן כמעשה מאמר הוא דהשתא נראה מעתה שלא נתייחד עמה הקשו בתוספות דהר
נתבטל הגט מעיקרא לגמרי מאחר שבא ותירצו דהשתא היה בסוף המלחמה והשתא לא חשיבה
ביאה וכו שלא נתייחד עמה אחר' אבל אם היה בא עליה ליבא מאן דאמר דלא בטל הגט מעיקרא
ולפי' רה' שכתב אוריה גט כריתות וכו' נמצא שהיתה עכשו אשת דוד וקנאה בביאה וכשאמר לאור'
רד לביתך היה מבטל את אוריה שיבא על אשת איש גמורה וזאת סוכה גדולה ומכשול וזאת שגג

והשגיח

דכבו שלא מלאכו רצה שיקרה כן אוריה וזה עכבוב גדול .. עלון השי"ת ש
שהיה עמו ושלא ירד אוריה לביתו שאם היה יורד לא היה לו הקומדי
לדוד וזהו אומרו בקש לעשות ולא עשה וזייך אומרו מדוע בזית את דבר ה' לעשות הרע בעיני ו
באומרו אתה חשבת על כבוד הכהונה שלא תבא אשת אוריה ובעלה במלחמה שיודע הדבר שעשית
בסתר והתבונה בעיני הבריות ולא חשבת לבזות את דבר ה' ולעבור על מצותו ורצית לעשות הרע
בסתר גמור ובעיני הבריות בסתר במקום שעיני הבורא רואות ולא עיני בו"ו וחשבת על כבוד
מכבודו. ועשית בסתר אני אפרסם אותך לעיני כל ישראל ולעיני השמש ומאחר שאמר הכ"ל

אח

את נפשך מעבור בשחת בשאול תחתית מדוע הכית אותו בחרב ואמר שעשית לקוחין באשתו אף היה יודע
ושוכב עם אשתך ולזה כנה אותו רודף במלכות ולפי רש״י יאמר ואחר שעכן אשתו היא ונראה שלא יכל לבא
והכית אותו שאהרג אשתו אב׳ מדוע בזית את דבר ה׳ ורצית שיהרג אוריה לסבתו לעשות הרע בעיניו ואולי
זהו משל הכבשה שאכלה עמו בתחלה ולבסוף נהרגה וזהו מאמר כוד המאמר לא לבד כמה שבקשתי ל
לעשות ואמר הנביא גם ה׳ העביר חטאתך כלומר הכל אותך שלא תמות שאם מה שחשבת היה יוצא ל
לפועל לא היה לך תקומה · ואם תאמר אבתי לא מכרעה הם כוח׳ עתו לפי מה שפירשנו במאמר בהקב״ה
היה עתו לא היה מכיון להוציא מפני שאמרו במדרש כדוד בקש מה׳ שינסה אותו במלכות העולם בה שיאמ׳
אלהי דוד ולזה הניחו השי״ת בה שיראה שאינו עומד בנסיון במלכות העולם · יש לומר דזו אינו תורה ל
להניח את הלכך לגמרי עד שיעשה עבירה חמורה עד מאד לא כמו עבר׳ בתשעה כי׳ מאיר כהוהמ׳
נורא בטיפוס רשעא שהניח אותו עד שעשה מעשה בלבד ואח״כ קודם מעשה אמר לו לאחלא ב׳ מאיר אתה
וכ׳ ובפ׳ שהיה ראוי כדוד מלך ישראל מאמר שה׳ עתו להצילו מחטא גדול כזה ולזה הכרח שכן עשה ה
הקב״ה שבטחנו לעשות תשובה גדולה בחזרת אוריה לביתו ועשה דוד כל יכלתו שילך לביתו הקב״ה
חשך את אוריה מלדבר לביתו בה שלא יחטא הוא ודוד ויתערב העולם וזהו דקדוק בקש לעשות כלומר
שלא היתה מחשבה בלבד לא בקש בכל יכלתו לעשות תשובה גדולה ושלח אוריה והשקהו יין וק׳ ועוד
היתה שלא ירד לביתו ·· **וידוקדק** עתה עוד עוד ורעה לדבר קשה בעתן דוד ואם לא
חטא למה נכתב עליו כל כתשבן כתב הכת ובלא אפ׳ חיה חרות שחטא היה
ראוי לבסותו בלולה כמו ששאל א׳ יכתב פורחני כי׳ שנכתב מה שלא עשה אבל כמו שפירשנו ניחא
דמאמר רהוא עשה כל יכלתו לחטוא אן להחטיא באשת איש סבביאו את אוריה מהמלחמה לצוות לו
לך לביתו ויפעול הגם בשביל שלא יתפרסם הגע החטא הקל נקרא כתב עליו וכפרסם החטא הגדול שבקש
לעשות באיזן פשאו ויהיה זה למחילה ולכפרה לדוד ולזרעו ולכל בעלי תשובה כמו שאמרו לאוריו
לא היה דוד ראוי לאותו מעשה ופירשו בו לא היה ראוי ליכתב עליו ונראה שפירשנו מדווה במאמר ד
דבקש לעשות ובשביל זכותו שלא היה ראוי לזה הבלבה׳ למה נכתב עליו מה שלא עשה פי׳ יהיה זה מ
מקום לפסוק בתשובה ה׳ לא נכתב לומר לבעלי תשובה ועוד לאלמה חלין זכור אזכרנו עוד ··
ורבי ראה בפסוק זה שני חולשות הא׳ במאמר שלא חטא כלל אך לא נראה במקום מסף יד
שנראה לזה לומר שלא הדרבה החמור עליו בחזקת היד ואיך יאמר מפורש ב
במקומו חטאה גדולה ממקום שלא במקומו פסוק וה׳ עתו ועוד דהכי יתכן במאמר שהכל עם ה׳
ינפהו הניחו לרעתו ועשה מה שעשה כמו שאמרו בהכנות משל העולם יבר לבנין בפל׳ ולמה כפי
במקום המעשה בכל זמן כוד קדוש עלון משיחי ה׳ וכתב ששורש בעבירה במקומו וזהו נקדוק ב׳
נאתי משיח דוד קדוש ושמור חשב לפנה זה שהבלי בכל הדורות ונבק דק ומשבה והכך בזכותו במקום
המעשה בעלינו והלא שנוי רק בעטן דוד שבכל מצות שבתורה אמ״ר שכתיב לעשות בתוב קודם ויעשו הרע
וכן הוא פירבעם קודם באחאב קודם כתי׳ ויעש הרע בעיני ה׳ וכ׳ ואח״כ לתוספת רעה כתיב אשר התמכר
לעשות הרע דהיינו להכעיס שבכל חבלן היה לעשות הרע ולהכעיס את ה׳ לא להנאתו ועכשו באומר
בשופטי׳ ויוסיפו לעשות הרע למעלה כתיב ויעשו בני ישראל הרע ויעבדו את הבעלים וכ׳ וכן במלכי׳

את דוד כתיב ויעש הרע ולא היה לבבו ישר כדוד אלא כדוד לא כתיב אלא לעשות הרע כלומר גם לא
יתכן כלל לומר שכוונת דוד היתה להכעיס לעשות הרע חלילה חלילה אלא אמ׳ לצורך לעשות הרע
בקשת ואני לא הנחתיך אמר על זה הכית את אוריה שהמלך המצוה מאחר שיש לך לקרוץ כמשפט
ואם יאמר שפיכו ישעל הרע והיעיה אותך או מצוה הוא כאשר איש כפי דת והבית אותו בחרב לא
פסק תורה לפני הסנהדרין שאם היית עושה כן היה נראה שאתה שהרג כך גוזר עליו אבל עתה ה
הראת לדעת כי בעבור חשקך הרגת אותו וזו תורה וזו שכרה שהמלך מן המצוה שיש לך לקרוץ כמשפט
ואיך יאמר לפיכך ויהיה או יהיה ואמר אי אתה נענש על זה אלא כחרב בני עמון שהיתה כחיה מיש׳
ודוד עשה זה משפט שהרגו והתכ לא על חטא שכתוב בתורה אל הכל את מואב וכו׳ וכן כבני עמון
אל הכרם ואמר אי אתה נענש על זה ואם של סנהדרין שנתן בני עמון יכבך יותר דאמרי׳ שכשנתן
זה לא נתנו בסנהדרין אמר הוי כבני עמון שנשאת אותם מאחר שכל זה עשית להסתיר הטנין ו
ובעשית בכל אלה התחבולות לא תסור חרב מביתך יען כי בזית אותו ולקחת להסתיר מהבריות ו
ולעשות הרע בעיני והשבת לכבודך ולא לכבוד מעלה אני עליך כאילו עשית ובפרט שהרגת את
אוריה שהוצאת מן המצוה ונראה בזה שכוונתם שהזכיר החטא עם כוונתו לכבוד ״

ועתה עם דוהם לחוות דעני פסוקים מעשה דוד ובת שבע גם להעיר על מה שאמרו
בתלמוד וכו׳ לא היה דוד ראוי לאותו מעשה אלא שאם חטא יחיד וכו׳ ווה הבראה
בכלל שיחטא דוד בעבור שאם יחטא יחיד יאמרו לו וכו׳ ועוד ראב׳ למה נענש כל כך עונשין ועוד
אעיר על מה שאמרו במס׳ כמה לא חלי ולא מרגיש נברא כראהה מייטה שאול כא׳ ולא עלתה לו וכו׳
וזה גב׳ תימה דלמה ה׳ נענש בן חלילה לפייס לוקח שופטים ולהרוג את שאול כא׳ ועוד אמרו בתנחומא א
כתיבתך ייך מדרש תהלים אמר דוד לפני הקב״ה בחנני ה׳ ונסני אמר הקב״ה אני בחנתי עלך על ידי
שמואל בקשה לו איש כלבבו אמר לו שאין אלא בחנני ה׳ ונסני אמר לו הקב״ה בחנתיך ולא מצאתי כך
חטא מיד שראה עליו רוח הקדש ואמר בחנת לבי פקדת לילה צרפתני בל תמצא יש חדש לורק בעולם
של כסף ומוציא מרגלית אונקיה א׳ נחשת וכו׳ שתי׳ אונקיות אחת טובה מוציא דוד לא היה כן אלא׳ אונק׳
אחת טובה וכו׳ ונקשיא ביולה אדריה ההוא אמר תהלה דהקב״ה ככך ובחן את דוד ולא מצא בו חטא וכן
הפיוט משל הצורף שקנה הכסף ואמר לו צה״ כמון אותה והבליר עד שכבן אותהאלהים ולא מצא בה
שום דופי וכו׳ ואחב׳ אמר איסכת לא מצא בדוד אתי׳ אונקיה א׳ טובה לא חשוך כלילה ועוד הביא משל
הפועלה שעלו כו בכורים ובהלו ואמר לו הקב״ה לא הטלה שלא תבול אחר שעלה הבהיל מהתועע כ
בתעלה ראשונה הבהיל צווה תשוך אשורי אמר לו הקב״ה אתן את הראשה בבאשושם לא היו בוהלים
אמר דוד אני קבלתיך והבאשושים לא קבלתיך וזה המאמר בעצמו קריה כמו שאפרש עוד ואמרו א
אמר דוד גלוי וידוע לפניך שאם רציתי לכוף את יצרי הייתי יכול וכו׳

ובענין דוד ובת שבע יש קושיות חזקות כוללות א׳ דלמה המתין ה׳ לדוד עד נגזר כל העשן
ולא שלח לומר אותו חטא כשלקח את בת שבע קודם שהרג אוריה שזהו כמך הקב״ה
עם הצדיקים ואחד ההן לדוד בעצמו למה לקח אותה אחרי מות אוריה לא די מה שעשה בתחלה גם
אחרי שנתפרסם למה לא נשא אותה ב׳ למה שבא על אשת איש למה צדק משל הכבשה והרועה ו

והיתה

היחתה איש אש בחיקו ובגדיו לא תשרפנה כן הבא אל אשת רעהו לא ינקה גם הרג את הרועה שהוא אוריה :

ג׳ שעיקר חטא דוד הוא בעון אוריה ולמה לא חטא חטא בלא אבל אחר החרים הרבה בעון אוריה וכו׳ ר׳
איך עלה בדעתו של דוד לעבור בנסיון ועשן שלבו חלל בקרבו ולא עוד אלא בדבר קטן והוא כזה לפי הנא׳
ה׳ העלאות פרו שהביא הרב ר׳ יצחק אברבנאל והעלה דבבר אהרן ר׳ משה בזכותו דדוד באומר דעם היות
שבפי הלאת חטא דבק דרש משה בזכותו והנלה שהאמין כזה דברי האומר כל האומר דוד חטא אינו אלא
טועה : ד׳ איך נתכשל נשתלשל כל זרע המלכות בית דוד והמשיח בעון גדול כזה לפי הנראה ו
ובחר ה׳ בשלמה ובהם קראו ידידיה ״ **ובין** זה שאמרו בגמ׳ דראויה היתה בת שבע לדוד מששת
ימי בראשית הורו בזה שהיא חלק שרשו ובת זוגו וידוע הוא כי כל זמן שאין האדם
משיג בת זוגו הוא חסר ואינו נקרא אדם שלם לקבל התורה אלא עד שישיג בת זוגו והדבר עבש יש
לאדם חיבור יתירה עם בת זוגו שהיא חלק שרשו על דרך עלם מסטאריו וכו׳ ואם היה מאמין דוד מששת
שקבלתן אותה בראשית אם בשביל שום חטא אלא הקב״ה היה מסבב סיבות ועלילות לבטל אותו של
משיח ולהחזיר בת שבע לדוד ודוד הקדים ואכלה פגה לפני שעתה קודם שהתכבס ועוד כששאל
דוד מאת ה׳ בחון אותו כי לבו חלל בקרבו ואין לו יצר הרע כלל כמו שאמרו במדרש וכמו שהעיד עליו ה׳ שלבו
חלל בקרבו כמ״ש שקשה לו איש כלבבו וכתיב ונחם עי׳ שרוא ואמר וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם. וידוע
הוא כי כמו שאנשים רשעים אומה רע בן התאות צדיקים אך טוב ובמעשה דר׳ יוחנן דאמר בקאי חיווי ולאת של
דוד שיבחנהו ביחוד הדברים שהאדם יש לו יצר הרע להתרחק מן העבירות צריך מגדר להתרחק שאם ה׳ לא יחזיק
כחותו ויסייע אותו יכול שיר יצר הרע על צובה רשע לצדיק וכו׳ ה׳ לא יעזבנו בידו ואמרו אחרים לא היה
צריך מגדר לזה שאמרו התהלך לפני והיה תמים באומר כל מינו כמו שאמרו במדרש רבה. וזהו ענין הנסיון
שבחנו אותו ה׳ להתקוטט עם יצרו ולהכניעו וזה דבר גדול ואברהם הכניעו לגמרי במשנה בעיונות כל בחותיו :
גם יצחק נשרף על המזבח עד׳ הדבק ולזה שאמר אבי אברהם בשביל שאין הילד הרע
ולזה ייחד שמו עליהם כמו שאמר דוד לקדושים אשר בארץ המה ואדירים לעבודתם וחפץ דוד להתחבר עמהם
שהיה יודע שאין בו יצר הרע כמ״ש ואדירי כל חפצי בם ולזה אמר בחנני ונסני כליותי ואמר אבי דוד כמו שאו׳
אבי יצחק ואמרו היו רבנן כי לא היה לו יצר הרע כמו שהעיד ה׳ בקש לו איש כלבבו ובודאי שאם היה שום
אשה ערוה נפשו הצדקת לא היה מתאוה לה כי אין בו יצר הרע ולזה מה עשה הקב״ה כשהתחבר עם בוראו
היודעים שעל כרחו צריך מינו שאי ועדיין אינו כאחרים ואולי בשביל זה עדין לא היה שלם הזמין לו חלק
משרשו ובת זוגו ולזה אמרו׳ שהיתה ערוה נבגשה שהכירה בלבו שהיא חלקו ומזווגו וצדקת היא כמוהו
וידע הוא גם׳ שלבו אינו מתאוה אל דבר טוב וקדוש והיה מתאוה לה ובדבק נפשו המזווגה בה שתשוקת
החלק להתדבק עם הכל והכל עם חלקו והיולד למלכות בית דוד גם בכתובת כתב לאשתו ואמ׳ ה׳
היתה ספק אשת איש שאם יחזור אותה מהמלחמה היה מסכל הגט מאז כאותה שעה לא היתה ערוה והלך
משרשו המזווגה היתה מסייעת בזה ולזה גם אינו במחילות ותהר לו ונתאחר שהיתה בת זוגו ואחם הבא
אותה לא רצה הקב״ה למען הכמה הכב שאם היה עושה כן לא היה דוד נושא את בת שבע בת זוגו
ומעתה זה נשתלשל כל מלכות בית דוד מבת שבע ומזה הוכח כי ראויה היתה לו מששת ימי בראשי׳
ואם עד כן לא היה ראוי להשיג כנס במלכות להמליך את שלמה ומה׳ לפי׳ שאית דוד ובא ושבע קודם ט

שיבחר ה' בשלמה היה נראה עון כלול ואע"פ אם היה דוד מרגיש בזה כי לא לחנם חשק בה ומה' אסבה
בנה בלא עונה ולמה היא תילד ולמה הולך משל הכבשה והבועה שאמר אם היא בדרש אין כל כבן
קנה כבשה אחת ואמר שלא היתה בת זונו שמוהר לא הולדה והצמיחה אלא שיר דוד ולהיות הלקיח
בלא עונה נתנה העון עליו גם שסבר לעשות מעשה רע שיחזור ואוהב לביתו ותהיה ביתו של
אשת איש לתפסו גם מאחר שהורגל בילד הרע הכבר התחיל לעשות בעל הבית והיה דוד ח
מחכשים הכתו שנתן לו עצה להמית את אוריה אז להחזיק לביתו שהיה אשת עצם זונה ונב' יותר
ל הבנים אחרים מכותים וינוד שבילות אחרות ויהי היה בחד דוד שאמרו במדרש את קרחתך כי
בעונני ל והביא משל הגולה שעלה לחטאה והיה נופל עד שקבה לה'. אמנם הקב"ה שהיה יודע
האמת ושהיה בת זונו ומאויה לו ולא יר הלכו עשתה זאת אמר לדוד ששתה שנתגלה והביאתן ש
שאמרו עליו מתן דוד אמר לו לבתה ולא מאלתי בך אם כמו ודוד בפי הרמוכרם והנמלא היה
מסבב אליך היא חטא גדול ואמר בהנותם לפי פקרת שלה שחשוך כלולה שאמר לא מצאת בי אתה
אוביה ה' עוזבה הוא המאמר אשר שאלו למעלה וזהו שאמרו שאמר דוד אם אתה מוחל לי את ו
יודע כי שלמה בנו וכ' מה שאמרו לא היה דוד ראוי לאותו מעשה וכ' כלומר שאע"פ ש

ודוק

שראויה היתה בת שבע לדוד מששת ימי בראשית ודוד ראוי לה ומה' לא היה ראוי דוד
שיקח בת זונו הראויה לו עד' אותו המעשה המקולל והעקיפין כאדם שבא על אשת איש ודרך
זנות ואמרו לפי מה שאמרו במדרש כל מה שאמרו כן היה ראוי ומזומן לבך מה ראוי מתחלה מששת
ימי בראשית שהלכה ויוסף לפרנסה מדרש להאכיל את כורו הזן לאויב וכ' לדרוש שבכי עכשיו ו
והבנים ודוה נשרפים כן לעוב עד' בעדם אלפן כבאן יעשיך כן לפי עד' זונו רשעים מהם אבל
דוד לא היה ראוי לאותו מעשה שלבו היה חלל בקרבו וכ' ענה בו בקש ה' לו איש כלבבו ומה' אב
לומר לא הכשיל ה' מעשה זה אלא להורות דרך לבעלי התשובה ומה' בשבא להעיד עון כלל שאמרו
לאותה לך לברך הכשלו ה'" שאמרו במדרש משלי על פסוק מי יאמר

הוא הדבר

זכיתי לבי עברתי מחשבתי יהי שמו של הקב"ה מבורך שהקדושה ו
ובעודך עליו והוא מעיד את ישראל אמר שלמה דוד אמר לבי יהוד בגה לי אס' של שלא בטען ומין
שירש שלא של בטעין חזר ואמר קבב כבשני מעוני זהו מה שהשיבתו בזה הקדש הואיל והשפלת
עצמך על השאלה אני נותן לך שכר גדולה ומה' עליו בקש ה' לו איש כלבבו כיון שראה שלמה כך
אף הוא אמר מי יאמר זכיתי לבי עברתי מחשבתי מה שכב נאל על כך וישב שלמה על כסא
ה' למלך וכי יש לך אדם שישב על כסא של הקב"ה אלא מה כסאו של הקב"ה שלמה וכ' והוא מה
מתבאר מהבנות לבאורה התהלה כמה שאמרו שהקב"ה מעיד את ישראל ומה' אמר שדוד שאלשלא
בטען בשביל שאל הקב"ה ברא לו לב טהור והרי הקב"ה צווה ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה ו
והסירותי את האבן וכ' וזאת שעת שאם שאל שלא בהוגן ואף כו למה נאל שכר על ההשפלה ו
ומותר מפעות מהפסוקים שכבר דוד הם הכופים שקודם אמר דוד הרב כבסני מעוני וכ' ואחר
אמר לב טהור ברא לי אלהים ורא ורא אחר היה שיטהר לבבו עד שיהיה כחדש מהרש וכגל ה
המאמר ומה' שאמר שירש דוד ששאל שלא כהוגן חזר ואמר הרב כבסני מעוני ושכב דוד כשאמר

אמן

מ״י יאמר זכיתי לבי
עד ... ושנה
הפסוק ... ידוע
... ושלמה
... מי יאמר
וכו׳

א״כ לומר דאין מדבר המקרא עד הפסוק בקש ה׳ לו איש כלבבו גם לא שאמר קודם שמלך ואיך אמר שיקרע
השלטון לשאול השפלות ועוד מה שכן דוד בזה הפסוק מי יאמר זכיתי לבי טהרתי וכו׳ אמרתי כדבר
כונן לבות וכליות כענין דרשה זאת · **וישוב** האומר כך הוא הוקשה לו בפסוק מי יאמר
זכיתי לבי טהרתי מחטאתי כלומר הלך הדבר באמירה הללו מי יוכל לזכות את
בלבו לשון לבי כוונו על שאמר הכתוב מה יזכה אנוש עם אל ומה יזכה ילוד אשה ושמים לא זכו -
בעיניו ועוד מאי קאמר מלך יושב על כסא דין מזרה בעיניו כל רע ויאמרו לפניו זכיתי לבי · ועוד
מהו טהרתי מחטאתי שהוא מיותר אלא יהי שמו של הקב״ה מבורך שהקדושה והטהרה שלו ומה יאמר
אנוש בערכו יתעלה אלא שהוא מטהר את ישראל ובוחן לבות וכליות שכל מי שבא לטהר מסייעין אותו
והוא מזרה בעיניו כרוח שמזרה את התבן ואת הרוח כן הוא מזרה כל רע ומטהר את האדם ואב׳ מי
יאמר שאני זכיתי את לבי אפי׳ שיהיה צדיק גמור שלא חטא כל ימיו צריך שידע שה׳ טיהר אותו וזכהו
כשבחן את לבבו כי רצה להתקרב לעבודתו · **ואם** בעל תשובה ויטהר מחטאתיו צריך שידע
כי ה׳ בחן אותו ויטהר אותו מחטאתיו כי רצה הוא לטהר וה׳ סייע אותו אמר שלמה דוד
אבי הבקי על כל הלב ואמר לב טהור ברא לי אלהים מפני ששאל שלא כדין ושלא כענין שאמר בחנני ה׳ ונסני
כי לבי חלל בקרבי כי אני אוכל להלחם ביצר הרע ואפי׳ היה האמת כן נמצא בשביל ששאל שלא כענין שאמ׳
בחנני ה׳ ונסני כי אני זכיתי לבבי וכיון שידע ששאל שלא כראוי חזר השפיל את עצמו אמ׳ שלבו עומד ו
שהרבה לכבוש מעונו עד שנתמוטט ונשאר לו חרש ולב טהור וזה נכון והוא בו מה שאמר ולבי חלל
בקרבי שקלה היחר שאמר שאין בלבו דבר רע אלא הבל מיני ועוד הרב בכמה מעוט לב טהור ברא לי
אלהים אמר לו הקב״ה הואיל והשאלה שצריך על השאלה אני נותן לך שכר שכפי הראוי אחר שחטא דוד
בסוף וקבה הקב״ה זה לא היה ראוי שיכתוב ה׳ עליו ע״י שמואל הנביא בקש ה׳ לו איש כלבבו וזה כשעדיין
היה שאול דוד לבו חלל בקרבו ואין בו יצר הרע כלל מפני שכבר כך כתב עליו הקב״ה בב׳ יכול שהוא כלבבו
טהור וקדוש כענין השאלה שכן היה האמת שלבו טהור כמו שכתבתי אלא על שחטא ואמר אותו ו
ושאל שלא כענין אירע לו מה שאירע כמו שכתבתי לעולה כיון שראה שלמה כך אף הוא אמר מלך
יושב על כסא דין מי יאמר זכיתי לבי טהרתי כי הוא יתברך המסייע והמטהר את ישראל ונתן לו
הקב״ה שישב על כסא ה׳ וזכה לשבת עליו מזרה בעיניו כל רע ובקש לדון בלא עולה והבאה וזכה
לזה בשביל שהשפיל את עצמו · **ואמרו** במדרש רבה פרשת צו וזאת תורת האשם כך אמר
הקב״ה לישראל כמו שאמרתי אין חפצי אלא ברכה וכמו שאין בידו עבירה הורג ברכה
עשה אדם בראה עבירות זו לתשלה מזו ומזור קיומה תשובה וישפיל עצמו לאל וירא את עצמו כאילו
הבין זבחי והעלו חייב וירא את עצמו כאילו חייב אשם תלוי בכל יום הרבה עשו בבחירים ומקבלין ב
בתשובה ואין לו כנים זכרם של קיימא ומני עוסקים בתורה ומקיימי׳ מצות בישראל ויאמרו כבר
קורה כמו לעולם שנאמ׳ וה׳ חפץ דכאו החלי אם תשים אשם נפשו · פי׳ וה׳ חפץ דכאו החלי כך אמר
הקב״ה לישראל אם תשימו כחולה הזה עצמכם שאינו מאמין החיים לא ישפיל את עצמו
ויבהיל ויאמר אם תשים אשם נפשו כמו שאומר יביא ב׳ אשם תלוי על עצמו נפשו כורחו יראה זרע יאריך

יהיה לעולם הבל עכ׳ **ונעלם** אמרנו היות הראוי כל האדם שקלו ועניו בחולב ושלא ברורה ה
האשם שלפי׳ יעשה אדם עבירות זה למעלה מזה ויראה את עצמו כאילו הלוי זכאי
וכ׳ ויראה את עצמו כאשם הגלוי גם שפסוק וה׳ חפץ דכאו החלי מבטיח זה הפסוק. הפירוש כי שני
הראשון על הרשיה ועל הלהק נאמר כי הוא מחולל מפשעינו ולא מפשעינו וה׳ חפץ דכאו החלי למכותיו ולא
לו כרבים והיכא מאות אף עשה כוה עבירות שאינו זכאי והלוי חייב ומטם שעוסקים בתורה ובקיום
מצות והורין מצלחת בידהם ולא אמר אלא יראה זרע יאריך ימים .. ושלא שטה במחלי דבלק מ
המקרא ועוד אומר הקב״ה שאין חפצו אלא בדכאו ונראה שאין בו עבירה עם היות שהעונן מסבבר קלב
לא נזכר בספר ולא נודע מזה שום יהודי ולרבנה הפך מזה שהשנן מן הקלה אל הקלה כאמרו במדרש
מן הדברים שקראו לנבואות עולם כמדם הרים. ולכן השב אנוש עד דכא כאמרו התשובה שקראו ל
לעולם שאלמלא התשובה לא היה העולם יכול לעמוד .. וזאת שלישית כי לא אוש אל ויכזב ויחזור
בדבריו האלפי׳ בן אדם ויתנחם אנו שואלים המקרא מאי סבר ובסוף מאי סבר . ד׳ כשאין תשובה
מיידי אי בתשובה מאהבה מאי התני שאין בכתאים ומקבלין בתשובה והלא שלפה מינה הוה ליה ל
למימר בגדולות נעשות לו כוסות שאמר עליהם הוא יחיד ואומר מר והלאות כל סגבותך כל כ
סבירות שבנזרת כי הדיהם לפני כסא והלאות .. ואם כשב מיראה שמקינן אין לו כל כך שבר שהה
שעשו לו כשגגות שאמר כי כשלת בעונך ה׳ בקדוקים דקא מזיא הכא מאי אמרתי בכבוד ולא אמר
חזרתי כי וכן מאי ויחזור ויעשה תשובה כהתשובה היא חוזרה ומאי התני שאין בכחמים ומקבלין . ב
בתשובה ומאי ויזאתו דברי תורה בכון לעולם . ויותר קשה מזה כמו שאמרתי אין חפץ חפלי וכ׳ חוזרתי
בדברי״ ובגולה היה אלא פרח שאמר לה לתשובתו כגולה הזה שאינו וכ׳ דהוא הפך הכתוב כאומר וה׳
חפץ דכאו החלי והוא אומר אל תשובו בגולה ועוד שפירוש מלת החלי מלשון חולי ומלשון ההחלה כמו
שאחרון ויתחיל ויאמר וכו׳ ד׳ שאין הפנה כלל ויאמר אם תשים אשם נפשו כמו שאמר כ׳ אשם על נפש כ
מי הוא זה שאומר אי זה כ׳ ואי הוא זה שאומר כן ומה יתכן לבטל הלשון מן דבר שפתים ודבריו על א
אחד שיביא אשם ויכפר לו ומה יוסיף ומה יתן כי לא לו יהיה הזרע ואורך הימים ובכלל הדברים כי הוא מוקש
מבאשו ועד רגליו .. **והמחוור** אלא ובזה שהוקשה לו דקשה קראי אהדדי במקרא אמרנו
דבתשובת נדבה ואין שהוא כאין דבון ה׳ בחוטא עד שיצטרך להביא קרבן כי יותר
עוב הוא שלא יחטא ויביא מנחה שהיא דבר נקל בהיותו בלבד ואינו בשמחה כי לא ירצה ה׳ בזבחי
אלים וכ׳ בעולה אמר כן שלא יאמר אדם אעשה מעשים רעים ואביא וכ׳ כי יותר טוב הוא שיעשה
מעשים טובים ולא יצטרך לזה וידוע הוא שהעולה באה על הרהור הלב מעשם שהקדים למעלה . ו
זבחי אלהים רוח נשברה ואמרו באילו הקריב כל הקרבנות מטעם זה כתוב ואין בעולה כי יותר טוב
טוב הוא שיהיה דכא ולא יביא עולה ויותר טוב שלא יחטא ויביא מנחת נדבה ולזה כתב במנחות ו
ונופש ואין במנחה״ **והשתא** המחזה על עצמך למה נופש ואין מטעם שהוא יותר רע ואמר
מחה עוותה שהחטא אינו בא אלא על שוגג והאשם בא על מזיד אשם גזילות אשם
מעילות אשם נזיר ואב׳ סתמי אמרה שאתה אומרת כי לא תחפוץ זבח אפי׳ בחטא קטן ובשוגג ובנפש

אמרת

ולא אמר חוזרתי וכן מאי ויחזור ויעשה וכ׳ כאן לו הבכה בהלל אמלא שאמרתי אין חפץ חזרתי בדברי׳ בגולה וכ׳

אמרת הכך שאפי' בחטא גדול ובחמור רוצה הקב"ה בו וכתב ואז יתירה הכך החטא והעולה בה ומיכבר
ומתכפר ובפסוק וה' חפץ דכאו החלי קשה כפי הדרות קושיא זו דהוא אחר החלה הנה ישכיל עבדי ירום
ונשא מאחרים ומשה וכו' ואחר שהוא מחולל מפשעינו מדוכא מעונותינו ונתן קברו את רשעים ואת ע
עשיר ונגזר מארץ חיים מפשעי עמי נגע לו על לא חמס ועתה חזר לומר שאם ישים אשם נפשו יראה זרע יאריך
ימים ואלו דברים שאין להם הבנה שאם לא חטא כלל ישים אשם נפשו ולמה בשביל זה האשם יראה זרע יאריך
ימים אם הוא אינו מחולל ומדוכא אלא מפשעינו ואם אשמו בשביל [illegible] כל פשעינו [illegible] הוא
ועוד יותר מתמיה אם כבר נתן את רשעים קברו ונגזר איך יחיה אחר כך ויראה זרע ויאריך ימים והיכן
[illegible] של זה והיכן ההכאות יחין על זה ועוד מאחר שכבר הוא מדוכא מעונותינו למה ה' חפץ דכאו ועוד
נסרה קושיא קטנה .. **ותרוץ** הכי שאמר הקב"ה [illegible] ושבחתי שאין חפצי אלא בדכא
ובמי שאין בו עבירה ולא פירשתי איזה מהם חביב לפני ואהוב לפני ונאמר יותר אם
הדכא או מי שאין בו עבירה או אם שניהם כאחד מוכרחות לזה חזרתי בתוך כה [illegible] לפרש דברי
ויותר חביב עלי הדכא ושפל רוח שאפי' יעשה כמה עבירות וישפיל עצמו [illegible] מה שאין
כן אפי' יהיה צדיק גמור בכל יחין ומתגאה אבד כל זכיותיו [illegible] ונקרא תועבה וזהו מה שדקדקתי
שאפי' אם לא יהיה בו עבירה אין חפצי אלא שיהיה דכא ושפל רוח וזהו דקדוק הכתוב על לא חמס עשה
ולא מרמה בפיו על הכל וה' חפץ דכאו החלי שיהיה דכא ושפל רוח ודוק שתלה חפץ ה' בעיקר השפלות
[illegible] מה דפרשתי שהעיקר הוא השפלות והענוה וזהו אומרו כמו שאמרתי אין חפצי אלא בדכא ו
פי' ובמי שאין בו עבירה בענין הראשון שהוא דכא ושפל רוח ואין בו עבירה כאותו הלכה [illegible]
לחזור דכא ולהפסיק הדבור לומר שאפי' יעשה כמה עבירות [illegible] וישפיל ע
עצמו [illegible] הרבה מאד שזה הוא לו למי שאין בו עבירה ולא תטעה לומר כאין בו עבירה הוא העיקר
של השפלות עיקר ולזה הפסקתי דכא כמו שאמרתי אין חפצי בו ועוד אני מדבר בו הכאתי ענין ה
[illegible] בטיבום פרשיות להשוות וקרא הכי ריק על לא חמס עשה וה' חפץ דכאו דהיינו אין בו
עבירה וקרא נמי הם היך [illegible] וה' חפץ דכאו החלי [illegible] כשהוא מחולל מפשעינו [illegible]
שה' חפץ בו מאחר שאין זה עבירה והוא מדוכא והיינו הוא [illegible] .. אלא אבי' החלי עצמו מעונותיו
[illegible] זה שהוא מחולל [illegible] פשעינו [illegible] הם כן הוא החלי עצמו מפשעינו [illegible] וה' חפץ בו דכאו
[illegible] אם תשים אשם [illegible] האשם [illegible] נפשו [illegible] האשם [illegible] חייב
והקב"ה עשה [illegible] שהאשם הוא הלוי בו נפשו [illegible] מחלה על ה
מחלה [illegible] חיים [illegible] שהאשם [illegible] שהוא הלוי [illegible] החולה שהוא מ
מחלה על מחלה שהרשע [illegible] והחולה הוא מחלה על מחלה [illegible] והחולי עם נפשו וזה
[illegible] כי ידוע הוא שהאשם [illegible] על כמה [illegible]
ושמחה [illegible] ואמר הקב"ה [illegible] תורת העולה [illegible] שאינו חפץ בעולה על רוח נאוה אלא בדכא ו
[illegible] העולה [illegible] שאינו חפץ [illegible] שלא בא [illegible] ועולה
[illegible] תורת האשם [illegible] על הכל [illegible]
חפץ בו [illegible] האשם [illegible] זה [illegible] תורת האשם [illegible] ידע אם [illegible] אשם הלוי

בכמה שקלים שהוא דבר קשה והמאור יבוא בהתנקות בלבו ויתכפר לו והטעם כשידע שמאור המשכיל עצמו
יש בתשובה והמשים את עצמו ובדבר קל יתכפר לו אבל כשהוא מסופק אם חטא אינו משכיל עצמו
אינו שב בתשובה גם שם אשם מורה על זה שמשים עצמו על חטאתו אשר חטא וזהו אומרו ואת
תורת האשם ובקדק ואו להודיע שהקב"ה שמה כאשם אעפ"י שהוא על המאור מפני שמשכיל עצמו לאמן
בעונן האשם · וזהו אומרו כמו שאמרתי אין חסד אלא ברכה כעונן העולה כי אין לאשם כעולה
כמו שאמרו ואת תורת העולה ואין חסד אלא כמו שאין בו עבירה כעונן המצות שאמרתי ואת תורת
ה' אומרו מדברי שהעיקר הוא השכל אעפ"י יש כמה כמה עבירות ומשכיל עצמו יתכפר לו ובזה יוסף
שדבר זה אמת עונן האשם שיש פה כמה עבירות מאוד אמר הקב"ה ואמת נהנה שכרו ואתן ירצה ?

ביאור

זרע יאריך ימים וחפץ ה' בידו יצלח · הדברים כי אעפ"י שהאלהים צוה עבדם בעונן הזה
ואינו נושא חטאי הבעל בתשובה אינו · עבדם בעונן הזה לא יראה זרע יאריך ימים
וזהו אומרו אם תשים אשם נפשו יראה זרע יאריך ימים ולא יתבם בעונן הזה אלא אדרבה אעפ"י התמיד
רעה בעולם ורבת הקן מתבוחה הוא יראה זרע יאריך וכל זה דקדק באומרו הדיני עוון בדברים ··
ואעפ"י לרמה עירב זה בזה וזהו מה שהקדים כמו שאמרתי אין לי חפץ אלא ברכה · וכמו החלו חמה אבי ה
חפץ בו כמו הצדיק נאמר כאם היה שום הפרש ביניהם לא קיימתי מערב זה בזה אלא בה שלא תעמוד
כמה שאמרתי שה' חפץ בצדיק על לא חמס עשה ועל שהוא דכא לכך הודע שעיקר השכר הוא ···
מה שהוא דכא שאעפ"י יעשה אדם כמה עבירות וכו' וגם הודע שכמו שהצדיק נאמר זוכה ומזכה כל
העולם כמו"ש אוהבם נכבה כי שב אפי מאמן שאמרו להביא רפואה לעולם ומקרב את הגאולה אעפ"י
שלא יסבול יסורין כנגד כולם אלא אדרבה יראה זרע יאריך ימים כלבד שמשכיל עצמו לאמן וזהו אומרו
כאמן אם תשים אשם נפשו כאומר כמו האשם ישים עצמו שבל נפשו כשכב ולזה לא אמר אם תשים אשם

וירוע

על נפשו אלא אם ישים אשם על נפשו וכו' · הוא שהסבל תשובה הוא כקרן שנולד בבה
הרשע כמו"ש וגם נכבה יהלל יה וכו' אם · השכיל עצמו לאמן לנגעו כי נחשב לו כאילו
מת ולאחר חייה ושורש העניין כמו שלא יבירוהו המקטרגים הקב"ה משנה כמו קטן אם נולד כבורא
שגם משנהו בצורה אחרת ובן על זה הדקדק ומטעם זה מחולה משתנה מזלו שאם היה חטא כנים טעון
בתשובתו משתנה מזלו ונולד כאיש אחרת ובשם הזאת יראה זרע גם יאריך ימים כמו שהימים הראשונים
יפלו מעתה יתחילו לספור שנות כקטן שנולד ואעפ"י שהתורה מקרב בעולם פירש דיינן הב' בן עם האדם
מה זה המאור שנולד מחדש אחר תשובתו הוי כאילו לא חטא כלל ויהיה כדברי התורה שאמרה כתוב ·
לעולם שחפץ ה' בידו יצלח לאורך ימים ונב' מחקרתו מוסבה מאחר שהוא דכא ושפל רוח ולא לנגועים

וכלפי

הכרח וההכאתו ·· מה שאמרו כמורים שאין למכחה תוצאה מאוד עונשו · והשיבה
השלום תפרך רעה · בדיינו רעת ועונשה פגוע להם ולפניהם שיכרתו הוא ובנו
מן העולם לפשורים עד עד ואין · אלא כאלו כנים ונב' רעת הנפש כשאחיים כנים מעשק
אבותם ואת נחלת השמים ורשעתם · שאין לנבואה והשיבה הנפש החוטאת היא תמות דהיינו ·
הכרת נפשו מן העולם ונגד העולם ומיתה הנפש · לא תנוף כלבד · שאין לתורה והשיבה ישוא אשם
ויתכפר לו וטעם האשם ולא חטאת כמו שפירשתי והקב"ה השיב יעשה תשובה בלבד ··

והטעם

והענין הוא לפי שנתרן שכלו וחכמתו ביותר ולא נזהר מחטוא לה' הגדול והנורא הוא כבלן
אדם שאין בו רשע ולא ימחלו עונותיו ועונשו גדול ועל שלא שמע לנבואתו · ולא
נזהר מלהזהרת הנביאים נראה שאין בו נפש ולכן כראוי כמשה ועונשו שנלקחו הכבות והחרבה הנשארה
בתוך · לעונש על שהיה ראוי לשמוע דברי תורה המזהרת אותו ולזה היה לו להביא אשם ולהשים
עלמו ויתכפר לו ואם לא יביא דבר נקל כזה ונשא עונו והקב"ה השיב שאין מעשהו על מה שלא
שמע דבריו אלא עונשו הוא שמאחר שהכפרה כתובה דהיינו כדרך התשובה ולא יבקש לא ימחלו לו
עונותיו ·· **ועתה** כל לבלבל כלם לעובד אם ישוב אדם בתשובה שלמה וישפיל עלמו
לאלקיו ויספר את עונו ברחמים ולא אשתדל מאד הלין בענין זה ובפירוש
זה לפי שאמר וה' שנבאה הוא ובית הכנן מה' חפץ ה' ברחמים כמו יגלה ויחכן כל תנועות לעובד
כמו שהוא נהפך מהן לרחמים בתשובתו שנזרת החמה היא הכנת כפרה לו ולבטו בגוף ובנפש
ולא יראה זרע של קיימא בטלי מלות כי תורה דאורייתא הכנת עולם עובד לבנים ובורא מלאכת ב
בפרים לעולם · ובכנד בזרת הלעוך הנבואה בכיתה נכשו מעולם שבולו ארוך גם מעולם הזה
יאריך ימים כשם עולמות ואורך ימים היא התורה ולריבות יחיה בעולם שכולו ארוך ·· ואמנם
כפרי התורה שאמרה יביא אשם כך אמר נב' הקב"ה ודברי הקב"ה שאמר דהיינו ענין התשובה יתאמו
זה עם זה לעובד ומה' הקל הקב"ה שאין צריך אשם ממש אלא את עלמו כאילו חייב אשם כראוי ובו'
והין דברי תורה עומדים כמו ולא תדרש דעת האבות לכוון שכונת זה נכרא כבריה חדשה לעולם
ואם תדקדק בענין הכתובים שלא יצא כמו שכונת שקודם לנוכח ומכן כאן החל ואח"כ יצא שלא
שלא לנוכח אם תשים אשם נפשו ואח"כ יראה זרע יאריך ימים לנוכח ··
תמצא עוד טעם נוסף לומר ישכנה אותו ויהיה לו בנים וק' מפני שהוא אדם אחר וכא
לו נפש יתירה ואינו הוא המועט איש אחר יראה זרע וגו' שקודם מרבה בענין
החשוב מדבר לנוכח הנה ישכיל עבדי וק' עד וה' חפץ דכאו · ואח"כ חזר לדבר עם הבעל תשוב'
ואמר אם תשים אשם נפשו וה' חפץ דכאו בפסוק זה חוזר למעלה ולמטה ואח"כ חזר לדבר לנכח יראה
זרע וק' לרמוז בהשתנות שיראה זרע וק' מפני שהוא נברא מחדש ואינו האיש הראשון שחטא והביא
אשם ומפני שהרשע השוב כתות ובתשובה שעשה החיה את נפשו ולכן אמר שהאדם ויתן את רשעו
קבוע אמר יראה זרע יאריך ימים ·· **ואם** לפרש בפשוטו כלמעלה אמר שהוא מדובר הצדיק ו
ואין בו עבירה ומפני זה ישכל ויגוש ועתה חזר הפסוק לפרש אולי מדם חביבה לפני ה'
המקום יותר העבירות או השכלות ופירש דה' חפץ יותר מהזהרה את שכלות ועוד המשיחיה מדובר
אפילו יהיה בעל עבירות יש לו תיקון אם תשים אשם נפשו ויחשב כחולה אלו זכה ואלו חייב יראה זרע
יאריך ימים מה שאין כן אם יהיה צדיק גמור ויהיה נלה כי אין לו תקוה ואיננו בעולם כלל ולא יאריך
ימים והרי הוא כמת ולבעל העבירות מאריך ה' חן מעונו הנלוה שנאמר בוראו חטא ואיננו בעולם והוא
דהיינו השכלות בכל יקבלו נגוה ומפני שענין לפי פירוש זה לא נזכר מה תשובה היא זאת אם מאהבה
אם מיראה אם על מנת לקבל שכר לזה אמר על השיטה בחולה הזה שאינו לא מן המתים ולא מן החיים

שהרשע נקרא מת והשב מאהבה שזדונות נעשו לו כזכיות נקרא חי אם השב מיראה שזדונות נעשו לו כ
כשגגות נקרא חולה לזה אמר הקב"ה. עשה מאהבה וגם השיגון עלמוכם כחולה שאינו לא חי ולא מת אלא
אמנם כשהבכם חפצי ה' כלפי' אמר אדם שלפנינו ית' ויביא אשם על נפשו יתכפר לו ובזה יקנה אהבה עמי
השית בשירע מאמין ית' שאדם שהוא שמם מן העולם ולמור מקבלן כאשם תלוי שמביא על נפשו ובזה
יאהב את ה' בכל לבבו וזהו כדקדוק הכתוב וה' חפץ דכאו בשבר והוא החלי את עצמו בוטן וגם נפשו כי
לא שב בכל לבבו למפרע מרצונות רשעו אלא לבורח מגירון ראשון וכו' וזה אין ראוי להשים אבל אם תשים א
אשם נפשו יראה זרע יאריך ימים ··
הענגם למפרע דכאו ויבא שלושם

והבן עתה

לפי כי זה דקדוק שיקשה בפסוק
לנפה אם תשים אשם נפשו ומזו לנופה
נפשו יראה זרע וכו' עם מאי אם תשים אשם נפשו שאינו מביא הקרבת קרבן אלא ישים נפשו כאילו חייב
אשם תלוי. וגם' מפני שמכפר על כל עבירות שעשה לא אמר נפשו ולא אמר על חטאתו וגם' מפני
גם מאי אם תשים הכל אם תביא אשם על נפשו וגם' הכל על חטאתו מאי על נפשו ·· ולפירוש הראשון ת
תבלגן קלת מאיר כמה למרצון שהוא כאיש אחר והפך לו לאיש' כמו נבון בקרבו ויראה זרע וכו' ודקדקנו
מה' אם תשים אשם נפשו שאינו מביא הקרבת קרבן אלא ישים נפשו כאילו חייב אשם תלוי וגם' מפני שמכפר
על כל עבירות שעשה לא אמר נפשו ולא אמר על חטאתו וגם' מפני שהוא תלוי ואינו על חטאת ידועה
ומה' לפי כ' יאמן ויבוקן יותר כאומר אם תשים ולא אמר אם תביא לדקדק אם תשים אשם ולא תשים כחולה ולא
דיה יאמר אלא תביא אשם לא היינו מדקדקים כיוקא דה בקלאו ומה' נפשו לרצון כלא מכביא אחר שהחולה
והתחיל בתשובה שמועיל האשם אבל משיקרא קודם שיחלה שהוא מת נראה אינו מתכפר וזהו מה ש
שדקדק המאמר התחיל ואמר אם תשים אשם כאדם שאומר יביא פלוני אשם על נפשו ולזה מרכב עתה'
שלא לנופה לרצון כלא קאי. ומחשה אלא יביא על נפשו אשם תלוי ויתכפר לו וכבר פירשתי כמה שאמר
אשם תלוי ואינו בא על חטאת ידועה. אמר נפשו ולא אמר על חטאתו ועוד האשם הזה מפני שהוא קרוב
לתשובה ובדקדוק יותר אפשר לפי שהוא מרכב עם ישראל שאומר להם שהתשובה בא מאהבה מפשעמהם
לזה אם תשימו אתם אשם על נפשכם כוראי תראו זרע ולא אמר בלשון רבים תשימו אשם נפשכם לפי
שאפשר' ישוב בתשובה יחיד כאמור יראה זרע וכו' ועוד שמאמ' יביא כ' אשם תלוי על נפשו כוראי. יראה זרע
יאריך ימים ומה' כן לפירוש כה ופינגלה קשיא היכי אמרינן לאפי' אעפ"כ כמה עבירות זו למעלה מן
יתכפר לו בתשובה או באשם והא ד' ישמעאל ד' חלוקי כפרה וכו' יש עבירות דלכך יום הכפורים ותשובה
תולה ויש עבירות דלכך יסורין ויש עבירות שאין כח לא בתשובה ולא ביום הכפורים ולא ביסורין אלא
עד ימות והיה אמר הבא דעל כל עבירות תשובה מכפרת כבר הקדמנו למעלה כמה שדקדקנו יותר ד
במאמר לא מוזא שכבר יראה זרע יאריך ימים כהיא קושיא אלמלא יותר ופירשנו וה' חפץ מפני זה
דכאו שישפיל עצמו למען כאילו מת ובטל מן העולם לגמרי. ואמר בכולים כבר נראה הדבר שאין הבעלתשי
חוזרת ביום ובאילו הקרב כל הקרבנות וכאילו מת ולזה יראה זרע שהוא בביה חדשה וכבר הקדב נפשו
כי זבחי אלקים רוח נשברה ··
הוא כבור על מעשהאמת

וקצרו

של המאמר נשוך ... בן
כך הוא שהוקשה לו דלפי שימנו שאמ'

למעלה

למעולה באחר במעולה ומעולת יצות בלא ולו לבדון באין חכך ה׳ במעולות ומעולות שהם באות על חטא אין על
זדונו שגגה ושגגתו אם באשרה באות בה הרבה לדעתה שאינה באה על חטא מעשה ולא חטא מ
מחשבה ונב׳ שמבלל בה קרבנו של קנה שהוא עשירות הליפה להשבה הכתוב ומוזר וזאת תורת המנחה
בתוספתא ולו׳ רוח שאין בן בחטאת ועולה שאחר זאת בלא ולו׳ מפני שהם באות על חטא מעשה אלא
מחשבה בשוגג אב׳ עולה באחר וזאת תורת האשם מאחר שהאשם בא על מזיד שהוא יותר גדול מהשגג נג
אב׳ עולה יחסון ה׳ בחטאת בשזיד ומביא קרבן ולא בחטאת בשוגג ומביא קרבן בזה הרחא גדול ועבורי
מלאכה השנויים שוב בענין הפרשה לעולה אחר שהיא קדש קדשים ובאן הקלים שנון זה קודם השחוו ה
וזאת תורת האשם קדש קדשים ובל הפרשה בטלמוד מיוחדת כי בה זאת באשם תורה אחת להם ו
ולעורבינן ולמתבינן שלא בך אמר הקב״ה לישראל בחי שאמרתי שאין חכל׳ אלא ברכה ובחי שאין בו ע
עבירה חזרתי ברכה שאם׳ ועשה אדם אחת עבירות זו למעולה מזן בלומר זאת הקושיא דלא הקב״ה
לומר את ישראל שאמר להם בחי שאמרתי אין חכל׳ אלא ברכה ובחי שאין בו עבירה חזרתי בדבבי כ
בלומר שאם היה עושק בהכסף שהיה אומר וזאת באשם וזאת בחטאת ועעולה היותי מקבן הא כ
בלאיביה והא בלאיביה בלומ׳ באין הקב״ה חפץ בחטאת במזיד אלמ׳ שיביא קרבן שלעולם אינו מעולה
בבהמה מה׳ חפץ בחטאת בשוגג ומביא קרבן והוא מהבהמה אלון יותר מבהמה אבל עתה שלא דלא
לומר וזאת בחטאת ובעולה בבי שלא יאמר אדם אלך ואעשה דברים בעוים ואביא חטאת ויתכפר לי
דהיינו מזיד ואין החטאת מכפרת על המזיד בחי׳ זאת ולא אחרת שאינה מכפרת אלא על דבר׳ למעולה
בלבד דהיינו שוגג ולא מזיד ועתה בזה הענין בטלמוד דהיינו החטאת במזיד אשם גזלות אשם מעילות אשם כ
שפחה חרופה אשם נזיר ומצורע שאין בופם מזידים ומה׳ חזרתי ברכה והיינו דאמר בחי שאמרתי אין ל
חפץ אלא ברכה ובחי שאין עבירה בו דבל זה לא חזרתי אלא למעט המזיד דבשוגג לא שייך לומר אחטא
ואביא חטאת חזרתי בשני הקרבנות דהאשם בא על המזיד וכא נב׳ על חטאת בענין המצורע שאין הנגעים
באים אלא על גסי הרוח ומחרפי וזאת בתוספתא ולו׳ לברוו בי חבלי באה ולברוו בי לאו בוקא מ
מכפר על הנז׳ אלא על בל שאר עבירות בבך מורה מלת וזאת מוסיף על הראשונים ובלל יתקיימו מ
דברים הללו בי אני אמרתי אין חכל׳ אלא בחי שהוא דבר מעשה ובחי שאין בו עבירה מתחלתו בה למעט
המזיד וחזרתי ואמרתי בענין בטלמוד בי אין חכל׳ בחי שנבנעה ונם חטא בזה עבירות במזיד והביא
קרבן ולא חיש׳ להקריבם אלא למלך מעולת התשובה ומודה ובוונת הקרבן ולמעט׳ שחזרתי בבחים כ
בבוונת הענין ומזון לא חזרתי שאם׳ יעשה אדם בזה עבירות זו למעולה מזן ויעשה תשובה ויקבל עליו׳
אם׳ חטא במזיד התשובה מכפרת ולום׳ אמר אחטא ואשוב התשובה מועילה משום דהוי באין מספקין בידו
לעשות תשובה מה׳ אם יחזור הוא מעצמו ויעשה תשובה הקב״ה מקבלו בתשובה ולמעט׳ שאמרה הלן של
מעולה מקודשת בזה מה׳ הריני עובד עמו בבחמים ומקבלו בתשובה וזהו שאמרתי שאין חכל׳ בחי
שעשה עבירה והביא קרבן היינו מפני שלא עשה תשובה ולא הטיל עליו באזן ונב׳ מפני שאין מספיקין
בידו לעשות תשובה.. **ומה נפלא** ענין הברש זה בחטאת ואשם בחט׳ ז״ל ואשם תלוי בבמה
שקלים ואשם ודאי ... מקבריבה בלבד ומתון. עשה הדבר לפי שבאשם ודאי
כיון שידע שחטא במזיד יחזור בתשובה ויודה על העוונות מה שאין כן באשם תלוי הוא הענין בעצמו בחטאת

ואשם שהחטאת באה על השוגג ולכך לא ישוב בתשובה אבל האשם בא על המזיד וישפיל עצמו וחוזר בתשובה
וגם כן משום שמחזיר הגזל והעושק נלשון אשם מורה שהיה ראוי להיות אשם שהוא כמדבר מן העולם פ
גדול עונו מנשוא כמו שכתב הרמב״ן ז״ל וגם שהם כולם כנ׳ והוא חסר כל זה בעצמו ומשפיל עצמו כאילו
שהוא מן העולם וחוזר בתשובה ונותר את עצמו מן היום ההוא והלאה ומראה את עצמו כאילו אינו זכאי. ואינו
חייב כי שלא יהיה שום חטא חכהם ככ המחוייבים באשם תלוי בכל יום שזה גב׳ בכלל האשם ואחר בכל
יום לדעתו אחר שנודע יראה את עצמו כטען זה כאילו חייב אשם תלוי בכל יום ולמה ונות תורת האשם
קדש קדשים הוא רבב מעט שאמרו מפני שהעיקר הוא התשובה שיתודה ואשם ומעשה זה און לו תיוודה
כלל. וגם היות שלשמים הקב״ה מחקך למעשים מפני שרוצה להוציא אדם יופי של קיומו ואחר שיאכל
הזכות ירבות וגם מאריך להם כשכל לשלם להם שכר המצות שעשו בכאן שלא כהבא לתמורם הם אלא יפחה
זכות ואמה׳ יאריך ימים והרבה יום מצות משבל ויענו דבר תורה מכין לעולם וגם לפי שאחר הבא על
הנויה בו לא ישובון ואם ישובון לא ישיגו אורחות חיים שלא כביאה ושב ומשפיל עצמו יראה זכות יאריך ימי׳
אשמי׳ שבכלל האשם אשם ועתיד הקב״ה ליפרע מהם בעולם הבא כמ״ש קקנר שנש מאריך באשרין. ופרש״
במדרש ועיקר שכר זה אינו רוכין לא נזכר בפסוק זה אלא שהשוה אותו לצדיק גמור מאמר כמ״ש בפסוק וה׳ חפץ
דכאו נזכר כל מה שאמר כאן ולמה לא אמר ומשוקצה הזה וה׳ חפץ דכאו כמוה משרנע בכה וגם אחת היה . ו
ומה שנאמר כאן נאמר כאן וזה אינו אלא מה שחיבו כאן וזה כולו זה לא יכבן כלל והוקשה לו בפסוק וה׳ חפץ ד
דכאו מה שהקשו לתחלה כתחלה אמר שהוא צדיק גמור ומחולל מפשעינו ואל המרע הוי אומן בעזרה ו
ועתה אחר מקום אשם יש אשם על נפשו נבחק שהוא סובל בחזיר ועוד כאם הוא מחולל מפשעינו על לא
חמס עשה מה ועל האשם להאריך ימין ועוד כאם כבר מה ונגזר מארץ חיים וגם את רשעים קברו הוכן עוד׳
ואריכות ימין ועוד מאמר שהוא מדוכא ומחולל למה ה׳ חפץ דכאו עד נבזה קשולה קעול. ועוד דנכנם לנוסח
דכאו ה׳ ואח׳ יבא שלא לנוכח אם תשים אשם נפשו **לזא** כתחלת הפרשה מרבע בצדיק גמור ומות
בכלל תשובה ויש כאוה למה שקרוב לטנין הראשון אינו לאשיהן משיחה׳ והוכא מפשט כוון
ונגזר מארץ החיים שכונו היו רשעים ועם את רשעים קברו וכשעה ביאתו אמר צדיק הוא ה׳ כי בידו מאהבתי
ועל לא חמס עשה וגם לא מרמה בפיו שבכל רשע אמר הויה והיה צדיק וגבהם בעצמו כוון וה׳ חפץ דכאו
אחרים אם היה משים אשם נפשו והיה מפחד לא היה יוצא למלחמה כמאמר הנביא. ואשיהו היה בעל
תשובה גדול כמו שאמרו במדרש על פסוק אשר שב אל ה׳ בכל לבבו ובכל מאודו וה׳ חפץ דכאו ושכבו אחר
כוונה לוק להפסוק שבמקום שאמרתי הנה ישכל עבדי ירום ונשא וגבה מאד והוא מחולל מפשעינו ונגזר
מארץ החיים כמו דורו על לא חמס עשה כאותן מקום ובאותו בכך מפסוקי׳ הבעל תשובה שאין למתוק שאמ׳ אין
מחולל מפשעינו אלא שהוא החשיב את עצמו ונתחייב אשם אבה׳ ה׳ חפץ בו כשיהיה מדוכא ויראה את עצמו
כאילו אינו זכאי ואינו חייב כמו החולה שהוא אומר שהרפשו נקבה מאד והצדיק חי והכבוני חולה כאשם
תלוי בכל יום כמ״ש אם תשים אשם נפשו כלומר שאין הכוונה שיביא גופו אשם על נפשו אלא אם תשים נפשו
אשם על כלומר שיראה בעצמו כאילו חייב אשם תלוי בכל יום הפוך ערום בהחרים ולא כהן כמ״ש וחפץ ה׳
בידו יצלח ורוב אדם מאהבת בניהם לקבל הבעל תשובה ועיקר הטעם שאיש אהיה בביתו ולא שהוא ימות ויחזר
אלו אמפי׳ שהוא מעולה גדולה לקבלו הרבה כנבי׳ תשובה אלא הבני ערום במחרים שהמיוד הנוח הם מורכבה ל

לשפנה

לשכינה אלא הדיוט שרו בראשים שהאבות הרוח הם מרכבה לשכינה והשכינה היא זה מהם כמש"כ מרום ו
וקדוש אשכון ואת דכא ·· **וזאת** היא מעלת מרע"ה שעלה מאד מכל האדם ולא זזה שכינה מאתו לעולם
ומן דוד ויהי בכל דרכיו משכיל וה' עמו ומאחר שה' בביתו יהיה מבורך בבנים זכרים כמש"
יראה זרע והבנים בעולם הזה כמש' יאריך ימים כאומר שהזרע ההוא יאריך ימים בעולם שכולו ארוך
והטעם זה לא אמר יאריך ימים מעיקרא ולפי שהפליג בגודל מעלתו למעלה שהוא מחולל מפשעינו ונגוע
ומוכן החיים לכפר על הדור מה' הבעל תשובה יאריך ימים שבמקום שחוזר בתשובה כפר על הדור כמש"
כי טב אתה מאתן ונשבע לו תבא רפואה לעולם כולו לכן יראה זרע יאריך ימים וחפץ ה' בידו יצלח ולא מצינו
שלא יתקלקלו ימיו שהיה לכפר על הדור כי לא יחפוץ במות הרשע וגדולה תשובה שמאריכה ימיו של
אדם אלא אדרבה יראה זרע ויאריך ימים **ומפני** שאמרו במדרש ששאלו לחכמה חוטא מהו
עונשו ואמר חטאים תרדף רעה ואמר רעה הגוף ורעת הנפש להם ולבניהם · והנבואה
אמרה שימות הוא לבדו מיתת הנפש · והתורה אמרה שיביא אשם תלוי שבא לכ' תלוי. נב' התשובה כמו
שפי' והקב"ה אמר שיעשה תשובה בלבד וזהו שאמר ה' חפץ דכאו כך אמר הקב"ה עשה תשובה כמו שאמ
אחרים והאשם תהיה בלב ובנפש בלבד ולא אלא לחכמה אבל הגזרות שגזרו החכמה והנבואה והתורה
תתכפרו הכן מאת מאה שהיותם באוים · כנגד מש' חטאים תרדף רעה הגוף והנפש אמר יראה זרע
כאוי והגון להאריכות ימים בעולם הזה ובעולם שכולו ארוך כהוצאת הנפש כמש' שהאריכות ימים תלוי ב
בתורה שנאמר עץ חיים היא כה והמצות הם חיים שאמר מצותי וחיה לא' בגוים שם תורה מקיימי ה
מצות בישראל שבזה יאריך ימים הזרע וכנגד מש' הנפש החוטאת היא תמות אמר יראה זרע יאריך ימי'
וב' שאמרו' הגוף יחיה ויחיה לעולם הי שכל מי שיש לו יגע בתורה אינו מת ·· **ומאחר** שהוא דכא
ושפל רוח והמצות יעשה אותם בישראל אבל התורה תהיה שרויה עמו · לעולם ע
שנא' וחפץ ה' בידו יצלח לעולם ועתה יודקדק מש' הדיוט שרו בראשים ומש' כך אמר הקב"ה בלו והכן מגזר'
החכמה והנבואה וכל זה יהיה בתשובה מאהבה בשבון לבב נמצא שמעלת הבעל תשובה ושפל
רוח יתירה על הצדיק גמור בב' ענינים הא' כיהיה מרכבה לשכינה כמש' הדיוט שרו בראשים בלי שום
פירוד · הב' שלא יהא נתבע בעון הדור כמו הצדיק גמור להשיב חמתו מהם ויהיה לו שכר כאילו נתבע עליהם
מפני שבשובו בתשובה נתכפרה כל הדור ולפי' שהוא יאריך ימים וה' שלפי' שבפי' מזלו הרע יתחייב
שלא יהיה לו זרע נכון שהוא הבעל הגזרה לפי שנעשה אדם אחר ונולד בתחלה לשם נולד כי עשה ונשאר
כקטן שנולד ונב' הקב"ה חשבה כמו מצורה אחרת לצורת עשר ומשתנה מזלו ומאחר שהשכינה עמו ב
כולו שבעון יהיו ימי שנים מקיימי מצות ·· ורע שבעל תשובה ע"י תשובתו מושך נשמה טהורה ורוח
יתירה מגן עדן על כל לשהוא ממיתין אותו ומה נבלו מש' אם תשים אשם נפשו לפדות כאין זה האיש ע
שאינו אלא אחד קרוב לה' ולבך מרכב עמו שלא לנוכח אם תשים אשם נפשו ·· והטעם זה במקום שבעלי
תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד ועיקר הבעלי השכלות והכוונה לעולם שהנם רוח נודע
לשכינה שמתגלה ואינו בעולם ונב' הוא כמו עז' והכן מזה הכבא כוח הוא מוכיר השכינה לאמן ומאריך
ימים והקב"ה מסייעו והוא גדול מהצדיק גמור של מעלה והכן לפי' שלא תמצא משה אמר וה' חפץ דכאו
אלא בבעל תשובה בלבד ·· ואמר דבר אחד מפני שהוקשה לו למה עשה עיקר מעשה האשם אחרי

תשים אשם ולא וה' חפץ שישים אשם נפשו וכו'   כתוב לפרשה והפרשה הייב כשהם צדיק גמור ובטול
התשובה וכו' תולה יאריך ימים דקאי על הזרע לזה פירש דקאי אדלעיל שאמר ואת דכאו רוצה כי [illegible]
חיים הצדיק ואמר הכונ לא השפיל עצמו ולא שב בתשובה לא החלי עצמו כי ידוע [illegible] ספרים נפתחים כ
ברה צדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים ורשעים למיתה ובינונים תלוים ועומדים כו' ש
שבבינוני הוא תולה שאינו לא מן החיים ולא מן המתים ואמרו ז"ל לכן שלעולם יראה אדם עצמו כאילו
חציו זכאי וחציו חייב וכאילו כל העולם חציו חייב וכו' והן בבינוני לב חטא שיהיה צדיק גמור יקן לב
עצמו בענין זה כדי שלא יבא לידי עבירה אבל אם השים עצמו מרשע בחולה הזה שהוא הבינוני שהוא
תלוי ועומד לא לענין השפלות ישוב עצמו כרשע גמור כמו צדיק ויתן את רשעים קבורו על לא חמס ע
עשה כמו כשאמר הכונ לענין המעשה יעשה [illegible] מעשה צדיק גמור וזה שאמר וה' חפץ דכאו
לקצה האחרון והוא החלי עצמו לא בקצה האחרון אלא באמצע כבינוני והוקשה לו איך אמר אם תשים
כמשמעו אשם תלוי וכו' איך אמר נפשו כמשמעו [illegible] שישים את עצמו ושיראה עצמו כ
כבינוני ולזה אם תשים אשם נפשו כלומר חציו לזכות לחובה כלום שאומר יביא אשם על נפשו כלומר יביא א
אשם תלוי לא שיראה את עצמו כאילו הוא כמו באשם תלוי ונראה שהנפש [illegible] על הנוף כמו ויש [illegible]
על לבו כאדם שאומר יביא כו' אשם על נפשו שהנפש [illegible] אשם על הנפש [illegible] שלא לזכות לחובה כן
שהשפיל עצמו כבר הקדים [illegible] עדין קלה [illegible] אם תשים אשם נפשו כאילו אמר יביא כו' אשם על נפשו ו
שכאומרו יביא כו' הוא [illegible] קלה ובאומרו יביא ולא אמר הביא הוא מעשה לזכות וכן הוא אומר
בענין זה כו' שאמר יביא וכו' ויראו הוא שאמרו ז"ל שהצדיק הוא [illegible] על הדור [illegible] אם תלייך כ
בעולם בענין הבינוני [illegible] החולה שמתהפך [illegible] יחזור בתשובה [illegible] הצדיק [illegible] התשובה
ואמר יש לנו מענין הבינוני שאמרו ז"ל שבזכות [illegible] חיה ולדה [illegible] שהצדיק [illegible]
את רשעים קבורו [illegible] על התשועה [illegible] כחולה הזה שאינו לא מן החיים ולא מן המתים אם תשים
אשם נפשו שיביא אשם על נפשו שהצדיק [illegible] ויחיל את עצמו [illegible] יראה זרע בעולם הזה
ולא בעולם הבא [illegible] חיה ולדה [illegible] לעולם הבא [illegible] יראה זרע
בעולם הזה ועולם הבא יאריך ימים בעולם הבא [illegible] השועה [illegible] עצמו לזכות כאמרו יחיד ש
שיחזור בתשובה יחיה את עצמו ואת כל העולם כולו [illegible] אם תשים אשם וכו' יביא כו' אשם [illegible] שאמרו ז"ל שהכונ
הוא שכל [illegible] העולם הזה [illegible] עצמו [illegible] ובינונים [illegible] ולבה
[illegible] הזה [illegible] כחולה [illegible] שהקשה
[illegible] הרחובה [illegible] על [illegible]
[illegible] יאריך ימים [illegible] אם נפשו [illegible] עצמו ויחיל [illegible]
הם [illegible] אם תשים אשם כלו' [illegible] אם תשים [illegible] אם נפשו [illegible] ויחיל [illegible] אם תשים [illegible]
עצמו [illegible] אם תשים אשם כלו' [illegible] על [illegible] לענין זה [illegible] יביא אשם על
על נפשו   [illegible] אם תשים אשם על נפשו [illegible] ובונת זה [illegible] לענין זה [illegible]
[illegible] שיביא אשם [illegible] יביא כו' אשם על נפשו יראה זרע [illegible] שאמרו ז"ל שיש כ'
[illegible] כתפה [illegible] אין [illegible] לא [illegible] לעולם [illegible] בקצה האחר
[illegible] עצמו [illegible] אין [illegible]
[illegible] בעולם [illegible] בעולם [illegible]
[illegible] יאריך ימים [illegible] בעולם [illegible]
[illegible] עצמו [illegible] בעולם [illegible] בתשובה [illegible] יראה
[illegible] ••

בלונ׳

ויעלו החסידים בכבודה׳ ויתעלו הצדיקים ביקרו· עלזונים לתועלה והתרוממות [illegible] ה
חסדי ה׳ הנעלמים בזמנן יה״ שהוא תכלית [illegible] עולמים כי [illegible] שהיה ביציאת מצרים
הוא שיהיה בישועת עולמים והיא שנעשה בנבואות ישראל ב״ה הוא שיעשה בגאולת משיחנו במהרה
בימינו״

הביאור

לבר אח׳ כי הנה ידוע שמלחמת [illegible] בזמנן יה׳ אינו על הצלת הנבואות
על אחרוב [illegible] מהקליפות [illegible] טבלים [illegible] ב
בשלמותו יה׳ ונשמתו לה ולא עיונו שישיב שכותינו לאחד שאין עלינו וכו׳ זכרון א׳ עולה לבאן ו
ולבאן· [illegible] והיה ביום ההוא לא יהיה אור
יקרות וג׳ והיה יום א׳ הוא יודע לה׳ לא יום ולא לילה והיה לעת ערב יהיה אור שהכוונה היא לומר
והיה יום א׳ כלומר שיהיה יום יציאת מצרים יהיה בו ענין זה ויהיה הכל יום א׳ שבאותו יום [illegible]
תהיה התשועה זו הוא יום יודע לה׳ שיחוד ה׳ אומן שלא יהיה היכר בו שיש הבדל בין יום ולילה. כי
האור הגדול ההוא יתפרסם שאין בו לילה ויום שבדרך העולם להחשיך יהיה אור לעת ערב וכמו שהיה
הענין בליל הקדשת חג שהיה האור בו לגונה הירח ואור השמש [illegible]
אורים גדולים כלה שבן לעשיר [illegible] ולא יודע בו הבדל בין יום ובין לילה [illegible]
לתועלה [illegible] שביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון כלומר שלא יהיה כענין חשך על מצרים שהיה
בו אפלה למצרים ולכל בני ישראל היה אור [illegible] והעולם ההוא יחשך למאורות העולם וזה אומרו
לא יהיה אור יקרות לישראל ואפלה מגודה לאה׳ רק תהיה אורה גדולה [illegible] יחשך לאה׳
ועלכן הוסיף לומר והיה יום א׳ שיום זה שבו היתה יציאת מצרים יהיה יום א׳ המיוחד לישועת ע
עולמים ויהיה [illegible] כזמן הבשר [illegible] שלא יהיה בו שום חשך לא בלילו [illegible]
והב׳ שלא יהיה הבדל בין [illegible] הלילה כלומר שלא יהיה בו הפרש לאורה של יום לאורה של לילה
עד שלא יאמר בו יום או לילה ולא כענין יציאת מצרים שהיה בו ליל [illegible]
[illegible] עד בקר· וכמ״ש [illegible] שעשה אורים גדולים שעשה הב׳ המאורים גדולים את
[illegible] ולא יבדל בין יום ובין לילה [illegible] ויודע שהיום ההוא לה׳ כמ״ש במצרים הוא
הלילה הזה לה׳ [illegible] הוא הלילה ולא [illegible] היא הלילה הזה לרמוז על שהוא עתיד להיות יום
וכמ״ש כאן היום ההוא יודע לה׳ לא יום ולא לילה והיה לעת ערב [illegible] הגאולה יהיה אור ה
הישועה [illegible] וכמ״ש [illegible] כי לא בחפזון [illegible] כי הולך לפניכם ה׳ לא
כענין מצרים שה׳ הולך לפניהם בעמוד ענן וכו׳ אלא כי הולך לפניכם ה׳ בכבודו וכו׳ ··
[illegible] שענין יה׳ [illegible] והנורא גדול [illegible] יהיה [illegible] ו
והוא [illegible]
[illegible]
[illegible] לא יקחם
לה׳ [illegible]
[illegible]
את התהלה״

ובמדרש תלים. מהו לדוד ה' אורי וישעי מראי אורה ר' אליעזר כבר קרא בים אור[illegible] שנאמר ויאר את הלילה. וישעי התיצבו וראו את ישועת ה'. אורי אורה: ויאמר משה אל העם אל תיראו. ה' מעוז חיי. עזי וזמרת יה.. ממי אפחד. בקרוב עלים מרעים וכתיב.. בקרוב עלי מרעים ופרעה הקריב.. לאכול את בשרי. המצרים ואויבי הרודף צרי ואויבי לי המה כשלו ונפלו. וינער פרעה וחילו בים סוף.. מכאן ואילך אמרו ישראל אמרו תחנה עלי מחנה של מצרים לא יירא לבי.. אם תקום עלי מלחמתן של מצרים בזאת אני בוטח. בזאת שהבטיחני ה' ילחם לכם.. התחיל דאמר במלחמה זו

והקשה מורינו הרב ז"ל קושיא גדולה אחריה כהוא אומר שהיה על הים ממי אירא וממי אפחד כמו ש שאמר משה ויאמר משה אל העם אל תיראו וכל זה היה קודם המלחמה שעל הים כמש"כ בקרוב עלי מרעים ופרעה הקריב והיינו ממי אירא וממי אפחד. ובסוף המאמר אמר מכאן ואילך אם תחנה עלי מחנה של מצרים לא יירא לבי אם תקום עלי מלחמה של מצרים בזאת אני בוטח ע"כ נראה בהלא כשר שהיה היה מפחד ויירא. ועוד קשיא מש"ה ופרעה הקריב אחר הישועה והוא הפך שקודם הקריב פרעה ואח"כ אמר משה אל תיראו ויסע מלאך האלהים וכו' ועוד קשה שאמר הפסוק מאי מקרא התיצבו וראו את ישועת ה' זה למאי קרא. בויושע ה' את ישראל שהיה הישועה והאיך.. ועוד קשה כשנן המורה שעל שאמר אורי בים והלא בכל המדבר תמיד היו ישראל ממצרים היה עמוד האש מאיר להם. ועוד קשה בכל הענין במלות שונות ישעי ומעוז חיי דבכל המלחים מעך ממי אירא ממי אפחד דהיינו קר אב"ע אם תחנה עלי מחנה של מצרים אם תקום מלחמה של מצרים וכו'. והיותר קשה מאי קמ"ל כיון בהעתיקו ענין זה במדרש והלא אין קרא כי כבר הוא ש שהלך פרעה ונטבע בים וכל המונו אתו.. עכ"ד.. ומורינו הרב ילה"ה תירץ וז"ל..

ונראה ההוקשה לו המתי בגואלה דכור שאמר שאחר שהקב"ה הוציאן ממצרים והושיעו לא יירא כלל והא בשיעת באחר הישועה אין לו ירא ופחד דהא עלפה מינך מאוף לקמן ואח"כ קודם הישועה ובשעת המלחמה לא יירא לבי אם תחנה אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח. ומן הפסוק בקרוב עלי מרעים ובכל כורחי שהישועה היא מצרים מרעים ואויבים ומאי ממי אירא וממי אפחד לא יירא לבי בזאת אני בוטח וכו' ומן הקב"ה הושיע את ישראל והיה מאיר להם כל המדבר ומאי וכי היו מסתכלים לזה נאמר אורי בים כלומר שלא היה כמו ההלכה שהיה מ מאיר להם עד שהיה שהיה על ים מאשר דהיינו עמוד האש לא כשלהון הוא היה אורי ולזה שלאחר ה' מאירי. אלא ה' אורי שהוא בעצמו היה אור שלי כמו שאמר הכתוב לא יהיה לך השמש לאור יומם ולנוגה הירח לא יאיר לך והיה ה' לך לאור עולם וכמו שאמרו במדרש דנראה דכין עמוד אש והלא גם חשך לא יחשיך ממך ולילה כיום יאיר וכו' וזה שאמר הכתוב ויסע מלאך האלהים מאחריהם ויאר הקב"ה בעצמו את הלילה ולא היה עמוד האש והעמים זה לא ראו ויאר לישראל שהיה משמש באור שבעת ימים על ידי האש היה נראה הדרך בין היום ובין הלילה אלא בלבד אור שהיו יכולים ללכת אבל עתה ויאר הקב"ה את הלילה כיום יאיר כחשכה כאורה וגם כן במצרים ה

הנאולי

הגאולה היתה על ידי משה רבינו ולכך היו יראים ועתה הישועה היתה על ידי הקב"ה בעצמו כמו שאמר ה'
התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום :: ואם תרצה לומר מה ענין היראה לענין האמור שהיה
על ידי הקב"ה בעצמו ונב' הישועה שהיה על ידי הקב"ה או על ידי שליח דבר זה יובן כמו שאמרו במדרש
רבה לשעבר אני ובית אבי הייתי הולך לפניכם אבל לעתיד לבא אני לבדי שנאמר כי הולך לפניכם ה'
ובמדרש קשה המדרכה כבי אברהם נאמר הכך בעד עתה אני לבדי הייתי בגלה מכאן ואילך דקיימו אחרי
הגולה אני ובל מלאך של שמים וירא עיו ה' והנה ג' אנשים נצבים וכו' אלא הענין הוא כישראל היו מפחדין מ
מדת הדין בשביל שלא היו ראוים ובגלה היה הקב"ה מאיר להם בעמוד האש שהוא כנגד מדת הדין ו
והענוש במצרים נפחדו בשעה שנעשה הדין במצרים מפני שלא יקטרג מדת הדין עליהם ולכך כאחד
עתה כשהגיע עתה כרגע בגלה שמא תקטרג עליהם מדת הדין ואין להם מקום להסתר עתה כ
בענין מצרים שאמר ואתם לא תוסיפו לראותם ... אבל עתה שראו שהקב"ה האיר להם במדת
הרחמים באותו מקום לזה אמר אינו צריך להסתר שהדרכה אני בעצמי ואויבי במקלה ואמר כן
ה' הושיעני ומה טעם מפני שה' בעצמו אוני ומדת הדין נהפכה על מצרים וזהו ויאר את הלילה שהיא
כמו מדת הדין ומאת היתה ישועתי שנהפכה מדת לילה למדת יום והוא בעצמו הושיע אותם וזהו שאמ'
התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום כלומר לכם יעשה הלילה יום שהרי בלילה היה ענין
זה ולמצריים נעשה היום לילה כמו שאמר ויהי באשמורת הבקר וישקף ה' את מחנה מצרים בעמוד
אש וענן וכו' ואם וכו' וזהו דקדוק מלת היום שבכל מקום הוא מדבר על היום הברור כמו שאמר בענין
מילה ביום השמיני ולא בלילה וכן בענין פסול אך ביום ולא בלילה :: גם כן בענין בענין הישועה כשהיא
על ידי בשר ודם או על ידי שליח אינה תמידית שעשה ודבר כלה ונב' אין מלאך אחד עושה שתי שליחות
אבל הישועה שהיא ע"י הקב"ה כמו שהוא אין לו תכלית כן הישועה תמידית כמו שאמר הכתוב ו
וישועתי לעולם תהיה וזה"ש כי כאשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו ולא"ה מאמר שה' אורי והוא ישעי
ממי אירא עוד כמו שאמר אם תחנה עלי מחנה ונב' התועלת האחר שהוא אורי והוא ישעי והוא מעוז
חיי ממי שאין כן במלאך שאינו עושה כל כך שליחות ואת מה היא סבה גדולה ראיית השכינה ו
ומציאת התועלת שהרי נדב ואביהוא מתו וכו' ורוב שבעים ... שהנפש מתדבקת בחיים הנצחיים
שהוא הקב"ה ולא ה' מעוז חיי מפני שהייתי מפחד אותו שלא יבא כמו עוני וזה"ש על זה ולכך ו
ומאחר שהחיים בה' עושים האחר מאור השכינה הב' מיוחדת הם שהגיעו מים עד נפש הב' שהיה
מספיק להם שלא ימותו ... וכל מיני מגדים תולדתם אם עתה לא אפחד מן אותם שהייתי מפחד שהם יושבי
הארץ שאם אתן ה' להרותם לא היה מכלה להם את הנפלאות ולא היה משביעם כנבט כמו שאמרו ב
במסכת תענית בענין הנטוע והדבר :: וזאת לית הכלא ה' הכלא הגדולה שבריטע אמנן
במדרש שלא אירע זה אלא במדבר הושיה אלא כשהב' כלכל והיה מספיק שיספיק
להם קורה באור יומם לילה בקרוב על מרגיע וכו' וגם זה נבין מלת ה' אורי וישעי באמור שכל הישועה
לא נעשתה אלא מפני שה' אורי כמו שמרדש שבכך האור של השמש בשמאיר לזה מובנת הוא שיאיר
לזה אבל לעתיד לבא שה' אורי אור ה' יאיר לישראל שנאמר קומי אורי ולאומות חשך ואמרו במדרש
ענן אורע כיום ומעוטם זה כמו המצריים ביום שהם היו רואים באור ומים לא היו נכנסים ביום

אבל כשנתקרבו אל ישראל וראו את ישראל מהלכים חשבו שהיו מהלכים כיבשה אה״נ שמצרים נשקעו בים
והיו רודפים אחריהם עד שלא נשאר בהם עד אחד וכל זה היה בשביל החשך שלא היו רואים אל כ
כראה יבשה ובאשמורת הבקר כשנגלה להם בתוך הים וחש״ בקרוב על מצרים לאבול את בשני כלות׳
שאם היו רואים הראשון לא היו נקרבים אל לא בוונתם להפיל אותי בים וכן אמרו במכילתא שאמרו ש
שבעל צפון הפסח מצרים להשבטם בים כו׳ ואומ׳ לו שגזרו מצרים כל הבן הילוד היאורה בשלגים
בשלון ונפלו בים וכל זה היה בשמון האורה שהיתה ממקום יק״ שהיה מאיר לישראל ומחשיך למצרים ש
שהיה אור רוחני לא היה רואה אותה אלא הזוכה לראות בשכינה כלבבו וכזה נכנסו ישראל בתוך ה
הים כראותם אור השכינה ומזה שאמר משה התיצבו על עמדכם וראו בשמוכם ישועת ה׳ ומדין
ישועה שיעשה לכם כלבבו ובזה אשר ראיתם את מצרים לא תוסיפון לראותם עוד עד עולם׳׳

ולכן אם תחנה עלי מחנה לא יירא לבי שהוא שהייתי מפחד היה לפי שלא הבטחתני ולזה
האיתי הנה שעשיה אלא בסתר ובפחד וגו׳ שלא כרש״ כי יצפנני בסכו ביום רעה
המלחמה היה כן אבל עתה ירום ראשי על אויבי סביבותי בהיראת כו׳ וכו׳ ואם תקום עלי מלחמה
בזאת הבטחון שאמרה ה׳ ילחם לכם בזאת אני בוטח לפי שבזאת הפלא לא הוצרכו למלחמה אלא
הם מאליהם נפלו ואם אינו ענין הבטחה זו להקראה את שהם מצרים נפלו מאים משרוד אותם לתקן
אחר דהיינו אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח לא כמו שעשיתי עתה שמתחלה הייתי מפחד
כרש״ ויראו מאד ואח״כ הוסר הפחד ממני אבל מכאן ואילך לא יירא לבי ואפ׳ אם תקום עלי מלחמה כ
בזאת ההבטחה אני בוטח בדפרשינן׳ ועיקר הדבר לפי שכל נס שיעשה ע״י הקב״ה בשלמו אין לו
תכלית בדפרשינן וכולל בזה עניינים׳׳ עכ״ל לשון הרב ז״לה״ה׳׳

ולעניין לבאר לדעת כוונת הפע״ה במזמור זה כראה קא מהדר במאמרין אז ה׳ אורי וישעי
ממי אירא שלכאורה נראה שהוא משיב מאמרים לא׳ שמתחיל מזמור לנה׳ אורי ו
וישעי לא אירא ולא אפחד והוא כופל ומוסיף ה׳ מעוז חיי ממי אפחד ולכך פי׳ הראב״ע ז״ל וז״ל אמר א
אברהם ז״ל כי זה המזמור חבנו פהע״ה במלחמה יהיו כאשר נשבעו אשר לא תצא עמנו למלחמה
כאשר אפרש במזמור נפש ה׳ למלכו עכ״ל׳ ובמוהרין ז״ל פירשו בקבלתם שנע״ה אמר מזמור זה מכוון
על העתיד והראה לשעבר להיות כי הא יה׳ פועל ישועות הוא ומגיד מראשית אחרית וכרש״ והמצרים קראתי
לבני׳ ועוד טעם לאהבת ישראל יען כי נער ישראל ואוהבהו עד׳ שפירשו ז״ל כי אחות לנו קטנה שבכל שנה
ושנה ישראל מתכפרים ומתרחקים מעוונותיהם ונעשים כקטן שנולד ותמיד וכך היה הדבר שבחג׳ ה
הפסח הם בוקים את שאור שבעיסה ואין בעור החמץ אלא משכבת יצר הרע ובמעשים ימים עוד
חיפוש מחיפוש ומדליקים את הנר של השאה אמרה של תורה ומשם כמה ישן כל טרף ישראל אחר קבלתם
התורה ביום שניתנה בחג השבועות ומשם ילבו לחדש השביעי שהוא משובע בטובות ונפתחים שערי כ
רחמים ומאחר שלו אני לדוד ודוד לי קורם בחדש אלול והולכים ומתעלים ונעהרם ביום הכפורים שנאמר נולד
כי עשה׳ ובכך הם תמיד כקטן שנולד ולכן נאמר עליהם כי נער ישראל וזה תוספת חיבה של אהבתי
יה׳ אותם וכרש״ ואוהבהו׳ והם מלכים לישועת עולמים מעטם זה כאיה לדבר כי ממצרים קראתי לבני כ
כמאמר שהם היותם מלובלבים בטיט ולבנים עד שלא שאהבו שמה או שעוז אף או מה אז מגלה סגולתו כו׳ ׳וג׳

ועב׳

ושבן קראתי לבני ואמרתי בני בכורי ישראל ופרש״י אלשיך נבי לא ידעתי נפשי שמתני מרכבות עמ׳ ופרש״י ז״ל
משל לעבדה ימה׳ וכו׳ ונתבאר זה בפירוש אנכי ה׳ אשר הוצאתיך מארץ מצרים וכו׳ וכתי׳ מבואר אשר ה׳
הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים כי הקדמתי אתכם שלא הייתם כדאי לשעבר להיותי
לכם לאלהים אחר זה · כאומן שיציאת מצרים היתה קשה מבריאה כמו שהם בין עוה״ז ופרש״י ושמן כי איש
שקוע בין לא השלבן ובגאולי מצרים וכו׳ רז״ל שאמ׳ מה שהיה מתועב למצרים לא עובו ושחטו בהם וכו׳
אלא הגיע הקץ והנ׳ כמש עבודת מצרים ולכן נאמר בה מה שהעלים כיד חזקה והיו מופתי ישועת ע
שלהים והכל עולה בקנה אחד נמצא מאמר זה נגרש לומר שבפין ביציאת מצרים ולשעבר לשעבדה לנו
ועל כן דרשו ז״ל שם לדוד ה׳ אורי וישעי ממי אירא ישה״ והיה אור ישראל לאש וקדושיו ללהבה · כמו שכתבנו
אבל מהליך את הנר בפלטין שלו שמא יבול לומר פלונו אוהבי יעמוס לאורו ובלונו וכו׳ והאור ויאור את ה׳
הלילה וכו׳ ואומר שלא אותך ואחריך לכך נאמר כונרא לנגיד וכו׳ ואחר שדרשוהו לנגיד ודונרא בית״
דרשו אותו נ״כ על הים כמאמרינו זה ונפרש ואמר דלהיות שידוע שלא היה כדאי של ישראל זכות שיגאלו כ
במדבר · ועוד שהיו חייבים כליה מיקרת כרש׳ אלשיך בדרושי יה״ וכמו שקבלנו שהיו מתגלגלים מדור אנוש
שאז הוחל לקרוא בשם ה׳ לעה״ז ופרש״י הרמב״ם וכתי׳ אנוש עון וכו׳ ונתבאר אלשיך זה במאמרם ז״ל שהשואה
שבת אשכ׳ שנעה׳ כאנוש מוחלים לו ועש׳ נם היו מתגלגלים מדור המבול ומדור הפלגה ולכן נתחייבו
כשעבוד שיש ולבנים לתקן עון דור הפלגה שאמרו נלבנה לבנים ולתקן עון דור המבול היו חייבים ל
לשבוע במים ונגזר עליהם היאורה תשליכוהו ולתקן עוון דור אנוש היו חייבים למות מיתה כריתות וזה
כבואריין כאה שלא רצו לפרוש מעה״ז ומשלו את המילה המל על שם קדשו ונעשה כאומן שירשכו מעה״ז עליהם
ולהרבה יקחו צאן ושחטו הפסח וימולו עצמם כמש״ו והנה ערך עבודתם את מתבוססת בדמייך
ואומר לך בדמייך חיי וכו׳ הפי׳ כי היו חייבים מיתות הרבה כנ״ל ולא היה כדאי זכות שיגאלו ולהנצל מן ה
המיתה המעשב שלא הגיע זמן הקץ והוא פרהרין נגן את המצרים כפרתם שלא היה כח שלא היה שם מית
שני מכת בכורות היו ישראל נלקים מחיוב המיתה ונראין ז״ל עון זה במאמרם שהיה נוגע את המלאכי
ונוגה נשאותן של ישראל לנגף שזה הרה זה ·· ולכן הוצרכו להמתיק כמש״ו ואתם לא תצאו איש מפתח ב
ביתו עד בקר מפני שהיו חייבים ונעשה ה׳ למלאכי כפרה על ישראל ונתבטל בזה עון אנוש ופרש״י בעמלק
כי מחה אמחה את זכר עמלק שכ״ל שכשיתחטאו ישראל אז׳ למחות אמחה כבתם את זכר עמלק דהיינו כ·
מחה דכשיחייב הקב״ה אז׳ למחות את זכב ישראל ימחה בעדם לפדותם את זכר עמלק ופרש״י אלשיך נבי ה
השני בהיהתי ועברתי בארץ מצרים ונתן אני עברתי במצרים ופרשנו זה במאמרינו המובא בעברתי כל
בכור מצרים כ״ל שבעברתי של ישראל הכה כל בכור מצרים לפדותם ובעבור שהיו חייבים למות במים עש
את פרעה וחילו בים סוף ועה״ז אמרו במדרש שבשעה שטבעו מצרים מה עשה הקב״ה נטל אחד
מהם ובהלכם לים לכפרתן של ישראל אשר עלכן כיה משורר בשעה המזמור הזה שלא יאמן ישראל אחד
לבם מעוון הגלות ברואותם פגרים והם הולכים ודלים והעון יש את לבם ·· על כן אמר שאין להתיאש מפני כ
בעבר העון ומאורך הגלות שאל יה״ הבצירים ובזכות האמונה יגאם מיד שוא והוא יפדה את ישראל מכל עונותיו
העולם כפרתן כאשר עשה במצרים ועל הים במדבר מאמר ה׳ אורי וישעי ממי אירא וכו׳ ודרש אורי בים שנ׳
ויאר את הלילה כי שם בעת צרתם שרדפו אותם מצרים עשה הקב״ה פלא גדול שכשהחשיך למצרים כמש״

ויהי הענן והחשך והענן היה מקבל כל האפלות והחשך למצריים שהי' שהיה עומד לא יכול לישב וכו' ויאר
לישראל הוא כעיקרו ומאורו הגדול היה להם אור גדול וזהו ויאר את הלילה · ויבוא זה שאלתו בזוהר מן על
לילה שהאור הוא תחלת הלילה והב' הוא סוף הלילה וזהו ויאר את הלילה שהוא תכלית החשך שלמצרים ה
היתה אורה גדולה וכמו שפירש"י ז"ל והיה אור ישראל לאש וקדושו ללהבה וכו' וכמש"כ בעה"ב ויאר לנו וכו'
שהוא דומה לעתיד שעליך יזרח ה' וכב' אמר ה' אורה וכב' אמר נב' אורתו אורי שעתיד ה' לעשות לישראל
יהיו מאירים כשכינה עליהם וכמש"כ וכבודו עליך יראה שיהיו ישראל מוארים לשכינה וכו' · והיינו דכתיב
קומי אורי וכו' · שזה אות לגאולה · וזה' אמר ויושעו וכמש התיצבו וראו את ישועת ה' אשר וכו' הנה בזה
המאמר העיר את [illegible] על מעלת האמונה והבטחון שבאותם היא באותו הלב והלב [illegible]
שהוא בוחן כליות [illegible] הבטוח לא יירא ולא יחרד לבבו כי ה' רואה ללבב ובזכות הבטחה ה
העליונה והאמונה נקרא צדק ונושע שכבר נושע וזה אמר להם משה התיצבו וראו את ישועת ה' כאמור
כאמור אצלינו כמש' בפתיחה [illegible] שהיו [illegible] ואמר [illegible] האמונה
להיות כי כפי חוזק מדרגת האמונה של כל אחד ואחד כפי אמונתן היו עומדים צפופים נגד [illegible]
של האויבים ונז' אמר התיצבו וראו את ישועת ה' כאומר התיצבו נגד האויב ולא תחושו ולא תחפזו מאלה
חרבות ובכן תזכו לחזות את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום כי כפה היא ישועתו ית' אשר עושה עמו עתה
שיעשה אותם כפרה בעדכם כי כאשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפון לראותם עוד עד עולם · ו
והיינו אשר יעשה לכם ולכם דייקא · ומורינו הרב ז"ל פי' אשר יעשה לכם היום ר"ל שיעשה לכם את הלילה
יום כבקראה ויאר את הלילה וכו' · וכוון זה באומן וישעו שהוא ישענו · עוד יראה שר"ל כי אין לנו חפץ כי
אם [illegible] וישענו [illegible] הוא והיינו אורי וישעי כי הוא אורי וישעי לא הישועה היא העיקר אלא הדבקות
בשמותיו ית' וכוון שהצלתנו למעלה זו כי הוא אורנו וישענו וכל חפצנו כי אין לנו לירא משום אדם ומכל שכן
וזה ה' אורי וישעי ממי אירא ויאמר משה אל העם אל תיראו [illegible] דהכי קא מפרש [illegible]
משה לישראל כיון לכם שנז' שלא תיראו כיון שיראתם עד עכשו כמש' עליהם הכתוב וישאו ישראל את עיניהם
והנה מצרים נוסע אחריהם וכב' וייראו מאד ואמרו ז"ל ששרו של מצרים ראו שבא עליהם [illegible] בזוהר ש
[illegible] שהוא שרו של אדום והביא עמו כמה חיילות ומשריין [illegible] בישראל וראו ישראל וראו מאד
לכן אמר משה אל תיראו שאם [illegible] הבטחון והאמונה בה' [illegible] לא תהיה להם תקומה שכב' [illegible]
[illegible] ואל תיראו ועל זה [illegible] בה' ויתיצבו לנגדם ולא [illegible] ישועת ה' [illegible]
[illegible] דהכי קאמר [illegible] שלא תיראו התיצבו וראו את ישועת ה' [illegible] קאמר אל
תיראו והתיצבו [illegible] וראו את ישועת ה' [illegible] אל תיראו [illegible] קאמר
התיצבו וראו את ישועת ה' [illegible] התיצבו וראו וכו' [illegible] וכו'
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

שנ' אז
ראו

עד אשר ראה בעיניו אבל רוח הקדש טרחו לבבו מחוזק אמונתו ובאמונתו בה' ורדף אחרי המצרים וכן היה כ
ראוי כאן שישראל להתפחד יותר הנה שהטביע המצרים בים ועל אמרו עזי וזמרת יה שהכוונה לומר שאין
ראוי להם להתפחד כן יענשו לפי שאינם ראוים לנס שעשה להם כענין חנניה וחבריו ווילכו וכמו שאמר
אלה עד ולבך [illegible] בשירה לומר עזי וזמרת יה שיש בזה שתי בחינות שהם מרקדים הא' חוזק הלב
מחוזק ההבטחה ובלא כן זכות ב' שהוא שרצו לקבל התורה [illegible] כמש' ז"ל שבקשו בתורה שעה לקבל
עול התורה אלא שאמר הקב"ה ואמר להם אינו עכשיו בראיה ההם עוד ג' שאמרו שירה קודם הגאולה כמו
שעשו [illegible] נבי' השירה לה' אמרו ולא לבו ולא בר' עקיבא באמור דלא תאמר אלא בין ט
שעלו מן הים אלא [illegible] עכום אמרוה יעוין שם פרק ד' כמעט נולן אמר עזי וזמרת יה שבחו ואמרו
קודם הישועה והכינו לקבל התורה באמונה אומן הוא שנים שהיה לו לישועה ונכינו למאות [illegible] אתה ה' ב
[illegible] יורה הים שרמוך [illegible] ואמר הראיני נא את כבודך והם אמרו זה אלי ואנוהו ומראים אותו
[illegible] והיינו דאמרינן [illegible] הראינו את מראיך השמיעני את קולך הראינו את מראיך הקולך
והאו את ישועות ה' [illegible] מראות הרבה כל אחד ואחד כפי חוזק אמונתו השמיעני את קולך ומתקו
[illegible] שהיה [illegible] הקב"ה לשמוע [illegible] כי קולך ערב זה השיר שאמרו והן קודם הישועה שאין ראוי
לומר השירה אלא אחר הנס [illegible] אמר כי קולך ערב שאמרתם קודם ומראיך נאוה [illegible] שהיו מראים
[illegible] ואומרים זה אלי וכו' ולא [illegible] ואנוהו וזולתם ועל' אמר עזי וזמרת יה זה אלי ואנוהו [illegible]
כי [illegible] יורדי הים שהכירו את בוראם ועל' אמר דוד ה' [illegible] שאמרנו על עזי וזמרת יה שהוא [illegible]
[illegible] שלא יפחד [illegible] שנעשה לו נס כי כאינו אלא כמו [illegible] ואמרנו זה אלי ולכן לא יפחד [illegible]
[illegible] שנעשה לנו נס ועוד כתוב [illegible] שעבן לנו [illegible] [illegible] לכפרה [illegible] לנו לפחד
ולפי דרכינו נב' יאמר [illegible] על [illegible] שרו של אדום שבא לעזור לעזוק שרו של מצרים ובל [illegible] ט
שהטביע הקב"ה שרו של מצרים בים ובמש' ז"ל וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים באותה שעה נפלה
על שרו של אדום אימתה ופחד במש' תפול עליהם אימתה ופחד בגדול זרועך [illegible] מפלה [illegible]
שירדו [illegible] וכו' והיינו אומרן [illegible] אמרי אפחד ודוק " שכן עתיד לעשות לעתיד לאמור [illegible]
[illegible] שהם השרים העליונים [illegible] לעשות בהם משפט כתוב כשרו של מצרים שנאמר
בו וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים ולאפי קאמר לא אפחד לעתיד [illegible] שעשה [illegible] כך
יעשה באחרונים ולאפי קאמר [illegible] אפחד תפול עליהם אימתה ופחד דוק ותשכח " "
ואמר בקרוב עלי מרעים וקרבה הקריבה [illegible] אחרי [illegible] באמונתם [illegible] בקרוב עלי מרעים
[illegible] השרים העליונים [illegible] ולא רעים לפי שהם [illegible] להראות העולם [illegible] לישראל בראיה [illegible] ט
שהיה [illegible] שר יון [illegible] ישראל [illegible] שיכרעו [illegible] [illegible] והשר [illegible] [illegible] כנגן [illegible]
[illegible] מרעים [illegible] הקב"ה [illegible] שרו של מלכים הקריב [illegible] בישראל וכו' לאכול את בשרי
[illegible] אדום [illegible] אחלק [illegible] וכו' [illegible] שכנגדה אמר להם [illegible] לקחת [illegible] ישראל [illegible] ה
[illegible] בכל [illegible] וכל זהב וכו' [illegible] זה אמר [illegible] שכל אחד [illegible] ולא יקח [illegible] בגוים אלא כל ה'
[illegible] יזכה [illegible] שאין הלין כן בראיה [illegible] [illegible] שיקח את כל [illegible] לישראל [illegible] אחלק שלל
[illegible] שיקח [illegible] ישראל והיינו [illegible] לאכול את בשרי [illegible] שלל [illegible] והיינו אחלק שלל

והספק השני כי עמוני ומואבי לא הזכיר בשלו ובטלו ונשר כתובה וחילו בים סוף מימי שכרו ומואבי שהם אותם שאמר

שאחשבים כנראים ושאמר ה' מחלוקת בכל אומות העמים שעליהם נאמר הירא את דבר ה' הניס וגו' ושכבר

הירא את דבר ה' מעבדי שאמרו זכה נתחברה לו לבושיהן של ישראל ולא מצאו להם עבדים ומקנה שנותר

לא לקחו עליהם לתוים שהיו ימים מאות שה' כורת מלך כנגד מלך ונשבע שאינן מוטה מבול והיו וכו'

את ישראל וה' היה מלכם נסים לעבור עד שהכניסם ונדרך לחבולן ופרש' כבי מנת שונאים יהיו שאמר

הקב"ה מנה זו תהיה מחוקקת לשונאים הללו שהכניסם לחרבו של ים וכו' ושקטן הקב"ה כבבן של ישראל

ועליהם אמר כה ומואבי שהם שונאים לו שנכנסו הרוח הרע דוחקת בשלו ובטלו ונשאו כברה על אבל

שאר האלהים נענשו בכל המכות הקודמים ואין לחרכות עולם כי כבושל כבא מרוש ונקש רשע ושבן נוגש

ה' כי משפט עשה יען כי כבושל כבו וק' ולכך הנון סלה ראוי לנו להלל את ה' בהמונו סלה על הנסים

ועל הנבורות וכו'. עוד יתבאר כזה שפירש מוריע הרב ז"ל כבי אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים לא

בעניינו של עוג שאמרו לו את השבוע אחריך מפני שלא היה כדאי להיות במלחמתן של רשעים שלא היה זכאי

ולא נכנס לא בזכותו של אברהם ולכך בשהביא את אשתו מאחורין שעשית נגיב מולה. אבל אתם עם ה'

שאינכם זכאים כאותם כזה שעשיתי למצרים ועוד זה פירש כאן שאמר התהלכו והיו שהביאו בעיניכם כי

במלחמתן של אלהים. **ויתכן** שאל זה כוון המאמר ה' אלהי שאמר לנו להיות במלחמתן ויעשו שעל

ידי היותם אויבי לו בשלו בים ולא נזכרו ובטלו נבולה שאין עליה אחרה קורא כרש

לא הוסיפו להיותם עוד עד עולם או נראו בשלו בים ובטלו לובשה כבי שיראו ישראל את מצרים מת על ש

שפת הים וכו'. ואמר מבאן והולך אמרו ישראל אם תהנה עלי מחנה של מצרים לא יירא לבי אם תקום

עלי מלחמתן של מצרים בזאת אני בוטח בזאת שהבטיחני ה' ילחם לכם וכו'. פירוש אחר שהשיב שראו

את כל הגדולות האלה והנורא לראות נפשם של אויבינו התחינו והראו ידו הגדולה לעשות בהם שפטים

ולהביאם עד שיקשו בזה שיראו לאבדינו וירשנו. גדול ה' מכל האלהים כי בדבר אשר זדו עשה כבשה

והיה בים סוף וגו' אם כן המשפט ירשנו הגדולה האחרונה והבטחון גם לעתיד שאם תחנה עלי מחנה של

מצרים לא יירא לבי כבראשונה כי לא יירא לבי שהרי יש ספק יכולן הנשארים במצרים לחנות עלי מחנה לא

יהיה לבי בספק שהרי שוב יחזרו הנשארים במצרים ויהלכו אם לבא לנקום נקמתם של אחיהם כאשר

שיש חשש אפי' בספק והבטי' שלא אהיה בספק לומר שהרי הקום עלי מלחמתן של מצרים מאחוריהם

אחרות שירצו לנקום מלחמתן של מצרים או נראה שישובו ויבואו כי מעולם לא אחוש לזה לומר שהרי

יש ספק כי ברוב הימים התלכנו ויבואו מלחמתן של מצרים בנו כי מעולם לא אסתפק בזה כי לבנו כ

בטוח בה' כי לא יבא עוד כל אויב כזה עד עולם ופרש' בהפסק כי אשר ראיתם שהוא מפרש בלשון כ

כאשר והק' כי כאשר ראיתם את מצרים היום לא יוסיף עוד בכם עול ומרא לעשות כמעשה מצרים

שלא ישלטו עליכם בענין זה ובענין עמלק שבא להלחם עם ישראל מלחמתן של מצרים מכאן והולך

אמרו ישראל אם תחנה עלי מחנה של מצרים לא ירא לבי אם תקום עלי מלחמתן של מצרים בזאת אני

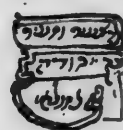
בוטח בזאת שהבטיחני ה' ילחם לכם. ולא כתיב ה' נלחם לכם שהוא לשון הווה האמור בענין של ה'

ילחם לכם שהוא לשון עתיד כי לעולם הוא ילחם לכם. ולפי ששון של אדום הכיון שרו של מצרים ו

ושלו ועל מולותיו אמר הכול עליהם אימתה ופחד וכרש' תפלה את נבהלו אלופי אדום שאותם שיש'

שאמר

שאמר ה' כי לא אורישך מהלכו ירושה וכו' שהיו מופתים שלא יכלו ישבו את הארץ בכבשם כי ירושה ל
לעשות עשתי את הר שעיר .. מה' בשכתו מכלבן של מצרים לא נכחו מאלופי אדום וגם אל מואב לא
תתגרו בם ר' שכתוב אל תצר את מואב וכו' ועל הר שעיר של אדום ובני עמון אמר כמו שלב'
תירשנה ופחד . וכל זה כהבטחה שהבטיחם והצליחם בדרך בהלכם ובן מה כן בראובן לא
ירא לבו בראותו את כוחם שאמר ה' ילחם לכם בזכות שלחם שאמר משה ה' שבטי בבואה' ולספק
בהיסלו וכו' ומשם והקרוב' לפבוכי כל שומעי את שמעו וכו' לא יצא לבו ולא עוד אלא שאם ה
קום שלו מלחמה מרקום אחר בזכות את כוח בגבורה בזאת המחנה שבא עלי אני כוח שהוא
יצא למנוחתי ולא הראה בשועלי שהם יעזרוני וישלחו עמי עד שיסיעתי שם שפלך את ירדנ
כי ה' לי בעוזר ולא הראה זה בשועלי כי בהלכות ה' דרכו איש גם אויבו ישלים אתו ובראותי
עניין זה ירעתי כולי אני שבוא המשלים אותי לו . גם עתה אזכיר האמון אחד שאמר משה ה' ואין
שבטי אותה שלא אשיב שלמות אחד שלא היה הבטחה שאמר משה ה' ואמר שבטי והיה מקשתי לא
להיותה סיבה לענין אחר ולכן אמר אותה אחרת והיא שבטי בביאה ה' למזות בשעם בשיהיו
בזה יק' בשעם ושלח שובע שמחות את פניך בהרכבם ויהיה שמחות בימינך מלה
באורך שיפתח ה' בששון וישבע בששון וזוק ופרש' שם נעימות לפי לשמות חוקיך לעולם עקב
ביאתי עושה חוקיך בשבוע השלומות והשכר שיבא לי אח כם עקב הם יהיו שבטי וכוק
ויבן קאמר אם הקום שלו מלחמה של שלומם בזאת אני כוח שבטבת ה' ילחם לכם רבה
קאמר אתרגשו למלחמותם של הקדושים וגם לא למלחמות השלום הטלויים שהוא אין אתם ימולם
שנכה אותם אלא הקב"ה הוא ילחם לכם כי אין אשר לבו' שנכה במלחמות אלא הקב"ה בעצמו ובזאת
אני בוטח כי רבים לוחמים מרום וכו'

אז ישיר משה ובני ישראל השירה הזאת ·· הה' ויאמינו ובדבקו ישירו הנה אמר
ר' אברהן אעפ' שכתוב שכבר האמינו עד שהיו כמתים שנאמר ויאמן העם ה
אמר ולא האמינו שנאמר ואבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך וכו' כיון שבאו לים וראו היאך הקב"ה
שוטף משפט ברשעים מתוך הפירות ובאחת במשפט יה ושקע המצרים בים מיד ויאמינו בה' ו
ובזכות האמונה שרבה עליהם רוח הקדש ואמרו שירה שנאמר אז ישיר משה ואין אז אלא לשון שירה
אמונה שנאמר ויהי מאז הפקיד אותו בביתו וכתיב ופלא משה לו נתן בידו קוי ויאמינו בדבק ישירו
הללוי' וזה
וצע וחקירה מה חלקו לנו בפסוק ויאמינו שבדבק יותר מפסוק ויאמי'
משום דקשיא ליה דהא כבר האמינו במצרים כיקשי' א
דקרא דהכא דכתי' ויאמינו בה' והא מעתה ויאמן העם וזאת שנה זאל קרא כי רב דבקרא דהכא כ
כתיב קולם ויאמרו של משה המובא אין קבלם וכו' ואמרו ז"ל שבה הין אחת אומרים נחזור למצרים
וכו' ובקרא דהתם נמי כטעיה דקרא דבר קשה מחסרון האמונה דהיינו ואמרו על ים בים סוף אחרי
כן אמר קהל'ן חזרו ולא האמינו להדבבה חרו ושלכו את רוח קדשו ועוד דהא"ל חזרו כאן ולא האמינו כן ··
וזאת שנית דכן שנאמ' חסרון האמונה והחזרה היא מתמיהים אן על הים בלבד אין
יכבן קולם שראו נסים ונפלאות על העושה מכות האמינו שנאמ' ויאמן העם
ובשראן הפלא העצום על הים שביד ישראל נהפכו למים וביד המצרים לא עד שנתעשו ישראל
וכן כשאר המכות ובפלא ה' ובכריע סוכת בכורות אל המצרים ובריטה שהלו נתגאו ואם כן על מה
דבר האמונה ואם קהלא לומר הוקשי' עד דקרא אמרו המדו על ים סוף וכו' לאו קשיא דכבר הוכן ז"ל
הצלו עוברות וכו' ונו קיא הכא האמונה כמו שאמר ויראו העם ויאמינו בה'
וזאת שלשית ונגלה מראות המין ויותם כהפילו קודם מכת בכורות האמינו אמונה גמורה ש שחטו
אליהם של מצרים לעיניהם ומלו את עצמם קודם מכת בכורות כל קהלא קדשא ובזכות דם פסח ודם
מילה נגאלו ויובר מיך שאמונת האמונה נם צריך לא עשו לם ועליהם מכונס בקבלה זכרתי לך
חסד נעוריך וכו' ולולי שה' אמר את לבבם בריטה לא היה דורש כמו שאמר והחזקתי את לב פרעה וכו'
וזאת עוד דבינוית כלשון אמרו כך שכן דבוחינו הקדמה את שראו צדק להזכיר יציאת מ
מצרים ומכות בכורות וקריעת ים סוף בלילות ויום ואם לא הזכיר אין מאמרותיך
יוצא ידי חובתו לא הזכיר יציאת מצרים מאחורין אותו ולמה צריך להזכיר אפי' שכן שקרע להם הים
האמינו ובני משה יותר להכל כאיך יכבן שאם יציאת מצרים קשה איך לא האמינו עד שבאו בקריעת ים
סוף שאיתו כל כך קשה והדבר קשה **ועוד** תמיהה כמה דכותיהן דלא האמינו עד שראו
בעיניהם כמו שבקשה ר' יצחק לקמן והיו רואים כל אותם הנסים ולא היה להם
להאמין להדבבה חסרון האמונה ולאמרו הבכות נאותם ולא שכחם **וזאת** שניות רואי
רוקם לדבותיו) ז"ל לפרש כאן לשון אמונה בה האמונה מתפשטת ד בכתוב ו
ויאמינו בה' ובמשה עבדו שנוי' בדבה כוד ויאמינו בדבבון מתולשת שרבה עליה הקנה מרגע אמנה
וכו' **ומה שנראה** לי על ואתקבל כזה הוא שבוקשה לו בהני קראי כליני חקלא

דבהאי קרא משמע כרבי עקיבא דתניא ר' עקיבא אומר בשעה שעלו ישראל מן הים נתנו עיניהם לומר
שירה וכיצד אמרוה כגדול המקרא את ההלל שהוא אומר הללויה והם עונין על כל דבר ודבר א'
אשירה לה' ובהא פליגי תנאי ישיר משה ולא אמר ישירו ונפקא מינה לאומר כמו ר' עקיבא פירש
דמשה כשם שאין התלמוד לומר לאמר ולפי דרך זה לא שרתה עליהם רוח הקדש ולא אמרו שירה
אלא אחר משה היו עונין אשירה לה' וכן לסברת ר' אליעזר שאמ' כקטן הקורא את ההלל היו אומרים מה
שאומר אחר משה אומר פסוק הגלגל חולק על זה הדרוש שאומר ויאמרו ישירו כדלקמן שנאמר א
אותם שנתחלו להם האמונה קם אמרו שירה ולא היה אמר משה כלל שמשה לא נתחלה אלא באמונה נראה
מסברת ר' נחמיה שאמ' כסופר הפורס את שמע שמשה פותח להם כשות והתחיל ואחר כך
כולם באחד אמרו שירה כי כדבר אחר חולק עם כל המלך עד שכתוב נאמר ויאמרו לאמר ו
ומשה עמהן ותחלתם נאמר ויאמרו כרבהן ופרה אחרת מדבר מה ישירו ישיר עקש כשם ה
המקומות שהוא לשון עתיד ונפקא מינה דהוי ישיר קשה שנאמר שכאן אמרו שירה ולא כולהם וזה הפי'
לומר כן דהא כולהם לא מצאת כבודות אמרו שירה כמו שאומר פירושו השיר יהיה לכם כלל
התקדש חג וכול המלך עד לא אמר אז ישירו אלא פירוש ויאמרו לשירה לומר שעתה האמינו ולא
קודם לכך: לא קראו לא סבה אחרת דהרה היה דכת' ויאמרו ישירו כדלקמן וכול עד לא
באמונה ולעולם ישראל אמרו שירה ושרתה עליהם רוח הקדש לכוון כולם
לדעת אחד שיש דבור בפיו אחד לזה הוכרח בתורה בלשון יחיד ומכל מקום לא קאי אמשה בלבד
אלא לכל שיש דבור והכי מיכן להשווהם שכולם שמשה כוח כי כמו כן כי ישראל שרתה עליהם
רוח הקדש בזכות האמונה שנתחלו להם עתה כמו שאמ' ויאמרו ישירו אבל משה לא נתחלה לו א
אמונה עתה ועוד שנאמר בתורה ויאמרו כו' ומשה פירש דור ופירשו כאומרו ויאמרו כרבהן שכבר
הקדים על משה וכן שאומר הכל ויאמרו כרבהן ולא סבה אחרת אלא אדרבה כי ישראל מה שאמר ו
ויאמרו כו' ומשה: וקשיא על הכן עתה שהן קושיות חזקות דכתוב שהוקשה לך
משה דלא נתחלה לו האמונה כתב על שיאמר ישירו נמי כן הוקשו לך
אז ישראל היו מאמינים שנאמ' ויאמינו בה' ועל כרחך צ"ל דלא קאי ויאמרו אלא אקבלה האמין בה' עם עבדו
רב ומה שעתה קושיא הוקשה לו כמו שלא היה מכבה שלאחר שכם נאמר בתחלתו שהשירה היתה
בזכות האמונה שנאמ' השירה מפורש אמונה: לזה הכן דאומרה אמונה הראשונה היא
אמונה שלומר שאבנה אמרו להם ולא האמין ולזה אז אבינו שזכו לפסוק שלו'
כשאין זה שאומר השירה מפרש אמונה את הכל ויאמרו כרבהן נס הכוונה אך יהכן שאתחלה קודם
שירה מה' ועל הנסים ועל הגבורות והתשועות של עשר מכות ובקריעת מכת בכורות אברה'
האמונה הלא עולבן לכך לומר הסכון באמונה היא כמו שהוא הרואן הטם עורב רב לזה אמר
הה שיהק כרבהן שלא אמר כי עד האבות ויאמינו כולהם לא בשבילו בתלמודך ועליהם אמר ויאמרו
ישירו כדלקמן שאבותינו לא אמר על ערב רב דעל ערב לא שרתה רוח הקדש לומר שירה ומה
אחרו ולא האמינו מאז להסכון באמונה אלא שלא הבינו ומתשובת ה' ס שתקנו מה כמו שאמר

לאבותינו

אבותינו כשראו את השכינה בגלוי מתוך מפני שהיו רואים מעלות רבות יותר הקב"ה הגדולה בגבורה כשנתן ה'
המכות הגדולות והאותות והמופתים וגם כן אף הם היו מקובלים מידי אברהם יצחק ויעקב שהבטיח ה'
ואמר הקב"ה עוד לאברהם בברית בין הבתרים ובמצרים ואמר הקב"ה פקד פקדתי אתכם ואומר אעלה אתכם מעני
וכו' אל ארץ הכנעני ולזה הכל האמינו ישראל כי פקדה וכו' כמה כתנים . ועוד שסופר כל זה הוא מה ש
שעשה משה ואח"כ כשם הקב"ה לוקח משה מפרעה דרך שלשת ימים ואח"כ לברוח משם היה נראה אע"פ
לפי שאין עבד יכול לברוח ממצרים אף רצו לצאת ברשות פרעה עד שיתבטל מהם עבדן ואח"כ יכולו
לברוח ולזה הסבה שאמרו עליהם כי כולה היה שראו את השכינה בגלוי ובמורא הגדול ובמופת
הנזכר וכו' לא זכרו את רוב הספק שעשה עמהם להציל מהמים הזדונים כמו שאמרו בספר
מועד וכבר פרשנו שמות משם ר' עקיבא שהיו יולדות בשדה שנאמר תחת התפוח עוררתיך והקב"ה
שולח מלאך מן השמים ומספר אותם ומלקט להם שני עגולים א' של שמן וא' של דבש וכמו שאמר
בהם המצרים ורוצים להשליכם ליאור הקב"ה עושה להם נס ונבלעים בקרקע ואח"כ מצמחין ויוצאין
כעשב השדה ובאים עדרים עדרים שנאמר רבבה כצמח השדה נתתיך וכו' ואח"כ נשלחו לשולחן המלכות
ואמן שאם היו זוכרים רוב הספק לא היו ממרים את גבורתו שלא תוך הים כי כבר הציל הקב"ה מן המים
הזדונים .. **וכיון** שבאו לים וראו גבורתו של הקב"ה שראתה שפחה על הים מה שלא ראה .
יחזקאל , ואמרו ז"ל משל בהמה נתחרש שירדו לו את הלבוש ויראו הים היו מ
אותם זה אחר זה ולפניו שראו הקב"ה כבודו ובפעם אחת שיצא מפני מלך מלכותו כקש ועל קבל
כמו היורד הוא עושה משפט גדול ברשעים שהם כמו שאמר ובמצרים אחר נשמדו הים המרים ראה שבהם
שבהם היו נשרפים כקש וכגוים כאבן והעובים בעופרת כמה כמו שנאמר אם שנותי ברק חרבי ותאחז
במשפט יד' ואמרו בספרי ברק אחד היה יוצא מפני ומכלה את כולם והקב"ה זכה אותם כמו שאמר
סוס ורכבו רמה בים שהרים אותם עד למעלה ואח"כ רמה בים מיד ויאמינו בכבוד בורא השכינה והכהן
למה אמר הקב"ה היה אומר לפרעה דרך שלשת ימים נלך כה לאמר לו כמו שאמרו צדיק " בכל ד
דרכיו ועשה האמינו בכל הדברים שאמר משה נאמנו כמו וכמו ואמרו ז"ל פקד פקדתי פקוד כמצרים פקדתי על
הים והכוונה משמע שהפקידה של מצרים פקדתי על הים וגם כן האמינו שהקב"ה ינחיל ארץ ישראל כמש'
אעלה אתכם מעני מצרים וכו' אל ארץ הכנעני וכו' עשה האמינו השני דברים ויש בשירה הבאתמו ותטעמו
בהר נחלתך ובזכות האמונה שרתה עליהם רוח הקדש ואמרו שירה וכו' מכאן זכות האמונה שרתה
עליהם רוח הקדש ואמרו בזכות היראה כמש' וייראו ויאמינו וכו' לזה המעשה זה חזר עוד אז ישיר מ
משה דבזכות האמונה שרתה עליהם רוח הקדש כאן או אז לשון אמונה שנאמר ויהי מאז הפקיד אותו בביתו וכו'
וזה לשונו ומכאן דבזכות האמונה זכו לומר שירה ולזה סמך האמונה לשירה עוד לשונו מתחלה
אז ישיר שהוא לשעבר כמו אז אמר שלמה אז בלשון עתיד סוף ולזה סמך האמונה לשירה ויש בהם ראיה
כמש' אז ירננו אז יאמרו בגוים וכמ"ש במדרש רבה שעשה האמינו מה שעשה הקב"ה לשעבר והוא שנתן ה'
המכות שלא השכינו במצרים והאמינו לעתיד לבא שיביאם הקב"ה לארץ שבעתן וכמו שהאמינו לשעבר .
האמינו מה שעתיד עוד לבא ולזה סמך האמונה לשירה נראה לאותם שהאמינו ואמרו שירה מה שאין בו
דבבר

דבבר היה מאחרון ונמן שאמר הן ויאמרו בבכלו ישירו הללו כלומר מה פירוש מלת אז לאמרו דוד המלך עד
כאן שאמר ויאמרו ישירו הללו כמו אז ישיר משה שהוא לשון אחרונה מתוך לשירה כאן ויאמרו ישירו הללו
ושרתה עליהם רוח הקדש לאמרו האחרון ישיר שהיו לפי שהקב״ה אמר להם ישירו ששרה עליהם רוח הקדש
כן שישירו בזכות האחרונה ׃ ולכך לרוח אמר שש פעמים האחרונה שהאחרון ׃ ומשום דבבר האחר
בתלהם וחוזר ונלה האחרון לכן חזר הכבוד לחוק הדבר לומר דאחרונה זלה״ק ויאמר וגם כן בשביל שהאחרו
שיר ושבח וזה כלל דוד המלך ע״ה רצה אמורות מלת ויאמרו הרבה כאן שכתבתי ׃ ואם פירוש שאמר
וזאת שירה השי״ת לא אמר שאבותינו בכרן באחרונה כיון לא יתכן כאלה כן איך היו שומעים אל האדם וגם כן
לא עשו להם צרה וכ׳ את שלא השכלו נבואלוביך שלא היו מבינים מילי בסתר ובכל מקום היו אומרים
כשרים אין לנו את דבר כן שאמרם אבל כשבאו לים השכלו שזה שהיה אומר הקב״ה דרך
כן שלשת ימים כי שהם יבואו וישליכו עצמם לים ובמקום שמתפרם והמשתפם מכל הקב״ה בשתם שהם ישל׳ כן
עצמם לים כולה כשיה׳ ׃

והילך לישון

הנו דבכן את זה דרש ר׳ עקיבא בשעה שעלו ישראל
אין היו נתנו עיניהם לומר שירה ובכל אחרון שירה בגבול מקרא אחרי
הלל והם עונין אחריו כראשי פרקים משה אומר אשירה לה׳ והם אומרים אשירה לה׳ משה אומר כי גאה גאה
וישראל אומרים כי גאה גאה וכו׳ כשיר אומר בקטן המקרא את הלל שהם עונין אחריו מה שהוא אומר
כי גאה גאה והם עונין אחריו כי גאה גאה ר׳ נחמיה אומר כסופר הפורס על שמע בבית הכנסת שהוא פותח
תחלה והם עונין אחריו עכ׳ ׃ ונראה כגמרא במאי קמפלגי ר׳ עקיבא סבר לאמר אמלתא קמייתא קאי ור׳
אליעזר בנו סבר אכל מלתא ומלתא קאי ור׳ נחמיה סבר ויאמרו דאמור כולהו כחד הדר לאמר דכתיב משה בראש
עכ׳

ודרישות

לו נתנו להרוס להם ולחקור בדבה ר׳ עקיבא למה עשה משה על הדרוש
שאמר שעלו ישראל מן הים נתנו עיניהם לומר שירה דהאי מלתא יש קרא כי כב׳
אז ישיר משה ועוד מאי נתנו עיניהם בהלל אמרו שירה ויותר נכון היה להתחיל בילד אמרו שירה ישראל
הים וכ׳ ועוד קשה איך יתכן ר׳ עקיבא דבה דוד הנאמרים בבבוש הקורא שאמר ויאמרו בדבה ישרא׳
הללו שנראה מכאן שישראל שנתחדש להם האחרונה אמונה חדשה הם המושרים הללו לאמרו משה ר
דלא נתחדש לו אמונה בשת ונלה למשראוין הכך שלא הוזכרו ישראל פירוש משה לא כולם כאחד שונים ו
ומזמרים משה ובני ישראל יחד כולם הודו והמליכו עוד קשה בלשה הוזכרו למשל אומרים על שמע ואחד
שהם מעלים פירשו דבהם בלר יאמרו מה צורך למשלים וכו׳ למשראוין כן הלל ופורס על שמע אנב׳
אומרים באלה הם כתובים במסכת ברכות ובמסכת סוכה ועוד דלא להוי כהתם הלל אומר על דבר ודבר
על אותו פרק לשירת הים ובפ׳ והבא אין פרקים לעשות שינויים או ואם כן למה הזכיר הפרקים ולשירת
פ״נ קשה עובא שהוא אמר שעונין הללויה על כל דבר ודבר על כל הפרקים לא כלבד בראש הפרק ט
עונין בראש הפרק ואחר אומר לרמזנו הללויה והבא לפה פרקים לשעת בראש הפרק את אשירה לה׳ כלב׳
ועוד קשה לדבה ר׳ נחמיה איך מתכן מלת ויאמרו דקאי אבל ישראל עם מלת לאמר דכתיבא סמוך לה
דקאי אמשה כלבד בלא הלל לא ויאמר לאמר אשירה לה׳ בלשון וגם לא הכבנו מלת לאמר דקאי על הכתיבה
בשום כוונה ׃ והם פירוש דהוקשה לו דהלל אז ישירו משה ובני ישראל בלשון רבים כמו שאמר

ויאמרו

ויאמרו נאמר בו הוא מלת פתרון אחרת ונפסק מאלף ישיר שהוא לשון עתיד ונפסק מאלף לאמר שהיא לאמר לאחרים
ואם כוונו לפקפק מלת לאמר כקרוי המשך קשות מלות ויאמרו שזה רצה לומר כלהם נקט לשון יחיד במשך
הוא אומר ברוח הקדש והם עונין מלה אחרת כדמיון השירה לה' כמו שאמר ויאמרו נאמרו בני מאלי פתרון אחרת
שמשה היה אומר מלה ומתרגם חוזרין אותה על כל דבור ודבור ומשום כרשה של יה עוזה הגאה מאלף ו
ויאמרו שהיא בלשון רבים ונפסק ממה כוד שאמר ישירו החלקו של ישראל כולם כאחד לזה הקולות הקדמות זאת
רשעיות להבין כל זה שבשעה שיצאו מן הים נתנו שיטים לומר שירה להקב"ה והמחשבה עוברה אלי' משה
במשה ולזה אמר כוד ויאמרו כאלו ישירו החלקו ולזה אמר בלשון עתיד ישירו החלקו כלומר נתנו כ
כלהם שישירו החלקו והמחשבה עוברה אמר ויאמרו כאן כולם אמרו כאחד · ומיהו מלת לאמר ואין לנו ה
האמת וקהי המשך דכתוב בה ישיר משה ולפי שמלת אז פרושה לשון אמונה לומר דבכל הענין לומר ג
דבובות האמונה שבה עליהם רוח הקדש לזה אמר במלת אז לשון מהירות הענין ולומר שהכל שעה מן
הים נתנו שיטים לומר שירה מלב ונפש ·· **אמנם** ענין השירה היה בגדול המקרא את ההלל
ולבני אדם שאינם בקיאים כך ישראל לא היו בקיאים בשירה לא שמשה אומרה והם הלא
עונים אחריו השירה לה' בלבד וכו' כוונתם כדברי משה ובכל דבר השירה נחשב כאילו כולם אמרו ולזה אמ'
ויאמרו לאמר מאלי דסבבן לפי שבשעה שמשה היה אומר לשיענו כולם כשמעו ממלת לאמר הם היו
מכוונים בכל דבר שהיה אומר משה · ואם תשאל מהיכן ילמדו הם ההלל עד שיחזרו פעמים רבות ראש פרק
שתי תשובות בדבר · חדא במשה לאדם ונהו פרוש לאמר ויהיה פירוש הפסוק ויאמרו הם השירה לה' כ
בכוונת לפי שמשה אמר להם · אינתי שמשה אמר השירה לה' ואחרים לאמר אותה על כל דבר ··
ואח שנה כמשנה שהכלל היה מסור אכלס מיראי האבות וגב' אמרוהו לגל כסה הלא עבה ·· וכ' פכל מ
משפטן ומשו' והם עונים אחריו ראשי פרקים לשירת התוספו' הולכך לומר שלא נעשה מכאן ללמוד ללמוד
בכאן ההלל שיספיק מלת הללויה כמו שכבר מספיק השירה לה' לזה בגדול הקורא את ההלל שהם עונים
ראשי פרקים כך הבא עונה השירה לה' על כל דבר השירה כמו שכתו' ולשירתו וכו' ואל היך קשה בגדול הקורא
את ההלל שבלין הוא שבכל הלל עונים ראשי פרקים והשירה היא הלל ואינם בקיאים והוי מלתא בעשרה שאין
הפרש בין הלל לשירה שהלין שוה לענות הפרקים ·· וכ' נחמיה אמר בגדול הפורס את שמע שפוסק ט
הפלבקיאין בה שהוא דבר הלך בך השירה ששרתה עליהם רוח הקדש על כלם כאחד ויאמרו כלם כאחד
השירה לה' ובן אמר כוד ישירו החלקו ולכן אמר ישיר משה וכל ישראל להשוותם ואמר בלשון עתיד שהקב"ה
אמר להם ישיר כמה ששם בקרבכם את רוח קדשו והשירה אינה הלל אלא קיום התורה והאחדות השיר כענין
השמש ולשון שהתחיל משה לא נאמר ומלת אז ישיר משה מפני המצורך להשוותם כך ומלת לאמר
נכנסה הלאלב ומאחר שב' עקיבא מכריע ויאמרו כמו ויאמר כלומר אמר משה שיאמרו ישראל אחריו כ
בגדול הקורא את ההלל כלבד לזה ר' נחמיה רמב' שישראל לא אמרו אלא אחר משה דבר אחר או מלה במלה
לא הלל ויאמרו להשוותם אלא עב' צבך לקיים שניהם לומר כאמורה שמשה התחיל ואח שאמר ויאמרו ל
להודיע כלא מפני חסרון ולשון השירה התחיל משה כיון דבכלם שרה עליהם רוח הקדש פרש' ו
ויאמרו אלא משום כבוד ולזה שינה הלשון ואמר ויאמרו ··

והנה מורינו הרב ז"ל כתב פתיחתא לחברו לדעת לשון למודים ולהבין אמרי בינה אמר ואם כונה שרשה זאת שדור הנה' לא אמרו שאבותינו כתבו ב

במשנה כזה לא יתכן כלום איך היו שותפין אבי המלכים וגם לא עשו להם ציצה וכו' אלא שלא השכילו נפלאותיך שלא היו מבינים מילי דשמיא אהללי ומכל מקום היו אומרים לפעמים אין לנו אלא דבר בן עמרם וכו'. אבל כשבאו לים השכילו שראו שהיה אומר הקב"ה לכך שלשת ימים כה שהם יבואו וישליכו עצמם לים ונמוקו עצמותם והכריחם מכל הקב"ה כנגדם שהם ישבו עצמם לים כלו כעת וכו' יעוש"ה. **גם** בזכותו של הרב הוקמנו יוכך פ' הא' יה' גלה טמוקים ועוד למען עמרות כדעתו ותיל שידעו שהוא ית' נפרע מהם כנגד מדה ואחרון הכבוד נתכוון למוציאן של ישראל לכרות מתהפוכנשות ועוד. למען יב' שהם יולך את ישראל כך אמרו פלשתים שראם הולך נהר מילום ויאמינו לא יכרתו אחריהם המצרים משון היאורה השליכוהו ועכ"ל אמרו יחונו לו במדבר דרך שלשת ימים להסיע מלפעמין נקראת נהרות המצרים ובמש"ה ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים והסיבם דרך המדבר וכו' כי קרוב הוא אל יחוני המצרים ואימשו ש ימינו ולא ילבו אחריהם. ואח"כ שלא יבצר מה' כח לשכח בלבם שאמצי שקמום הוא ירדפו א אחריהם וישכב רעתם שלא שב מעתם אחר הסיבם דרך המדבר כי אמר אלהים פן ינחם העם במלחמה ושבו מצרימה שאחר שנתבלו המצרים ואבדו על שנלחמו אותם נשוב למצרים אם שאו' קלות מהם יתכבו כיום קרב וישובו מצרימה כמש"ב כי עוד לנו עבודת את המצרים ולכן הסיבם דרך המדבר שלא יעלה על לבם שיהרגו להם מדה כנגד מדה ל להשקיעם בים סוף שלא יהיה זה מדה כנגד מדה אלא שאין סוף רונת. ונהפוך המצרים ולמפסק זן עליהם נתחזקו המצרים לרדוף אחריהם גם ישראל לא הבינו עצמו ית' ולא השכילו נפלאותיו על כן היו מתייראים מרדיפתם מלבד מה שאחז"ל שבאו שרו של מצרים נוסע אחריהם לא לרדוף ש שנאמר טינופים כמלפי מטלה וכו' ועוד דקדקו כן מדקאמר ופרעה הקריב דלא הל"ל ופרעה קרב ו ומדקאמר הקריב לשון שהקריב שרו של מצרים מלמעלה.. ועוד ידוקדק זה מדקאמר ופרעה הקריב וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם דהוה ספי ליה לומר ויראו בני ישראל כי הוא נוסע אחריהם אי נמי והנה מצרים רודפים אחריהם בלשון רבים כדעבי התחלה וירדפו מצרים אחריהם וישיגו אותם חונים על הים אלא לרמוז על השר של מצרים שמלאכו שרו ולהם נ נקט בלשון יחיד ונקט נוסע שייאות טינים למטלה כמדובר.

אמנם בגודל מעשה ה' דרושים לכל חפציו ובורא ה' משפט עשה כאשר כוחי הרן נתחוך הוא השר ישלמון היהודים הרת משנאיהם ולעשות בהם כרצונם של אויביהם ש שכון לעשות בהם ביהודים נהפוך היה שעשו היהודים בהם וכל ליתנו הכי נבי אמרן למוסרי מה נופל מעשיך התהנים הורגים את הורגיהם והמשקטים משקטים את שוקטיהם.. ונתבאר אמלינן שם שורה ים היו אותם הכנים שהשליכום לים כמש"ב משה שיים אף בגלי העם אשר אתם בקרבו ואמרו ז"ל שעשו כולם מן הים לרגלו של משה רבה".. עוד נתבאר דאמלינן באומן

ויש

וישם את הים לחרבה ויבקעו המים שהיה ראוי לומר תחלה ויבקעו המים ואחכ' וישם את הים ל
לחרבה .. והנה יהיה מיותר כמו שאמר וישם את הים לחרבה והוא שנבקעו המים תחלה. שא
שהיו שם שתי בקיעות האחת בקיעת הים ושני' שאמר וישם את הים לחרבה ואחר שנבקעו
מימי הים תבוא הקבה' מימי הנהרות של מצרים שהיו משליכים בהם את הילדים כדי לגרום כל א'
ואחד לטובע עו' מחילות כמו שכתוב כל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא אל מקום שהנחלים. ה
הולכים שם הם שבים ללכת: ופירש רש"י שני' מחילות הם נקבים מהתהום אל הים ונבלע שנה
אחד ויבקעו המים שנבקעו מעיינות התהום כאמור שם במבול ויבקעו מעיינות תהום רבה והיינו ש
שנפתחו ויצאו המים כן גבהו האחר שהוליך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה וישם את
הים לחרבה או ויבקעו המים דהיינו מימי הנהרות של מצרים כדי שיתקיים בפועל כמו כוקש
רשע שהמים עכורים שהשליכום לשם והם המים בעצמם נבאו בהם לקיים מה שנאמר בור
כרה ויחפרהו ויפול בשחת יפעל שחשב להרג בניו עכורים שאמרו להטביעם בהם עכורים נידונו ועו'
שאמר ואת רודפיהם השלכת במים עזים וקראן עזים שעשו נקמה בבעליהן שאמר ישראל
ניצולו תחלה כשהשליכום ביאורי מצרים ונטבעו חזרו וניצולו מהם מלבד שנשתקו הים יבשק ופירש
ז"ל ויקבעו המים כל מימות שבעולם נחלקו שתי בקיעות אחת בים סוף בתוך ונעשו בים סוף
ויחרב ואחכ' ויורד בנהרות מים ועו' כיון הנביא שאמר הבנהרים חרה ה' אם בנהרים אפך אם ב
בים עברתך וכו' שהיה הנביא מודיע גודל הנסים של קריעת ים סוף שהנהרות נחרבו ויבשו
לפי שבשעה שבקע הים אז נהרות נבקעו אבל ופירש כי עשה הנפלאות האלו בשביל מה שעשו לישראל
והיו מכרים להנצל מהפורענות כמש' יפנו להמלט וקין עשו ונשאים להטביע בים ונשאו
יפרעו הם מהם כאומרו נקבת במטיו ובו' פירוש נקבת פריעה וביאורה בכל המיתות שהם ה
המכות שהביאו על המצרים שהיו משליכין הבנים לישראל והם היו כבנים והם ראש כבזו וזאת
כאותם המכות שלא יהיה להם נזק בכל המכות כד שילכו בים לפי שאומרו הבה נתחכמה
להושיען של ישראל שלא יפרעו מהם יפנו להמלט עלצותם כמו לאכול עני במסתר ואמר
במים הגדול דרכת בים גופיך חומר מים רבים כי בים דרכך ושבילך את דרכך לאמר להם
כאותה מדה. ושבילך במים רבים ועקבותיך לא נודעו .. ועל זה כיון אומרו שם כי בעבור
במים אמר את דהיינו מי ים סוף כמש' ניבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה שנעשית יבשה
ובשבאו הנהרות כמש' ויורד בנהרות מים לא ישטפוך כי כבר ניצולו מהם בשהשליכום
בתוכם וכן כי תלך במו אש לא תכוה וכו' .. נמצאו שתי בקיעות ולזה רמזו ז"ל נבי ויבקעו
על עולה בשבר שתי בקיעות נבקעו הים וכו' . ועל זה כיון באומרם ויאמר מצרים אנוסה מפני
ישראל כי ה' נלחם להם במצרים שהיו רואים נהרות מצרים בתוך ים סוף וידעו כי ה' הוא ה
האלהים ולזה הכרית מצרים שהיו מתחכמים לפרוח מהפורענות וכמש' וידעו מצרים כי
אני ה' וכו' .. **ונבא אל הביאור** קשיא ליה אומרו או שהיה מורה על הטעם
ונשיר מורה על הטעם והיה שייך במאי דאמר לעיל
עם ויאמינו בה' מאבר מאי קשה וכי עד השתא לא האמינו שנה צריך לא עשו להם ונאמן

במדבר וכו' וכתו' במשה אם לא הרגני אך היכה בשוטים צ"ל אך בעוקבי האלן ובראיתא הכם נכי ה
הגדולה שאהבה נפשי. ואמ' ראוי קודם ויאמינו והנה אמרו נפשם על לקיחתם הצרה בשיעור ו
ועוד קשיא לה דכתיב אחר וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים וכו' וכי עד השתא
לא ראו מה שעשה במצרים בכל המופתים והיד החזקה. ותו דעד השתא לא האמינו בשליחותו
וכתיב שכתוב ברכה את ה' יצחק וכי היו רואין כל אותן נסים שעשו להם ולא היה להם להאמין
אלא אמ' שאותן כן אמת בשביל האמונה שהאמין אברהם אבינו להקב"ה שנא' והאמין בה' וח
אמונה זכו ישראל לומר שירה על הים שנא' אז ישיר משה הוי השוני מדרש אמונה. ולשאל
מיניה כתיב השורי מדרש אמ' נחמיה לא זכו ישראל לומר שירה על הים אלא בזכות אמונה שנא'
ינו ויאמינו בה' באמונה זכו ישראל ויאמן העם וכתיב ויאמינו בה' וכו' ואמ' קשה ראוי קודם השתא ויאמ
בה' וכו' ואמ' קשה ראוי קודם השתא ויאמינו ומייתי מפסוק הכל ויאמינו בכתבון ישירו הנהגה ו
ולהם קודם הכל ויאמינו בכתבו ישירו הנהגה.. ויש לדקדק אומרו ויאמינו ברכבן כלא כתיב ב
בתורה אלא ויאמינו בה' ונראה לא העלה זכרון משה כבתוב בתורה שני פעמים ובמשה עבדו
ובן אז ישיר משה. ולהכי פירש ר' אבהו שהכוונה לומר שאמנו' שבבל כבר שהאמינו עד שהיו ב
במצרים שנאמר ויאמן העם חזרו ולא האמינו שנאמר אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך וכו'
ין כיון שבאו לים וכו' פירוש ואמ' שכתוב שהאמינו עד שהיו במצרים כלומר שהעיד הכתוב שהאמ
כמש' ויאמן העם ובאו שהיתה אמונתם חזקה כיון שכן העיד הכתוב בפירוש על האמונה שלהם
לא שאותן שהאמינו כפיהם לבד כל עוד שהיו עליהן בגלות במצרים ואז"ל בצאת ממצרים שעוקר
שהאי נתחזקו באמונתם בשיבתם קטנן של עג' של מצרים .. נס בצאתם במדבר בלא צידה ומזון
אין לנו אלא דברי כן שאמרם במדבר ואמ' שידעו שעדין לא הגיע הקץ אחרון שראה ה' את עוני
ובמיבה שבבכייהן עליהם ועזבו לרעה כלל הקב"ה וראה את עניים באו ואמן יראו קיצם וכו' ולפיך
יצאו בידי רמה ולא היה בלבם כחד ומוכן כלל. ואמ' עצת שחזרו ולא האמינו לפי שאמונתם היתה
בתחילות בגדול כמש' ונתן תתושי כל בתחילות נפלא. אמנם האמונה שהיא באה בתחילות
יהיה גבל להפסידה ואחרות הראשון נלומר שראו נסים הרעה כשמן יעקב אבינו עד שמועה וכמ'
עד שישבו בין הימים ועוד שנתרחבה כשבן על דעת אבותם הזקן כמבואר אצלינו שם .. אשר
על כן כשראו שבפרעה הקרב את שרו של מצרים וקיה מקעונע עליהם ומהשאו אף את וכו' חזרו ולא
האמינו ונתייראו שמא נגם הרעה ונתחזק שרו של מצרים ובשאו עיניהם למעלה וראו שהשר נוסע
אחריהם וחששו שלא יהיו כפני אחרים שאחריו והמבו כים קרב כן נב' אחשר שחששו שמא מכניע ד
כחן את הקץ ונתחבע לפני המקום עד עכשיו ושמא אחר נסים הרעה ולכן נתחזק שרו של מצרים
לבא עליהם עד בא קיצם ולכן כת מהם אמרו הלא זה הדבר אשר דברנו אליך במצרים לאמר
חדל ממנו ונעבדה את מצרים עד היום הגזירה כי טוב לנו עבוד את מצרים כגזירתו ית' ולא לד
לדחוק את הקץ כי פזה העת כל להן יגרום להמיתנו במדבר כי כל דבר נעשה יש לחוש שלבסוף
בעת כל ההוא ועוב לנו להקבל גזרתו ית' כל ימי גזרתו ולבאת בתיגורות דכך אחר כאשתים ב
בתופים ובמחולות דכך המולך שאז לא יהיה צכך להוליכנו ברשותו של פרעה כיון שיושלמו ימי ק

פרעה ולא כי יאמרו שכבו כרואין של פרעה שחשבו שהוא לקיים בחרבו וגו' ובכן שפרעה יפחד לשלוח
ולשלוח כדי הדבר ואמר אחרי כי טוב לנו שבור את מצרים כל זמן שגזר ה' להשליט עלינו ומעשה
זה היתה קושיות לבו של פרעה ומפסם לזה אמר יהי כן ה' עמכם כאשר אשלח אתכם ואת טפכם
כי לעולם לא תספם לשלח אתכם וגם את טפכם אפילו אם היינו מניחים את טפכם משכון אצלו ה
היתה משוך ויראת הנמרה בכל רוח ולא היינו ניזוקין .. ואומר אם אני אשלח אתכם ואת טפכם גם כן אין
חוז לו לבעל גזרת בין הבתרים ואם אני משלח בעל כרחו הוא כי רעה נגד פניכם ובלחמו שיהיה יגרום
להם רעה וכו' .. ומעשה זה גם כן נראה מה שאמרו ז"ל שאמר לו לפרעה אחזור הרי אתם לעצמכם קדי
אתם סני חוכין כבי הלוה הלא טבה ה' ולא טבה פרעה כאומר שאלו יאמר כן אין יכולים לצאת מ
מצרים לפי שעדין הגיע עת הקץ ועדין יש לו רשות עליהם עד שישתחררו ובזו הסבה עלהדי
השבו קלה משרע ואמרו הלא זה הכבר ולא האמינו עד הוא המרים כבוד מאין וחשבו לא שהמש
היתה הסיבה לעורר את האהבה כאומר ועל' שאז"ל שהקב"ה השביע את ישראל שלא ידחקו את הקץ
כמו השבעתי אתכם אם תעירו ותעוררו וכו' ולכן הוא שאמרו ולא האמינו בה' והיינו דקא' אבותינו ב
במצרים לא השכילו נפלאותיך לא זכרו את רוב חסדך וכו' שלהיות שהיתה אמונתם בהשערות נחלשה
אמונתם וחזרו ולא האמינו וכו' .. ואמר לו היתה אמונתם בהשקט שלמה לא היתה נחלשת כמש'
הכת' ואתה שלמה בני דע את אלהי אביך ועבדהו וכו' כאומר כיון שאתה שלמה תכם בקח ואתה בני
לא הספיק בהשכלות ובהתבוננות ומה כן היה אמונתך חלושה לא דע את אלהי אביך בהשכלת
קוז חוקים ועובדהו לפי שכל לבבות דורש ה' וכו' ואמרו' שעדין האהבות מרחוק מאחר דע שאם תדרשנו ימצא
קך מעלין ימצא לך כדרך מלאכה המלא שהוא כחכמתו ימצא כמו ועלות עינך לא שתשיגנו עד השכלו
מות כי מי ימצאנו לא חכ' בהשכלתו וברצונו הפשוט כמו אמר אבן כן טבעו האמונה הראשונה בתחי'
להם ועב' בעין בצרה הנזכרת חזרו ואמרו שאז גרם החטא הנזכר ורוח גם שראו שאותם שועלי
שמעלהם אותם לים לא נגעה בם יד ה' בכל המכות ועליהם אמר ניקה של מאות רכב בחור ש
נס שהיו מאוחרים ולא נגעה בהם המכות וכמו שהקדמנו שאמר הקב"ה מתה שועלים יהיו שהיו מזה
ללקות בים מכה כנגד מדה ולכן בשבאו על הים נתיירא מאד וכו' שיצילם בעבור שראו כיון
שהאמינו בו תחלה ולא היתה אמונתם אלא על משה וזהו שכתוב אבותינו במצרים לא השכילו נ
נפלאותיך שלא השכילו בם שכל טוב טעם ודעת אלא שבתחלתו גדול ויראו העם ואמרו' שהיו ר
רואים את עונותיהם חיל פרעה ניצולים מהמכות לא היו מהרהרים אחר השכינה גם אמרו' שישראל
ניצולו מכל המכות ויאמרו כיון דרוח חרון בארון שהן שרים היו נלחמים בם שבהן של מושיעם ולא
זכרו את רוב חסדך שהצילם מכל צרה וימרו על ים בים סוף ויושיעם למען שמו להודיע את
גבורתו שהוא גלוים במצרים והוא אינו הוא מושל בגבורתו שמושל בגבורתו כשהביא העשר מכו'
שלא להזיק באו שהיו מושקעין אתם בה שהיו קיימים וישקע אותם ולמצרים מתים בכבוד אשר זכן
ולא ניצולו מהעשר מכות אלא הרבה ועליהם לקו מאתים וחמשים מכות ונתן בהם כח ללקות ב
בכולם בעבור שקיומם דבר שאין כח בידם לשמור ולכן אמר כיון שראו גבורתו של הקב"ה היינו
שהוא מושל בגבורתו כשהביא המכות להבחין בין רשע לרשע ועבדו ראו ראיין עושר בין ברשעי
שנתן כח בהם להקים מהם כדי מכות בשיקנן בים ובהחלטו והנהו במשפט יד היינו שנותן כח

ברשעים שלא יאבדו בשעת פורענותם כדי להנקם מהם בכל המכות הגדולות הנזכרות בכל התורה
והמשה אז עתידין בתחייתם ויענו במחשבות ה' ונעלם שכל זה היה נבואה מאת ה' לנקום מידי
ופרוש' מנה זו והנה המפורסמת לעולם ופרוש' בים דרכך ושבילך במים רבים ועקבותיך לא נודעו ו
ובמורדו יפלו נחלב לאויבו כי לעולל אחרון אתה היה מפלם נקיב שלא להזיק ברעות ומכות ולא
חשך מאות נבואים גם שראו ששיקעו השר של מצרים והמית מיכה נופלת כמדובר ואלו אומרים גם ו
ובמבו כדיינו חשך שלהם כראה בים ועל כן אחר וינשנום מיד שונא וינצלם מיד אויב ויבאו מים עד נפש
אחר מהם לא נותר רצ' שונא על שבו של מצרים ואויב על פרעה שנאמ' אמר אויב ואמר ויבאו מים עד נפש
לנרות מה שאמרנו שמאים של מצרים כמו אותם על כן אחד מהם לא נותר . ואנו לכך מעמים ואמרינן כ
כרכבו שהאמינו בדבריו שאמר להם התיצבו וראו את ישועת ה' שאקודם ששיקע מצרים האמינו כ
כדכתיב קודם המעשה ונכתבו לשיר לו שירה חדשה כי אין אנו עושה כזבות שלא למעין שרו וזו היא' יב
התחלתו שאומר מדה כנגד מדה ושכל זה היתה נבואה מאתו ית' לאמור להם מדה כנגד מדה וזהו ומ
כיון שבאו על הים וראו גבורותיו של הקב"ה איך עושה משפט ברשעים כמו שראו והאחז במשפט יד
ושקע את מצרים בים מיד והאמינו בה' . פירוש כיון שבאו לים והבינו ענינו ית' וראו כיון שבים איך
הקב"ה עושה דין ברשעים מדה כנגד מדה ולא יבינו מלצי נבנים מאותה האומה פרש' והאחז במשפט
יד' שאחז במשפט שלא יזיקו לאותם השקועים המכות הראשונות להביאם למבול ולהפרע מהם מדה
כנגד מדה מיד והאמינו בה' . וזה הענין גלה אותו הכתוב שקראה האמונה למעשה ולקח זה כאומ'
ואמרו בבבלי ישירו התחלתו ואמר ישירו לשון עתיד שקראו שהם לשורר קודם כל המעשה ולכך אמר ישירו
התחלתו כלשון עתיד שבשביל כך נגזר עליהם שישירו התחלה קודם מלאכי השרת לפי שהם הקדימו לשי'
את השירה קודם גמר מעשה . ומיפשר עוד כהאי דקאמר ואמרינן בדבריו קאי אהאי דקאמר ויאמן
העם שהאמונה שעה שהאמינו בתחילות לפם זכו לשרות עליהם רוח הקדש ולהקדים לומר שירה קודם
המלאכים כיון שזכו ששרתה עליהם רוח הקדש . ובזכות האמונה שרתה עליהם רוח הקדש ואמרו ש
שירה הכל אז ישיר משה ובני ישראל ואין אז אלא לשון אמונה שנאמ' ויהי אומן את הדסה וכתי' בביתי וכתי'
וכל יש לו נתן בידו הוי . ואמרינן בדבריו ישירו התחלתו וכו' פירוש דעל כרחך לומר דהכא הוסיף
דבריו של הכתוב להודיע כי מה שזכו לומר שירה ברוח הקדש וגם קודם המלאכים כמו שדרשו ז"ל אמר
הקב"ה ישיר משה ובני ישראל תחלה מעשים שהאמינו בו ית' קודם המעשה בלהם נקט ואמרינו בדבריו
דהיינו קודם המעשה ובשביל שהיה בזכות האמונה שרתה עליהם רוח הקדש ואמרו שירה כאי . לא היתה
זה מה יהיו להאמונתם זו שלא כאה שלא אחר גמר מעשה ואחר מעלותיהן . שא על כרחך לומר
כאמונה זו היא קודם המעשה ולכך כשכתבו כאן הכל אז ישיר משה ובני ישראל ואין אז אלא לשון אמונה
שנאמר ויהי אומן הפקיד אותו בביתו וכתיב וכל יש לו נתן בידו . כאומר מדבר' נס וכל יש לו כ
נתן בידו שכלם האמין אותו בכללות ובפרטיות אבל ויתפן כלשון אז הוא לשון כולל אמונה כוללת שתן את
אחרה שום הרהור אבל למדנו כלשון אז ישיר משה מדבר על אמונה כוללת שאומר שלא יש בה שום
ספק . ועוד נראה שלשון אז מורה על שעבר וקיומה לעתיד אב' האי דקאמר ואמרינו בה' אינו אומר
על אמונה שהאמינו עכשיו שלא עלתה שהאמינו לשעבר והיינו בתחלת שליחות משה שאמר עליו
ויאמן העם כאומר שאותה אמונה של אותה שעה הועילה להם משעת אמונתם והיתה הולכת ומתחזקת

ואמנם שלא שלם לאותן
הנשקעים חבל שטף
... והיינו והאחז במשפט
ס אחרונה

כירם

כיום ומשכ' שנתייראו אחב' ויראו מאד כשראו שרן של מצרים נוסע אחריהם לא היה כן מפני שכבר הין
על הראשונות ושכבר במצרים הן לא שחששו שראו נגד הים ושמא לא היתה גאולה לא אחרית ש
אחרים עי' שהרהבו ומחק את הקץ ושונה לו ה' והקדים הגאולה והיו מתייראים שראו נגד הים. אי נמי
היו מתייראים מעליית מרכב רב עמים שכן מלכן שה' אמר לן למשה שלא היה בולה בעלתם ובמש'
בזוהר בכי כי עתה ערך אשר הוצאת מארץ מצרים ואמרו לישראל לא אהיך ישראל אי נמי מפני שלן
על מה שעבר כיום לכה וכ' ומה לא זזו מאחרונים ולהם נקט אז ישיר כי מאז היתה האחרונה והכ'
כך הוא פירוש הכתוב ויושע ה' ביום ההוא כלומר שראה שיבו ישראל לישועה זו במש' ויושע ה' את
ישראל והושיעם בעלמו מיד שרן של מצרים שהיה נוסע אחריהם הוא ובלי הכיבון נם שראו ישראל
את שרן של מצרים מת על שפת הים הוא בזכות שבשייראו וישראל אותה היראה הגדולה במ' ואמר
להם משה אל תיראו והתיצבו על עמדכם בפרשנון דהיינו שיתייצבו לנגד צרים בתוקף אמונתם ולא
יראו ואז ה' ילחם לכם וכ' אח"כ הבי קאמר תרע לאה זבן לישועת ה' במלכון מיד הלכו הלוכד שנקט אז
אחריהם בזכות האמונה שירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים ובזכות מין שבלם ש
שואחריון כה' שהוא לא מושיעם ולא נאס מפני שרחק משה את הקץ לא שראה את טנים ומאחרין נב'
כמשה עשבן שבא לדבר בשרן במלכים והיינו דקאמר ויאמינו בה' ובמשה עבדו שתו' משה שעדיף ויאמין ולמד
זה מאותה האמונה מאז. ובהם אתי שפיר מה שהזכרנו לעיל במדרש רבה שבזכות האמונה שהאמו יגן
שרתה עליהם שכינה שנאמ' ויאמינו בה' ובמשה עבדו ויאמינו בה' שאם נתלשה אותה אמונה ונפרדה חו'
מה בא לומר בכתוב ויאמינו בה' שלא להגיד שמעולם לא נפקדה אמונתם והיתה קיימת והולכת הח'
דקאמר ויאמינו בה' וכ' אינן מדבר על אמונה מחודשת לפי שלא מגיד שנמשכה אמונתם הראשונה של
ויאמינו בה' והיינו שתלה בלשון אז כי מאז היו מאמינים בה' שנתלו האמונה מאז בהם אבי גן
שנאמ' ויאמינו בה' ומשמ' שנתייראו לפי שעה ומכאן במ' שראו נגד הים וכ' חזרו וחזקו אמונתם
ובזכות זה שרתה עליהם שכינה .. וכ'

ישתבח הבורא ויתפאר המבורך בכל מעשיך באהבה בלולה אשר בחר בנו להיות
לו לעם סגולה על כל הטובה אשר עשה עמנו לשים אותנו כאזן הלב
ונתן לנו הימים הנוראים האלה לטהר אותנו מאוצר טבילה לתת לנו מהלכים בין העומדים
לשרתו ואשר הלך חשכים יעזוב אותם הדרכים יתהלך למישרים ויתדבק בקדושים ו
ובמלאכים ויצא מידי מעילה לרצון לפני ה' כתור אדם המעלה ומעביר אשמותינו ב
בכל שנה ושנה ומכורים על כל ברכה ותהלה ׃

הביאור כי כאשר מוטל עלינו להודות ולהלל לבוראינו ית' על אשר המציאנו
מן האין אל הישות כמש' אשא דעי למרחוק ולפועלי אתן צדק שכ"ל
כי כאשר ישא האדם עיניו ויסתכל בבחינה נאמנה ולמרחוק עיניו יביטו אופן המציאותו קודם
בהיותו בהיותו טיפה סרוחה בהנבוכות תחלות לב ועלין והעולם אשר נתן בלבם להזדווג
ולהתאוה כמש נברא במחשבותן כמש' דוד עה' כי אבי ואמי עזבוני כי לא היתה כוונתם על
להוציאו לאויר העולם כי אם למלאת תאותם ועזבוני וה' ית' אספני ועשאני מאומה האיש
בהמלאת אדם לשבת בית מושב ועיר וקנה במרכבת המשנה אשר לו להבין ובוערים
עולם שמים לרום ואדם לעמוק ורוחב לב נבון אין חקר וכיון שבן העלנו במעלות המולם
האלו מקומו מוטבע כל ומחשבות הילדות והשחרות קראנו זה יוסיף עוד דוה לבב לשאול מ
מאלך הכבוד כי אם שיגמור טובה שלא תהיה פעולתו ית' בטולת ההבל ויעורנו על דבר
כבוד שמו על כן אמרתי הורני ה' דרכיך וכו' וזה שם אשא דעי למרחוק קודם הויתי כאשר
לא הייתי כי אם טיפה סרוחה גם בהיותי אחר הויתי נעור ורק בתאוותות ומבלות הומו
אחרי הבלן והדברים המדומים והוא ית' בטל ועשה וקרבני לעבודתו ולפועלי אתן צדק -
בעל נמוליתי כי החיוב בעבודתו מוטל ומחוייב לכל נברא וזה גם לכל איש ישראל אשר
נמלם בבחריו וברוב חסדיו והכניסנו בברית אבותינו והאיר עינינו בתורתו שאנו חייבים
בעבודתו מכל אומה ולשון כענין מה שכתוב ואמרת לבניך עבדים היינו וכו' וצדקה תהיה
לנו וכו' ואפשר עוד שאמר ולפועלי אתן צדק לומר כי מוטל עלי להיות עובד מאהבה בכי
להצדיק אותו ית' בהיותו הענין שלא היתה פעולתו לבטלה בהיותי נעור ורק חו' כי בזה יהיה
מעולה ה' הו' עד' אומן במאוד להם עם ה' אלה וכו' אבל באחריה עושה רצון קונו ואמרו ל
לפועלו עבד ישר חילך גם אני אודך בכינור לבבי באלמוד משפטי צדקך על כך אומרו
אודך על כי נוראות נפליתי כי מגדולת הטבע גדולת האדון נודעת כי כאשר אני ומעריך נפלאו'
ואמרו כל הגוים רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה בכל העולם יתנו יקר כבוד וגדולה לאשר
הכל אשר עשה עמנו להפליא ויורו שמך גדול ונורא כי קדוש הוא וכל מעשהו באמונה וישר
דרכו הלא לאמונה בהיותם רואים את האדם ישר בצלם אלהים וזהו אומרו אודך על כי נ
נוראות נפליתי כי יש בה לשנות בפקידי העצבים אל המחברת כענין יהושע שאמר שמש
בגבעון דום וכענין מי שאמר לשמן וידלק יאמר לחומץ וידלק וכו' רבונו ית' ומפורסם

הטומאה שבישראל ט' התשובה ישוב הבשר החי ונהפך ללבן כשאר הצדיקים לנזור ולקיים ו
וישובו יתפללו וכו' ויתודו מעונותיהן איך היה מתחיל בכל חבורה של רשעים והיום אהוב -
למעלה נקרא אהוב נקרא ריע וכו' ולכן אמר אודך על כי נוראות נפליתי בהיותי נרמז
לכד אהרן וכל העם יתנו יקר אליך יבאו מאפסי ארץ ויאמרו אשרי מי שגדול קורא ברוב נאים
מעשיו ויתנו הוד והדר לתורתך וזהו אומרו נפלאים מעשיך וזה אמרו שהם לא ישיבו
לדעת את כל יקר אשר ראתה עינו בתשובות ואף גם נפשי אשר יודעת מאד כל אותו רוממתך
כי יאמרו כי תהלתך כל היום תפארתך ׳׳
האריך הרחיב הביאור בברכו הדרוש

והנה נעים זמירות ישראל דוד המע
הזה וכה אמר בלבתו כוו
המזמן בכבודו אל נפשו באומרו לדוד ברכי נפשי את ה׳ והכוונה להשיב לנפשו שאל
התלונן על ה' לאמר שאחר שהנשמה היא עצם נבדל היתה עליה רוח ה' אחוזה אצולה מרוח
הקדש ואחר מעלותה הגדולה לעמוד בעולם הבהירה כמ"ש חי ה' אשר עמדתי לפניו ואיך
לקחה לעולם השפלה וצייר אותה בחומר אנוש ואיך הביא אותה בעולם העשיה כמו ש
שאנו אומרים אלהי נשמה שנתת בקרבי אתה בראתה ו' אתה נפחתה בי וב' כי רצה ה'
הקב"ה לזכות את כל העולמות שיהיו כלולים באדם ולזה אמר להם לכל מעשה בראשי'
ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמינו שבכל העולמות יכללו וכו' והנה כל חכמי לב יתמהו
ולא ידעו מהו ענין בריאת האדם כיון שרובם רשעים והצדיקים מועטים וצדיק אין בארץ
אשר יעשה טוב ולא יחטא והלואי תהיה יציאתו מן העולם כביאתו ואין אדם יוצא יד חוביהן
חז"ל נוח לו שלא נברא וכמ"ש כי אדם לעמל יולד וכו' על כן השיב בחכמתו ואמר לדוד ברכי נפשי
את ה' וב' להיות כי דוד הקים עולה של תשובה ולא היה ראוי לאותו מעשה אלא שאם חטא י
יחיד וכו' וכמ"ש עשה עמי אות לטובה כי בראות פני העולם שאתה מקבלת בתשובה כולם ישוב
ואל עוליהו ועל זה אמר הן עד למודים נתיב שאתה מקבל שבים שאם חטא יחיד אומרים לו -
כלך אצל יחיד כמו שנתבאר אצלינו בס"ד לכן הזכיר שמו ואמר לדוד ברכי נפשי את ה' כי
מה תשתוחחי נפשי ומה תהמי עלי כי טוב לי שלא נבראתי הוחילי לאלהים אפי' באים עליך יסור'
יהיו חביבים עליך לתקונך מכל עון כי עוד אודנו כבוא היסורין וסוף סוף על ידם אשוב ב
בתשובה באלהים אהלל דבר ואזכה לחיי עולם הבא ואודנו כי היסורין הם ישועות פני ואלהי
ולכך אמר ברכי נפשי את ה' ואל יתאונן לבבך על בואך לעולם השפל עוד אמר ברכי נפשי
להיות שכך היה ראוי להיות כל אדם הראשון נתן לו ע' שנה מחיין והקב"ה נתן לו ע' שנים
מחיי האבות מפני שלא רצה לתת לו שנים של אדה"ר שאחרונה כמ"ש נתת ירושת יראי שמך ולכן
אמר ברכי נפשי את ה' על השגחתו עליך להוציאך מתורת נבל ונבלה שמו הנבכר אשר נתן לך
משנים של האבות ויזכך לאלו לאור באור החיים וכל קרבי שנתגלגלו בקרבם יברכו ושם
קדשו על ככה שאמר אשרי ולדה וכן אמר כי אתה קנית כליותי כי אתה תסוכני בבטן אמי
ולכן יודו הקדושים שנתגלגלתי בהם כי נבראתי לשמש אתקונם או יאמר וכל קרבי כי עשרה א

איברים

איברים משמשים בקרב האדם וכל אחד משמש בפעולה אחת ובלא״ס לו מזון כפי טבעו כמבואר בספרי
מהחולאים וכולם עומדים צופים לשרת את האדם ולפיכך ממנו ית׳ אשר העמיד אותם בחכמתו
והובא בספר החסידים ענין האדם למלך שלמה את משנהו לשרתו ולעשות מאמרו כבלונו מלך
ממשלתו והיתה רחוקה וצוה לעשרה מעבדיו שיודעים לשון כוש להעבירו ולנושאו על ראשיהם
ועשו כמאמרו ואותו המשנה היה פושע ומורד במלך ומכשיל אותו ואותם העבדים השעוים כיס
ומוליכים אותו על ראשיהם עלה על לבם לעזוב אותו כיון שהוא מורד באדון הכל ית׳ ולפיכך
באדוניהם ובמאמרות המלך לא זזו ממשרתו ולהוליכו לשלום אעפ״י שהרבה לפשוע במלך כן האדם
שה׳ נתן בקרבו שהעשרה איברים בחכמת בוראם לא שינו את תפקידם לעזוב עבודתם עם היותו
מורד באדון הכל ית׳ ולפיכך אמר דוד ברכי נפשי האצולה מתחת כסא הכבוד את ה׳ הנכבד כשם
מלא המקום ההוויות כי הנשמה יודעת ערך עם העולם ברוך הוא וכל קרבי יתנו יקר ונכון ל
ליוצר הכל ויברכו שם קדשו אשר הפליא לעשות כי כבואתי אני לשמש את קונו ובקרבי אקדש את
קדוש ישראל והוסיף עוד מענין הברכות ואמר ברכי נפשי את ה׳ ברכות וה והודאות בלבי מש״ בנ׳ הנ
המשה פרס בנג״ נפשי כנגד מי נאמרו כנגד הקב״ה והנשמה מה הקב״ה מלא רואה ואינו נראה
כך הנשמה וכו׳ והכוונה כי להיות שכל באי עולם משתוקקים ורצונם לראות את מלכם כמוש
הראות מה שאי אפשר להם ואף החיות הנושאות את הכסא שואלים איה מקום כבודו וגם הנפש
לא תוכל לעבור את במחשבות ואמר החכם מי שיודע את נפשו יודע את רבו כלומ׳ שאם אין
האדם יודע את נפשו וגם כי יאמר החכם לדעת להבין מציאות נפשו לא ימצא שהוא ענין אלהי
יוכל להבין מציאתו שהרי הנשמה מחיה את האדם ובהפרדה ממנו כלא היה יהיה והיא רואה ואינה
נראית והיא זנה את הגוף ואין האדם מכיר את מקומה וכך הוא כוונה שמציאותו ית׳ שהוא זן את
העולם ומקיים אותו ורואה כל העולם ואינו נראה וכמו שאנו יודעים בודאי בעיון השכל מציאות הנשמה
שהיא חיי הגוף אעפ״י שאין אנו רואין אותה ובהכרח השכל ובמופת מוכרח כי הנשמה מחיה את הגוף
כן אנו מחוייבים להאמין אמונה אומן מחוב מציאותו ית׳ שהוא מקיים ומעמיד כל נמצא והוא ית׳ מחיה
את כלם ואין בנו כח לדעת אופן הענין על בורו כיצד הוא תוכן הדברים כי לא ידענו מה הוא כי אין
השגתינו במציאותו ולא ישיגוהו כי הטעתו והבלת מה שנלאה בו לדעת הוא חיוב מציאות והשגה ב
בהשגה ולכן אמר ברכי נפשי את ה׳ כי בצלם אלהים עשה את האדם כי כאשר משפטו לקיים המצוות
בשלמה כן למען יושבי תבל מהתקשרות הנשמה בגוף ואל זה רמז באומרו ברכי נפשי שיש בך מעלה
קרוב וקשור הרשימ ועומד המושב בטע״ן כבוד הנפש שלא תוכל אמיתתה וכיר הנביאים מורה הוא
כמות מראה כבוד ה׳ ובהיכלו כלו אומר כבוד ׃ והיא אחדה תמיד כי כאשר הנשמה זנה את הגוף
ואינה נהנית ממנו ואינה נהנית מכל מאכל אשר יאכל ובה׳ קיום הגוף והתקשרו בנשמה הוא ענ׳
המזון אשר יהיה בו תמונת הערך והכין פיתה מערכה לנפש ולחם לבב אנוש יסעד שאם לא יאכל
ימות אדם ואין וכן גם׳ סדר הקרבנות ועבודת התמיד סיבת התקשרות העולמות קיום העולם אעפ״י
שאין להקב״ה שום הנאה מהם רק הם ריח ניחוח לפניו ית׳ כמש׳ את קרבני לחמי לאישי ריח ניחוחי

ולא עכל למענה כדברי הפסק כשהיות העשן מה זה ועל מה זה אחר וכל קרבי את שם קדשו כי ·
עד האוכל שאנו מכנים בקרבי ומקיים את נפשי גם לכך להודות לשם קדשו יתב' בהמור וחזר לומר:
ברכי נפשי את יי על מה שאמרנו בגמ' ה' ה' אל רחום וחנון אם הוא קודם שחטא אם הוא לאחר שחטא ו
והכוונה שבאמור עליון לשבח לאדון הכל ולתת גדולה ליוצר בראשית שעלה בדעתו יתב' להמציא המציאות ו
ולברוא העולם בעבור האדם כמש' אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי כי כשעלה ברצון המקום רצה לברוא את
השמים בחכמה ולהמציא מאין כבורא כי מחשבת העולם להשלים יגיעתו לשמים ולכך שאין טובה לו שכר
יום שגמלו בא שבכבו לא ברכך צדקה כמש' אבינו לב המקום מצדקה ולהיות שכר הקב"ה וגלוי לפניו
שאינו של אדם מתגבר עליו והתאוות הגשמיות יגורו מלחמות והנשמה כרחל נאלמה וינרום החטא להרחו
להרחיקה מאתו יתב' לכך קדמה התשובה לעולם ורצה בתשובתן של רשעים וכשם שקדמה שאין עד שלא
נברא העולם ורצה בתשובה עד שלא נברא העולם כך עשה בחסדו הגדול לרחם עליו ולקבלו בתשובה
אחר שחטא וכמש' בספר עולם רחמיך כי חסדו יתב' היה מיוחד עולם וכן גם כן צריך אחר בריאת העולם
לתת שבח וגדולה ועל כן אמר דוד ברכי נפשי על תחלת הבריאה וחזר ואמר ברכי נפשי את ה' על מה
שהיה אחר שחטא האדם והוא יתב' נוהג במדת רחמים עם היות שהאדם גמול רעות לפי שבראו ומעלה ו
ולא אין הבלה ה' עונו עומד כמוב רחמיו וגמול אותו טובות ולכן חזר לומר ברכי נפשי את ה' על החסד
שגמול אותו אחר שחטא וגמול רעות כנגד הטובות שגמלהו וזהו אומרו ברכי נפשי את ה' כמש' ב' ואל

ופירש

תשכחי כל גמוליו ודוק דבריו ואמר הסולח לכל עוניכי כי הוא יתב' טוב וסלח ולרח
כי שמולה לעונות האלה לפניו לא גם אם היה קובה להכרית לכל העולם שכבתובה
או אם החטא את השם שאין לו כפרה שלא יהיו תלמידין בגיהנם והוא כנגד על הכל יסלח ה' לכל ולזה אמ'
הסולח לכל עוניכי גם כה שלא יזכה עונש הוא סולח לכל מי שנכשל באותו דבר ואפי' שהיה עון חילול
ה' עושה מאהבה שממרק ביסורין והרפאה מכל חולי כמו שאמרו בגמ' אין החולה קם מחוליו עד שמוחלין לו
כל עונותיו ולא עוד אלא שכן שהוא יתב' בא לרפאותו מהיסורין שעבר לו בכוונה כמה ירפא נגד לכל תחלואי
שהביאם על עצמו כבמשובה כמש' ז"ל הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים ועל הכל מוחל לו רפואות תעלה
ולא ה' שהוא מרפא אותו אלא שהוא מרפא גם לכל החולים שיש להם אותו חולי ולזה אמר נגד לכל תחלואי
תחלואיכי לרמוז שהוא יתב' מרפא לכל החולים שיש להם אותו חולי שהיה בך ודוק ·· וכמש' ז"ל גבי וה'
פקד את שרה שבא לבקר ועקבות נבקרו עמה שאמה עומד מרובה · ואת' שיהיה טוב היה שאמרו לבלה
יסורין בכלל לזה אמר הגואל משחת חייכי בלומר כי הרבה כמה להציל נפשו מיום שחת שהעון היה גורם לנפש
שחת בחיים חייתו חיים שאולה והוא בבחינת הטוב לגמרי אותו עד יסורין גם משחת חיין לכן אמר
הגואל משחת חייכי המעטרכי חסד ורחמים שלא כי שהמעטרתן שאול נפשו אלא שהוסיפה לו יקר וכבוד
והדר המעטרכי כמש' ז"ל שהקב"ה קורא לו שם חבר שמעשה התשובה קראו עבד שנאמ' למנשה לעבד ה'
לדוד ולכן אמר המעטרכי חסד ורחמים שנותן רחמים בלב האדם כמו שנאמ' ונתן לך רחמים ורחמך
שבלב האדם ביודע שמרחמים עליו מן השמים ואיפשר עוד שברחמים הנזכרים כנזכרים על הבנין ·
שיעשה כי אינם בבחינת אבותית כדרך נקראת כאב ובחינותה אלא בבחינת רחמים. שכן שעשה הקב"ן

נקראו

קח

נקראו חסידים כמש׳ ישבכך היום היום הוא טבור ומשנכנסה בו הלין יש לו חלק לעולם הבא ועלבן:
אמר כמשפט עיר הנדחת ובל ישראל ישמעו ויראו ולא יזידון עוד כי לא תהיה כהיותך חכוד על עושה
הרעה כי לא יחשב לך אלא לרחמים שבאשר כל ישראל ישמעו ויראו ולא יעשו כדבר הרע הזה שאמלא
שיהו מין חזקן מוסיפין לשפוך עוד חמן ומוסיפין עוד רעה גדולה מזו וזהו ולא יזידון עוד ומשלא
מרחם על כל ישראל שטעולם מעון זה וגם אתה מרחם הטרוטן בשעושה בהם הדין שהם שכולן מ
מנהגים וזוכים לחיי עולם הבא ולכן אמר ונתן לך רחמים ורחמך והרבך כשר או המוחמים שנתמעטו
מישראל ועל כתו המשנכס חסד ורחמים החסד הוא על גמולות חסדים ורחמים דומה על המשפט ש
שהוא רחום כלן והכוונה שהקב״ה שהוא אוהב צדקה ומשפט מעטו את ישראל בשני הלשון או כמש׳ כי
ההרים ימושו והגבעות תמוטינה וחסדי מאתך לא ימוש וברית שלומי לא תמוט כמבואר אצלנו ״ ואל
זה רמז באומרו עושה צדקות ה׳ וכו׳ כמו שיתבאר בס״ד ״ **ואמר** טוב המשכיל בטוב
עליך להיות כי התורה היא עלין על ישראל ועי׳ התשובה ומסק התורה כתה
על שעה תורה ומגלין לו פנין שילמין ולזה אמר המשכיל בטובו הטוב שהוא התורה עליך מיבושים
שאחלט בתורה שהם עליך או ואמר משכיל בעליך שהוא התורה שטעם נפלאים באלה בטוב ש
עוסקת גבול לשובו בטובו שאחות וזהו המשכיל בטוב עליך ואמר תתחלט כאשר נטוהים ש
שקבלו התורה בנטוהים ושם נקהלו כמו שדרשו נבי כחלט השלש׳ מידוש דבהם את עושה כבפ
שלא היו בהם לא חרשים ולא סומים וכו׳ ושם קבלו התורה וכן גם כן בכל זמן שיעסקו בתורה אחר
התשובה חוזהם לאו הנטוהים ומתחלשים ומקבלין דין אן כן ומומקן מידושים ויעשם גם חלשים כ
כנטוכות כלאות הכתוב וזהו אומרו משכיל בטוב עליך כמבואר והטעם כי תתחלט כאשר נשפט
בקבלת התורה וכוק׳ ״ עושה צדקות ה׳ אמר שאמרו שאתה רואה כי טשוקים בני ישראל ונבאים ו
ומטעם כבכוד הצרות אין זה אלא לעובתן כי עושה צדקות ה׳ כאומר למעלה כמה אוהב צדקות ו
ובכלל צדקותיו עושה משפטים לבל העשוקים שנראה שהם עשוקים ביד המכיטים להם ואינם אלא
רחמים פשוטים משפטים ישרים והם עושקים כל לנקותם מעון ולזכותם לעולם הבא שלאו שהם
צדקות ה׳ ואינם על דרך נקמה אל רחמים נמורים ומכלל צדקותיו נב׳ הוא שיודע שינן ויתבררסם כ
בעולם דרכ עובו ומידות רחמיו כאשר הודיע לנפו מקדם ולכן אמר יודיע דרכיו למשה פי׳ יודיע
הדרכים לכל אדם שפירשם למשה בתורה עי׳ פרשום רחמיו שהם אינם מורות דיקם והיינו כשישראל
מתנהגים בהם ומקיימים אותם ואז כשאוספם אותם הם נטעם ולזה יודיע דרכיו למשה לבני ישר׳
עלילותיו לא כעלילות מסעני נכר שעל עלילותיהם לכעום כמש׳ אוהב כשע אוהב מלכה אל עלילותיו
שהוא נורא עלילה לבקש עלילות לרחם על ישראל ומודיע זה בעולם וכו יצדקו ויתהללו כל ישראל
בהתפרסם מדות רחמיו ומשה אמר והגדתו אמר ואחר למשה ס׳ הוא היה עשו מאוד מכל האדם ומה
שגדולתו של הקב״ה היא עלומה עד מאד להיות יכולתו עלומה ויראתו מוטלת על כל הנבראים כ
כהתגלות מקום שאתה מוצא גבורתו שם אתה מוצא ענותנותו וגאו ית׳ תאות ה׳ ענותנותו
עם עולם הגדולה והגבורה והיכולת שאו חכשר לומר כן ביכולתו ולכן אמר יודיע דרכיו למשה

וגו' · ואומר עוד שרצה לבאר שאע"פ שמשה מסר נפשו על ישראל ועשו היה מכלל האלם שלו במעל
ישראל ולא שולם מה׳ חטא שנגע בכבוד ישראל שאמר שמעו נא המורים וזה שאלה בשם שלו ומשה
שאמר והם לא יאמינו לי בשם שלו וכן בשביל שאמר תרבות אנשים חטאים בשם כנ"ל ולכן אחר
לבני ישראל עלילותיו בשביל כבוד בני ישראל העלול שלו עם היותו שפל ועניו מאד וזה יורה שמלת
קודם רחום וחנון ה' שעם היות שעשו את העגל והמה מרו ועצבו את רוח קדשו לא הטה למוש כ
כמשה שמסר נפשו עליהם לשותקם כרבהם ויוכח אותו על כבודם כי רחום וחנון ה' ולמה יודע דרכיו
למשה שהם דרכי טובו ויראך ענוים בדרכי טובו הגדול שמשה ושנותנו מקיימן ובשביל בני ישראל
הוא נוקם על עלילותם ודן לבני ישראל עלילותיו כלומר שאע"פ שהוא מולה בשביל משה שהבין
כמ"ש סלחתי כדברך ואמר עם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו וכו' ואע"פ כן משל
דיבור אחר שאמר כבשנו על ישראל יפר אותן והחוים כשם חמורו ולכבוד בני ישראל גורם שלילה
שלו וכמ"ש עם משה ואהרן בכהניו וכו' ואמר אל נושא היית להם כלומר בשבילם ונוקם על ע
עלילותם וכו' ·· ובל זה לפרסם גודל אהבתו לישראל כי רחום וחנון ה' כי לפי שקדם משה
רבינו שאמר לו ה' אל רחום וחנון שהתחלה מרחם על החוטא ונותן לו חטא ובגולה חוזר ואמר שאע"פ ש
שאמר שהפליג ית' חטאתי והאדם שב לחטוא לא כלו רחמיו ולכן כי' שם כשאמר משה ואמר חנון קדמה
ואח"כ רחום לפרש שאע"פ שישוב לחטוא אחר הרחמים והחנינה הכתובה בתורה חוזר וחונן אותם ואומר
עוד שפעם אחר הקדים חנון לרחום ופעם הקדים רחום לחנון להגיד כי שקולים הם ויבואו שניהם כאחת
לא כמידות בשר ודם שכשמתפעל במדה אחת אינו נוהג באחרת אלא כבולם כאחת הוא נוהג בכללות
לפי שאינו יתברך מתפעל ויש שנוי רצון לפניו ית' ח"ו ולכן נקרא חנון ורחום ולא נאמר בו מרחם אלא
על צד השלילה לא שהוא מתפעל בחידוש רצון אלא הוא תמיד רחום וחנון ועל כן אמר רחום וחנון ה'
ואין זולתו שלא יצדק להקרא רחום וחנון אלא הוא לבדו ית' וכמו שאמר ה' ה' אל רחום וחנון כלומר ה' הוא
הה' שאין לפניו שום חידוש שתמיד הוא אל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד וכו' ותמיד הוא ית' פועל
ומתנהג בכל הי"ג מדות כאחת אין בהם לא שינוי ולא פירוד ואע"פ שיש בהם מאמר לא ינקה ופוקד
עון אבות על בנים אינם אלא מדות של רחמים כי אין בו ית' שנוי ולא בן אדם הוא ויתנחם והכל רחמים
פשוטים ועל זה אמר כי אין כלותי ית' רחום וחנון אלא ה' לבדו שיש בידו היכולת ומאריך אפו ומטה כלפי
חסד והרופאה על זה כי לא לנצח יריב ואמנם כשהוא נוהג במדת הדין אין הכוונה אלא לעורר האדם לשוב
בתשובה כי לא לנצח יריב אלא לפי שעה כמאמרו ובמאמרו כמ"ש לא אפיל פני בכם כי חסיד אני לא א
אטור לעולם ואמר גם כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף כי רוח מלפני יעטוף ולא אמר לא אריב לעולם ואח"כ לא
לעולם אריב אלא שהכוונה לומר לפרש עלמא שאמרו ז"ל שעשה מכה קודם רפואה כמו שאמר בגופי
לישראל תחלה ואח"כ ונגלה עון אפרים ולזה אמר כאן שתחלה קודם המכה אני אומר כי לא לעולם אריב
ואני מתחיל לבשר ענוים לומר תחלה שלא לעולם אני קוצף ואח"כ אריב שאין הכוונה להנקם ח"ו אלא
לרפאות שיעשה צדק בתשובה ולהם קראתי לא לנצח יריב ואמר ולא לעולם יטור כלומר מה שהוא מאריך
ונוטר אינו אלא לטובה שהוא נוטר אולי ישמעו וישובו ואם לא ישובו נ"כ אינו נוטר להשליכו מפניו ל

לעולם

העולם לא ימחק חטי ועוי כליה ותמור ומרחם ליה ואת שרון הלין ראוי לעשות כן שאחר שלעבה שיפה ש״
שנתקומה מטיב שלוק כי יצר לב האדם רע מנעוריו ואע״פ אין זה עקרו חסר שהרבה מוכרח מחפון
הטיפה לזה השיב ואמר לא כחטאינו עשה לנו כו׳ שלא היתה שמתנן מגומרות כאשר שיעות חוטא
העולם לא מכורם כדרך כמ״ש הביטו אל צור חוצבתם וכ׳ הביטו אל אברהם אביכם כי אחד קראתיו
מיוחד בעולם אחד היה אברהם כמ״ש וכן שאר האבות עד שבמקום זו והמתן בקורבם אל הר סיני
כמבואר שם ולזה אמר לא כחטאינו עשה לנו שלא עשה את שיטתינו כנגד הארץ והלבר זה לא שהרן
כמשפחות האדמה נשומים אחור ומחולים עד יעם לא תמיד שני השגחתו עליהם לקרבם לעבודתו
ולזה אמר ולא כעונותינו גמל עלינו כמ״ש רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד ע
עליכם כמאן כאות כחולה גבי קידושא קימעא וזהו ולא כעונותינו גמל עלינו להשליכנו מעל פניו
והביא ראיה מן המחשבות לבמיה שלומה ואמר כי כגבוה שמים על הארץ גבר חסדו על יראיו שהוא
מרבה כמתכונת הבהמה והנהגתו בחסד וחסד אל נמצא כל היום ואין צריך לומר שגדול עד שמים
חסדו לשאר בני העולם אלא אפי׳ על יראיו חסדו נורא מאד והטעם כמו שאין דמיון בין בשמים לארץ
כמ״ש כי כאשר גבהו שמים על הארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם כו׳ אין יחס לחסדו ה׳ המועטים עם ה
חסדו הירחים שאין להם דמיון לא באיכות ולא בכמות ולזה אמר כי כגבוה שמים על הארץ גבר י
חסדו על יראיו ואפשר שכון לומר מה שאמר תולה ארץ על בלימה שהארץ היא תלויה במאמר ה׳ כ
כתוך כדור השמים כמרכז העולם כמשקל כקו השוה שאם היתה נוטה מעט במוץ השערה היתה
כבלה והיא עומדת בחכמת בוראה כמ״ש מי הקים כל אפסי ארץ וכ׳ על אומרו מי מדד בשעולו
מים ושמים בזרת תכן וכל בשליש עפר הארץ וכ׳ וזהו אומרו כי כגבוה שמים על הארץ במשקל אל
דעות שקל ברגם הרם במעוטים לעולה כן גבר חסדו על יראיו ואם מלכד ... שיטת הנזכר בשיב
כרחוק מזרח ממערב הרחיק ממנו את פשעינו ואמרו ז״ל שאל יאמר אדם ה׳ ירחיק אותנו מן ה
החטא אלא ירחיק ממנו החטא ולכאורה נראה כמ״ש שלא יאמר ירחיקנו מן החטא הוא מטעם שלא
יבטל הבחירה שמרחיק האדם מן החטא אבל יאמר ירחיק החטא ממנו שעליון האדם בבחירתו ו
וירחיק החטא שלא יבואנו לידי נסיון ועוד י״ל שאם יאמר שירחיק אותנו מן החטא היה נראה שהחטא
הוא עומד בעולם בהכרח ובהחלט ואין הדבר כן כי כבר דלה האלהים וירא אלהים את כל אשר עשה
והנה טוב מאד ואין החטא אלא מסבת האדם בבחירתו ברע כמימוע שבלו ולכך ז״ל שירחיק החטא
ממנו כלומר שירחיק השטן שאפשר שהאדם יחטא בו ואפשר שהוא השטן ... כנז׳ שאמ׳
ה׳ שולך לקופה כשוק של זונות ונכשל לעבירה שזה הוא תפלת ירחיקנו מן החטא שהאדם בא
לידי נסיון ואפשר שיכון יתגבר עליו ויחטא כבקאמר אורך ואל תקרב אל פתח ביתה ולהכי אמרינן
ירחיק החטא ממנו. ואפשר לומר בפירוש הפסוק כרחוק מזרח וכ׳ כהלל כמרחק מזרח ממערב
שא״ל כי כמו שהוא רחוק מן הלבנה. ומהאפשרות שיזרח השמש מצד מערב שהוא כי תחלתו
כי שם מבוא השמש ויהפך סדר הבריאה להיות זריחת השמש מצד מערב כי זה נמנע ובלתי
אפשר כן הרחיק ממנו את פשעינו ר״ל שלהיות האלהים המונע למעוה כאיזה עון נקל כעינו לחזור

למלות עונו ולשנות כמש"ה ז"ל כיון שעשה אדם עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר ולכן צריך האדם
להרחק ממה שנכשל בו ואפי' מגלגל אחר ולכן אמר שאמנם השי"ת הרחיק ממנו את פשעינו ע"
שנכשלנו בהם שלא לחזור ולהכשל בהם אלא שאדם דורך ושב על קיאו ושונה באולתו וכפשרי
שיש שמנעות להיות תנועת הכוכבים והגלגלים מצד מזרח כי כל תנועתם היא ממערב למזרח ו
והגלגל היומי שבאדם ושבבו תאותו ונטייתו אל החומר הקרה הפשע ואעפ"י שהמנעה גדם לעקרון ודרך
אחר המרוחק ממנו בתכלית הרחק לא מצינו כך כוונת ה' עמו מאלה הכן אלא כרחם אב על
בנים ריחם ה' על יראיו שמתיראים ממנו ושבים בתשובה ואפשר לומר על יראיו בגבורות יסוד
ערחם על הפושעים בו עד התשובה וכש"ה לשבים ויתכן לומר שכאשר נתן בעולם בלב האב
לרחם על הבנים והעולם נתן בלבם להתחבר בכבוד נעלמות עם אלהים ועם אנשים כי יתאוו
האב על הבנים שאעפ"י שאינם נוהגים עם אביהם כשורה עכ"ז נותן ה' בלבו של אב לרחם
על בנים על נשלו יתחנן מעם תבואה רחמים יתי' אבותם ומחמתם נתן על כל מעשיו ותכ"ו ש
שיובחן בבחינה נאמנה כי רחם ה' על יראיו ואפי' שפשעו בו והטעם כי הכל נגלה וגלוי לפניו ק
קודם מציאותנו ולא לחנם בראנו אלא לכבודו להראות עוזו וכבודו כי הוא אל רחום וחנון וזכור כי ה"א
עפר אנחנו ועכ"ז בראנו לכבודו באחור ועוד כי מה יזכה ילוד אשה קצר ימים ושבע רוגז ו
והן אנוש כחציר ימיו ולא בראנו ה' לנקמה אלא להרבות חסד ולכן הוא מקבל שבים ו
ואע"פ שבראנו לרחקנו בשביל העונות יש להשיב כי בזכור הוא כי לא עינה מלבו כי האלהים ברא את
האדם ישר את שבח היצה"ר עכ"ז בו באדם ולפיכך עכשיו שב בתשובה כי אין אדם מוצא את
א"ב נבנה בו רוח שיעור ורוח הבהמות המורד ... בשחת התאות ואינו כוח הולך ולא י
ישוב כי מוצנן שב למקומו כי לקח מוחו אלהים והרחיקו ממנו ועד התשובה לא יפנן עוד מקומו
ואם עבש הבהמה העולה כוח האדם העולה לא חטאה וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו כי קודם
שנברא העולם קדמה התשובה כמש"ה חסדי ה' עולם אשירה וזה וחסד ה' מעולם ועד עולם קדם ל
לעולם והוא מתמיד עד עולם הבא על יראיו ואמר וצדקתו לבני בנים שאמרו חז"ל כל הרואה את
בנו ובן בנו עוסקים בתורה שוב אינה פוסקת מזרעו שנאמר לא ימושו מפיך ומפי זרעך וגו'
אמר ה' מעתה ועד עולם ולמה אמר וצדקתו לבני בנים אבל חז"ל פירשו כהפך ואמרו שהחסד הוא
לעולם והצדקה מזכה לג' דורות שנאמ' וצדקתו לבני בנים לבד ואפשר שלכה להנהל מעולם
בעל התשובה ואמר כי מחמתו יתי' ישיגו ארחות חיים ונאמנו כבר תורה כמו כמש"ה למעלה
המשכים בטוב עליך שנתקבלה תפלת דוד שאמר יהיו לרצון אמרי פי שאמרו רבנן בבתי
כנסיות ויקבלו עליהם שכר כעוסקים בנגעים ואהלות וכן אמר המשכים בטוב עליך ש
שיחלש בתורה חידושים ונפלאים ויזכה את הרבים להשכיל במלאכות דברי התורה ועפ"ס
ועוד אמר המשכים לרבים בטוב שהוא שכר נגעים ואהלות עליך החידושים שתחלש כ
בתורה שהם עליך כמו עליהם ולא עוד אלא שאמרו ז"ל שבשבא שלמה להכניס ארון בהיכל
דבקו שערים ואמרו כ"ד רננות ולא נענה עד שהזכיר ארונו של דוד ואמר זכרה לחסדי דוד

עבדך

על שאמר באקח מועד אני מישרים אשפוט שיהיו קובעים ראשי חדשים ומעברין וכו'

עבדך וכו' אורה שעה היה דוד וקם על רגליו והשתחוה וגו' אחר התחלת כבשר נעורים ולכך
אמר וחסד ה' מעולם ועד עולם וצדקתו לבני בנים לשומרי בריתו שצדקה עשה הקב"ה עם דוד
ובנים שה' עמו שהיה הלכה כמותו בכל מקום כך זכו בנו ובני בנו אחריו להיות שומרי
בריתו ולזוכרי פקודיו לעשותם כי שהיו סנהדרין גדולים והלכה כמותם לשמור ברית הקב"ה
וזה"א וצדקתו לבני בנים לשומרי בריתו כלומר לזכותם להיותם ובניהם ובני בניהם שיהיו שומרי
הדת ושומרים כהבן לגר ופרק ולזוכרי פקודיו לעשותם כי לעשות הדבר תורה שלמים כמ"ש על
ועשיתם אותם שתעשו לדבר תורה אי עשיתם קודם ולזוכרי פקודיו לעשותם כלומר שיהיו
קובעים ראשי חדשים ומעברין השנים והקב"ה מסכים עמהם כמ"ש מועדי ה' אשר תקראו אותם
מקראי קדש אלה הם מועדי אפי' שוגגים אפי' מוטעים וכו' ועל זה אמר כי אקח מועד שאקבע
מועד אני מישרים אשפוט שה' מסכים עמי שכשאקבע לאל עליון בבה"ד נואל על פי שלשון
של יהודה היה מלכין וכן אמרו בגמ' כי חק לישראל הוא הוא משפט לאלהי יעקב שמלאכי השרת
שואלין כמלות המשפט ובודקין היום ושואלין הקב"ה לקבוע ר"ה והוא משיב להם שלא יקבעו
את עצ"ב שלמטה ולזה אמר כי חק לישראל הוא הוא המשפט לאלהי יעקב ולכך אמר
כי אקח מועד אני מישרים אשפוט שאם נקבעה בתולה קטנה ועיברו כל את השנה בתולה
הוגים ומישרים אשפוט וכו' ועז' אמר וצדקתו לבני בנים לשומרי בריתו וכו' ולזוכרי פ
פקודיו לעשותם ומהיא עשיה שלהם כי ה' בשמים הכין כסאו כאותן היום וכל העולם עושים
לרצון בבני אדם ומלכותו בכל משלה ומלבד זה יודע כי עו' עשות משפט בצדק כמו הכבוד
שנאמר צדק ומשפט מכון כסאך שמתגלגל שמו בעולם בראיתם כ' שופטים שהעולם קיים על-
הדין וכו' ועז' גם כן אמר ולזוכרי פקודיו לעשותם שהם עושים את בשמים הכין כסאו ומלכותו
בכל משלה ועז' שהצדיקים משיגים לכון כסאו ית' בשמים ולעשות שמלכותו בכל משלה אב' מלאכי
השרת שקטרגו על בריאת האדם ועל קבלת התורה ועל השראת שכינה בתחתונים יודו לה' על
הג' הדברים ועל הא' של בריאת האדם בראותם שלמות הצדיק יודו לשמו ית' כי נראה באדם צ
צדיקים דומים למלאכי השרת אוהבים וקדושים כמלאכי מרום ועז' אמר ברכו ה' מלאכיו גבו
גבורי כח עושי דברו שאינם עושים את מאהבה לשמוע בקול דברו ולא לתכלית אחר וקבלת
פרס את לשמוע בקול דברו אב' יפה שעה אחת אשר ברא אלהים את האדם בצלם אלהים עשה
אותו כמלאך משרת וחזר ואמר ברכו ה' כל צבאיו על נתינת התורה לישראל שקטרגו ואמרו -
תנה הודך על השמים עז' אמר כי כיון שישראל זכאים ומקיימין התורה ולא כמו שמקיימין מה
שנתן להם כולנו את שעז' י"ג מדות הם למוקן לעשות מה שבדבורו ולא אמרו כפ' ועל זה
אמר ברכו ה' כל צבאיו משרתיו עושי רצונו אב' כהן ובברכתו תורה צוה לנו ועל הג' שהיא ה
השראת שכינה בתחתונים אמר גם' ברכו ה' כל מעשיו בכל מקומות שנתן שכינה בתחתונים
ונתקיים העולם כמ"ש ושכנתי ושכן בתחתון אמר ברכו ה' כל מעשיו בכל מקומות ממשלתו ושם
חבין עוון ועכ"ז אמר ברכי נפשי את ה' כי הנשמה כלולה שהיא אלוה מרום הקדש בלולה. אבל

ממצותם מעולה הכהנה אמר ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו שעושים שמשמשים
התורה ומקיימים הכתובים שעושים כמותם זה את זה והם משמשים אותם ולזה אמר ברכו
ה' מלאכיו גבורי כח שגבורת עליון ומעולים מהאדם ועושים דברו שיהיה מיושב עם דבריו
הב' והן עושי דברו לשמוע בקול דברו מה שאין מעינן מלאכי השרת לאחר בתורה שומר
דבר ומלך היותם כלולה מעולה היצירה אמר ברכו ה' כל צבאיו כי כמו שצבא השמים שאחד
לעשות רצון קונם וכולם אחת שפעולתם אחת ואינם זזים ולא ישנו את תפקידם להוסיף על
רבה רק עומדין במעמדם כמשמרותם כאשר צוום בוראם אבל ישראל מוסיפים כח כ
בגבורה של מעלה לעשות נחת רוח ליוצרם כאשר לא צוה אותם אלא מאהבתם עושים מה
שבלבנו שלא רצה להעניהם והם כאהבתם לשרתו עושים מה שבלבנו מה שאין כח בצבא
השמים כאמור וחזר ואמר ברכו ה' כל מעשיו על עולם העשיה שהם עושים באמונה ומשפט
וצדקה באמן בכל מקומות ממשלתו שמשפט העכו"ם ומושלים בעכו"ם לשונותם כענין
ר' פנחס בן יאיר בגינאי נהרא וזולתו מן הצדיקים כאותן שאמר לאורן והרגוך ואמר גב' כ
ברכי נפשי את ה' שהוא כלולה מכל העולמות ולך עתה לעבודת ה' ולברכו בכל מקומות
כי קולך ערב בכל מקומות ממשלתו ברכי נפשי את ה':

יתהלל המתהלל והגבורים הא׳ ית׳ מן השלטים וישתבח ויתפאר מן התחתונים שמים לרום ומחורף
ראשית דרכי אל ואף לעולם מתעתקי לבם ומחוזות אל בניונים יקדשו ובשפתי נבונים ישבחו ויפארו
ובקרב קדושים יכובד מלך הכבוד אלהי ישראל .. והנה הנה דבר דוד המלך ע״ה במזמור ה
השמים מספרים כבוד אל וכו׳ ויראה שכך כוונתו הנה אם השמים מספרים כבוד אל בהיותם נצחיי׳
מקיימין ובם היותם נשמיים הנה הם נראים נצחיים בתבנית הגדולה והיכולת שבהיותם מתגלים
בטבעיותם לא יחסרו השערה בתנועה נצחית האלהית דבר מבהיל כל רואה בם כמו שאמרו
שם פ׳ אראה שמיך מעשה אצבעותיך ובפרק הגלגל היומי שכל הנראות לפנינו כנגדר הרדל ב
בים הגדול והוא נצחיי ולזה א׳ מעשה אצבעותיך שהוא ניכר בכח שאין לו קץ והבלה בכח גדול
ויד ה׳ החזקה וכמו שנתבאר בדברי הרמב״ם ז״ל ולכן יחס אותו למעשה אצבעותיך או מתחק מה
אנוש כי תזכרנו ותחסרהו מעט מאלהים וכו׳ כמו שית׳ במק׳ וזהו אומרו השמים כלומ׳ הנה השמי׳
מספרים כבוד אל כי אותם ומראיתם כן מן שיכן בתיקוניו והם הם מספרים תהלות ה׳ ומגידי׳
כבודו ית׳ שהוא הא׳ הרקיע המסבב זה הסיבוב ומניע ואהתנועה כי כל מתנועע יש לו
מניע וזו התנועה הנצחיית והסבה הנבדלת וזה שהוא ית׳ המתחיל אותה הוא המניע אותה כנ״ל וזהו כ
כבוד אל והם מעידים על חדושם כנ״ל והרקיע זה נודע כח ה׳ וכבודו סקן לב׳ השמים ושמי השמי׳
ואמרו ז״ל שבעה שמים יש וביאר הרשב״א ז״ל דנסקה להן מחנן שמים וכוונתו לומר כי ע׳ הראייה בשמי׳
נקיש לומר שלמעלה מהם שמים לרום על השמים האלו והרוכבים גדולים עד שיש למעלה ב
עשר כתות שכלים נבדלים ודברי הרדב״ז שאין כוונתם אלא שלמעלה זה על זה בדרך עולה ועולה
וכמו שהאריך שם בפ׳ ב׳ מב׳ מ׳ :.

ולמעלה מהכל עולה המעלה וכסא הכבוד ואם כן בהיות השמים אין בנובח אלא לספר כבוד
אל דהיינו שסבת עוון כנביהי מרומים אבל כבודו ית׳ עצמו אין בשום דרך לידע ולהתבונן וכמ״ש
הן אלה קצות דרכו ומה שמץ דבר נשמע בו ורעם גבורותיו המיוחדים לו מי יתבונן על מש׳ אלא
כאומרו האלהו בגבורותיו המיוחדים לו שהם גבורות של חסדים וכמ״ש נכי מזבחן גבורות ב
נשמים בתחיית המתים בגורע שם ואם אמ׳ רעם גבורותיו מי יתבונן כמ״ש שאין ספק לנו שאין ה
הדעת יכולה לסבול ומה שאין דבר נשמע בו כמלאכתו ית׳ ולכן נאמר השמים מספרים כבו׳
אל כי השסבה שלו ית׳ ומעשה ידו שהוא האדם נתן בו כח להגיד הרקיע שהם מלבנן כיחזקאל
שהוא בן אדם ידי כמו שהקב״ה שהגיד הרקיע אשר נטוי על ראשי החיות הנושאות הכסא כנ״ל
והפשט שראוי שהוא מגיד לרקיע וכמ״ש כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל. שהמלאכים ש
שואלים לישראל מה פעל אל וגו׳ השייך על התורה שהיא מעשה ידו הוא מגיד ענין הרקיע כי ע״י
התורה ופשטה וסודה ית׳ אודות הרקיע ועניינו ופשט הכתוב הוא לומר כי ע״י שנוי הרקיע ב
בתנועת השמש וכל השנויים שברקיע מורים ומעידים על שנות הבקידים ויכולתן והיותם מ
מחודשים. ואז׳ יהיה או׳ ומעשה ידו כמולו אמר שמעשה ידו שעושה בהם מגיד הרקיע ע״י הפלאים
הנעשים ברקיע הוא ברקיע ע״י כי הרקיע הוא מגיד מעשה ידו בהם . יום ליום יביע אומר

עו׳ הנבים והנבלאות שאמרה כהרקיע הוא מביע אומר ומגיד לכל אומר ולזה נקרא יביע שעושה
שיביעון כבהם אומר וכולם יבינון מזה א׳ ומורה א׳ והכונה א׳ ולילה ללילה יחוה דעת ומהונה אומן
עד שקיעת השמש מאורה גבורה יחוה דעת והמונה ס לקלות השמש הארץ ולא לו יהיה הפאר
נבולהם מה לאומן שמשאו ית׳ וזה מופכם כאין ספק בו ולמה אין אומר ואין דברים כאומר דבר
מופכם שאין בו ספק עם היות דבר זה אמירת השמים ככה והדבור אלא בלי נשמע קולם מה׳ ע
עדותה עדות שלימה כל שום ספק ואפי׳ הרעומות ולא מקטוק דבריהם ומפשר שרצון זה למש׳
חז״ל שאמ׳ קול גלגל חמה היה נשמע קול המונה של רומי ושאמ׳ קול המונה של רומי היה נשמע
קול גלגל חמה ולמה הנכשרים עדן כהתקרין שומן לו ית׳ כי בהאת השמים ומעשה ידיו כהם
שהוא מופכב אותן ומעשים וזכר אור וכורא חשך וגולל אור מפני חשך מגיד לנו הרקיע והנה
הם שנו עדים נאמנים ס יום ליום יביע אומר להגיד בבקר חסדו ית׳ והכל אומרים ס קדוש הוא
הבורא ית׳ ועד׳ שקיעת השמש לילה ללילה יחוה דעת ואמונתו בלילות אין אומר ואין דברים
מקול המון העולם ולא קול המונה של רומי. בלי נשמע קולם של השמים עד׳ השתיקה זו .
יחוה דעת ס ה׳ הוא האלהים בשמים ממעל וכו׳ ודוק
ועד׳ חז״ל נראה שרומם לפרש או׳ יום ליום כי יום עמידת השמש לחשב מכשר ואומ׳ ליום עמידתו ל
להודיע וכן לילה של כרונה מעירה ללילה של פטרובי ונכון הוא לפרש לפי דרכנו שהכו׳ הוא כן
יום ליום ס כיום מת׳ היה בהיות הבקר וכו׳ ומאור בקר יורח שמש ונמצא שהאיר ק׳ אחר יב
יצאת היום וכשהזהה אורו ית׳ על כנפות הארץ נמצא שהיה יום ליום ס היום יתאחר כאור
ואין רגילות להיות יום שלא אחר הלילה נקרא יום ע״ש האור הזורח אבל כיום מת׳ היה יום ליום
ס האיר אורו כיום כאילו היה היום חשך והאיר אורו ית׳ והיינו אומרו יום ליום יביע אומר
ולילה ללילה יחוה דעת כי בהיות מתים לילה קופצת על הלילה הרגילה כמ״ש במצרים ס היה
חשך אפילה נוסף על הלילה ומש חשך עד שלא ראו התחלה איש את אחיו כמדת החשך ו
ונוסף על ס לא קמו איש מתחתיו שלשת ימים אחרים ולכל בני יש׳ היה אור במושבותם
והם במושבותם היו רואין מפלתן הנה כי נבלאו מעשיו . או יתבאר שמשטן מת׳ היה יום
ליום כהגלותו ית׳ נגד כל העולם והודו כבודו ית׳ והרגן השמים ושמי השמים ואורו על
כנפות הארץ כנ׳ נמצא שהיה אור לאור וזהו יום ליום וכמ״ש ה׳ מסיני בא וזרח משעיר
שהוא לשון זריחה וזה הורה על התגלותו ואחדותו הנכבד והנורא כאופן שכל העולם ראו א
אותן ומה׳ היה שם חושך עלום כמ״ש חשך ענן וערפל שהוא מחיצה לפנים מחיצה וכולם
ערפל ועל כחיבו לאורכן שאין חשך ואין צלמות לפניו ית׳ אלא שמרוב האורה הגדולה הנעלמה
נתקיו העינים ולא יכלו לראות ולזה נקרא ערפל לשון ערפל עורף שנעשו המובטים לראות
כעורם שהאור המופלא הוא חושך לשון מחשך לשון חושך שבעו וזהו לילה ללילה שהוא
החושך הנעלם יחוה דעת : ופירוש של דברים כמ״ש אלמנו בבתינים והי׳ כשמעכם
את הקול מתוך החשך והקרבון אלי כולכם וכו׳ שכל זמן שהיו שומעין את הקול מתוך

האש

האש והאש מאיר להם היו יודעים שהדבור בא להם ברצון גמור ולכן היו חפצים ומתאוים אבל
כשהיו שומעים מתוך החשך אז הבינו שלקחו ית' כי לא מרצונו מדבר עמם והנה מאחר דברות
הראשונות לפי שאותם דב' דברות הראשונים היו להחזיק האמונה בידם ולהודיעם תוקף הנבואה
כמו שכת' אלהינו ה' אין אנו מאמינים בדבר משה מפני שעשה האותות מרע"ה לא להיותנו [illegible]
מעידים על נבואתו והוצרכו בהיותה מדבר עמנו [גב] ביחד ולזה הוא שאמרנו ש
רצוננו שנראה לראות את מלכנו ולשמוע מפיו כה שנעיד עדות שמרע"ה שראינו מלכנו ושמענו
מפיו ולא יוכל שום נביא שקר להכחיש אותנו ולכן שאמר עתה זה וזהו מש' אח"כ כשבאו אליו לומר
קרב אתה ושמע וכו' אמרו היום הזה ראינו כי ידבר אלהים את האדם וחי כלומר כבר הודענו הורים
גדול כזה ולכן הוצרכו לחזות בעינים ה' אבל עתה שכבר קבלנו כונה זו למה נמות כי תאכלנו
האש הגדולה הזאת כלומר מה תועלת יהיה לנו בסכנה מיתה זאת ומטעם שהיה ברצון
מאת ה' תאכלנו האש הגדולה דלמא לנו להכנס בסכנה ואח"כ הכריע מאמר האש הגדולה הזאת
וכו' ועוד נ"ב באיה דבריו ה' עמהם לפנינו [illegible] הרשות שנשמע מפי הקול מתוך החשך ולא
כשמעכם את הקול מתוך החשך והקרבון וכו' ולזה יתבאר נ"ב יום ליום כי כשהיה הדבור מ
מתוך האורה הגדולה שהוא הענין יום נוסף על היום הוא שהכה אותנו לשאול מאמר שיבוא אות
אמונה כאשר ראינו חשך כמו ענן וערפל והקול יוצא מתוך החשך אז ידענו שאין אנחנו בראי' לבד
והיינו אז נעלה למעלה כי כשראינו שזה מוספת על המעלה אז יחוד הנבואה לנו ה' אז ידענו אין ה'
אנחנו צריכים לזה [illegible] והיא מדרגה קבלנו ה' אין עוד ראוי לשמוע בלמודים
אין אומר ואין דברים כי אין צורך לומר עוד אומר דהיינו קול השופר ומש' שאין צ"ל דברים בפירוש
לא אין אומר ואין דברים בלי נשמע קולם. או יראה אין ספק ברוח שיאמר על מדרגה כמו שכבר
קבלו ב' דברות ראשונות על ה' בכל הארץ יצא קום ובקצה תבל מליהם לשמש שם אהל בהם ה'
כבר נתפשטו בקצוי העולם דברות קדשו ונשמעו [illegible] והודו לנו ולשמש כלומר
כיציאת השמש ביום הג' בהיות הבקר ויהי קולות וברקים וכו' ולענין השמש שם אהל בהם והענין ה'
השמים ושמי השמים וירד על הר סיני והאהיל עליהם או יהיה שם אהל בהם שכפה עליהם
ההר כגיגית וכו' וזה הדרך למעלה מיסוד חז"ל אמרו שם בפ' תני רבי אליהו ז"ל והביאו ה'
הילקוט וז"ל ד"א יום ליום יביע אומר יום ליום יביע אומר זה תורה נביאים וכתובים [illegible] ה'
הילקוט ושם נאמר [illegible] יום ליום יביע אומר [illegible] ונביאים וכו' ולמעלה למעלה יחוה
דעת זה של כתובים אין אומר ואין דברים וכו' אלו הלכות בכל הארץ יצא קום אלו [illegible]
מדרשות ובקצה תבל מליהם זה [illegible] תבל של עולם [illegible] אלו [illegible] שמקדשים שמו
הגדול בהם לשמש שם אהל בהם משל למלך שהיו לו [illegible] עושות [illegible]
בתוך ביתו [illegible] כל בני [illegible] לקנות [illegible] כמ"ש [illegible] אמר להם [illegible]
לא [illegible] כך הקב"ה [illegible] שמו הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים כשנתן תורה לישראל
לא נתנה לא [illegible] שנא' לא מראש בסתר דברתי במקום ארץ חשך: ובילקוט כך כשנתן

יתב' באהל מועד כן נב' א' כאן שעם אהל בהם והשכן שנתן בישראל בהר סיני אפי' לשרש שיצא ל
להשתחוות לו ית' בהדרת קדש בנה' ולהכ' היה הריון להבין שיצא מחופתו לבקש כלה אחרת ואין
הכוונה שאין לבו שוה לא שבוחה בכל הבתולות והכלות וחוזר כגבור שחה לפון אורח ולבא אל
ביתו בשמחה ובשירים היה הדבר הזה שהוא ית' כחתן יוצא מחופתו וישיש כגבור לרוץ אורח כי ה' ג
נכונו לשרוה בכלתו כן הדבר הזה מקצה השמים מוצאו ותקופתו על קצותם ואין נסתר מחמתו וכל
היו משולחים ובורחים מחוץ להיות שלא היתה בהם התורה מתקיימת כמו שאין מתקיימות ב
במקומם שאין בהם אשר כ' יזוב זוב כמה ולא עשן אדם כ' ידות באקל כן היה באה' שבט שעיר היו
פגומים כמו שאמר עליהם ועל הבכך וכו' וישראל כלה הגנוב משום והוא ידיד כנה אלפי
הכל כשרה קדושים תורת ה' תמימה ושלימה משיבת נפש לפי שהם מוכנים לכללות התורה
וכל פרטיה בכל מצותיה על כן נתעלו וקבלוה והיא היתה סבה להשיב נפשם כשילמדה ב
בדכון ונדבקו בכל שורה קורה מאירה והשיבה נפשם אליהם ועוד נב' כ' הם מקבלים התורה
כשהיא תמימה שאין מפרידים כשהם מן השכינה אלא מדבקים תורה בכוונה שלימות שהיא לשון
של הקבה' ואין כשתן דבר חוץ ממנו כ' הוא ית' השכל והמשכיל והמושכל א' וכמו שביאר הרמב"ם
בכמה מק' אין זה תמיד אלא בהקבה' אבל אנחנו יש פעמים שהשכל א' והמושכל א' והמשכיל
א' ולפעמים בהם שעה הצורות ובהיותם דבקים בשכל האלם יהיו נב' ולזה רמז כאן תורת ה'
תמימה וכמו שנב' אלמיון נבי ואלמיו ותהיה אלמו אחון כ' בהיות האדם כשמדבק בתורה אינו
מפרד אותו והוא דבק בו ית' ואין נודע כשהם כשלה היא אחון כנגע אחון מולכת אחון דבקה ויהיו מק
שנתכלה נב' אלמיון יפה כתוב' חז"ל אנכ' ב' אנא נפשי כתבית יהבית ופי' ז"ל כביכול אנא נפשי את ב
בעלמו וכו' והכוונה שאין התורה דבר זולת הקבה' כ' התורה כלי אומנתו ית' וכמו שהוא ית' מתדבק
בעלמותו ית' אינו נבדך לפלי נבדלת אלא היה מביט בתורה וכוונה העולם ואינו מביט בדבר חוץ ממנו
ית' כ' הוא ית' נשמה לנשמה לתורה וכן מבואר בזוהר דכשם שבאדם יש לו נפש רוח ונשמה חיה
ויחידה כך התורה ולכן א' ותהיה אלמו אחון כשאין מפרדים אותה מבעלה נודע הוא כשהם המלווין
בחלה ולכן דרשו נמי וכו' [illegible] שחלה כרותה בכל מקום כ' באשה א' [illegible] והוא דבק בו ובתורתו כאחד
את הלבה כמותה אחון בנגע וכו' וכן דרש הרב הגדול מוהר"ר משה אלשיך ז"ל ולהה' נבי' רש"י ז"ל ורבינו
על אהבה שאמרו האהבה כשהתינוק נותן יכן על האוכבה היתה נשמתו יוצאה כ' יש אהבות קנוי'
ודבקות באזכרה בתורה · ולפשר דהיינו שכוון רש"י ז"ל ופירש אנא נפשי את משלחו נקל רבון א
אנא כתבית היינו שהוא עלמו וכתב אחון או' אנא נפשי כל אומר שהוא ית' בעלמו חקק התורה והיא
עלמו כ' היא התורה ותורתו הוא עלמו כ' אותיות ה' הוא הדעת והיודע והידוע והוא הוא הנכתב ה
הוא הוא הנוסף ונותן ולכן אמ' אנא נפשי כתבית יהבית כ' ט' כמונת התורה אחון נשמותיהם של יש
ויש תג' אלף כנגד אותיות התורה שהיא ס' רבוא כלולים ובז' אמ' אנא נפשי כתבית יהבית שהוא סוד
התנסה סוד הנשמה ולהם א' שם שבי יעלה נשמה בכתיבת כך [illegible] וכו' כ' [illegible] הנשמה ו'
והתורה שהן א' היא ית' על [illegible] הנשמה שהיא [illegible] בכתיבת התורה ודוק"

באופן

כאופן כי אז יכוין באומרו תורת ה' תמימה משיבת נפש כי בהיותה אצלו ית' היא תמימה ואז היא
משיבת נפש כי התורה כולה שמותיו של הקב"ה והוא ושמו א' ואז היא משיבת נפש כי ידבק האדם
עם קונו ואומר הדברים לשורשן והדברים שאמרו בתיקון חצות שהיה שם הדבוקות המופלג
כנודע · וכזה נכלל נ"כ שבאדם לאחר פשיטות התורה ויכוון לדרשותיה ורמזיה וסודה אז הוא
התמימות שלה שלא תהיה חסרה להפשיטה שרשיה לא לחבר האהל להיות א' שזה מרכבה
לזה וה' שמך ואז היא משיבת נפש · ועדות ה' נאמנה מחכימת פתי · שגם הנפש של האדם תדבק
עם הרוח והרוח בנשמה ויתייחדו הכלם כך את ה' לשכון בתחתוני אותו האדם ולזה נקרא שמה
יחידה שיחידו של עולם שמו בקרבה וה' בהיכל קדשו ואז היא תורת ה' תמימה משיבת נפש ו
ויתכן שירמוז באו' תורת ה' על מעשה מרכבה שהיא תורת ה' שאין בה דבר זולתי שמו ית' תמימה
כי אין זוכה בה אלא התמימים דכתיב בה בשלימותה ועל זה נאמר תמים תהיה עם ה' אלהיך כי כשהוא
כשמעמיק בדברים העליונים צריך להיות תמים ומפרש שלמה כיון דוד המע"ה באומרו אשרי תמימי
דרך ההולכים בתורת ה' כי אז יהיו פעולותיו במלאכת שלום כענין ר"ע ע"ה שנכנס בשלום ויצא בשלום
ובזה הדבק משיבת נפש ולא יהיה חסר ובפנים ואמר עדות ה' נאמנה על מעשה בראשית שהוא
וראוי נאמנה עדותו ומחכימת פתי שמתחכם ע"י האמונה ולא ידרוש במופלא ממנו ולא יהיה כ
כחולק ודורש אגדות של רומי וז"ו ·· ולפי דרכנו שנכתב לעיל א' עדות ה' שאמר כבוד אנכי
ה' אלהיך ועוד לא פרח ושתקו הכל היא נאמנה ואין דובר דבר עם גילה נאמנותו כל הנביאים באין
נגדו והכל הודו לו וזה מחכימת פתי שאם יבא אדם לבטל אותנו כי ה' נתן לו תורה אז שאלו לבעל
לו הספר זה יש לנו לומר עד שיעשה ה' ובכחו ירעים בקולות כענין מעמד הר סיני אז נאמין לו
וכמו שדרשו נ"כ באומרו השמים מספרים כבוד אל כי נקט לשון הווה מספרים לומר שכל עוד
שאין כמותו מעמד הנה"ס מספרים כבוד אל שעשה לישראל ביום חתונתו אז יא' כבוד אל שעשה לו
יש' ומעשה ידו שהוא הכבוד שחלק ליש' מגיד הרקיע כי לא נראה כמהו הכבוד ולא היה כמוהו
ההוא לפניו וזהו אז' עדות ה' נאמנה מחכימת פתי ומצל לאחד ושנים בלעתי ודוק ··
או ירצה באומרו עדות ה' על המצות שנתנו הקב"ה עדות ליש' כענין תפילין ושמירת המועדים
וכל מעשה מצוה ובעלותיו ית' שהם עדות ה' כי הוא ית' האלוה היכול והמשגיח היא נאמנה
מחכימת פתי ע"י האותות והמופתים הכתן מעולם ית' וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עלינו ·
ויראו כי יד ה' עשתה זאת ואמר פקודי ה' ישרים משמחי לב על מעשה ה' או ירצה על מה שאמ'
כבד את אביך וכו' שע"כ הודו לו ונתנו גם' שפקודי ה' ישרים משמחי לב כי לא לכבוד עצמו ·
הוא דורש וכולם בניים כאו ית' ושמו ויצאו כל פקודי ה' ישרים משמחי ולכן אמר בלשון רבים
וא' מצות ה' ברה מאירת עינים על כללות המצות להיות כי בכל מצוה שעושה האדם צריך שיכוין
אשר קדשנו במצותיו וצונו וכו' להורות שהוא מקבל מצותיו כולם ובכל הכח בידו עושה אותן ו
ואינו בועט בשום א' מהם ולכן קראם בשם א' לכולם בשם א' יקרא מצות ה' על מה שאמרו ז"ל כל
העושה מצוה א' מטיבין לו ע"י א' מהמצות הוא מקבל עבר כולם וא' שהיא ברה מאירת עינים

הקבלה תורה למ"ש כתב לא חידש בפתח דבריו וכו' ולכאורה נראה דהכי לכבוד. אז יש אחד
וקיי"ל דלא יהיה כשית. ולפי פי' ומ"ש שאומר היינו לדרוש על דברים שבכתב שנאמרו בקבל'
בפרטים למ"ש דהיינו שאמרה למ"ש ושניתן רשות למ"ש לאומרם בכתב ולא לאומרם בעל פה
אבל להיותם ערוכים בכתב ואז היה יודע משה שהוא יום. אמנם עתה הגולה היה מספ'
כשיהיה רשות הדבר שניתן לשומעו בכתב וכמו שביארו אז אין אומ' ואין דברים או הלכות
דהיינו שאין ענינם תלוי במאמר הכתוב ולא בדברים של דרוש בתורה לא מסודות מסבר אל
בה ומ"ש כאמרה סנה' כברוה דברי הלכתא נראה לי ומשמעו אקרא לא שכן נראה לי
למשה בסיני בקרא אלא כה לעוברה החכמים מצוה ומשמעו אקרא וכן מפרשים ז"ל גלוף
פי' אין אומר כלומר אין ההלכות רמוזים בתורה ולא בנביאים וכתובים כלל ועל זה פי'
ואין דברים לדרוש על כבה נביאים וכתובים ועל זה אמר כל נשמע קולם פ' כל התורה
נשמע קולה. אמנם תורה שבע"פ לא נשמע קולה אלא מאמר למאמר מנאמן לנאמן
מפה אפה ושם נאמר מצדיק לצדיק שמאמר למאמר הוא על תורה שבכתב נמסרה
שנתנה במאמר ועל תורה שבע"פ מנאמן לנאמן היינו מנאמן קטנים לנאמן שהוא משה
ושם נאמר מפה לפה על תורה שבע"פ ומצדיק לצדיק עד שמעון ונביאים מסרוה לאנשי כ'
כנסת הגדולה לומר פ' משה קבל תורה מסיני דהיינו במאמר הנבחר לעיני כל ישראל
ומסרה שם ליהושע וגם יהושע מסרה לזקנים וזקנים לנביאים ונביאים מסרוה לאנשי
כנסת הגדולה והכל שם בסיני ולהם נקט קבל תורה לגבי משה שקבלה בהגון מסיני שקב'
שם המרבים הגדול לעיני כל העמים ולעיני כל ישראל שהקהלו כנג' אמנם שם שם מ
מסרה ליהושע במאמר הנפשות שפי' ז"ל את אשר ישנו פה ואת אשר איננו פה שהם נוהי'
וכמ"ש אצלינו שלכך נפשותן יצאה בדברו וכו' לאחר הנפשות ואז"ל כיר מאלם שהנבואה
נמסרה לו בסיני ובקבלתו ז"ל כוונה גבי היה היה דבר ה' אל יחזקאל וכו' במאמר סיני וכן אז"ל כל
מה שהם עתיד לחדש הכל ניתן בסיני ואז"ל ולא כל הנביאים בלבד אלא כל מה שיחד' עתיד
לחדש ניתן לו בסיני ולפ"ז ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וזקנים מסרוה לאנשי כנסת'
הגדולה וכל זה בסיני פ' משום היתה שלשלת הקבלה דור דור ודורשיו והם עשו סייג ומספן
שלשה דברים הוו מתונים בדין פ' אין כח באדם לקבל ולהבין המשפט פ' מי יושב על כסא ה' ולא
פ' המשפט לאלהים הוא לא לזולתו והעמידו תלמידים הרבה פ' עי' תבון התורה וכל תלמיד יש
לו חלק שקבלו כולנו ועי' התלמידים קבלו להשיג תוכן התורה ועוד נוסף על זה לכן כ'
כפולה הם. ואז"ל ולכן עשו סייג לתורה שאם יבואו לעשות יעשו בסייג ועי' הסייג לא יעשו פ'
בתורה נוכח וכו'. ולפ"ז מצדיק וצדיק כשרה הכל בסיני נאמרו ולפ"ז כאן אין אומר
אין דברים או הלכות שלא נאמר בהם אלא מסיני אלא מסיני ולא נתנו אלא בכנישתא מצדיק לצדיק
בלי נשמע קולם ושבעו בכל הארץ יצא קוום ובקצה תבל מליהם או הנבות שמקדשין שמו של הקב"ה
בהם ארם מליהם שמחדשים בה' ומקלסים שמו ית' ולכך נאמר עליהם בכל הארץ יצא קוום

שני

שנו' שהקב"ה והקב"ה שמו עליהם היינו אומרו בכל האדן ית' קונם ונקה' וכקבלה הבל מלאכים זו
אדן יש' שהיא הכבוד של עולם לפי שאין תורה כתורת אדן יש' ואפשר דהם כירושו השמים מספרים
כבוד אל שעשה לישראל ומעשה ידיו מגיד הרקיע שבאותו יום ירד הכבוד ויהי ביום הג' בהיות
הבקר ויהי קולות וברקים וענן כבד וקול שופר וכו' ס ביום שנתן ה' התורה שנכתבה בלוחות ב
כמש' קול גדול ולא יסף ויכתבם ומגיד הרקיע ולא נאמר והיו נכונים לשלשת ימים וזהו יום ליום
פ בכל יום היו מוסיפין הכנה וקדושה ולילה ללילה יחוה דעת שאלו א קנו אל אשר וכל זה להבין
אומר זה התורה ולילה ללילה יחוה דעת שהיא תורה שבע"פ שנא' בה במחשכים הושיבני זה תלמוד
בבלי שם יחוה דעת ועל זה אמר כי יביע אומר ויחוה דעת של תורה שבכתב שאין בהם אומר ואין
דברים אלא הן הם דברים שנתנו בנשיקה כלו' נשמע קולם אלא מסירה ממשה לישראל בדרך נשיקה
או יאמר אין אומר ואין דברים כי' יביע אומר דהיינו התורה וכו' דברים שאין בהם מחלוקת כלל אלא הכל
מודים בהם ואין בהם הן חלוקה לא כענין התלמוד עכשיו שיש בו כמה מחלוקות על מחלוקות ובפרט
שהכניס הרבה בעל מע' שיש משנה שיש בה ל' דעות חלוקים ויש בה בתלמוד כל כך פירושים שמתחלקין
בהם האמוראים ח' דעות וכל דעת נחלקת לד' יהיו לב' סברות ומהב' יש בהם חילוק גרסאות שיצא הקן
מקולם לפחה דרכם ודעות המפרשים בפירושי התוספות באופן שאין קץ למספרם אבל זה לבות שנאמ'
בפיו אין אומר ואין דברים כלו' נשמע קולם בשום מחלוקת בתלמוד והדברים שנשקין פ בכל האדן ית'
קונם ודבריהם מוסכמים לענין ההלכה וכקבלה הבל מלאכים וכו' או יראה אין אומר ואין דברים למש'
ז"ל גביה' איש דיבר מי' לא יענה שנוף לא פרח צפור לא צווחה שור לא געה אלא נשתתק העולם
כשאמר אנכי ה' אלהיך ונם השמים והאדן שמרו יחלו בשתיקה אמר' שקול גדול חזק עצום הכל ג
נשתתק והיינו כלו' נשמע קולם ומש"ה כך בכל האדן ית' קונם ושמש כחכם המלך ית' וקמו מכבודו
יש והודו לו כמש' נבי' יודוך ה' כל מלכי ארץ ס שמעו אמרי פיך וכו' וכקבלה הבל שמעו מלאכים ש
שאלכנו עם עם שהולכים ממלכם לעיני השמש שם הקב"ה אהל בהם כמש' חז"ל לא מראש ב
בסתר דברתי במקום ארץ חשך כי' אפי' במקום הה חשך יהיה פ לא מראש בסתר דברתי אלא בבהמ'
בפרהסיא וכו' אלא לשמש שם אהל בהם והוה' השמים ושמי השמים והטעם כבר על גב המעיד
וכבר עמהם משמים ואחר ששם האהל בהם והוא כחתן יוצא מחופתו ישיש כגבור לרוץ אורח כן
היה טעמו ית' כמש' ה' מסיני בא וזרח משעיר למו והקשו בגמ' מאי מסיני משעיר ומאי כתי' מפארן
בלומר בין שכן אהל מושב בהם ונתייחדו לו מאי כתי' משעיר ומאי כתי' מפארן ראם אמר' משעיר
שהיו שם בני אדומים ויצחק לא קבלו מאי כתי' מפארן ראינן אלא אבותם לכך אלא שאחזו תורתן ג
עליהם ועל כל העולם ולא קבלוה וכו' ולפי נראה זה אחר כך אחר אומות אין אינו אלא לאחד שאמר
לעשוני אתם ומש' אלוה מתימן יבא וקדוש מהר פארן סלה והכב' שאר עמים ולמעלה ה
הקום בשם כ' אחר מאי כתי' משעיר ומאי כתי' פארן והיינו דכום וכו' מקצה העולם ועד קצהו
וכו'. ועל זה אמר לשמש שם אהל בהם והוא כחתן יוצא מחופתו ומשפט לבנון כמש' חז"ל ב
כאהל מועד שהקב"ה השרה שכינתו שם והיו השמש והירח וכל צבא השמים באים ומשתחוים לו

ית' במאמר מוער כן נב' א' כאן ששם אח"ל בהם והשכן שכינתו בישראל בהר סיני אמר' לשמש שיבא ל
להשתחוות לו ית' בהדרת קדש כנ"ל ואח"כ היה הדיון לחתן שיוצא מחופתו לבקש כלה אחרת ואין
הכוונה שאין לבו טרוד את שבוחה בכל הבתולות והכלות וחוזר כגבור שאח לרוץ אורח ולבא אל
ביתו בשמחה ובשירים היה הדבר הזה שהוא ית' כחתן יוצא מחופתו וישיש כגבור לרוץ אורח כיו' ב
נכונו לשמוח בכלתו כן הדבר הזה מקצה השמים מוצאו ותקופתו על קצותם ואין נסתר מחמתו וכל
היו משתלהבים ובוערים מרוב להיות שלא היתה בהם התורה מתקיימות כמו שאין מתקיימות ב
בתולתם שאין בהם אש ה' יווכ זוב רוח ולא עשן אם ס' ירות באהל כן היה באה' שבט שעיר היו
פנויים כמו שאמור עליהם ועל הבכך וכו' וישראל שלא בענוג משום והוא ידיד בגא אלפי
אחלפשאל קדושים תורת ה' תמימה ושלימה משיבת נפש לפי שהם מופשם לכללות התורה
וכל פרשיה בכל מצותיה על פן נתגלו וקבלוה והיא היתה סבה להשיב נפשם כשיצאה ב
כדכתו ונדבקו בכל שורה תורה מנוזרה והשיבה נפשם אליהם ועוד נב' ס' הם מקבלים התורה
כשהיא תמימה שאין מפרידים כשרם אין השפנה את מדבקים תורה בכוונה שלהיות שהיא להתן
על הקב"ה ואין נשען דבר אין מאומנו ס' הוא ית' השכל והמשכיל והמושכל א' וכמו שביאר הרמב"ם
בספ"ח ח"א אין זה תמיד את בהקב"ה אבל אנחנו יש פעמים שהשכל א' והמושכל א' והמשכיל
א' ולפעמים בהם שעה הצורות והיותם דבקים בשכל האדם יהיו נב' ולזה כמו כאן תורת ה'
תמימה וכמו שנב' אצלינו נבי' ואצלו והיה אצלו אמון ס' בהיות האדם כשמדבק בתורה אינו
מפריד אלא והוא דבק בו ית' ואז נודע בשעתם כשלא היה אמון כרענג אמון מולכש אמון דבתה ומהומ
שנתבאר נב' אצלינו יפה כמו' חז"ל אנכי ה' אנא נפשי כתבית יהבית ופי' ז"ל בכו' אנא נפשי את ב
כתלמו וכו' והכוונה שאין התורה דבר זולת הקב"ה ס' התורה כלו' אומנתו ית' וכמו שהוא ית' מתכדק
באלהותו ית' אינו צריך לכלי ענדות שאם היה מכיע כה...כונה הטעלם ואינו מבטע בדבר אין מתאנ
ית' ס' הוא ית' נשמה לנשמה לתורה וכן מבואר בזוהר דכשם שבאדם יש לו נפש רוח ונשמה חיה
ויחידה כך התורה ולכן א' והיה אצלו אמון כשאין מפרידם אותה מכשלף נודע הוא בשעתם המלוויין
שלמה ולכן הישו בי וה' שמו שמלה בתוכן בכל מקום ס' כאשר ה' שמו והוא דבק בו ובתורתו כאחד
אז הלבה בותי אמון כרנג וכו'   וכן דרש הרב הגדול המהר"מ משה א' שייך ולמה' נבי' מש' ז"ל והנלו
על אהבה שאמלי האהבה כשהתינוק וכו' יכן על האופכה היתה נשמתן יוצאת ס' יש אהבות קנוטי
ודבקות באופכה בתורה · ולמפשר דהיינו שכוון פי' ז"ל ופירש אנא נפשי אני מתלתו בק"ל דבון שא
אנא כתבית היינו שהוא עלמו כתב אתם או אנא נפשי כא לומר שהוא ית' בעלמו חקק התורה והיא
עלמו ס' היא תבותו ומהותו הוא עלמו ס' שהוא ה' הוא הדעת והיודע והידוע והוא הוא הנכתב ה
הוא הוא הנמסר ושכן ולכן אמ' אנא נפשי כתבית יהבית ס' ע' נתיבות התורה אמון נשמותיהם של יש'
ויש תב' אתב כנגד אותיות התורה שהיא ס' רבוא כולופין ושמ' אמ' אנא נפשי כתבית יהבית שהוא סוד
התורה סוד הנשמה ולהם אמ' שם לגבי יאמת נשמה כנתבותבך עולתך וכו' ס' לגלו הנשמה ו
והתורה שען א' היא ית' על מעלת הנשמה שהיא גדולה כנתיבות התורה   ודוק"

באופן

כאומרם ז"ל זה יכוין אומרו תורת ה' תמימה משיבת נפש כי כשהיא אצלו ית' היא תמימה ואז היא
משיבת נפש כי התורה כולה שמותיו של הקב"ה והוא ושמו א' ואז היא משיבת נפש כי ידבק החלק
עם הכל ויחזק הדבקים לשורשן והדברים שאמרו כפשוטן מפני שהיו שם הדבקות המוכלל
כנודע · ובזה נכלל נ"כ שכשאדם לומד פשיטות התורה ומכוין לדרשותיה ורמזיה וסודה אז הוא
התמימות שלה שלא תהיה חסרה לפשיטה ערומה לא לחבר האהל להיות א' שזה מרכבה
לזה וזה שורש וזו היא משיבת נפש · ועדות ה' נאמנה מחכימת פתי · שגם הנפש של אדם תדבק
עם הרוח והרוח בנשמה ויתייחדו הכל כך אח"כ לשכון בתרפלי מוחו האדם ולזה נקרא שמה
יחידה שיחידה של עולם שפו · בקונה וכ' בהיכל קדשו ואז היא תורת ה' תמימה משיבת נפש ו
וייתכן שיאמר כאן תורת ה' על מעשה מרכבה שהיא תורת ה' שאין בה דבר זולתי שמו ית' תמימ'
כי אין זוכה בה אלא התמימים דכתיב בה כמלאותה ועל זה נאמר תמים תהיה עם ה' אלהיך כי כשמתעסק
כשמתעסק בדברים העליונים צריך להיות תמים ומפשר שלמה כיון דוד המע"ה באומרו אשרי תמימי
דרך ההולכים בתורת ה' כי אז יהיו פניו כמלאת שלום כמען רז"ל עה' שנכנס בשלום ויצא בשלום
ובזה הדרך משיבת נפש ולא יהיה מלאך ונפשו ואז עדות ה' נאמנה על מעשה בראשית שהוא
והוא נאמנה עדותו ומחכימת פתי שמתחכם ע"י האמונה ולא ידרוש במופלא ממנו ולא יקיף כ
בחולק ולורש אנדות של דופי תן · ולפי דרכנו שנכתב לעיל א' עדות ה' שאמר כשיע אנה
ה' אלהיך ונאמן לא ברח ושתקו הכל היא נאמנה ואין דובר דבר שם נגלה נאמנותם כל הנביאים כאין
כנגדו והכל הודו לו וזה מחכימת פתי שאם יבא אדם לפתות אותנו כי ה' נתן לו תורה אז שאמו לבנ'
לו הסך זה יש לנו לומר עד שיעשה ה' ונכחו ירעים נפלאות כמשה מעמד הר סיני אז נאמין לו
וכמו שראינו נ"כ באומרו השמים מספרים כבוד אל ה' נקע לשון הווה מספרים לומר שכל עוד
שאין כאותו מעמד הנה"ק מספרים כבוד אל שעשה לישראל ביום חתונתו אז יה' כבוד אל שעשה לו
ית' ומעשה ידו שהוא הכבוד שחלק ליש' מגיד הרקיע כי לא מראש כשתר הבר ולא היה פום
ההוא לפסן ונהו אז עדות ה' נאמנה מחכימת פתי ומצל שלחם ועדים כלפתא ודוק ··
אז ירצה אומרו עדות ה' על המצות שנתן הקב"ה עדות לישראל כמתן תפילין ושמירת המועדות
וכל מעשה מצותם ונפלאותיו ית' שהם עדות ה' כי הוא ית' האלוה היכול והמופלא היא נאמנה
מחכימת פתי ע"י האותות והמופתים תכרן מעלתו ית' וכאן כל טרחי האדן כי שם ה' נקרא עליו ·
ויראו יש ה' עשתה זאת ואז פקודי ה' ישרים משמחי לב על מצוה ה' אז ידבק על מה שא'
עבר את אלהיך וכו' שעי' כן הודו לו ונעשה נ"כ שפקודי ה' ישרים משמחי לב כי לא לכבוד עצמו ·
הוא דורש ונודע בגוים כחו ית' ונוסף ומצאו כל פקודי ה' ישרים משמחי ולכן אמר בלשון רבים
וא' מצות ה' ברה מאירת עינים על כללות המצות להיותם בכל מצוה שעושה האדם צריך שיכוין
אשר קדשנו במצותיו וצונו וכו' להורות שהוא מקבל מצותיו כולם ובלב הכח כירן עושה אותן ו
ואינו בועט בשום א' מהם ולכן קראם בשם א' לכולם בשם א' יקרא מצות ה' ער' מה שאמרו ז"ל כל
העושה מצוה א' מעידין לו ע"ד א' מהמצות הה הוא מקבל עבר כולם וא' עליו ברה מאירת עינים

כנ' וזה המאירה עינים אפשר נר' מש"ס כל הכונ והדבור היה חוזר שלשה פ' משרע ואומר כך וכך
מצות יש בו כך וכך קו' ישבי וכו' ועל זה אמ' מצות ה' ברה מאירת עינים · ואם נפרש פקודי ה' ש
ישרים על התורה שבכתב ועליהם נאמר פקודי ה' ישרים ועל תורה שבע"פ נא' מצות ה' ברה מאירת
עינים לפי שכך דרשו חז"ל והתורה והמצוה התורה זו שבכתב והמצוה תורה שבע"פ מאירת ע
עינים · ואם נפרש דבהקדים על ענין קורבה ה' במורא על מה שהיא קורבת ה' טהורה ה' נאמר
שאמ' לא יהיה לך אלהים אחרים וכמו שנת' אצלינו שהכונה לומ' לעולם לא יהיה לך אלהים אחרים על
פני וכו' דיא מחסה מחסבתי שלא נפנה אחור לבנו וכו' או יאמרו על השבת שהיא טהרת ה'
שהיא ברה עולמו כמש' כוזהו בכל המשיר זה טלות מהבכקן עומדתו ועל יד מפיותי אפשר
שהכוונה כוה לחז"ל שאמרו אם אתה עוה אני א' ואם לאו אין אני א' שכן של רחום וחנון הוא
שהן י"ג מדות של רחמים לכך אמר אם אתה עוה אני א' רחום והמגיה פנ' מדות של רחמים וכמש'
שכל המשמר שבת מוחלין לו עונו ואם לאו שאין אתה מעידם לי בשבת איני א' ואיני מרחם ורוק
ולזה טהורה ה' נאמנה שתהיה הכונה מוסיפה לאדם דעת להכיר את בוראו וזה רמוז בהדבור זכור
את יום השבת לקדשו פקודי ה' ישרים משמחי לב על ענין כבד את אביך כמו שכתבנו שעו' כך
קנו מכמותם כל מלכי הארץ והודו לו ושעשו כל פקודי ה' ישרים משמחי לב והיינו יודוך ה' כל
מלכי ארץ כי שמעו אמרי פיך וכו' ואמר מצות ה' ברה מאירת עינים לכל המסתכל בה והיא מ
[illegible] עוון והמצוות לכל מעיין בה [illegible] והיק תמיד [illegible] כה נס
מאירת עינים לכל יכול כשון של הקורא כרשה מן התורה זאת יראת ה' טהורה עומדת לעד
ירמוז פ' ע' מעמד הנבחר שנת' שלא פ' לשבור נמות אפכם בו האש ומשמוד היה יראתו על פ
פניכם לבלתי תחטאו זה דוא שיסוד המעמד הוא שהיא מאירת עינים ורמז מראות אלהים ולא
יספקו בנבואת משה כבל אומות שבעולם לכן אותה יראה שהיא טהורה היא עומדת לעד ולא
יוכלו לפקפק בה כלל · משפטי ה' אמת נאמר על התלמוד שכולו משפטים
ישרים שכן הוא הן שאנו דנין הקל מהחמור והחמור מהקל ולזה עליהם אמת צדקו יחדו כמו
משפטי הקו' וכל י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם ואם נפרש על ענין המשפטים כפשוטו א
אפשר רמז עליהם בלא תחמוד שלמה בעלמא [illegible] דקאמ' משפטי ה' אמן לשלום לחוד [illegible]
יש פה סוד נפל והם אמת ואפשר שאמ' צדקו יחדו לפי הפוסקים דבשבת [illegible] וכן [illegible]
העובר יכולין לדון בשני ובשאין מעשין [illegible] ומעשין השני ואו' [illegible]
[illegible] על המעשה · וכמו שנת' אצלינו [illegible] ה' [illegible] וכו' [illegible]
והלא אם כך [illegible] וכמו שהביא
[illegible] ולזה א' צדקו יחדו [illegible]
קרא להם א' מצות ה' ברה מאירת עינים [illegible] ומשום יראת ה' טהורה עומדת
לעד ולא תשכח מפי זרעו וגם הדבר [illegible] נלמד בקו' [illegible]
[illegible] י"ג מדות ומשפטי ה' אמת צדקו יחדו עם [illegible] אז יאמ' משפטי ה'

אמת

אמר בעל הב' בקנות צרכן יתהן שהם נצרכים יתהן זה זוכה בהן וזה זוכה להעמיד מקנין ובהש"
ז"ל כתב ויהי דוד עושה משפט וצדקה וכתוב שנת' האלוון גבי כל איש אשר יהיה לו הב ומש"פ
והצדקתו כאומר אתשק שבטל הנו יפלק את הקן אשר אני כן ווזה לו שתא נשוי הדיינו אומ'
צלקו יתהן דהתרוייהו מוכו ומלהלקי הדוכים כככבים לעולם דהתרוייהו שמחים כמאומר האמת
ודוק. ווהן אומרו הנחמדים מזהב ומפז רב כ' ישישו כשמחת החיים יותר מהזהב ש
שעושין הדין להם אורח הדין יותר מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים כ' הזוכה יותר
ערב לו הדין מהזהב שזוכה בו והמתחייב מועט שעם יקטם יקח לו מתוקות הדין יותר מדבש
ונופת צופים. גם עבדך נזהר בהם א' על עצמו שהיה משלם מספנו. ואת' לומה לו לעשות'.
כן אם אין לו מה לשלם לשמה ישה עצמו לשלם לו משפנו הדין לו והתורה א' לא תהיה לו
כנושה וכו' אלא לפי שיש כזק פור נברם ויש מתגלה ומתגדל ומגדל בהיות משפט
יוצא לאור ולזה גם עבדך נזהר בהם בשומרם וכתב המתחייב אמ' שהוא עם פרעון החוב
כ' ישבח שאירה למשפטי ה' אשר בגלה פוזה על ידו. שאין יחס עקב רב ולכן אמר אם פורע
כעד הטוב ועוד כ' שגיאות מי יבין כ' המשפט לאל' הוא והוא לבדו אשר יודע לכוון כ'
האמת ולכן המלוה היינו פורע כנגד כל מתחייב. גם מנסתרות נקני שאיני יודע מי הוא כ'
הכחש. ומי שהוא אינו רואה. אז יהיה מנסתרות שלהן מדומה וכתב' בקום ז"ל גבי קנין
למאיקן כתב' האלוון בעור את' בפה' פוף רבו. י' כי כבה המשפט כמה סכנות הא' שגיאות
כלאמור כ' נסתרות הטען ג' רמאות הבעל דין שעליהם נאמ' גם מזדים חשוך עבדך
אל ימשלו בי. אז איתם ונקיתי מפשע רב. היינו עוות הדין במשפט. ולכן
הבעל יהיו רבה מקובלים לבעלי הדין ורצויים לבהות כ' כל מי שיש בידו יראת שמים דבמן
נשמטים ומפשו זה יהיה פי' אומרם ז"ל הלכה כמותו בכל מקום גבי. וה' עמו מלמד מה
שנת' בו שבכל מקום ה' עמו ויורד לעומקא דדינא. י' לב' נב' שיתבררם בכל מקום כ' ה'
עמו ובכל מקום אמ' שלא בדרכה יהיו נשמטים דבהן ורצויים ולזה יהיו לרצון אמרי פי ו
והגיון לבי לפניך ה' שהוא דוחק שהשכינה למעלה מראשו וכתב' גולם כשעהם כשלה כ
כשכחו עם יקט אפן והון שהגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי. או ית' או' הנחמדים מזהב
ומפז רב על הודה שכתוב שהיא נחמדת שלה ושל יש'. והר משכבתב כתב' ז"ל חביבין.
רם' יותר מכת' שבאומ' אין חביבין אינן חייב מיתה והאומ' חמש שעבורת חייב מיתה ולזה
הנחמדים דהיינו כם' יותר מזהב ומפז רב דהיינו דבם הקורה הפשט הוא נמשל לזהב והסוד
הוא נמשל לפז רב. והנה כם' נחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מכל אגדות שהם נמשלים
לדבר המתוק כדבש ונופת צופים. ומה' לומר שכתב שנת' האלוון גבי יפה שיחתן של עבדי
אבות יותר מתורתן של בנים כ' הכונה בזה היתה להראות כמה חיבתן של יש' שאינן מ
מתחברים כמה שחוובה התורה בביאור אלא שמבקשים דרכים בקלים וחמורים לעשות
רצונו ית' ולכן הם חביבים בוקף ועל' נאמ' נכוה כח עושי רצונו ושיחתן של עבדי אבות

עם רמזים וסודות נפלאים כו׳ ולזה הזהיר הנביא מאד ולא מאחרין אם יש לו אח״כ ראם
נאמ׳ על אח׳ יש ליישב על התורה שבכתב והמדוק שכאן אחר שמתחלה במלוה וכבר זו
או נא׳ שיש׳ המדוק ומ״ה על תורה שבע״פ או על תורה שבכתב והיינו שהם המדוק ה׳
תחלה עד שבא שלמה המע׳ ופי׳ בכלן המלות ושבחו הוי יש׳ המדוק התחלה ומוף ולא׳
אח׳ כלל ודו״ק ״ נשאל דשביר קא׳ על תורה שכתוב הנחמדים מזהב ומפז רב
שכתב וכתב לטעי׳ ומתוקים מדבש ונופת צופים לטעון דמיון שהם משונין כבוקים ה׳
המתוקות נמשל כנ׳ גם שכבר נזהר בהם כשומרים ד׳ זהב ומפז אני נזהר בהם כמו ש׳
שאני שומרם שירחקו יען כי יקרו ומשה אותי וכמ״ש אבלינו נבי׳ שאמרה נפשו ה׳ חסיד׳
אני שם רואה אני שבשמירתי כן הבנים כתבתי של אוכן אמונה ומשעה אותה שלא כשורה
ולזה גם שכבר נזהר בתורה גם כשומרם אני נזהר בהם שלא אמעט כנ׳ או יאמ׳ על ה׳
המשנה שהיא שנונה גם שכבר שאני עמוק בגבורות ברמות המלכות אתה נזהר בהם י׳
כשומרים שאני שומר אותם ושבכתב זכרונם כנ׳ או יאמר שבזה נזהר שיהיו משונים ש׳
וישמרו אותם התלמידים וזהו או׳ גם שכבר נזהר בהם כשומרים התלמידים אותם שעקב רב
ועכשיו בא להתפלל פרש׳ שם אתה ה׳ תשמרם כן נתחנן עכשיו ואח׳ שגיאות מי יבין שיש
שגיאות בגרמאות בה׳ ומפי המלוכין גם בהכנת הטעמים ומעתקות נקט גם מאלהם
שמעהלם אותם במלחמות חשוך שכבר וה״ל שיותר יהיה שלא הטעם ויולא וכא למלחמ
למלחמות ה׳ ומ׳ התפלה כ׳ מאלה חשוך שכבר ל׳ ימשלו בי אז איתם ונקיתי מפשע רב
ראין עון ויתר מפשע קורא נא׳ יהיו לרצון אמרי פי שבמאמר לא אהיה נמנע כשון
מימוש הרשנה כבלתי העיר וכתיקון וכשמק המשפט והגיון לבי לפניך ה׳ שלא אכשל
ואין רצונו אלא לעשות רצונך הצור ונוא׳ מ״כה׳ ומחל כשום אפס׳ ״

אומר שומקים שלא לשמור ו״ק

תהלים

ואין נסתר מחמתו להגיד לבאר מי נסתר מחמתו מי שעוסק בתורה מה כתיב
אחריו תורת ה' תמימה משיבת נפש וכן הוא אומר אין חושך ואין צלמות להסתר
שם פועלי און ומי נסתר מי שהוא עוסק בתורה שנאמ' זכרו תורת משה עבדי וכתיב תורת ה'
תמימה ר' יהודה ורבנן חד אמר למה היא תמימה שהיא משיבת נפש ומחמתה אמר למה
היא משיבת נפש שהיא תמימה · עדות ה' נאמנה ולמה היא מחכימת פתי שהיא נאמנה ··
ר"א תורת ה' תמימה אימתי היא תמימה בשעה שיוצאה מפי חכמים ואימתי היא נאמנה
בשעה שהיא יוצאה מפי נאמן · ר' תנחומא פתר לה בששה סדרי משנה תורת ה'
תמימה זה סדר נשים עדות ה' נאמנה זה סדר זרעים שהוא מאמין בחי העולם וזורע יראת ה'
טהורה זה סדר טהרות שמפרש בין טומאה לטהרה פקודי ה' ישרים משמחי לב זה סדר מ
מועד שיש בו סוכה ולולב ומועדות שהם משמחות בתוך מצות ה' ברה זה סדר קדשים שנאמ'
את העולם לקדושים משפטי ה' אמת צדקו יחדו זה סדר נזיקין שיש בו כל הדינין · כל פקודי ה'
ישרים הנה חזקיה בר חייא על דבר תורה שאין עטרה לראש שנא' כי לוית חן הם לראשך וענקים
לגרגרותיך מלמד שהוא על משמחי לב קילוסין מצות ה' ברה מאירת עינים הוא נגד
העינים ... לשרך וכום ... לבנו ... ושקוי לעצמותיך ... ולכל בשרו
מרפא ·· רצ"ע א' אומרו מי נסתר מחמתו וכו' כפון דקרא קאמר כשנאמר
שאין נסתר מחמתו היכי קאמר ליה נסתר לא שהוא מכבשה לה מי הוא זה שנפש
מחמתו ואם משום דקאמר בתחלה תורת ה' וכו' לא היה לו לומר כדרך שאמר ומי נסתר
ומי הביא אחר וכהא אין חושך וכו' ואחר לומר ומי נסתר מי שהוא עוסק בתורה וכו' ועוד
מה הביא מפסוק זכרו תורת משה עבדי וכו' דלא מייתי הכא ומי הביא זה הכתוב לכאן ומאי
קאמר הן וכתיב תורת ה' תמימה ·· עוד קשה במאי קא מפלגי ר' יהודה ורבנן דחד אמר
למה היא תמימה ומפרש שהיא משיבת נפש · וחד קא' איפכא למה היא משיבת נפש ו
ומפרש שהיא תמימה · ויש דבשלמא למאן דאמר למה היא תמימה ומפרש שהיא מ
משיבת נפש ניחא דקאמר דנקט בתחלה תמימה והדר קאמר משיבת נפש שהוא טעם למה
היא תמימה · אבל למאן דמפרש למה היא משיבת נפש ומפרש מפני שהיא תמימה קשה
דהיה נקיט טעם הדבר קודם שמוכיחו והול"ל משיבת נפש שהוא המאמר ואחר כך נקט תמימה
שהוא הטעם והסבה פנה · ועוד קשה מאי קא"ל למה היא תמימה וכי צריך לומר טעם למה היא
תמימה והלא כתיב הא תמים דרכו וכל דבר תמימים הם ועוד לאידך פירושא דקא"ל למה
היא משיבת נפש ומפרש שהיא תמימה ומאי קא"ל וכי התורה אין כחה יפה להשיב נפש עד ש
שיצטרך לשאול למה היא משיבת נפש ומאי שייך קושיא וכתוב למימר דמאי שייכא לומר
שהיא משיבת נפש מאי פתי וקאמר מפני שהיא תמימה דאסברא כעינן למפרט מאי שייכא
איכא לה יותר התורה שתהא משיבת נפש וכן איכא למפרט מאי קאמר ולמה היא מחכימת
פתי ומאי שייכות איכא לטעמ' ומפרש שהיא נאמנה מאי קשיא ליה דהוצרך לומר בה של
תורה שתהא לומר למה היא מחכימת פתי ומאי שייכות איכא לטעמ' שהיא נאמנה לטעמ'

המחכימת הפתי ·· ותו דבשלמא למאן דבעי לעיל נמי תורת ה' תמימה משיבת נפש דקאי העצם
והסבה התחלה דהיינו שהיא תמימה ולכך היא משיבת נפש ניחא טפי דהא פירושא דקאי
התחלה הסיבה שהיא נאמנה והדר קאי אפעולה שהיא מחכימת פתי אבל למאן דבעי דקאי על
נקיט הפעולה דהיינו תמימות ודבעי שמותא לשון היא תמימה והדר קא' שהיא משיבת נפש
הס' הוה ליה למימר מיסבה ונימא מחכימת פתי התחלה והדר נימא נאמנה שהוא העצם בראשונה
ועוד מאי קא' דא' אומרים היא תמימה בשעה שהיא יוצאה מפי המים וכו' דהיינו מש' לעיל נמי
שהיא התמימה שאמרנו כך היא משיבת נפש · ועוד מאי שניהו דנקיט התחלה בשיוצאה מפי
המים למש' אחר בשהיא יוצאה מפי נאמן דהוא שנן התמימות ודהו שנן הנאמנות ומנה
שבין הן בשעה שהיא יוצאה וכו' מהן בשעה ומהן שהיא דפגי לה לומר בשיוצאה מפי המים
וכו' ונראה דהטעם דהיינו לה בשיחת סדר משנה ק' דתמאי לא קרא לה לתורת ה' תמימה
לא כס' נשים דהא כל התורה שהמה היא תורת ה' תמימה ומאי שייך לשון עדות ה' לס' זרעים
וכן מה שייך לס' נשים או משיבת נפש ולסדר זרעים מחכימת פתי מה היא פתי לומר הנה
בסדר זרעים יותר מבשאר · ועוד ק' אומרו יראת ה' טהורה זה סדר טהרות דהשתא כל סדרי
המשנה אינן טהורות ומאי משום דקא מפרש בין טהרה לטומאה מה' שנן יראת ה' בכלהו סדרי
שייכא דבעי היראה לאהבה וליראה את ה' ומהו אומרת עומדת לעד דהא כל התורה שבכתב
וקיימת לעולם עד · ונראה דהם שנן סדר מועד לפקודי ה' · וסדר מועד וסדר קדשים למצות ה'
ברה דבשלמא סדר נזיקין שפיר אתי דנקיט ביה משפטי ה' דהיינו שנן משפטים אבל ייחס קדשים
למצות ה' קשה וכי כולהו הני לאו מצות ה' נינהו וכן פקודי ה' מה שייך לשנה דפקודים ומה קשה
אומרו משפטי ה' אמת דהשתא כולהו לאו אמת נינהו · ועוד אמאי נקיט להו לקראי בהיפך
בגמרא גן שחבי' דפסוק יראת ה' טהורה קודם פקודי ה' ישרים והכא בגמ' דבה מייתי לה בסדר
דנקיט אים חמשה בבשים שהקדים חמשה בבשים בן שנה וכו' כנגד שלשה פסוקים של התורה
שבהם סדר משנה והם שתים שתים וכל פסקא ופסקא של ס' תיבות ואו הם תורת ה'
תמימה וכו' עדות ה' וכו' לכך הקרבן לשלמים ב' מיני קרבנות או כנגד ב' פסוקים שבהם ו'
סדרי משנה אתיא כההיא דאמ' תמצא תורת ה' תמימה זה סדר נשים שמזהיר על האלפים
להפלן מן הרוצחה כד' רגליה יורדות מות ומזהר כל באיה לא ישובון ומזהר להפליג ממשה זה
וכו' עדות ה' זה סדר זרעים שאדם מאמין בחיי העולם וזורע וכו' · ומגרמת מתקנות בהונה
מייתי להו כסדרן בכתובים ולא' הכא אמאי קא מהפך ומפיק להו לקראי · הן צריך שנין ל
ה'אלפנן בפ' במה מדליקין דא"ר בן לקיש מאי דכתיב והיה אמונת עתך חוסן ישועות חכמת ודעת וכו'
אמונת זה ס' זרעים עתך זה סדר מועד חוסן זה סדר נשים ישועות זה סדר נזיקין חכמת זה
סדר קדשים ודעת זה סדר טהרות ואפ"ה יראת ה' היא אוצרו · ופרש"י סדר זרעים שעל אמונת
האדם סומך להחיות משתדלותו כמאי חוסן לשון ירושים שעל ידי אשה בולדו · ועיין סדר נזיקין ה
מושיען משתיר ליפרוש מהיזק ומהתחייב ממון אמונת סדר זרעים דאמרינן בירושלמי שמאמין
בחיי העולם וזורע דעת עלם מחכמות היא אוצרו היא עיקר החשוב בעיניו לאמור ולשנות

סגולה לזכרון .. וצריך ביאור למה בפסוק זה הקדים סדר זרעים ומועד לפני נשים ובברייתא
שלפני גבי דוד המלך ע"ה חשיב סדר נשים בהשנה וכאן קרי לה [illegible] והתם קרי לה חוסן וכן
בסדר נזיקין הכא מפרש לה לנשים וקרי לה ישועות והתם מפרש לה לטהרות ומייתי לה בקרא
הכל ואקרא דמייתי היכא לאחריתי מאי נינהו . והנה לשון בשאר מדרש לכא חכמה ודעת דקרו
לטהרות וקדשים הכא חכמה ודעת . והנה אומרו אחר לו דברי תורה שהם עטרה לראש וכל
שנאמר כי לוית חן הם לראשך וכו' דהי הביא עתה זה דקאי אקרא בלוית חן והוא מפני לה לומר
שהם משמחין לב דקאי אקרא הלזה דהיינו פקודי ה' ישרים משמחי לב וקילוהם לעינים
דהיינו מצוה דקרא מאירת עינים . ומאי קאמר רפואה לגופו שנא' רפאות תהי לשרך וכוס
עיקרן לבני מעים שנא' ושקוי לעצמותיך דמאי שייכא הכא . והנה דהיה לו להתחיל לדרוש
מאי שייך בקרא הלזה שהוא בקודי ה' ישרים ולא הוה לה לאייתוי דרשות לשאר בקודים והוא
התחיל לדרוש עטרה לראש ומקרא דכי לוית חן הם לראשך והדר קאמ' דרשת משמחי
לב שהוא מקרא הלזה והדר מייתי מקראי אחריני דהיינו רפאות תהי לשרך ולבסוף בסיפא מרפא
וכן קשה מן דאיתא לה קרא דלכל בשרו מרפא דמיירי לכל גופו למה אצטריך הני קראי דמייתי
ללב ולעינים ולמעים . והנה קשה דאשכחן בב' דעירובין דף נ"ד דדרש לה בגוונא אחרינא דאמר
הבא לאדם בדרך ואין לו לויה יעסוק בתורה שנא' כי לוית חן הם וכו' חש בראשו יעסוק בתורה
שנא' הם לראשך וכו' חש בגרונו יעסוק בתורה שנא' וענקים לגרגרותיך וכו' חש בבני מעים
יעסוק בתורה שנא' רפאות תהי לשרך חש בעצמותיו יעסוק בתורה שנאמ' ושיקוי לעצמותיך
כן איכא לעיוני במאי דתני חזקיה ומייתי מקרא דכת' פ"ב דתני חזקיה שנאו דה' עטרה לראש
ומתיק לגוף ומשמחת ללב וקילוהם לעינים וכוס של עיקרן לבני מעים . עטרה לראש מנין
שנאמ' כי לוית חן הם לראשך ומתוק לגוף שנא' וענקים לגרגרותיך וכו' צריך להבין אומריו
של שנאו דה' מאי נעשו דקאמ' ..

והנראה

לענ"ד לפרש דקל"ל ז"ל דכון דאמר [קרא] והקשו על קצתם כמשרש דאיכא אחר דהוא
נקרא הה חשך שאין השרש מאיר בהם היכי קאמ' ואין נפתר מחמתן כו' .
ישמקום להפתר ונטור אמאי קאמ' מחמתן ואין נפתר מחוכן או יאמר אין נפתר מחמודה ונטל
לשון אין מונן מוחלט בברכות' גבי ובהי שם עקרה אין לה ולא כל מקום שנא' אין הוה לה ולב'
הכל לא נפתר מחמתן לכך דרשו ז"ל דהאי דקאמ' ואין נפתר מחמתן היינו לעתיד לבא דאין
גהינם לעתל' אלא הקב"ה מוציא חמה מנרתקה ומלהטת הרשעים ולהם נקט לשנא דמחמתן
שהוא בבא חמתן וחמתן בעורה בו שבעולם הזה הקב"ה עושה צדקה עם העולם שנתנו ב'
מנרתקן נפ עתן בגלגל ד' ולעתיד ולאכן מנרתקן כמש"כ הנה היום בא בוער כתנור
והיו כל זדים וכל עושי רשעה קש ולהט אותם היום הבא אשר לא יעזוב להם שרש וענף
ויהא מרפא לצדיקים שנא' וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה ולזה ואין ב'
נפתר מחמתן בלשון אין ב' יש נפתר מחמתן שלעתיד דהיינו מי שעוסק בתורה ולהם אמר
תורת ה' תמימה משיבת נפש דלאו כל ירא ה' עקל אלא העוסק בתורת ה' כמו שית' והיינו אז

מתוך לו תורת ה' תמימה וכו' שהיא משיבת נפש · וכן אמ' איוב כי שיתו על דרכו איש והיינו כ
כשהן ושוב לעולם אמ' וכל צעדין יספור כי כיום מתקלקל הלין בכל צעדיו יספור ועליה קא'
אין חושך ואין צלמות להסתר שם פועלי און פי' יום המיתה מתגלה האדם אבל כוס הקן אין
חושך ואין צלמות צלמו' שם ירבה הנפש על הגוף מפשל המינג על הבורא שהנפש לבו
היא משובה שהנפש ירדה לא חטאה והגוף הוא שחטא וכן הגוף הוא חשוב שבהמתלא
הנשמה לא חטא עוד ועל שניהם אמ' כי כיום הלין מתקלקל כיוהב וכל צעדיו יספור ל
לעתיד לא ועוד אין חושך ואין צלמות להסתר שם פועלי און שנראה שגם עכשו היה הסתר
בצלמות וכן אמ' איוב שם מי יתן כשאול תצפינני תסתירני עד שוב אפך וכו' ומזכה אור
להסתר שם פועלי און משמש להורות אתה אבל הצדיקים הם נסתרים בזכות אור התורה
כי החושך אינו הסתר אבל האור של התורה יש בו הסתר כמש"ל נר' כי על אורות עליך כל
העוסק באור תורה אור תורה מחייהו אבל מי שאינו עוסק באור תורה אין אור תורה מחייהו
והיינו דאמ' מתים בל יחיו רפאים בל יקומו וכו' ולהם אמ' מתי' כמיתתי ראיה מתקלקלת...
וכבו תורת משה עבדי כתב וקאמ' כי הנה היום בא בוער כתנור והיו כל זדים וכל עושי כ
רשעה לקש · על הרשעים וקאמ' כתנה וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה וכו'
דבה באיזה זכות נסתרים מהיום שהוא בא בוער כתנור עסק התורה כמש"ה זכרו תורת משה
עבדי כי בזכות התורה הם נצולים ומהו אשר צויתי אותו בחורב ונקט לשון בחורב לפי שאז"ל
למה נקרא שמו חורב שמשם ירדה חורבה למה שלא רצו לקבל את התורה שנאמ' ועשיתי כ
באף ובחמה נקם את כל הגוים אשר לא שמעו שלא רצו לקבל את התורה ואז"ל שהקב"ה גוזל
את הרשעים ומשליכן בגיהנם כפרה על הצדיקים ולכן אמר כאן ועשותם רשעים כי יהיו א
אפר תחת כפות רגליכם בזכות זה קבלו יש' את התורה ולכן עתה שצויתי אותו בחורב על
כל יש' חוקים ומשפטים וכו' והזכיר חורב שהגוים שלא רצו לקבל את התורה חרוב יחרבו
אחד בשבל שלהן והב' כפרה על יש' אבל ישר' כולם באחד יש להם חלק לעולם הבא ואמ"ל
קבלתם התורה · נכללו כמש' ז"ל ... ההיא · עמוד מיכאל השר הגדול ואין יעמוד אלא משתתק
שנא' עמדו לא ענו עוד ואמ' הקב"ה שתתקת ואין אתה מלמד זכות על בני אני מדבר צדקה
שעשו עמי וקבלו התורה וכו' ואית דא' בצדקה שעשו עם עולמי שקבלו התורה וקיימו העולם
ולכן אמר זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב שמה נעשו חורבה וישראל קיימו
העולם ושם צויתי אותו על כל ישראל חוקים ומשפטים כידוע שרצה הקב"ה לזכות את ישראל
לפיכך הרבה תורה ומצות ש' יגדיל תורה ויאדיר ומפשט עוד שרמז הפירוש השני שנת' אלמלא
נתן הרבה להם ... שישראל ... בכל יום תורה על' אומרו תורה צוה לנו ...
לא ניתנה תורה אלא לנו שבכל עת נחדש בה חדושים רבים ובמש' ז"ל ... יש' לומד
שמחדשת בכל יום ולכן אנחנו מברכים ואו' ונתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו כי
... אנחנו הלכות חיים ... והיא תורה שלמה ומרבה ... דבר ... יש
על עובר רק חוב מרבה ודוק · וכן ... אלמלא ... גדול אשר לו חוקים ומשפטים

צדיקים

צדיקים חשובים בכל התורה הזאת ירק ותשבח ולכן אמז"ל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש כבר
ניתן למשה בסיני. ולכן אמר אשר צויתי אותו בחורב על כל ישראל חוקים ומשפטים שיהיו הם מ
מחודשים והכל רמוז בתורה כמש"כ בגמ' מי איכא מידי דלא רמיזא באורייתא וכו' יעוי"ש
ונראה שבביאור א' הכתוב שבזכרון זכות משה תורת משה יבאו מיום הקן ובזה נבין למה כתב ה
הכתוב ייחס התורה למשה ע"ה ולא נמצא כן במקום אחר לא להגיד כי כשם שמשה ע"ה נתן נפשו
על התורה ונקראת על שמו כך כל מי שעוסק בתורה נקראת על שמו ע"ד אומרם שם תחלה נקראת
ה' יתברך ושוב כשעוסק בה אמר ובתורתו יהגה יומם ולילה כן אמר הכא זכרו תורת משה עבדי שע"י
זכרון התורה אז ונכללו כאחד ובזה . ואמר הנה עון שלחת אנכי נורא לחטוא השובה שהוא היה מבית
חורבן הבית וגלות ישראל להם התיקון ואמר הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' והשיב
לב אבות על בנים וכו' כי שיהיו באהבה רבה והספר השגחה בנ' ובזה נתיישב אומרו תורת ה'
תמימה משיבת נפש בהם ואין נסתר מאחרון ואמ' תורת ה' תמימה משיבת נפש כיום הקן הגדול
שיתגלה מאוד מנהיגה בנ' . והשתא דרש להאי קרא באתפשטות ד' ורבנן אמר דרש שאותה
תמימה הוא קורא שלה שנקראת תמימה ומשום לדבר שהיא משיבת נפש אב"ל יהיה פירוש תמימה
ה"ל שלמה ומה שנקראת שלמה הוא כי בבא זכותה משיבת נפש כמש"כ שמתה נפשי יצאה בדברו
עד שעשתה התורה ולמדה זכות על ישראל אלם משיא בהן והודו תוקנו אז ולפי זה יהיה ענין ה
השבתה לנפש במעלה בכל זה שיהיה אדם עוסק בתורה בין שלא לשמה והיינו
אז' למה היא תמימה אם אינו עוסק בה לשמה והשיב לפי שמשיבת נפש בכל אופן למורה ופן
שאין אור של גהינם שולט בעוסקים בה אפי' שלא יהיה אותו העוסק בה תמים לכך היא נקראת
תמימה ואיך קאמ' דאם אין העוסק בה לשמה לא יזכה לענין זה שתהא משיבת נפש והילכך פ"ל
דקרא הכי למה היא משיבת נפש מפני שהיא תמימה באו בזכות זה היא משיבת נפש אבל לא
בפי' דהבה תמימה אינה משיבת נפש ואמרו להם לא א' קרא תחלה משיבת נפש והדר קאמ' תמימה
משום דלא תימא בהיא משיבת נפש בכל אופן ולהם היא תמימה או הפרש ואמ' להם קאמ' כ
משיבת הנפש להיות הנפש תמימה להם אקדים קרא תמימה ולהמשיך לה אתורת ה' לומר כרוצה
כשהיא תמימה או יש בה מעלה זו להיותה משיבת נפש . ונראה ראיה לכך פירוש מהקאמר
מכך הם עדות ה' נאמנה מחכימת פתי ושל כרחך לומר דהם פירוש דמשמע כמחכימת פתי הוא
משום שהיא נאמנה ורבותא הן נאמנים ולכך הכתי הוא מחכים ואב"ל כי היכי דבהאי קרא האי נאמנ'
הוא טעם נמי בקרא קמא האי דקרא תמימה היינו לטעם שהיא משיבת נפש הוא להיותה תמימה כ
דאם לומר הכא בקמא' לעיל למה היא נאמנה מפני שהיא מחכימת פתי דהשתא מפני שהיא
מחכימת פתי תהיה נאמנה לא עכ"ל דאדרבה מפני שהיא נאמנה לכך היא מחכימת פתי כ"פ בקבלה
תוספ' הוא מחכים עם היותו פתי כשיוצא מפיו דברים נאמנים הוא מחכים ואב"ל הם נמי בקרא קמא הך
דהטעם הוא אחור תחלה ואב"ל הפי' תורת ה' משיבת נפש והטעם שהיא תמימה ודוק והיינו למרחק
שאם אינה שלמה אינה שלמה משיבת נפש . וק"ל דהיכי קאמר בה חסרון או שלמות דהיינו
לעולם שלמה ואין החסרון אלא מתופשי התורה ולהם פתח לה בדרך אחרת ואמר שבורא לעולם

היה התרומה אבל בשאר אינו כן אלא המלומד ואע"פ הנ"ל אמרתי היא התרומה בשביל יוצאה מפי הלוים
ולהם אמר כשהיא התרומה הנ"ל שהיא יוצאה מפי חכם שלם אז היא משיבת נפש והיא נקראת
התרומה. וכן נב' אמרתי היא נאמנה כנגד שהיא מקובלת ועושה רושם בלב השומעים דוקא
כשהיא יוצאה מפיו של נאמן שהוא נאמן במעשיו ואינו חסר בנאמנותו אלא עושה רושם ושומר
מקיימו דבריו של אותו אדם מקובלים והיא עושה רושם ומחכימת פתי. עד מש"ה אלשיך
מורנו הרב ז"לה כי רחש לבי דבר טוב אומר אני מעשי למלך שעושה בו רושם ולשון
כמו סופר מהיר שהיא כאש שחורה ע"ג אש לבנה וכו' ור' תנחומא כתב לה בו' פרק משנה
וקראו תורת ה' התמימה להיות שאמרו ז"ל הלומד תורה בטהרה כנושא אשה והוא לומד תורה
ולהם קראו תורת ה' התמימה כלומר השלום כלומר שהעוסק בתורה הוא נפתח מחדש להם
נקיה ומטהרת ואומר דהיינו העוסק בתורה בטהרה ולא נקראת תורת ה' מתייחסת לו יתב' ואז
היא יוצאה מפי הלוים שאין לו הרהורים רעים דקשין משיבוה דה הנ"ל כדבר בלא נוקבא
פלגא דנוקבה כן ע"י שלומד תורה בטהרה אחר נשואין יזכה לתורת ה' התמימה ולא יטול כ
באמונותיו לו ובכן היא והיא משיבת נפש וזה יתב' עד שפירשנו שם בשם מורנו הרב ז"לה
כי לעולם ברכה פרשה תורה זהב נעשה לך גלוי לחייך בתורה יעש"ל
ולפי שדוד ע"ה מדבר בהצלת האדם מיום הדין כרתי להם הקדים שנין עסק התורה בטהרה
ואחר לפרש שני דהיינו ס' זרעים שהוא עדות לישראל שמאמינים בחי העולמים ומפרשים את
המשרותיהם ובב' זורעים וכן אומר עדות ה' נאמנה שהיא סדר זרעים וזה יקרא עדות ה'
שנ' אמונה זו הוא מעיד עלה' מלאותו ויכולתו וזהו הנקרא לסדר זה שהוא תלוי באמונה
עדות ה' נאמנה נמ"ב אומר הוא להעיד על האדם שהוא מאמין ע"י שהשמים יתנו טלם והארץ
תתן יבולה והארץ קטנה הדגן והתירוש כמ"ש עשר בשביל שתתעשר ולכן מחכימת פתי של
העולם והפתאים יתנו עיניהן ויזכו ע"י הברכה שהיא התלוי עליו בזכות האמונה. ולסדר
מועד נקט לשון פקודי ה' ישרים משמחי לב עד שנקרא אלשיך כב' אומר שלא דופק שם
פרעות הקרבנות אלא סתם ואומר והקרבתם אשה לה' כלומר להגיד שאין עיקר המועדות ה
הקרבנות אלא שמחתן של ישראל ומצות נפשם בקונם ולכן קראם וא"ש מועדי ה' מקראי
קדש אשר תקראו אותם במועדם ולכן קראם פקודי ה' יש בהם מצות מצה וסוכה ולולב ו
וכולם משמחי לב ואין לראות של מיעוט הקרבן כיוצא הקרבן והגלות בנ"ה אדרבה כל
לב ישמח מעין ושמחת בחגך ושמחת אתה וביתך כו' ויתכן ללמד נקט לב לראות של
לבן של ישראל שהוא הקב"ה ולכן קראם ישרים ה' מעג לנו המועדות אשר תקראו אתם אותם כתי'
וזהו אומרו ישרים אנ"ל על היותם ישרים מבלתי היות בהם הקרבת הקרבן ס זה היום עשה ה'
נגילה ונשמחה בו יתב' אלא בקרבנות

83

ראיתי ונכון אל לבי לחקור לדעת כל סנחריב ודברי רבשקה אחרי ראותי דברי מהר"י אברבנאל ז"ל שעיין הכתובים כפי
מאור ה' כי אומרו המבלעדי ה' עלינו אל הארץ הזאת להשחיתה וכו' כנראה שהיה ירא את ה' ודבריו כרא
כפי דבריו ומוטו הוכח באומרו כי יציל ה' את ירושלים מי בכל וכו' שמורה שהכל שוים אצלו אין לו יתרון כלל ומהר"א השיב
כי לפי שאמרו לו עבדי חזקיה אל תדבר יהודית שיתבדך בדברים האלו שחרפו [illegible] והוא אומר להם כלו אתכם עם
עליהם וכו' להיותו נקי מהחשד הודיע לעם את"ה וכו' כי כי אחר שאמר שאם תאמרו אל ה' אלהינו בטחנו וכו' איך ישיבם
ואתה בוטח לך אלהים מוסים את הכל וכו' וחזר להשיב והבטח לך על מצרים וכו' הנה אי תלכו רכב כה בחלום או בחזיון עליה
ג' הנה ראה חזקיה בתשובת הכתבים ביד מלאכיו ומה היה אליו ויהיו דבריו הראשונים את רבשקה כי הדבר שזה בנחם המלך ועל
מה היה חזרת הקבלה אחר שהוכיח בראשונים בכל הכתוב ד' הקבלנו את אמונה וכו' כי לא אלהים המה וכו' ועתה ה' אלהינו
וכו' הם דברים כלו מלא כי עשו יכתבם כי כוונתי המוטה היה להראות והוא יודע כבכונת הנביא השכל ויגד מהראשונה מלבד
דקדוקי הפסוקים רבו מלשעור בראשי.. והנה כשראיתי השגותיו ביד ב' תשובה של מחלה מהר"א ארד"ט ז"ל בסוף
דרושיו פירש אומרו אמרתי אך דבר שפתים כלומר אמרת שבאמורה נראה כי בכוח דברים לא יועיל האויב בזכרון ונבורה
המליץ ואני אמרתי אך דבר שפתים כי הוא עצה ונבורה למלחמה ועתה אחר הם [illegible] את מאמר דברי אלך כי מה
ראויה למרוד בחרנך.. **ואני** הריוע אומר כי הכוונה היא על דברי חזקיה שבן בלקוס את חומת [illegible] וכו' [illegible]
עד עתה שהייה כשל שבל והכן כי היית רואה לבא אליך ואיך כל שעה הכנה כמלכים לבא למלחמה לכן היית
אומר כי ומשיח כי הדברים כי אמר דבר שפתים לומר מי סנחריב וכו' הוא עצה ונבורה למלחמה אבל עתה שבאתי עליך באזנ'
ובחזקה הנה כי הויתה מה שעוזבני לבל המלכים על מי בטחת כי מרדת בי.. ואמ' עתה הנה בטחת לך על משענת הקנה הרצוץ
על מצרים וכו' ירצה לומר עתה שהבאתך בחוזק ובחוזקה והאי הודיע לך כי בטחון על מצרים היא האיון הקנה הרצוץ כי
הוא לעולם לעבור את הבוטח בו כי כן הוא לכל הבוטחים עליו והוא חוזר עליהם ומשיב להם כנגד הקנה עתה אשר יקח [illegible]
ועם כל זה את בוטח עליו. ורוצה אומרו עתה הנה בוטח על וכו' שירצה לומר עכשיו שעלה עליך בחוזק ועם כל זה אתה בוטח
ודאי כבוטח על קנה הרצוץ וכו'. וכי תאמרון אלי אל ה' אלהינו בטחנו והוא שירצה כי בטחנו על מצרים אין לעזרה למו
במלחמה אלא לגאולה לבן רכב ופרשים כי כבר בטחנו לא נעשה עתה התערב נא וכו' ואם אתן לך מאלו בטחונו לא מאלהים
אלהים מוסים את הכל להגדלך רוכבים עליהם ואחר שאין לך מושיעים ריקים להגדילך רוכבים עליהם איך אפשר להשיב כדבר
שתשיב את פחת א' מעבדי. אדוני להיות בטחון על מצרים לרכב ופרשים כי הלא אין לך רוכבים עליהם אלא וכו' מוכרח
הוא כי לא בטחת על מצרים כי אם לעזרה בנבורים לא לגאולה לך רכב ופרשים ואם כן אין בטחונך כי אלהים ומשבה ורדי
יתרב ויתרב לה' ובוכם לו להשחית את כלם וכו' אלהים הוא הנותן כלכי לעלות עליהם ולהשחיתם כי אינם בוטחים עליו אכרי
לא היה להם להרבות מצרים לעזרה במלחמה כי הוא לבדו ילחם להם.. והנה אלו דבריו כי עד עתה דבר נורא לא הבין
מומחה בתשובה וכו' וכן קו בשאומר כי לא ישכח את אלהיו מכל וכל ולכן היה מרמה אלהינו ירבשעתו בחזקתו כי האיון שכל
ועתה חזר פנו לדבר דברי המלך כשלוח [illegible] וכה את האיש כה' את המלך וכו' והנה רצה להוכיח להם כי אין שום צד להלחם
כי הכל הציל אלהי הגוים את ארצו מידו והנה להיות שתי סיבות [illegible] הוכיח להם לשניהם שאין להם
תשועה אם שיאמר כמון שכלכם כי ריבוי האלוהות היה ראוי להושיע את עובדיהם או שאדרבה להיות שאין שום אלוה שעבד
לבדו לכן כל א' מהם לא הציל כי כולם יש להם הקנאות וזה אומרו איה אלהי חמת וכו' הנה ועוה שאת הכל כמ' הין עובדים
כשומרון ועכ"ז לא הצילו את שומרון מידי עם שאין עובדים את כולם ובזה השיב שהוא יחיד וזה היא הנהגה כמו שאמר
מי בכל אלהי הארצות שאין עובדים להם לבדם כי יציל ה' את ירושלים מה להיותו כלבד הוא נעבד על מחנה א' וכו' ואמ'
מה הסיבות אי אפשר להצילכם וכו'. ויתכן כי כוון להשיב לשתי טענות אם שאבותיו יש להם [illegible] שאתם [illegible] אם
שיש בהכרח אלוה א' חזק וגדול והגדיל [illegible] הציל אלהי הגוים איש את ארצו מיד מלך אשור הקודם והזכיר גבורת
העמים הנלכדות בימי קדם ומ' איה אלהי וכו' ועוד כי אם [illegible] שאנו חלש למה לא הצילו כולם כמ' את שומרון מידי
שיש סברא לומר כי כח [illegible] יצילו מהחלש ואת"ה אלהי שלא היו עובדים אותו כלבד כשומרון וכו' לכן לא רצה להציל
[illegible] כי בכל אלהי ובכדרשנו ולמה א' נגד מיד אנו שנאמר שאנו חלש שלא הזכרו מלחמותינו עמהן בכבודם. גם יתכן
שכיון לומר מי בכל [illegible] שהם גדולים מאד שכבו להציל את ארצם מידי לא שמענו והוה למלכותי כראוי
שבכל עם שיש לאל ידם להציל מידה הם [illegible] שאתשול אני כי כן [illegible] או לבנינו ואת"כ עם שהוא האלהים
האחרים עם כל זה לא יוכל להציל את ירושלים וכו' כמו שפירשתי ודוק.. ונראה [illegible] של דברים כמ"ש כמו שאמ'
חזקיה דברי רבשקה אשר שלחו מלך אשור לחרף אלהים חי וא' והוכיח בדברים אשר שמע ה' אלהיך כלומר יכיר ועל מנין
יברכנו כי הוא כנראי חכם ונבר שברי הוכיחו דברי רבשקה אשר שמעו מאת המלבנה ה' עלינו ואת"כ את"ה כה
את המלך הגדול נראה שהמלך היה לא דבשקה.. והנה השיב אליו וכו' אל תירא מפני כי לא יקהלך מלך וכו' ואמר
מפני הדברים אשר שמעת אשר גדפו וכו' ירצה לרעבני לומר לו הן אמת כי אין כדור זכות אמונה מפני הלכבים
שבמעלת שחירפו. אותו על כן ל הירא כי כשנוסף לא ינצבו עליהם ודוק והשכם.. ובאחרונה חזק
לחזקיה יותר לב' מיכות ראשונה כי כתולה היה מדבר כלפי העם ואומ' להם שאל הקבנו לדברי חזקיה כי ה' יציל
והשנית כי עם שיבוא מלכם חזק הנה מי בכל אלהי הארצות החזקים שהציל את ארצו מידי כי ירצה ה' לבטל כוחם
אלא [illegible] בכבוד הבורא ועם שאמ' חזקיה אשר שלחו לחרף וכו' נראה שהוא היה חושבו לפני השני שאמרו כהבין לכן אי אפשר

שלחו כיון כאומרו והוכיח ה' כי הש"י בוחן לב חוקר כליות הוא יודע אם לעקלקלותם אם לעקלתון א' סנחריב וחק' · אבל עתה פירש
כלפי חזקיהו וא"ל אל תקשיב לדברי מלכיך שא"ל לא תנתן ירושלם וכו' אם הוכיח שאחרים וחורף כבר אולם · ועוד שעתה כי כבר אמר
אתה היה אלהי חמת וכו' אם כבר הפלו כי לא יוכלו להציל כן הוא אומר וכו' אבל עתה אמר [illegible] הקבלה אחר הקבלה אלהי הגוים
וכו' ואחריו כן חזר לומר איה אלהי חמת וארפד וכו' ולא אמר איה שהציל אלא אין אלהי אלה וכו' והכונה לומר שנם שלחו והם
מלכי אשור כאלהיכם וכן עשו שבטים וענ"כ לקחו לו כשראו דברים חרופין וגדופין ולכן חרה לחזקיהו על זה והתפלל שנית
וכמה נבין כבל הדברים אשר באו בדברי הימים א' לא' כי עזרה עם כואב על נבון · ואמנם א' מי בכל אלהי הארצות להציל
את ארצם מידי והכונה שאחר שא' הלא תדעו מה עשיתי אני ואבותי לכל עמי הארצות שם אחרים ואח"כ שאם תלה היכול יכלו
להציל את ארצם מידי ויתכן שכיון להוכיח בכל הכתובים שהאלהים וזה כי הקבלה א' שהשחיתום גויי הארצות ואח"כ אלהי הגוים
יכול לא יוכל לגוים לזה היכול יכלו להציל לעמות את ארצם מידי אלא אפי' את העם העברי אותי לעבדים מי בכל הגוים האלה
אשר החרימו אבותי כלבד ולא אני כי יוכל אלהיכם להצילכם אתכם מכל הארץ מידי וחזר וא' ועתה אל ישיא אתכם חזקיהו
ויפיק אתכם כי אלהיו נגדל אחר כי לא יוכל כל גוי וכל ממלכה וכו' ואף כי הם אתן כי אלהיכם גדול אחר אפי' שיכול להציל אתכם
לפי שנראה שההערכה שלו חוייבה לו לשלום בכל אשר האיר נביאי ולכן לא ירצה הוא להציל אפי' שיוכל להציל וזהו שלא אמר כי
ה' אלהיכם לא יוכל להציל אלא לא יצילו וכו' · וא' עוד עבדיו על ה' אלהים ומפרים כתב וכו' לחרף אלהים חי כי עד עתה לא
חירף כל כך והנה א' שם לחרוף עליו לאחר כאלהי הארצות אשר לא הצילו ארצם מידי כן לא יציל אלהי יחזקיהו ארצו וכו' וחזר לומר
ויקראו בקול גדול וכו' וידברו על אלהי ירושלם כעל אלהי גויי הארץ מעשי ידי אדם וגו' · והדברים כפולים כנראה אולם כתוב שהקהל
ניחם שהקבלה היו מתנגים מורש לעונן הקבלה שלא יציל אתכם אחרי כן דברו לעשות שפטים באלהי ירושלם כמו שעשו כאשר אלהות
ולזה הוסיף כאן מעשי ידי אדם לבוכים שיאסור כל הכתוב כאן · אשר על כל חירופין וגדופין האלו כשרה כאשר התפלל חזקיהו
והתפלל שנית לאלהיו וזה אמר ה' אלהי ישראל כלומר אתה שהוא אלהים ואלהי ישראל נוהג כבן ויוסף נם שאתה יושב הכרובים אתה
הוא האלהים האחרים לבדך לכל ממלכות הארץ כי יודעים הם שאתה עשית את השמים ואת הארץ לא שהם חושבים כי לך הלויה
תהילה ואין יוכל לעבוד אלך ושרבונך לעבוד את משרתיך וכו' בא הרב ז"ל כי מי אנוש וכו' ולהכרות שיחולו עליהם שעשום על העכו"ם
הזרות ממנו ה' וכו' כלומר יודעים כל ממלכות הארץ כי אתה שהחריבו מלכי אשור את הגוים ואת ארצם ונם עשו כאלהיהם שפטים ולכן
את אלהים כאש הוא הטעם כי לא אלהים המה כי אם מעשי ידי אדם ולכן שלמו כבם ויאבדום וכל זה ידוע לכל ממלכות הארץ
אבל אתה שאלהי מאתך אתה הוא האלהים כי עתה הושיענו נא לעשות לטובה אותנו שלא יהיה כמו שאלה לומר לו ועתה שנית
כלבו לשוב אל ארצו ולא יקרה לו עוד ולנערך שתושיענו מידו ותעשה לבו תשובה גדולה וכן נעשה הדבר גדול שידעו כל ממלכות הארץ כי
אתה הוא האלהים לבדך ותיקון רוצה באות · וזו ואלהים האלו אלא לך כלבד תכריע כל כרך ובשביל הדבר זה הושיע לעשות מורך גדול שאחר
שההין כירו נעשו שבך ואז ידעו וכו' וכו' · וכבר השיב מלך ישראל וגם גמלות כה אמר ה' ברוך אשר פה ילך כך ישוב כדברי חז"ל שאמרו שהיה
לכבוד ושם למשה וקלה גדול וקיים רצון יראיו כן ה' אלהים יתכון לאור כאור להכשרון כבודו להיות מיראיו וחושבי שמו למשמר [illegible]
לשמוע ולקיים מצותיו וכן כשיגמר אמן ··

כל ארחות ה' חסד ואמת בשעה שאמ' משה לישראל אחרי ה' אלהיכם תלכו אמרו וכי יכול לילך אחריו שנ' ה' בסופה ובסערה דרכו ואומ' 84
בים דרכך ושבילך במים רבים א"ל אני אומ' לכם לדבק אל הקב"ה כל ארחות ה' חסד ואמת חסד זו גמ"ח ואמת זו תורה שנ' אמת קנה ואל תמכור
ולמי נתן לנוצרי בריתו ועדותיו. הר' שמואל מלינו שהקב"ה מקשט כלות שנ' ויבן ה' אלקים את הצלע מלמד שקלעה לחוה והביאה לאדם. מבקר
חולים מאברהם שנ' וירא אליו ה' באלוני ממרא. קובר מתים ממשה שנ' ויקבור אותו בגיא וכו' עכ"ל.
ונ"ל למה לא נשאלו ויקר על אמרו וכו' ה"קשו וכו'. ואולם לא היה אפשר לומר כן [illegible] ה' אחד [illegible] כמשמען לא כדרכן שאמ' בכל
המצות כגון לכת וכו' כלו נכפף וכו'. ואמנם על ההליכה בדרכיו שלא על דבר שהקב"ה כמשמען אך [illegible] כל הלא [illegible] משה וכו'
אלו'. כי מה המקום כבר והרי ה' הולך לפניהם וכו' ואמנם אותו נכון לומר הכונה כבר [illegible] פסוקים ולא הוצרכו לה' מרם כלבב [illegible]
בכל המקומות [illegible] כי ה' אלהיך אש אוכלה וכו'. הרי ק' [illegible] הרבה [illegible] רבה המלך [illegible] עובר [illegible] נכון לומר [illegible]
זה ההליכה והלא ולמי נתן [illegible] אינו נגלה. ר' דברי ר' שמואל [illegible] התחבר ככר נאמר כדברי הקוה כי כל ארחות ה' חסד. הרי ק' להלכה
נתן לה הקב"ה מקשט כל כלות שבעולם וקובר כל המתים דרך בקרושים [illegible] כלבד ואמנם צדיקים אחרים לא יזכו [illegible] ה' מאבותם
[illegible] נמצא לכהלכ קוה. ולענין ההולך לו אל המילה לדרך ה' [illegible] אמרו להם דרכו אל הא יה' במה הדריכני [illegible]
וכו' ההולך אחר כל ארחות ה' חסד וכו' להורות שהוא יודעם ואמרי ק' ילך עניים כמשפטו ולמד וכו' ההא אפי' לחטאים א' וזה חטאים בדרך.
הלא ולמד ענוים דרכו חסד ואמת ועוד כל ואמי לנוצרי בריתו וכו' קאי ענוים אינם נוצרי בריתו. לכך אמר בשעה שאמ' משה לישראל אחרי ה' תלכו
[illegible] קודש שמים אותן מתוך נקודה שאמ' וכו' הקבלן בשעה התשובה שלכו נאמר להם אחרי ה' וכו' [illegible] מי יכול לילך אחריו [illegible]
שלא נוכל לילך אחריו [illegible] כי לדבר [illegible] ולהאביר [illegible] ומ' לא לילך אחר אחריו [illegible] ב[illegible] והאיר וכו' אבל להלך מי יוכל
לכת אחריו. והא רבה הא אותם בלכם אחריו במאור שנא' וכו' ומשה בא בתוך הענן שנ' ה' בסופה ובסערה דרכו והענן אבק רגליו וכו' אבל ללכת אחריו
וכו' מה חשבו שלא יוכל. והא הרי בים [illegible] נס אותם ומתהפך יה' וכו' לא היה הביא במ' בים דרכך ושבילך במים רבים אבל עקבותיך לא נודעו
לא נודעו אפי' לנעים א' ואפי' למשה וכו' דק' כדכתיב ונחית בתוך וכו' ביד משה וכו'. הא איפשר ללכת [illegible] במ' ב' מגוה [illegible] מי איפשר
יוכל להלך אחריו והא אחוריו הוא אמור להלך בנ"א אחרי ה'. והא הופיע להם ראו [illegible] שהוא הולך בה אפי' שהוא אינו בה שלא והביא ב' בים
דרכך וכו' ובלא אפי' שהלכנו בתוך הים לא יכולנו להלך כי אם [illegible] ההולכות אבל להלך ולדרוך על [illegible] לכן אמרו אפים בים דרכך ושבילך
במים רבים. והשיב להם משה אני אומ' לכם לדבק אל הקב"ה בלומ' אין אני אומר לכם שתלכו אחריו ממש לא אני אומ' לכם מה שאמר הא יה' וה' הליכות
ההולך תלכו נא אתם והגעתו ממעשיו ואו הם כל ארחות ה' חסד ואמת חסד זו גמ"ח ואמת היא עסק התורה שנ' אמת קנה היינו עסק התורה וכל מי
שעוסק בתורה ובגמ"ח זוכה לישב בצלו מה יקר חסדך אלקים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון. והענין הוא שהלא בשגם הקב"ה שהוא המאור הב' שבעולם עומד עליהם
[illegible] בעסק התורה [illegible] אבל גם ג"ח קיימו שלא כביכול תורה בעולם שלא שהא עוסק בה אבל הקב"ה ארחותיו חסד ואמת ביחד. ולכן כל מי
שעוסק בתורה ובגמ"ח זוכה להתקרב בצלו של הקב"ה. ולכן אמ' דוד ולמד ענוים דרכו שהוא הולך בה שאם להם משה כל ארחות ה' חסד ואמת
לדברי האמת נקדים לבאר מה שאז"ל בכ"ה חלק א"ר כל העוסק בתורה שלא מגיע שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה שנ' או יחזק במעזי יעשה ולהעמיק
שלום לי שלום יעשה לי. ויתקן לבאר מה שלום עייך בפמליא של מעלה והכל [illegible] איך בעסק התורה יהיה שלום. ובביאור כי ב' מיני קטרוגים קטרגו
על האדם א' על יצירתו שהיו אומרים לא יברא. ועוד ב' על התורה תנה הודך על השמים. ג' על המשכן והדר שכינה למטה. והנה העוסק בתורה
שלא לשמה [illegible] המלאכים האומרים לא יברא כי הוא עוסק בתורה ומנה נוח לו שלא נברא כלל. הקטרוגים על נתינת התורה הא עוסק שלא
לשמה. לכך העוסק בתורה משים שלום בפמליא כאין להם פתח לקטרג כלל. והק' מו יחזק במעוזי התורה שהוא עוז יחזקה בעסקו לשמה אז יעשה שלום
בנתינת התורה שלום יעשה לי כיון וכו' כי בכן הודו שכינתי עמם בתחתונים. ויתבאר עוד עם שנקדם לדברי חז"ל כבר וז"ל אמר ר' סימון
בשעה שבא הקב"ה לבראת את אדם נעשו מה' כתיבות כיתות ומהם אומרי' יברא ומהם אומרי' אל יברא הה"ד חסד ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו חסד אומ'
יברא שהוא גומל חסדים אמת אומר אל יברא שכולו מלא שקרים. צדק אומ' יברא שהוא עושה צדקות. שלום אומ' אל יברא שכולו קטטות מה עשה הקב"ה נטל אמת
והשליכו לארץ הה"ד ותשלך אמת ארצה. אמרו מה"ש לפניו רבש"ע מה אתה מבזה תכסים אלך תעלה אמת מן הארץ שנ' אמת מארץ תצמח עכ"ל בקצת שנוי
אינכא לענין למה השליך השלום ולמה לא השליך גם השלום שהוא [illegible] וכו' ולמה לא השליך גם השלום שאינו בכריאה. גם צריך לידע
הכלבה זו מה היא והיכן השליכו. ואולם ראוי ומר כבר יכול כשם שלהם [illegible] גם עם זה. אבל לא אם מעבכים על
[illegible] והשליכו אין תשוב לפני [illegible] שלא השליך שלום שאינו נחשב כאמת. והנה הק' כי השליכו כדוחק אותו והעשה
מלאכים יכריע. בשלא אמת ואיש עצתו ויאתקו את שהיו מהם וכו' והעשו תשובות השלום איפשר שהוא כי השלום הוא כמלל האמת כי דובר שקרים לא יכון השלום
אמנם הנלע"ד לומ' כי לאור כי הנותן צדקה יעשה שלום לכן כשעושן צדקה אחר שלום ואמ' יברא שעושה צדקות לכן נפגשו
משא הצדקה שלום ולכן א' הכתו' חסד ואמת נפגשו נשאתו מהיון זה עם זה כשלמות ... מעשה [illegible]
תורה ואליבא לאחר כי עוי העוסק בתורה כי לא נתנה תורה אלא שלא יעסקו כלה ובכן יתקבל קטרוג מה' [illegible] ושלום נשקו
[illegible] בו שנלמד תעלה אמת מן הארץ ה' אמת מארץ תצמח ונעשו כל מה מקטרגים כולם כא' על נתינת התורה. לכך אמ' כל העוסק בתורה
משים שלום בפמליא של מעלה ונם למטה. ואיפשר היה לומ' כלך הלשה כי משים שלום שלא היה במעלה בכריאה ולא יה' נכ' ונעשה
לו מלאך שלום אותם להם. ובזה שלום יעשה לי ויקרה שלום בפמליא של מעלה. וזה יתכן על דרך רז"ל לזה אמ"ל כל ארחות ה'
ואמת ולא אמר [illegible] לבפיר מעלכם הקטרוג לעסוק בחסד זו גמ"ח ולהסיר קטרוג אמת [illegible] לעסוק בתורה שנ' אמת קנה וכו'. אם שיר
למי נתן לנוצרי בריתו כי הוקש לו בשעלמא הקב"ה שייך בחסד ואמת כביכ' א' אבל אנו היאך איפשר לומ' לנוצרי בריתו כי מלאכ
[illegible] ללאות אלא כחלה היא מלבוש המילה והוא אמת. נם נוצרי עדותיו וכהנו מקיימים שבהם חסד זה ואמת ורחמים. אמנם הכונה הוא
שכתוב בלוח למי א' שלך אחריו בעסוק בתורה ובגמ"ח. והשיב קושיא למי שמקיים המצות ולכן אמ' למתוק ויוצא החטאים להשיבם
[illegible] החטאים אינו נותן להם דרכו בעסוק בתורה ובגם לא לנוצרי בריתו וכו' כל ארחות ה' חסד ואמת. ואולם כמ' מוצא מצאתי
[illegible] בכתובים היה מוהל ונוצר בריתו לכך ביקן בעלמו וכן משה שהיו נולדים כשרים לא הוצרך לנוצרי בריתו כלבד כי
[illegible] מה הקב"ה בקר חולים גם אתם תבקרו חולים כל א' כפי שהוא נבון על זה הדרך. וזהו מאמרם ז"ל בפסוק מה הקב"ה קבר מתים אף אתה נ"כ מה
[illegible] בקר חולים וכו'. והביאור כי הכא אינו מבקר שהוא לחולים כי עיניו כנגד הצדקה הפוררים וכו' מי הוא מלוי שאפשר מה תמלא לנו כ"א לקבוע
[illegible] לה' כלבד ולכן אמ' כל ארחות ה' חסד ואמת היה גומל חסד באמת וכמשפט להיות למי לנוצרי עדותיו. לזה השיב ר' שמואל ואמ'
שהקב"ה מקשט כלות עוד ומוס כל כלות של ישראל ויראה ה' מקשט הכלה והא לך ראיה שנ' ויבן ה' אלקים מלמד שקלעה וכו' לחוה
[illegible] ומאחר קישוט גם כל הכלות הואיל ופועל זה על נשואין הוא על ידו זה וגם בכל דור ודור מה יצא הדבר גם הקישוט שאין הקב"ה
מביא לא עד שיבקשו. מבקר חולים מאברהם לומ' אפי' שלמטה יראה לך שאין הקב"ה מבקר את לבריאים לאברהם אף מביא לך ראיה
מכהם עצמו שהוא מבקר כל חולים שבעולם [illegible] אין ה' לבקר את החולה כפוק חזי מדיבת הכתו' לן משורה שהוא בא לבקרו והתניב
זה עלו ולא אמ' לא היה. והנה איפשר להיות המילה כתיב וירא אל אברהם הואיל והיא החולה ב' מרוחב ביתו וירא אל אברהם בוקצאת
שהוא אברהם לכך כתיב וירא אליו ולא מצאתו זה כדי לו אל היה למרך את החולה שהלך מבקר חולים שבא לבקר את החולה כל
זיקיק זה לך היה מאברהם עצמו שאומרים על הש"י שמבקר חולים. אמ' עוד קובר מתים ממשה וכו' ממשה עצמו שהיה כחור
ממשה תלוי בערפל כי הואיל שבהן קבורה ואם שהקברו. אם איפשר שהביא ראיה שהואיל את הכהן ויקבור אותו ולא ויקברו הנה שלא
[illegible] שהוא כבר את עצמו בגיא כבוד ולא להיות גלוה עם הקודשים זה יתכן בכל צדיק. ואם קובר בתלק שם שהוא שקובר אותו
[illegible] יתכן שבכיא היה שהואיל והמשה הוא הכולל בכל פרטי הדברים כשאר צדיקים לחתור ילוה עמהם. ויתכן לבאר דברי ר' שמואל

שכוונתו לומר באנקלוס מה שא"ז"ל בתוס' קדמאה הגדול ז"ל והודעת להם זה בית חייהם את הדרך זו ג"ח אשר ילכו זה ביקור חולים בה זו קבורה עכ"ל
ופרש"י ז"ל זה בית חייהם רבה .. והוא מלאכתיה ומבהיל דבא בב"ק של מצות מייתי רק בריית' בהברבה ובלשונו ופרש"י ז"ל זה בית חייהם ללמוד
להם אומנות להתפרנס בו וחוקים והורות פרש"י בהשיה דקרא עכ"ל הרי שחולק ומחכמים הכהן ואחר רא"ה לשב הפרין המאשונים חוקים פרש"י בריש'
דקרא. ואי אפשר לומר דכבב' שבח מה שפי' בכ"ל דהא בתב' שם זו ביקור חולים. ובלא מציאות בפק היינו ג"ח ואשר לא נתכבה אלא לכן נלו דכוונו
א' מאמ' בה זו קבורה והא בכלל נמ' ומונחי בחקן ואינה לפי כבודו ואפה מיכש ליה לאוירל פכ"ל. עוד צריך לדעת מאה הניח ליה לומ' בי דרך זו ג"ח
ואשר ילכו זו בה; אמנם אי אפשר לומר כ"ל הכוון באנקלוס מה ילמד מעשה באומנות ומה זה לשון חוקים והורות. ולכאורה היה מתאמת בהיות כאחד
לא ילמד אלא אמנה ... לא חסר ולא נמל שכל של אומנו בלמעים ולהט מזהיר להם בית חייהם אומנות עמ"ך .. ואולם יראה לי לומר כי
הכונה שילמדם אומנות להתפרנס בו בתוך שיוכלו לעסוק בתורה וזו היא כונת רש"י ז"ל באומרו אומנות להתפרנס בו כדי שיוכלו להתעסק בתורה דאי לא
קיום חוקים והורות בהם בהש' דקרא וזו היא כונתו שם שבית חייהם זו הנה שביא החיים האמיתיים חיי עולם. והנה נכלל ה"ב מצין חיים חיי עולם וחיי שעה
וזהו בית חייהם וכו' .. וראיה לזה דהא' חוקים והורות לא קאי אעסק התורה ... באמת כמש"ל רז"ל. והזהרת אתהם את החוקים של מלאכות והורות
של הבורות. והודעת להם את הדרך אשר ילכו בה זו הג"ח. ואת המעשה אשר יעשון זו מעשה הטוב. ד' לא עמד המורתי אומ' והודעת להם הודע להם
את חייהם את הדרך זו ג"ח אשר ילכו זו ביקור חולים בה זו קבורה. ויש לה כרך זו ג"ח אשר ילכו זו קה"ח בה זו ג"ח. ונ"ע. אמנם הנולד לודבן כי
את הדורש והודעת להם זה ה"ב הוא כולל חוקים בשמות או מלאכות והורות של התורות וכו';

85

מזמור לדוד יי׳ שמע תפלתי האזינה אל תחנוני וג׳ אמר אחר שלמה מלך יושב על כסא דין מזרה בעיניו כל רע מי יאמר זכיתי לבי וג׳ אמר מי יוכל לומר ביום הדין זך אני טהור אני מעוני אין אדם יכול לעמוד · וכה״א ומי מכלכל את יום בואו ומי העומד בהראותו ומי יוכל לעמוד ביום הדין · וכן ירמיהו אומ׳ שאלו נא וראו אם יולד זכר מדוע ראיתי כל גבר ידיו על חלציו ונהפכו כל פנים לירקון אין אדם ביום ההוא שמגין יכול (?) אלא ונהפכו כל פנים לירקון · לא אברהם על ישמעאל לא יצחק על עשו ולא למעלה על ישראל שבגלות שנא׳ ונהפכו כל פנים לירקון · א״ל דוד בבקשה ממך הרי אני מתפלל לפניך שתענה אותי ותעשה עמי צדקה על אותו היום · לכך נאמ׳ יי׳ שמע תפלתי וג׳ ואם אין אתה עושה צדקה עמי מי יוכל לעמוד · וכן איוב אומ׳ מי יתן בשאול תצפינני · א״ל הקב״ה לעולם · א״ל עד שיעבור הדין עד שיעבור זעמך · עד שיעבור אף תסתירני עד שוב אפך · וכן דוד קורא אותו ואל תבא במשפט את עבדך וג׳ לכך נאמר מי יאמר זכיתי לבי אמר דוד לפני הקב״ה לדין אתה מכניס אותי יש עבד נכנס לדין עם קונו · וכן אמר הכתוב אם השמני תלוני וג׳ למה הכל לך עבד וכל אשר לו לקונו · וכה״א אך שנים אל תעש עמדי וג׳ כפך מעלי הרחק וג׳ זכור כי כחומר עשיתני וג׳ עור ובשר וג׳ חיים וחסד עשית עמדי וג׳ ועל כל אלה תשמיעני לכן למה · אדם ילוד אשה קצר ימים וג׳ ואף על זה פקחת עינך וג׳ לכך ואל תבא במשפט את עבדך וג׳ לכך נאמר מי יאמר זכיתי לבי וג׳ אין אדם יכול לזכות את עצמו כמו כי ישמעאל לך אין אדם יכול לזכות את עצמו אשר לא יחטא וכה״א כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא · ושמים לא זכו בעיניו וכוכבים לא זכו בעיניו · לכך נאמר כי לא יצדק לפניך כל חי · מהו כל חי לא יצדק לפניך זה המלאכים · אלא אף החיות של מעלן אין יכולין להצדק לפניך ביום הדין לכך נאמ׳ כי לא יצדק לפניך כל חי כי רדף אויב נפשי וג׳ · וכן אמר ישראל בשעה מרובבים בצרות מה טוב לנו כבר רדפונו ניסחונו · וכה״א כי בחנתנו אלהים צרפתנו כצרוף כסף וג׳ לא הגמור כן ישראל כשאמר ושעתך לא תשעך עוד · א״ל הקב״ה כל כך עבד עולם אלא תעשה אל תיראו שנאמר אלא ואלו הן הרבבה מרוב לשאיו ומחר כל אלו למשפטו ונהפכו כל פנים לירקון ·

וצ״ע רפתה כבר לומר שאין יום אדם מכלכל את יום בואו כי זה כל אדם קטן וגדול ומים כיוצר הכל פא׳ ואמר לירקון · והן מונה לו דקא׳ הקב״ה ואומר בלשון קא׳ נס בני אדם נס בני אים · והן הוא נבואה דריש הכי דקא׳ מאברהם ויצחק ויעקב השוה עכהם לרבן · כ׳ בכל דברין במלות שוות כמותו מי יוכל לומר זך אני טהור אני · והן מה אומ׳ יש כזה דכן הוא לשנא דקרא אל ויאמ׳ זכיתי לבי טהרתי וג׳ · ועוד אחר לדבנן נ״כ כפוק מי יכלכל את יום וג׳ שאמ׳ אין אדם יכול לעמוד · וכה״א ומי מכלכל וג׳ ואחר לומר ומי יוכל לעמוד ביום הדין · נ׳ ואין הכונה לאומרו בבקשה ממך הריני מתפלל לפניך דהיינו הבקשה היינו התפלה ומה הוא הכונה כאומרו בבקשה ממך הריני מתפלל וג׳ · ועוד אחר לומר לכך נאמ׳ שמע תפלתי ה׳ וג׳ · ר׳ אומרו ואם אין אתה עושה צדקה עמי מי יוכל לעמוד כיון הוא וענותנותו שאו׳ ואם אין אתה עושה צדקה עמי מי יוכל רעם ויכך עונים ממנו ועשה חסד · והן רצדקה הוא רבש וא״כ ואין רבש צדקה אינו יכול לעמוד מכל מי שבועות תלונותיו ומי שיעמוד במשפט ושמואל · ה׳ אומרו וכן איוב אמ׳ מי יתן בשאול תצפנני וג׳ ס״ד אמ׳ איוב כזה מה שאמ׳ דוד אם אין אתה עושה עמי · וכן דוד אמ׳ ואל תבא במשפט הוא מתפלה איוב לאיוב לאיוני מתלהיה לדוד והיאך אייבו לדוד ואמ׳ וכן דוד ורא מלך ו׳ אומרו למה אדם ילוד אשה וג׳ בהתאי קאי הלי כבר הקב״ה ואמ׳ למה והשיב הכל לך עבד וכל אשר לו לקונו · ז׳ לכך נאמ׳ מי יאמ׳ זכיתי לבי וג׳ אין אדם יכול לזכות את עצמו כמו · ועוד דכפוק הוה א׳ כי לא יענה עוד והיאך א׳ כל פנים לירקון וג׳ · עוד כ׳ כאומרו כי רדף אויב נפשי ולא נפשי בו מה · כ׳ כי היאך אמ׳ שמע תפלתי והדר תאזינה אל תחנוני והדר שעני בצדקתך

אמנם לענ״ד נ״ל דהוקשה לו כדכתוב בכל הכוס שאומרו ה׳ שמע תפלתי וג׳ אל בקצפך תוכיחני וג׳ · נ׳ בו ולא ואל תבא במשפט את עבדך ואל תבא במשפט את עבדך והוא את׳ שופטני אלהים וג׳ אל בקצפך תוכיחני וג׳ ועוד מהו כל חי · ק׳ תומרו כי תבא לאמן תייבי וכול׳ ר׳ אומרו כי לא יצדק וג׳ ואין זו ענות הוכחה המסיר הוא אלא שאף כל בחיים שלא להצדק · ועוד מהו כל חי · ק׳ תומרו כי תבא לאמן תייבי וכולי

על מן השיב ואמ׳ אחר שלמה מלך יושב על כסא דין וג׳ לומר במחשבים דקאי על גלות בכל מי דכיאו לדוד בזה ומה הוא זו הצדק שהיה כבר · מלבבים על יסורי הצדיקים בעה״ז ואמ׳ שלמה מלך דקאי קאי על צדקים הקן ולכן היה אומ׳ ואל תבא במשפט וג׳ ואורף אחריהם יושב על כסא דין מזרה וג׳ כשאיגו על כסא דין אינו מזרה כל רע ועוד מהו מי יאמר זכיתי לבי וכי כשאינו על כסא דין יוכל לומ׳ זכיתי לבי וג׳ ומהו זכיתי לבי וג׳ ונטהרה וג׳ ודגו טהרתי וג׳ · אלא נ״ל דקאי על יום הדין הקב״ה מדקדק עם ומוכיח את כל א׳ וא׳ כפרטי מעשיו · מי יוכל לומ׳ ביום הדין כי בורא הוא ומי יוכלן לומ׳ זך אני בלא עון ולא מחטאת שאינו יכול לומר שהוא זך בלא עון מעשה אלא עושה חטא לא אמ׳ שאין מועט מעשה שעשה בהשבה ומיהוד נגעו משונותיו כתשובה שלמה אינו יכול לומר זך אני לבי שאומר אני משונותי הקודמים ומיפסר שכין כאומרו משני על מה שאד״ל כעגין דאיכו אלהים עולם דהיינו לעשה פודיה את׳ מי אוכה מורי דבתיבה ברה ולא קיימתיה ועבש היה ומא לבי שאוכרת שנה מדקדק עם ברייתיו כחוט השערה ומויר למה מה שיחו ומ׳ ולמה מי אוכה מיה דבתיבה בתורה שהוא נזרת הלו ועיוונו שלא קיימתי אבל בהקדוק שנים שיהיה קלה שעל זה הוכיח הקב״ה אם היה ירא ולמה כאן אין אדם יכול לעמוד ביום הדין ואף׳ קיים כל התורה כולה כמשה ושמואל אינו יכול לעמוד ביום הדין מיראת מהקדוק הבריות שלא קיימם כ״ב ומי יכלכל את יום בואו וג׳ · אנו ומי יוכל לעמוד ביום הדין ובן את׳ ירמיה שאלו נא וראו אם יולד זכר וג׳ ויספר כמה שא׳ מורינו הרב נר״ו על מה שאמ׳ מה כבן כרכלא אומ׳ אני לבן מיום הדין אני לבן מיום התוכחה ויפה קושית של שבטים היה ולא היו יכולין לעמוד בתוכחתו הה״ד ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו לכשיבא הקב״ה ויוכיח כל א׳ וא׳ לפי מה שהוא א׳ תוכיחך ואערכה לעיניך שנאמ׳ · והנה פתוח לו הר׳ אלעזר בן עזריה בפסוק ט׳ כי המדבר אליכם אני לבן מיום הדין וג׳ ומה יואוף שהוא בו׳ כשהוכיח את אחיו לא יכלו לעמוד בתוכחתו הקב״ה שהוא דיין ובעל דין ויושב על כסא דין ודן כל א׳ וא׳ שאבו שאין כל בו׳ יכולין לעמוד לפניו ומדבר אלא חורש כלום הנה אינו כרברין שבאן את׳ בו׳ ונם את׳ קטנו של ישראל וג׳ ונם את׳ לכשיבא הקב״ה ויוכיח וכאן את׳ ודן כל א׳ וא׳ ונם את׳ הקב״ה מדבר וכאן הוסיף שהוא דיין ובעל דין וג׳ ותחזק נג׳ כי ביום הדין מדבר הדין הגדול מוכיח כל א׳ וא׳ ומוכיחו וגם הנהג חיי עולם בשבל שנה וג׳ וזהו שאומרים ממנו כל החסדים וג׳ ולמה הראשון א׳ על התוכחה תשובה בפסוק ולא יכלו כי נבהלו אבל הכ׳ דבר על הדין שהקב״ה שהוא דיין וג׳ ודוק · וק״ש כאן ומי יוכל לעמוד ביום הדין בשיוכיח כל א׳ וא׳ כפי מעשיו שנא׳ אוכיחך וג׳ ובן ירמיה את׳ מדוע ראיתי וג׳ כי אין אדם שאפשר יכול אף׳ אברהם ויצחק · והנה בגמ׳ פ׳ חלק מפקי ליה מאומות כל גבר אף׳ כשער הגבורות ומתוס מוסבר דריי״ק על הכא ומחמר שכל ישראל יהיו כולם פניכם לירקון והקב״ה מצילם כי יכול הוא מרחק להשיב לשער אה כבי להשיבם למה הוא דוחק מלו מפני מה הללו אף הללו וג׳ ולמה שא׳ ונהפכו כל פנים לירקון ומאמר דכל פנים נהפכו לירקון

מזמורים ובי מצא פעם זה כדבר לבי זה חיים למען על ישראל שצריך להתפלל בזכות ישראל את שקבלו הברכה ובכוונה בתורה רמ״ל ולכ״ב מאחר שאין
צרה כזאת כזה כי גם אם כבר יכול צרה כאשר שאול היה רודף דוד מאחר מאחר חזק היום האחד וגם היה ירא מלהתפלל לא ידע כי על כללות
ישראל יתפלל הקב״ה כי אין מצוה פעם לפניו לבנו וכו׳ ועם זה היה כמו מלהתפלל על זה לפרקים מתפלל שאמר שאני מוסר את נפשי עליהם
עד שיהיה להתפלל על זה ולא אמר דוד כבקשת חסד קריה מתפלל לעצמו בלבד את מתפלל ואמרו שמלפניך שאתפלל לפניך שתשמע אותי
והנושא עמי צדקה כאומרו יום ואמר לכך נאמר ב׳ שמעה תפלתי שתפלתי היא שאמרה להתבונן ועשני כצדקתך בדרך צדקה ואל תבא
במשפט את עבדך ולכ״ב אמר שהיה אומר שופטני וכו׳ היה מתגלה וקודם יום זה הגדול כי ביום זה אל תבא במשפט את עבדך וכו׳ אמ״ע
ואם אין עושה צדקה עמי לא יוכל לעמוד לכ״ב מכות הא׳ לפי שהוא אתה יכולין כשהיה והיה שואל תורה כמו מחל הר שלכן עד כי
מאהבתי תורה היה אומר למלך הרבונו הלוח הכוח כה כי שופטני ה׳ וריבה ריבי וכו׳ ולכ״ב אחר שלא כזאת כמוהו אוהב אומר בה להצדק
מהשב״ת ירה ממחבריהם וכו׳ אם אין הקב״ה עושה עמו לא יוכל לעמוד כן כמו ששואל מאהובו שלא יכה עוד את הוא חי שבושע שלא יוכר
לעמוד ונוכה ב׳ כי הוא מתקן כמעט בתוספות ירה מאוד ולכן אמר אם אין עושה צדקה עמי כי שואל את כוונתו אמר כי לא שבח
בגדול שלא יוכל לעמוד .. אמ״ע אמר דוד הבשע לכן אתה מבטח אותו יש עבד שנכבש לכן עם קונו בלבו כאיזה דרך תזכה את אם
יצדק אנוש עם אל אם כשערי מלא לו ונזכה לא מצא האשי כי לא יצדק היום כמוע עד שלא וכו׳ והמשנה כי הכל שלך ובכ״א יזכור כי
ואיך תצדק עמך אמר שאהיה צדק נאמר כי כאומר כי יהיה כן את כוק ואיך תצדק עמך ולכ״ב למה אתה תשלחם לכן ולכ״ב הוא הגורש
כי אחר היו קצת הזו ורב טוב משעשעי את מבעיסים לפני נזה למה בלבו למה לא תעשה כרון מדרכב לכך נבחרת לכן על כל
משפטם על רוב עונתי וכו׳ למה השוב למה אתה ולעד תשב קדר ימים נשבע רונה את על זה וכו׳ בלבו יש ב׳ מכות מוסבות להשבית
דין ולכן לא ה׳ שבוא מחומר ועלה כן שיסק שנתקנה משל עלוק וזה כן כאומר עשיתני וכו׳ כי מעשה ידיך כולו . ואני מוסר
לאנוש חסיד להצדק עם בוראו ועוד כי יהיו מעט והבל לעבודת בוראו והיום קצר והמלאכה מרובה והפועלים עצלים ועוד כי בעל
הבית דוחק כי כאמרו כה את הפועלים הם נבהלים ירק והנשמים מלעשות המלאכה לזה אמר את על זה פרחת עליך מלבד המעשה
הדאגה שהיא איך אני מעשי ידיך את על מעשה זו פרחת עליך ואחר תבא במשפט עמך . את מוסר שאומר את על הצרות ויסוד
אלו פרחת עליך והכאת עלינו יסורין ולא כי לך לא שהביאנו במשפט יום הדין לזה למעשה ואל תבא במשפט את עבדך וכו׳ כי
לך יאתה מלבא במשפט את עבדך לזה ולא תבא כי למעשה לכ״ב אל תבא במשפט למה כי אני עבדך ועבד וכל אשר לו לקונו . ועוד
כי לא יצדק לפניך כל חי כי מחומר קורץ אני כ׳ שעשועי מלך אשר עשיתני איוב גם דוד כבר אומר כרוח ה׳ על לשוני . ושעשועי מלך
כשערין מאדום כ׳ עד דוד כשמע אל אחרין כי רחק איוב נביא רבא לאדם חייבו ולא היו דורשים את אלהיו נפשותינו ולזה כאשר
מדובבים בצרותיהם טוב לבו שנתעלם מיום קבץ הנבא וכאשר כי ברפתנו מלהם כאותנו שאריך מועקה כאותנו וכו׳ ואחר כל
אלו למשפטו ואני שאתה כאותם הרבבת בגוף למשפטו לא מלבוע ואחר כל זו למשפטו ונתן כאן כאמ וכתוב כאמרנו . הגוכה
רבה על כך עבד עליכם ושיעקב לא תשוב בלבו אם כל כך עבר עליהם ואתם כשעבודתיכם והחיים הגאולה תגלו מלהם
אל ברוב לא תשוב עוד כזה אם שלמים וכן רבים וכן מנין מתלבשות ועבר להם מדאגה וגם לזה תכן לא תשוב עוד ורוב כהוי ..

ק׳ ונראה דכולהו אשר מעלתו כמעלתו. אתי שהוראות ונבואות מעין הכלכות תיי. נולה נקנה בקונטרו
יהא כה״ג הכלות הכהונות מעותר שהמלכות בלא כך מצבעיו שאמרו ק״ל מהן הקדמות עכ״ה מכחור
לכ״ג עם הארץ ואמהבן בירושלמי אמי׳ מחמור קה״ת וכ״ג עם הארץ מעותב קה״ת קודם לכ״ג עם הארץ
מומר למכות ולמבות ולהחיות הא לישיבה לא אמר ר׳ אבין אף לישיבה מה מעם יקרה היא מפנינים
שהוא נכנס לפני ולפנים. עכ״ל. והך נשין א״ה בפסק אמעתין דווקא למכות ולהחיות אבל
לא דהא בהא חכם קודם למלך וגם המלך צריך שקרא אמהבן נשיך ואמי׳ הכי. אמהבן דקודם
נקיפשוטו לב מההוא דהא לישיבה קאמר דקודם ואי אמלך כמ״ש איכא לא [illegible] ולמשוחר דהאי
חכם קודם למלך היינו דווקא למכות ולהחיות אבל לישיבה לא דהא כנשין שקרא מוראו עליך והאי
לא השיבנא מההוא דהא לישיבה קה״ת קודם דכיון דמלך קודם לכ״ג וחכם קודם למלך מכ״ש הוא
חכם קודם לכ״ג ולמאי איצטריך למעלה לב מקרא דיקרה היא מפנינים אלא משום דאף בקנאה דחכם
למלך משתכחא לן נפי אי מיירי אף לישיבה ולימא למחשבא מגילה וקרוב לומרי הוא דלא מיירי
למכות דווקא משמעתא דכנשין שקרא אימהנו עליך אבל מכ״ש קשיא לכיון דאקיבא למהוי מאי קא משיבה
דקאמר יקרה היא מפנינים ואימא דווקא למחיה ולמכות אבל לישיבה לא דהא כקיבה ביה וקדשתו
להבו לכל דבר שבקדושה והכא הוכחה בכה דדוחק לומר דמשום דקאמהבן מכ״ג שבכבוה לפני ולפנים
משום דאמי׳ כנשין כניסה וסבורה דכ״ג חשוב איבו חשוב לגבי קה״ת ועוד דקשה מנ״ל דכהו קודם לכ״ג
לא למלך כיון דחכם קודם אמי׳ למלך מלקמן מכח נ׳ דהוראות ועוד קרא למה לי. קירוב לי משמעתא
קה״ת קודם למלך דמת חכם אין לנו כיוצא בו מת המלך כולם ראוים למלכות כדאיתא התם. והיכן יש
לומר דחכם איבו קודם למלך לענין כבוד דכנשין שקרא מוראו עליך ואשמעינן מקרא דלכ״ג מיירי
קודם בכבוד כסלא כי היכי דלא קדים למלך הכ׳ לכ״ג דאיבו נמי גדול בכבודו שהקנה אמלה והכהן הגדול
מאחיו והיינו דסבה משום למכות ולהחיות דמשיה כה מקשינן דוקא ולא לישיבה דהו׳ נשין כבוד ומשנא
שלמה שהוא אחד ויהיב מכובד מכ״ג. ונפי אמן משיבה אף לישיבה מאדרשינן יקרה היא מפנינים
אמי׳ מכ״ג דמשמעתא לענין כבוד ניחא דאיצטריך קרא אבל למכות ולהחיות מאי קשיא ומכ״ש מכ״ג
אמי׳ למלך הוא קודם משמעתא דאין לנו כיוצא בו. עכ״ל. ולפי מה שאמר דהאמר קרא שום קנוים
מלך ודרשינן שקרא מוראו עליך וקשיא לן דאין מעמידין מלך אלא על פי בד של שבעים וכבר כבר
אין מעמידין מלך בתחלה אלא על פי בד של שבעים ונביא ומשום ויבנו הכי נבוא כיהושע שמינהו משה
כן וכשאול ודוד שמינם שמואל הרמתי ונביאיהו. עכ״ל. אם עשיר ליך קרא וקאמר שום תשים עליך מלך
כל למאר שאמי׳ שאיבו מלך לא על פי אומת בד׳ והיינו דקאמר שום תשים שאמי׳ שאלקה מעשים
ולא יהיה קל בעיניך שיהיו הסנהדרין שמעמידים אותו ועושים מעשיו לא תשים אותו עליך שקרא
מוראו עליך כלומר שיהא לו מורא גם על הבד שמינו אותו ודוק. אמ״ב למורו שאמי׳ שאמרו חכם
קודם למלך לא לישיבה נאמר לא לענין הדין ולהחיות שאם מת המלך כלם ראוים למלכות

אבל אם מצא חכם אין לבו בוטח בו ואח״כ כאמר יש חכמים בוטח בו וזה אינו ראוי לחכמים לפי שלפי
מועטים כקבוץ תכמה ובמו [redacted] שהשלכו נ״כ אומרים על קיבוץ שלחלקים מוכו להם ומוב לעולם
צדיקים נקיבוצם קבוצה התכמה ובל א״ו וגם הוא מצרפה ואם מתקנוצים ומשתנים האלה יקרה
עליהם כוח תכמה ובינה נבשל וזה אמר שלמה הע״ה בקבוץ צדיקים ישמחו הגוים בו צדיקים יק
כל א״ו מוכם בעולם וקבצה התכמה והתורה כי אין אדם כעצו טמוב למבינו ונג״ו קיבוצם יאחז כל
ולהק דרכו ונאחר יקים ומוסיף אומץ וכל חד וחד מיניהו כקרה תוב ונג״ז כאן. שישמחו הגוים כגון
עלהבו כאמר אין לבו המשורכו אין לבו תלויהו פי׳ אין לבו המשורך כלשון אומנ׳ שיש לבו אתהם נביאי
ומנובים אבל צדיקים להם נ״כ מוצל נלשם מתקשלות והשלטות שיננו לבו מוכם אבל זה שנאמ׳
מהיום יבא לבו המשורבו שאומרו צדיקים המוצלאים אבל צדיקים אומן לנותן של כלשון ואינם מועיל
להיות המשורבו יד ובהעצ מועה ומי יתן כל עם ה׳ נביאים כי יתן ה׳ את רוחו עליהם פי׳ כי עם ה׳
מכם הם התכמים כמו שאמרו כשנברלן נ״כ ויקנא נער על עם ה׳ וכל ישראל דעם ה׳ הם חכמי
וכל ישראל לא ישראל נלהבי כאמר ומי יתן את כל עם ה׳ נביאים שיהיו כל בקלמוד׳ חכמים
נביאים ולא זו בלבד כחכם שלימות מגובא לא בהשתנות נבואה כי יתן ה׳ את רוחו עליהם כי
ה׳ קנותם וקשה עליהם שכינה כי כזה יקנלה מיעוד כשלמנו ומגעלה לשלמה בהיות כל העם
כלם קדושים ונכונם ה׳ וכל החלקים מקנלים ומתקרבים ויקרבו [redacted] החלקים בכל שאינו דומה
השתנות יכות צדק א״ו להשתנות תמיד ונג״ז אמר אין לבו המשורכו והופיע ואמר אין לבו תלויהו שא
שמשבר האליה שאינו אוכלים בהסתלקות הצדיק הסכם כל התכמים גם אוכלים בהבהמות הא
שהם ראוי שבנים תמיד יש להשיג תכמה הקודש כי בהתהלכות הלמוד והמשא והמתן בינים
קבוצה הלמוד ויצא לאור אמיתה של תורה ויתברר הדבר על מבונו ועל בוריו ומחמתם לא אמרו
שאם כל הסנהדרין מחייבים לא וחשב אלא שלהם כלה שמזכה נולד מתוך שמתוך תלות הלמוד
והויכוח יבא לאור משפטו ונג״ז אמר פנים בפנים דבר ה׳ נשמע פי׳ פנים כגון פנים או אומרים
ואו מטהרין ואו ואו דבר אלקים חיים כלומר שהקב״ה אומר ושונה שיעור כך אומר וחושב כך
אומר והכל אמת ומבשין להלכה להודיע שמהסכן כאחד לפון דבריו ואיכא למימר רבי כאן לא
קאי לא במציאות זה אבל מציאות אחר תולים ואיכא מציאות אחר ההלכה כמוקן דבריו ונמצא
שהכל אמת שלכך זכו בית הלל להיות הלכה כמותם משום שהם מקדימים דבר בית שמאי לדבריהם
שמשיבו למוקן שבהתהלכות הכוונה עבהכון בכת״ו ונמצא שהכל שונה למוצן הלכה וכן הקב״ה
בעצמו שונה דבר שבם החולקים והו אומרו אלו ואלו דבר אלקים חיים כלומר מפי שאומר דבר
החולקים לא ואו כשנין בה׳ שאומר דבר בנ״ז ומקדימים אותם לדבריהם הם דבר אלקים חיים שבן
מצאיבו שהוא יען אומר שיעור כך אומר ומושגו כך אומר ובייבו אומרו פנים בפנים דבר
ה׳ נשמם דוק ותשכח .. ולזה אמר אין לבו המשורבו כי אותבו צדיקים לו למעון מאמצו על המשוכה

בא מצוותו :

בתוספות שחולק בכבה התכונה ונראה להסכים על החולק - ולפיכך דהיינו כשאנו אומרים אין לבו
תליפכין .. גם אמר אין לבו תליפכין לחברו כל מה שנחלקו ר' יוחנן וריש לקיש. נמי אין תליפכין לבו
אמר בן נהר אמר בלשון כלומר דאתיא שיוצא לבו חבה כתובין בפירושו בעשן הכבה שאני שלא
קטב שמושה של שבה קרחה שמעשה של הבקה לא כשנין מה שאמרה גם שמוך בלשון כולל כלום
לשון כבולה אחר בתוקנתו אין הבעלם בא אלא שאמרו הא לא לבור שיבנה כשיו ובמה לבורו
בשעה שאמרה הלכן בשבבנה הלכן בשעה כל אשר יבנו וכו' שהבל מקום אין הבתוכך לבו
לבור אחר [illegible] ולכן כאמר גם וקראו שלם וזהו השרש דהיינו קהלה בשלמה ודוק
אמר נמי אין לבו תליפכין שאכל שיש לבו בפירושו דהיינו נדול בשמים ומדבר גם הוא וזה ולבו
נשלך בזה השרש מעשה בכותל נר שלא בא שמעאו של א"ר פעלין והשנו ומעשה והבקה גם
זה מעשה אין לבו תליפכין דלא מתחל עובד אלם למתור קנה ואין לבו מי שיהיה תליפכין שמי
דאו למתור ממעשה אינו יכול למתור מיהושע ולכך אמרו כגון מעשה כבנה חמה שבנותל
שפטין ואותו ואינו כגון הלבנה וקאיר לאותם אבל כשיהיה הבדל בין החמה והלבנה
בקרב או קודם הלבנה ויקטנותא אורה וקנים שבדור אותהם אוי לה לאורה בושה כי נבויות
נשאול ומשלמור תופי מעשה נקט אוי לה לאורה כלימה שכולם יהושע כשאמר לו משה רבינו
שאל לו כל מפקידיו קודם שיסתלק מן העולם והוא נבלם [illegible] ומתחבר למשה רבינו הע"ה כי
לו עוס מבך כי מעולם לא חסר מובה והלואי שלא היה נבלם והיה מושב מלמטה כל
ספקות .. או ואמר אוי לה לאורה בושה של יהושע שכבר מלשאול כי לא הבין למשור וגם
בהלבות שנשתפכתו בימיו אבלו של מעה שהשיב אח' למשור אותו ואמר לו מה נפק שאין קורה
מן השמים ומעשה טובה שראוי לקבל קורה מכפי מה שנוכה שמכת אין לך קבלה שלא יצא ומורה
למשב כי תפלותו אבן שכשמים כאמור לו לא בשמים היא והתורה שנקנית מכחלבנו וזהו
שבו אוי לה לאורה בושה אוי לה לאורה כלימה הבושה בבנד השנין הזה ונשלא בנינו לו מן
השמים והכלימה כנגד שלא התורה מכחלבנו נר שבא טורקנו והתורה באותן שלא מכל
[illegible] ונפין למשור ולכן אמר אין לבו תליפכין כנ"ל - שלכך תכם קודם לשלוך דתכם שחוב אין לבו
בא בו ונט"ב דהיינו בשקא לשנין כדור ולהחוב בקא מעשים דהיינו מכשמעה דאין לבו כי לא
בכל מלך כל פרט דור דאוים למלוכה אבל לשנין כבוד ומורא לא שייך רק מלשמעה ואהבה
בתיון אלהא בקאמר קרא בהדיא. שום כשים נלך מלך שאכן תכם שבקנים תמלך
מוראו עליך וכבל כמאן מחוק נבפיה אחכו עליך ולהכי לא מספקא לן כשלך לא
נדול דאמרינן הכם קה' מעשר כה' ובין נדול נה' מעשר כה' קודם לבה' גם האבן כה' דאם כה'
בכן בתילה תמעשר מאותו כה' ואחב בין נדול פעולת כה' מעשר קודם ולא הכבש לך [illegible] כה'
ומעשרין באה להבו בתילה לא את"ב שלא בא להבו בתילה נשון מלבד תכ"ח לא שבלמנה ביאור ..

ן קתני לה תנא קמא ממזר קודם ולהכי ניחא למימר דת"ק קודם נביינו דהדר קאמר ממזר ת"ח קודם
לכ"ג עם הארץ דהוה סלקא דעתך לימא למימר קודם לא למימר וכן זה דתנא כבר אופן שיבוא ממזר ת"ח
קודם לכ"ג עם הארץ .. וכן נמי קא מפליג דאפי' ממזר נמי הוא וכבר הם מטומאותו קודם
קודם לכ"ג ואפי' קדם כ"ג ונתחייבו בכבודו ואח"כ בא לידינו ממזר שהוא ת"ח ממזר ת"ח קודם
כפשוטו ... ומשום דבני מקיפתם למימר דהיינו דוקא להחיות ולפדות דהכי קא פסיק וכן
תהיא דתנן הרע כהן קודם ללוי ולוי לישראל אבל לענין ישיבה לא קדים כיון דכלי
הוא לישראל וגו' מלחמתו צריך ליזהר בכבודו כמו שאמר כי מלאך ה' צבאות הוא ו
מתכם. יכול לומר ולטהר עד שיאמר לכהן אמור טהור והוא אומר טהור כי על פיו
יהיה כל ריב וכל נגע ... כו ונקראין בקדושה לכל דבר שבקדושה ולהכי אמרינן אבל
לישיבה לא והוי דומיא דמלך דאמרי' דחסם קודם למלך היינו דוקא לפדות ולהחיות אבל
לא לישיבה ובשיבה לא מקשה יקרה היא מפנינים דהוה ליה למימר חביבה היא מפנינים
ומלכים לשון יקרות מנוחה דאפי' לישיבה דבר ה' יקר ומ"ה ת"ח יקר בישיבה ולהכי קאמר
דיקרה היא מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים כדאמר אפי' מכהן גדול שהוא יקר נכנס לפני
ולפנים מנה שאין כל אדם זוכה לכך ... קונה לישיבה מכבו ומ"ה לכך קרא למימר ולומר
דיקרה היא הקונה יקר מכ"ג לפרשו דלא בא למימר לא על הישיבה דמיירי וקדים מכ"ג אף לישיבה
כאן לענין פדות ותחיות בישיבות דהא עדיף וקדים אפי' על המלך דהוא עדיף וקדים מכ"ג
ולמאי איצטריך קרא לא והוי בישיבה הוא דאיצטריך ובא למימר דאמ"ג דחכם קדים למלך
לענין פדות ותחיות ואפי' הכי לא עדיף לענין ישיבה לא קמ"ל דהוא הכין נמי כ"ג לענין
ישיבה לא קדים לא אף לישיבה יקרה היא מפנינים דאיצטריך לגופי' הכי כ"ג עם
למור דלא קדים למלך לענין ישיבה דהאי דקאמר שקדמה אומרו עליך לענין ישיבה נמי
שאמר ודוק .. ונראה דקיימא לנו דבה הקושיות שהקשו נמי יכאי המלך שמור עליך וכו'
יכאי המלך שמור על כליך ונעידו בך ואת"ל דהא אמרינן הכא אפי' בתלמיד חכם אין צריך לשון
משום דהאי ... והאי ... ועשה כבוד הרב עדיף כדאמר ... שבעת ... ונשא
איכו צריך למשמור כש"ש מלך עדיף מלך מת"ח בדאמרינן דאפי' למ"ד הרב שמחל על
כבודו כבודו מחול מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול שנאמר שום תשים עליך מלך
- וה"ל דודאי ת"ח עדיף משום דעשה דכבוד תורה עדיף מעשה דכבוד מלך ואם כן אמאי ע
ת"ח צריך לשמור מלך צריך לשמור נהאי דת"ח יכול למחול על כבודו מה שאין כן מלך לא
משום דחשיבותא דמלך הוא עדיף מחשיבותא דת"ח לא משום קרא דקאמר שום תשים שתהא
אימתו עליך ואין כבודו שלו בשביל שנתנו לא משום כבוד המקום כך הוא ואין יכו
להפקיע משלות המקום אבל ת"ח כבודו הש"י וכול למחול הימנו על כבודו דשלו היא דרא

מוספת טעם שתחילה נקראת על שמו של הקב"ה ולבסוף נקראת על שמו שנאמר אם בתורת ה' חפצו
ובתורתו יהגה יומם ולילה .. עכ"ל .. ונהי דניחא היכי קאמרו רבנן דאמרינן הרב דאפי' הכי אה"נ למחול דלא אשכח
הא. ליישנא דאפי' הרב כולי .. ואיפשר דמשום הכי כתבו בתוספות הרא"ש וז"ל תימה הא אפי' הכי אין צריך למחול
דכבוד תורה שהוא כדאמרינן בפ' שבועת העדות כמ"ש מלך שאינו יכול למחול על כבודו .. ונ"ל דכבוד תורה שהוא
וכו' עכ"ל .. וזוהי כוונת התוספות דכיון דאמרינן דהרב שמחל על כבודו כבודו מחול מש"כ במלך א"כ כבוד
על מלך שהוא. א"כ קשיא דאם אפי' בכה"ג דבשר מלך אמרינן דמעשין אותו א"כ למה אמר לימא המלך
שמחל על כבודו ולא קשיא. אך שהיה דמותר הכבוד קודם למלך והיינו דוקא [redacted] לפניו ולהיות
אבל לענין כבוד לא דלא אפי' שמחל אין כבודו מחול ומש"ה הוכח שאקשו.. דכיון דקשו בשלי התוספות ז"ל שהם
ואמרינן דאם כבו כ"ד להושיב מושיבין ומשכו הכי נפשות שאם וב' אמות. קא מוקשו התם מוקש שהוא
משנה היא ליה שאקדמו הך קושיא דאפי' לענין אם כבו מושיבין ולמה מקהמו קושיה הכא המושיבין אותו
דאיכא למימר דהא שהוא מחמלך .. ונראה דשהוא ליה שאקשו. מוקש משום דהוא דאם כבו ליה ברצון
חיים כשנראה להם להושיבן במקום חבוש ואי איפשר להעמיד משפחו הדר על כולם והמשום
משום הכא דאיכא למיחש דלא שמש הכא הוא להושיבין אבל ינאי המלך שהוא כשר אמר לו שמעון
על רגליך נשבה הוא לו ושהוא ליה שאקשו. כהלה מוקש דהכא צריך להושיב המלך כיון דשהוא מוקש
ען נשי יש לומר דהאי דאמר אם כבו מושיבין נראה דמוכחא דהכין להיות כשמעלה ואחר שהם
עומדים אם כבו מושיבים והכי היך לישנא דמושיבין שהיו עומדים ואם כבו מושיבין אותם ואמר
והכי אמר לו שמעון על רגליך כהלה ואח"כ יושבו אותו והכי ליכא שאקשו ולא מידי. ואקשו מוקש דהא
צריך לעמוד כלל לא בתחלה ולא בסוף ואפי' כשער נשר הן וקבלו שעות ומשמעו להו לתוספות ז"ל דהא דאמר
נשי אמר רבה בר רב הונא האי צורבא מרבנן ועה"ד דאיך לבו לינא כהה הלה מוכחיה ליה לצורבא מרבנן
ולעם הארץ נמי. אמרינן ליה קיבה ואי קאי ליה לין בר תייבו דמוכחה אין צריך לעמוד ואפי' בקבלת שעות
ונמצא כן דכיון דאין צריך לעמוד כלל לא בתחלה ולא בסוף א"כ דאם מחל כבודו מחול א"כ כשעבן
מלך שהוא מיוחד ואין כבודו מחול .. וקשה נמי קושיא התוספות משום דהאי עשה והאי עשה ועשה
דכבוד תורה שהוא אפי' דאת"ל דהאי עשה והאי עשה ומוציבין לקיים את שניהן כגון להושיבו אך שנה
הכא משום כבוד תורה ואיך משום עשה דכבוד דשפוה שמזיק ולא שבהן כבר שלא דמוקפין כה"ג
כהלה לקיים עשה דכבוד תורה דשהוא ואת"כ אמרינן לכבוד היינו קיבה ואין להקשות ליתן כבוד ואפי'
דבשעת ביה שלוה כ"ד לא תיישבן וכל כן משום לעשה דכבוד תורה שהוא וכיון דמלך שהוא [illegible]
למימר ליה שמעון על רגליך דמשכו דלשולם הכא שהוא מחמלך ולא מצי למחול ושבא שאקשו ואדרבה כיון
דלא מצי המלך למחול נראה דשהוא מוכחא ליה ולומר דהתורה צורבה לבו להודיעו כבוד שהוא
תורתו שליך ומוכחא הכתוב בהדין ואמר שליך משמע דלאו בההיא קרא מוכחא ואפי' דאיהו מוחל שליך דמוכח
להיות מוראו שליך דלעבדי אייבה קרא וקאמר שליך יקרה מכב שלא כתב כן בכה"ג דלא קאמר לא קרא לאור והיינו

דקאמר כומכ"ע והאי דהה"ג יכול למחול על כבודו מה"ט כן מלך לאו משום דחשיבותו דמלך בזה טפי מחשיבות
דהה"ג לא משום דהא דקאמר שום תשים שתהא אימתו עליך וה' ולהיך לה טפי מרבבו ואחר שום כשים להמוני דהמ"ג
דהמלך אינו משום עליך וקא מחול אבה"ג חייב לעשות מוראו עליך דלוצמהן שונה א' לעובה ושונה ב' להתמיר
אכ"ג שהוא מוחל אין לך כשות ומייב אבה שתהא מוראו עליך דידא וקשיא להו דאין סברא לומר שכבוד תורה דטהם
שייך ביה מחילה וכבוד מלך דכתוב מצוה לית ביה מחילה .. ותירצו דאין כבודו בא לו בשביל עצמו לא משום
המלמד. כך תנא ואין יכול להפקיע מצות המקום אבל קה"ג תורתו הוא ויכול למחול היינו על כבודו דשלו היא
כדאמרינן בתוספתא גבי בתלמ נקראת על שמו של הקב"ה ולבסוף נקראת על שמו שנאמר אם תורת ה' חפצו ובתו
והגה ימים ולילה "עכ"ל" .. כלומר דמצות המקום שעליו אינו יכול הוא להפקיע כיון שאין מצוה זו בשביל עצמו
שיוכל לומר הרי אני מוחל ההקבלה לא שהכתוב צוה לנו משום בזיון התורה שאינה מוראה איש אברהם אינם
דנתבעשיכחו
פלונו ובדאמרינן בברכות גבי עת לעשות וכו' למשומי עלמא אבל קה"ג משום דקדו הוא [redacted] דקיה
דידה היא ולכך יכול למחול .. ואיכא לאסור נמי דהאי דאמרו ז"ל דקרא אחר שום שתהא אימתו עליך ואין כבודו
לו בשביל עצמו לא משום דמצות המקום כך הוא להיות מה שכתב הרא"ש ז"ל ז"ל דכבוד תורה בגליה והא
דחכם יכול למחול על כבודו משום דתורה שלו היא דכתיב ובתורתו יהגה יומם ולילה אבל המלך דאינו יכול
למחול לאו משום דטהב לא משום כי לית המלכה ומלכותא דארעא מעין מלכותא דרקיעא ואין בידו למחול
עכ"ל .. ועל זה נתבאר אמרינו מה"ט מלכות מלכות כל עולמים שהכתוב מזכיר שמלכות כל עולמים היא
מלכותך וכמו שדרשו בברכות גבי לך ה' הגדולה מ מלכותא דארעא מעין מלכותא דרקיעא ולאו דידה היא דמי
וכם מה שיוכל למחול והשתא ק"ל לתוספות ז"ל דאפ"ה אבל דשאני קה"ג דטהב מלך מהמ קשיא דהא אפי' בשאר
עלמא אמרינן דאם כבו להושיב אף שנבדס מושיבים ובשעתא א' הוא משנים דאלהב משום דמלך טהב
מדף לפי צבך שומתור על כבוד ליבו אבל משום כדאמרינן בברכות דבהך לאחוז ובר מבל אלם מפני ברולתו
ואת אם אינו משום כך קבבא התוספות שאחריהם בכבוד ובהבה והמלך ההלכה ובשם כל .. כל
להבעת שמחו לבני כוס שבבו ממחו תה ניתה עליב לאקשו מהאי דאם רצו מושיבים אבל השיגה למשנים דקה
טהב מהמלך אב' מהאי לא רצו להושיבו כשאר כל אדם דקי"ל דאם רצו מושיבים .. כן נמי אי הא משנים דבהך
שמחולה קבלה ואה"ב מושיבים נימא דאסורו לו נטהור ולא קשיא לן נמי מהאי דאם רצו מושיבים משום דבעינן
שמחולה בקבלה ואה"כ מושיבים אבל השתא דאסור כך קידוצא דכבוד תורה טהב ולהכי אמרו לו נטהור
דמלך לא הוי כקה"ג ומקבלה ונשר שום שכבו לאוקמו ליה על כבודו כיון דאם רצו מושיבין אמאי לא רצו ואח
לו נטהור .. ולכך תירצו דהנ' כגשות סאה אי נמי השתא קבלה עדות כמו נשר כן תשוב .. בלא דחשיבתא
דקה"ג טהב יותר מהמלך ומצי למחול משכר שהוא תורתו וכולי דהא דכבודו מחול לאו למשנין בזיון קאמר
מ"מ לא למשנין פירין נחזור כדאמרינן גבי אב בקידושין איזהו כבוד ואיזהו מורא דכבוד הוא להאכילו ולהלבישו
דהוא משום הנאה בלוקא קרא כבד את ה' מהונך אבל למשנין מורא לא שייכי בה מחילה .. וכן נמי יכול למחול
על כבודו כיון הא דאמרינן בקידושין דהכא משכי ביה הלכה דבהה וכל ליה כסא ולא פכא ולרב הונא בהך
ברב יהושע זבל ופנין כהן נמלו אהוה טומר ומשקה כמשקה סבו עליכם כאן הכום לבני לישב ולא נטלו
נהנו לר' יהושע וקיבלו וכו' מסמטוא דמשמע נמי שיושע והיינו דנקט שמוחל על כבודו וכיון דלצוותו הוא
מצי מחול אבל למשנין מורא שלא להקל בכבודו לא מצי מחול כלל .. אבל צריך עיון פלשון רש"י שכתב משום

כבוד התורה. אמרה [illegible] לכבוד היינו מורא [illegible] ענין. גרסינן בגמ' אמר ר' יוחנן ג' זירין הן של
מזבח ושל ארון ושל שולחן. של מזבח זכה אהרן ונטלו של שולחן זכה דוד ונטלו ושל ארון עדיין מונח הוא כל הרוצה
[לי]טול יבא ויטול שמא תאמר פחות הוא ת"ל בי מלכים ימלוכו וגו'. ופי' רש"י ג' זירין כנגד כלי הקדש של מזבח סימן
כהונה ושל ארון סי' לכתר תורה ושל שולחן סימן לכתר מלכות שהשולחן הוא סי' לעושר מלכים. הכי גרסינן של
[מזבח] זכה אהרן ונטלו שהכהונה ניתנה לאהרן בברית מלח וכן המלכות לדוד ולזרעו. בי מלכים ימלוכו וגדול [illegible]
המלך והכהן. אמרה [illegible] מקרא זה [illegible] [illegible] ויש [illegible] היכי קאמר [illegible] שמא [illegible] פחות הוא ת"ל בי מלכים
[ימלוכו]. ואיפשר לכיון שתורה מונחת לכל [illegible] כל מי שירצה יבא ויטול א"כ לא [illegible] [illegible] בין דכתים
[illegible] בו [illegible] [illegible] [illegible] ולא [illegible] [illegible] הכהונה והמלכות [illegible] ולזרעו
[לא]הרן ולדוד ולזרעו ולכן אמר שמא [illegible] פחות הוא ת"ל בי מלכים ימלוכו. וכתב רש"י גדול [illegible] מן המלך וכו'
[כי]ון שאין [illegible] [illegible] של [illegible] [illegible] [illegible] התורה [illegible] [illegible] את המלך א"כ גדול מהמלך [illegible]
[illegible] שיהא המלך [illegible] [illegible] להכי [illegible] התורה [illegible] זה [illegible] [illegible] אמרה מקרא זה [illegible]
[illegible] הכי בי ימלוכו מלכים [illegible] קאמר מלכים ימלוכו לכיון דהם כבר מלכים [illegible] מלכו [illegible]
[illegible] התורה. [illegible] הכי קאמר [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] כל [illegible] [illegible] אשר [illegible] אם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[אמ]ר בי מלכים [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] והמלך [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] אני [illegible] לי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] התורה [illegible] אני [illegible]
[illegible] לי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] המלך [illegible] התורה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אני [illegible] לי [illegible]
[illegible] בי מלכים ימלוכו [illegible] מלכים מן [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
המלכות [illegible] המלך [illegible] [illegible] [illegible] התורה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] בי [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] התורה [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] התורה [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] התורה אמרה מקרא זה [illegible] [illegible]

ה' מתקיימות שלא בהסכמות הנמצאי' הטבעי' .. ועוד יתבאר זה במה שאומר בבהירה באומרו פרשה קמא ומאמר
אומר ג' כתרים הם כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות כתר כהונה זכה אהרן ונטלו כתר מלכות זכה דוד
ונטלו הנה כתר תורה מונח לכל שלא יהא פתחון פה לשום אדם לומר לו היה כתר מלכות וכתר כהונה מונחים ה
זוכה בהם ונוטלם הנה כתר תורה מונח לכל כל מי שזוכה בו מעלה אני עליו כאילו ג' מונחים וזוכה
בכולם וכל מי שאין זוכה בו מעלה אני עליו כאילו ג' מונחים ולא זכה בא' מהם .. עכ"ל .. והנה מרבותינו
שהמלות הבהירה מגלה להבין ישראל שהוא מכוון בכתרים והמבהר הכהונה שהזכיר כמלאכי השרת שנאמר כי
שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא וכמו שדרשו אם דומה הרב למלאך ה' צבאות
יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו להבין ישראל שמכוון בכהנים שנאמר ונתנך ה' עליון על כל ככהנים לעולם

[illegible]

[illegible]

מעולם אבל [illegible] [illegible] [illegible] בכשרות ולא קבלו [illegible] [illegible] הוא [illegible] [illegible]

או יאמר [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לו [illegible] [illegible] ואם הוא [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ולא [illegible] [illegible] [illegible] ה' [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible]: [illegible] ה'

[illegible] [illegible] [illegible] הוא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ה' [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]: אבל [illegible] הוא ה' [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: אבל [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ה' [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]: אבל [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ה' פירוש [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ה' [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] שובה [illegible] שובה ישראל עד ה' וגו' [illegible]

שוב ולא שוב ישראל אלא שובו ישראל: אלא שוב [illegible] שוב [illegible] שוב [illegible]

ישראל [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ה' [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible] שוב וגו'

או יאמר שוב [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ה' [illegible] [illegible] [illegible] שוב

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible] שוב וגו'

או יאמר שוב לשון [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ישראל

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] וגו'

פירוש [illegible] [illegible] ישראל [illegible] ולא יעקב לשון [illegible] [illegible] ישראל לשון [illegible] ה' [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible]

כמו שכתבו ז״ל כי גדרות כבוד והבנות בכשון כה שלא יתבקר כמו כל אחד מישראל
לבשתם ומעשיו ז״ל הכשבו אותו לוקח המראה להביט בה שבלות אם תחר ושן
בשרו כמו שהיה כן מגמת שבק המצוה בנפשו לבשתה והמראה לראות נפשו אם
היא נקיה הוא הסבר כמה נראה אם נכנסה רוחו ונשמתו וכי כן נרפאה נפשו ונכונה
שלא יכנס בנפשו קושיה קלה / ותנו שאמרו שבק להיות לבו ונפשו שלם במעלת
התשובה ולבשין משיאותו יתב׳ על פי התקיה ואותות ומופתים חותמם כי הוא חי קיים נצחי
כמו שכתבם אשה כי בשין כבוד חקיהם משיאותו ית׳ כי קולם אמר השמע אותך ואתה
תשכילנה ואתה אמר אין מתגשמת כמרה משע והותך כל זה להיותו יתעלה אחד
כי אם הראשון שהיה יעיר כבוד על הקבלה לא הותך לבל זה ונקו הקנית שקבו של
אלם בראשון היה מבחא נמלא תמה פירושו כי לא הותך לעשות השמש להשיג במשיאות
מורכבים להשיג המשיאות ראשון על יה׳ אותות ומופתים ונתבאר והנס בשבלם לברר
מאמונות הכוזבות ולהדבק באמונות האמתיות״ ואם לא ישי׳ מעלת התשובה לפחות
ישי׳ האמת שבק תורות עוכות פירושו אבין היה יהוה והוא נ״כ יהוה על דרך שאמר
רגי׳ על פסוק ביום כובה שגג לשלמה כמו ואהבה כמו כמו את אלקי אהק ושבקהו פירו׳
לא תבקש אותות ומופתים והשי׳ מציאותו כן השגל כמים אלהים ורשלה תרם נשבר
כך לא כמו כי הוא אלקי אהק דרך אמונה לבר ומשבר מה שבקהו ובזה יובן מאמר
חז״ל והלא אין זה מחשבות שלא תשגו שבכל מעשה יהו של קבלה איני תפק לא כהשג
הל׳ יעקב כי שוכהם אתה׳ דרך אמונה לבר בלא אותות ומופתים א״כ זהו דרך מאמת
פי׳ מה שוכה הוא לנו׳ שבא אבו ישבוד הוא״ וי״מ אחר שהוא עוב משב
הדברים ומעשה הוא לבני׳ איני ונאי איני כשמן איני תמן מכשא עוב לבבר מה
מעשה שעכש והדברי׳ נהמה .לו עובה יקרא עוב אבל הוא כמרכבה התחתונה כי
שקר האלם הוא שמשון שעכש אלמון עם יתב עשה נוכה תמונה כשא ותולה עם
כל מה יכשש במלה לשבנו וישבל משו המידות השרת כמו שאמר כור השא אשה
ענייני דרך לא משב נכשו לא הוכלם כתובה׳ משבר שאלק בתובה׳ והוא השלם
יכשש במלה כי היה עכע שם את עכשו אשר משב בהבתי״ ומשא שהם
ג׳ מרכבה״ המעשה שבהם הלא אשר תמנו ד׳ כשה ותבונה שורה הוא חלק אלוק ממעל
עם לו הלא כשל אמונה כשל משב עובה השלשית כשל המרכבה והאותו ומשם עופו
ולו הנ׳ מרכבות כוכב למוכלה כלשון אנכי ונח לשמו אמר ר׳ מאיר כשל מום מלך
כשל תמור כן חהן: המעשה כדלוי כר איננה בלא זה ולא זה קהן מב מגנה״
הכונה שמשג״

והכוונה מה שאמרו כי מי שהוא אדם שלם בתבונה ומרובה תבונתו משיג המושגות
וינשא כושר הרע שלא יזיקהו דמוי לקירותו מלך כמו שרוכב על סוס יוצא כי כוונת
כסוס שאנחנו שרוכב עליו המלחמה ינצל בסוס שלו כן השלם במלחמות השכליות
כשיבא היצר הרע לשבור את נפשו הוא ינצלנה מידו במעלת תבונתו: אבל
בעל חמור בן חורין כי המדרגה שנית שאין לו תבונה אלא אמונה לבד כמו שכתבנו כי
יודע אבות בשלו כן מה יודע המורה ורבית רבנו בדרך אמונה ומידה לא יקר תבונה
נקרא בן חורין לבד פירוש בן חורין כל מתן שלא. ... היצר הרע במאן בן חורין
כי היה עבד קונו ובכח בשלו משתררו כן הוא מה היצר הרע רבה משתררו לא שנשתרר
כמו משלו ברצונו:
הוא בחרוש ובחמורו אבל בעל חמור בן חורין:
בר אנש פירוש מי שהוא בעל המרכבה טובה ואין בו לא חיבה ולא תבונה מאן בר אנש
כי מעלת בר אנש מובא על הפחותים שבהם שלא בשום מעלה רבאיה כי אגל כאשר
רכו לשבת לאור התם המעלה בדרך אומה. לשכן בר אינש יבנה שלא עבר כמה
אמונותו ברוב מעלת תבונתו השלם עוזו ואין עזות התם ... בשמי השרשות ...
אבותם יש לכם תואם ומעשים מצוינו שאותם במצות ומעשיו שלא למעלה ומעלה מרובה
בחתשוקה יהי לתורה והרשתו בתורה ומעשה נמשך כי התם במעלה שבחנו בתבונתו
אין תורתו ומעשיו במעשיו ומעשה השמי האדמות כי הם נשיאים ואשם ורוח אין: דלא
הא ולא הא כי שאם לא השיג לא מעלת התבונה ולא מעלת חיבה ואפי׳ מעלת תבונה ואת לא
שלא כהמוב של השבה ותיקון יתר קרבן עד מיעת הקרבן עד מינה — ״
שלא נברא ולא יצא לאויר העולם כי אבד נפשו ולא השיג שום מעלה שלא ... שאלת
נולד ומהו לא הרשע ... הבי ... לשום המצות בלא עשק אם לא השכר ... שבאת
בכאן בעוה ... להשיג בשלמות כי יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים מכל
חיי העולם הבא ״ השלם כי עקר האדם להשתדל להשיג השלמות או מצד תבונת
אל מצד אמונתו או מצד הרבנות ואמונותו ולחזור בתשובה אם חטא והשובתו כפי חטאו
והנה שהקרבנות חלוקים בחטאים זה מקריב פר וזה כבש וזה קרבן עולה וזה כל אחד
כפי גודל חטאו כן התשובה כל אחד כפי חטאו שחטא או המרה׳ על כבה בתשובה
אינו יכול לומר שלא שבכל אחד יזהר בנפשו לעשות תשובה אבל אינו יכול לומר כבהמ
התשובה כי אינו יודע העונות של כל אחד ואינו מקובל שבעה. שאמרו רז״ל שעונותי
כל אחד כמו שאומר הרפואה על פסוק ... שעון אחד ... ואמר מאשתו שהבינו אורתו כא
תכין שלי ... בחטאים תשמין נחמוד כי התשובה בדרך כלל הוא כהשלם תשאה עויות
אבל דרך תשובה בתוקה לעשות סייג המאמר לשוב בבא ברנה וכן לא איפרי׳ש
ומעלתם

מתלמידם ולכן לא יצדק פירשה בחוזקה כמו שאמר בנינוה כאשר יונה הנביא בדבר ה' אמר עוד
ארבעים יום ונינוה נהפכת ויאמינו אנשי נינוה ויגע הדבר למלך ויעבר אדרתו מעליו
ויכס שק וישב ויאמר בנינוה מטעם המלך וגדוליו האדם והבהמה אל יטעמו מאומה
ומים אל ישתו וגו' ויתכסו שקים ויקראו אל אלקים בחזקה וישובו איש מדרכו הרעה
עד כאן ויצו המלך לאמר אחר מי יודע כיון לבינו השטן שעשה ישוב כפי הטען
ונחם האלקים ושב מחרון אפו ולא נאבד וכן עשו שחזרו כפי חטאם ומזו עשות הרמז
וירא אלקים את מעשיהם כל א' כפי חטאו והתשובה נ"ל כפי התשובה ומזו כי שבו מדרכם
הרעה אז וינחם אלקים על הרעה אשר דבר לעשות להם ולא עשה עד ניחם כהוכח [illegible]
הוא לבו ומזו לפי דעתי כוונת ר' טרפון כמו שאמר תשובה אף אם יש כבוד הזה מה
שיכל לבוקה או מי שיודע לבוקה מעשה שהיה שעשה מעשה גדולה שאין ראוי שיהיה
התנכחות לכל כמוה שאפשר התשובה יותר לעולם מעשה כי מדבר כותר לאוב וכו' כי
שאמרו שעל אלו התמידים אנשי מעשה תרבה בקור חולם אחר אחד אלו המוקדש ומיכאל
מזה כי הוא נבחר אלא שנאמר שם איזה אלה נה לו לדבר כך ולא אנשא אותו אלא ה' אלו הרבה כי עשה לו
מאמרי אותו כרבים כה שיכופר לו מה השטן מפני שאנשי מתחברם בם רבם מלבד
עליה והם מועטים והנה ויתי ר' שמעי בשם נחמו שאלה שיצדק לבוא נמהר כלשון
הי"ת יוסף ומזו שאמר מרעה על שאמר שמעו נא המורה או מותר
כי אמר לבו אתה אתה ולפשתר לם שיקמו ק"ו מתורה שבשר דבריו כתורם וכן
וכל תורה אלה אחר מעש שנשא בם כן אלקים יצחק ויעקב שהיו מלאכים בעשות
מיני נבלות ואין ראוי לדבר עליהם תשע וכפרה בהם כי היא מעשה האדם על אשר
כשל תיים כי שנתפשו תפס וכן תשובה ממו כבר שכתבנו וכן ולא לעשות תמימות
כי לא לחשו תוך יבא כל יום הן יקבלו ולא אותו וכן אם לא יהיו כי אמר
תשובה מעש שהתשובה היא עורה שעל ועקב גדול והמתחיים אשר כן ולמעשה שחזר שהיא תמה כה שיחזור
מי שחטא ותשב שהת' אין התשובה יוסיף על תאוותו כפי כאשר כאחד שחטא שוכו
כמו שעשה תוך תמלוכתו כאחד ומזו כי עשה כשליחך לשנה הרבה שאם הוא תועבה שלא
יש התשובה לא ישוב עוד ויאמר עוד שמה ולכן התשובה קלות לשוש כי ידע
ה' שיתשבו ולכן לכם הרשעה עד כמה איוב לפתור את כל בעולם כולו וכן
ככן וכן התשובה

הגם דלכו השיבו לו חביהו ולכן והכונה כי אינו אומר שבאהם מוכח כמעשיו כמו שב
ברא נעלה והיינו ידע שיש צדיקים ורשעים לכן אמרו אחר בשלש מן בכן כי מוכח לעשות
דכתיב ה' בשיבו לחביהו הכי יתבא כי ברא לו הבלין התשובה ואחר למה פורש שהקשו
דכן כי ה' אמר למשה הנך שוכב עם אבותיך וקם העם וזנה הנה שגלה לו שמוכחים
למעות שכן אמר ה' וקם העם וזנה והשאות סיפר בכבהם לישראל כי שלא יאמרו ישראל שאמרו
ומרבה מעשיהו אתה
שה' אמר הם מוכחים כמעשיהם אמר בכבהם כמו שאמשה ומחמר כשרע נאמר כי ירשתי
מוכח כי השתה השתיהן ומשה רחיה למה שכן במורש תי מתהם הירש נאל כי אתה מורש
ומעשה שלא רבר בכבהם מתי הנבוה כאמור כי שלא יהיו כופרים כתשובה שאמרו כי בם
מוכחים והכופר כמטוב א' הוא משומר שאוהב מטוב אבל בכופר בתשובה כאילו כופר
כבש ברעב ולבן בוהר למופתים לבורות תנתים נאהבב עליהם הכל כבהר שוב ונתנו בתשובה
שמאן שאל לו במורכבה לשון ברע לשום כפיהם ימק מעשה מום בקדשים במעשהם חק בתפ
עשה שלא כבוון שבתנך לרשע וכתי כי כומרו למוכב כי שאמר הוכחתו פנים אתה
מוצא שבתשפות למם שמים ולא יתשוב ב' לו שן מעשו שאין כרותו הוית יש לך כבר נבוש
מבנעל שבוא למשון הקדש את כית ישראל כלבה ומשכנו שאיכו בקהב קהנות של כמוות אתם
מעשה כומרו שיעשה כל בנים ויאמרו ה' הוא האלהים: יש לך שון במעשה עהות המשכן כי
יעל נבעלה למורו רשע ומעשו כומרב לרושיע את ישראל: הנה שלשה אמרו צדק כי
טוב כי טוב מעולם בשה ורצהך פה במעשו מורל לא כמו במעשו ומות שלא כבה ״ מעשו
אבל כמו הכונה שאם לא קר יודע ה' הכונה היה ומסלקו קודם שיחטא כדרשה. עד שאמר
במשיכו קודם בלא לחטא ״ ובזה יובן פסוק יש צדיק אובד בצדקו שיש להקשות
רשע מאריך ברשעתו יובן שמעשו השעתו יאהר ימים אדרבה והאריך ה' ימים הגמול ושכרו
על הרשעים עד בואם ״ אבל הכונה כאמור שכשיודע ה' שהצדיק יבא לידי חטא
מסלקו קודם בלא לחטא כי שאמר חכמי [illegible] אני רואה הנה מקדש יש רשעים לה
ומשרתיהם לעתיד מקודש מקום שידע ה' שיהיה מרמונו הנהנה על התשובות אז שיעשה צדק
אבל הקב"ה אינו מסלק אלא הצדיק שמעשיו יקרו כבכר א' בעל כחו והוא לותם
עם יקרו שאינו יכול לו אז מסלקו אה' לא יעזבנו כדו כי שלא ירש נבינת נפש
שמעשיו ולקדו קדו ימיו קודם שיחטא ובן הרשע להבך מי שבלו שעודנו כרשע וה
שישוב ותחזק יתיו כה שלא ימות חייב אשר שהכניע מאונו לי השר מן העולם כי שלא
יתגן כמות האר כי אם כשובו מדרכו וחיה ובזה יובן במות אדם רשע תאבד תקוה היינו
להקשות שגם במות צדיק תאבד תקותו שאינו חוזר להיות והכונה תאבד תקוה חוזר לה

ופירוש

ופירוש התקוה שהיה לשונה התקון בתשובה על רשעים כשחזרו [illegible] שאין תשובה אחר
המות ונתכוונו שהם אינן לצדקה רק לרשעים. שאנו רואים הרבה רשעים שמאריכים ימים ולא
חזרו [illegible] כמו שאמר במדרש קהלת על פסוק את הכל ראיתי בימי הבלי שאין את [illegible]
הקטן מהו בכתוב יש צדיק אובד בצדקו ויש רשע מאריך ברעתו מפני [illegible] להם או שמא יעשה תשובה או
יעשו מצות. אלא להם הקב״ה שכר בעולם הזה או שמא יצאו מהם בנים הגונים צדיקים
[illegible] שעושים מפני הקושיא שהקשינו שזה [ועוד הקשו] לרשעים כבר. וגם שמאריכים ימים וגם רשעים
לטוב לכן אמר שמא יעשו תשובה [illegible] ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו או
ידי פירוש יעשו מצות [illegible] כמו יעשה [illegible] ופירוש שמא עושים מצות ולכן [illegible]
שבה כל כבר [illegible] להם להאריך (כמו שכתב) ועוד שמא יצאו מהם בנים הגונים כמו שמצינו
שאחז [illegible] שנתן שאחז בלבות בית המדרש ואמר כל מי שיעמוד ברגליו [illegible]
לא מהמנו חזקיה [illegible] והורג עולה [illegible] והורג עולה על פתח [illegible] שמאינו אל
חזקיה ונאמנו [illegible] ועד כאן שבע [illegible] מצאו [illegible] והתינוקת שלא היה כן. [illegible]
[illegible] בשם [illegible] יוציא [illegible] אני [illegible] יצא [illegible]
[illegible] עליהם ראשונים שמא יעשו תשובה ואם הרבה רשעים אנו רואים שאין חוזרים
[illegible] לעשות מצות [illegible] [illegible] ורואה רשעים [illegible] ולכהות כל ימיהם
[illegible] בשם [illegible] [illegible] חזקיה [illegible] [illegible]
[illegible] בכל לבו ובכל נפשו [illegible]
[illegible] יהיה [illegible]
[illegible] הרשעים [illegible] באשה אחת [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible] [redacted] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

